
NEDL TRANSFER
HN 5Z7D E

SIGILLVM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS

XENOPHON.

XENOPHONTIS

QUAE EXSTANT

OPERA,

GRAECE & LATINE,

EX EDITIONIBUS

SCHNEIDERI ET ZEUNII.

ACCEDIT

INDEX LATINUS.

TOM. X.

EDINBURGI:

E PRELO ACADEMICO,

IMPENSIS GULIELMI LAING.

MDCCCXI.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΠΟΡΟΙ,

Η ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΟΔΩΝ.

ΚΕΦ. α΄.

Εγω τοῦτο μὲν ἀεί ποτε νομίζω, ὁποῖοί τινες οἱ προστάται ὦσι, τοιαύτας καὶ τὰς πολιτείας γίγνεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθήνησι προεστηκότων ἐλέγοντό τινες, ὡς γιγνώσκουσι μὲν τὸ δίκαιον οὐδενὸς ἧττον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων,

XENOPHONTIS

DE REDITIBUS, SIVE VECTIGALIBUS

CIVITATIS ATHENIENSIS AUGENDIS.

Cap. I.

Equidem in hac sententia sum perpetuo, quales sint praesides, tales et respublicas esse. Quia vero nonnulli ex iis qui hactenus Atheniensium reipublicae praesunt, scire quidem illi, quid justum sit, non minus quam homines caeteri,

διὰ δὲ τὴν τοῦ πλήθους πενίαν ἀναγκάζεσθαι ἔφησαν ἀδικώτεροι εἶναι περὶ τὰς πόλεις· ἐκ τούτου ἐπεχείρησα σκοπεῖν, εἴ πηδύναιντ᾽ ἂν οἱ πολῖται διατρέφεσθαι ἐκ τῆς ἑαυτῶν, ὅθεν περ καὶ δικαιότατον νομίζων, εἰ τοῦτο γένοιτο, ἅμα τῇ τε πενίᾳ αὐτῶν ἐπικεκουρῆσθαι ἂν, καὶ τῷ ἀνυπόπτους τοῖς Ἕλλησιν εἶναι. Σκοποῦντι δή μοι ἃ ἐπενόησα, τοῦτο μὲν εὐθὺς ἀνεφαίνετο, ὅτι ἡ χώρα πέφυκεν οἵα πλείστας προσόδους παρέχεσθαι. Ὅπως δὲ γνωσθῇ, ὅτι ἀληθὲς τοῦτο λέγω, πρῶτον διηγήσομαι τὴν φύσιν τῆς Ἀττικῆς. Οὐκοῦν τὸ μὲν τὰς ὥρας ἐνθάδε πρᾳοτάτας εἶναι, καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα μαρτυρεῖ· ἃ γοῦν πολλαχοῦ οὐδὲ βλαστάνειν δύναιτ᾽ ἂν, ἐνθάδε

---

perhibentur, at propter inopiam plebis cogi ut paulo se gerant erga civitates suas iniquius: considerare mecum ipse adgressus sum, an aliqua ratione cives suis ex finibus alii possint: quae quidem ratio esset justissima. Existimabam enim, si id accideret, eadem opera consultum inopiae ipsorum esse; ipsosque Graecis aliis minime suspectos evadere.

Consideranti vero mihi ea, quae cogitaram, primum visa est ipsa regio esse talis a natura, quae maximam proventuum vim suppeditare possit. Atque ut intelligatur, hoc vere me dicere; primum, quae Atticae natura sit, commemorabo. Anni ergo tempora heic admodum esse mitia, fructus ipsi, qui proveniunt, testantur. Etenim multa, quae alibi ne

καρποφορεῖ. Ὥσπερ δὲ ἡ γῆ, οὕτω καὶ ἡ περὶ τὴν χώραν θάλαττα παμφορωτάτη ἐστί. Καὶ μὴν ὅσα περ οἱ θεοὶ ἐν ταῖς ὥραις ἀγαθὰ παρέχουσι, καὶ ταῦτα πάντα ἐνταῦθα πρωϊαίτατα μὲν ἄρχεται, ὀψιαίτατα δὲ λήγει. Οὐ μόνον δὲ κρατεῖ τοῖς ἐπ' ἐνιαυτὸν θάλλουσί τε καὶ γηράσκουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀΐδια ἀγαθὰ ἔχει ἡ χώρα. Πέφυκε μὲν γὰρ λίθος ἐν αὐτῇ ἄφθονος, ἐξ οὗ κάλλιστοι μὲν ναοὶ, κάλλιστοι δὲ βωμοὶ γίγνονται, εὐπρεπέστατα δὲ θεοῖς ἀγάλματα· πολλοὶ δ' αὐτοῦ καὶ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι προσδέονται. Ἔστι δὲ καὶ γῆ, ἣ σπειρομένη οὐ φέρει καρπὸν, ὀρυσσομένη δὲ πολλαπλασίους τρέφει, ἢ εἰ σῖτον ἔφερε· καὶ μὴν ὑπάργυρός ἐστι σα-

---

pullulare quidem possent, heic fructus suos proferunt. Atque ut solum ipsum, ita etiam mare, quod regionem ambit, omnium rerum feracissimum est. Quinetiam quaecunque bona Dei singulis anni temporibus suppeditant, ea bona omnia heic et tempestive admodum incipiunt, et tardissime deficiunt. Neque tantum potior est iis quae in annos singulos et florent, et senescunt: sed habet etiam haec regio perpetua quaedam bona. Nam saxi nativi perennis est in ea copia, de quo fana pulcherrima, pulcherrimae arae, signa Deorum maxime decora fiunt: quod quidem saxum complures et Graeci et barbari desiderant. Praeterea solum quoddam est, quod aratum non ferret fructum: at si fodiatur, multo plures alit, quam si fru-

φῶς θείᾳ μοίρᾳ. Πολλῶν γοῦν πόλεων παροικουσῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰς οὐδεμίαν τούτων οὐδὲ μικρὰ φλὲξ ἀργυρίτιδος διήκει. Οὐκ ἂν ἀλόγως δέ τις οἰηθείη, τῆς Ἑλλάδος καὶ πάσης δὲ τῆς οἰκουμένης ἀμφὶ τὰ μέσα ᾠκῆσθαι τὴν πόλιν. Ὅσῳ γὰρ οὖν τινες πλεῖον ἀπέχωσιν αὐτῆς, τοσούτῳ χαλεπωτέροις ἢ ψύχεσιν ἢ θάλπεσιν ἐντυγχάνουσιν· ὁπόσοι τ' ἂν βουληθῶσιν, ἀπ' ἐσχάτων τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ἔσχατα ἀφικέσθαι, πάντες οὗτοι, ὥσπερ κύκλου τόρνον, τὰς Ἀθήνας ἢ παραπλέουσιν ἢ παρέρχονται. Καὶ μὴν οὐ περίῤῥυτός γε οὖσα, ὅμως, ὥσπερ νῆσος, πᾶσιν ἀνέμοις προσάγεταί τε ὧν δεῖται, καὶ ἀποπέμπεται ἃ βούλεται· ἀμφιθάλασ-

---

menti ferax esset. Etenim divino quodam munere haud dubie sub eo est argentum. Quumque multae sint urbes tum terra tum mari finitimae, ne quidem in ullam earum vel exigua terrae argentiferae vena pertinet. Neque vero absque ratione quis existimet, urbem hanc Graeciae, imo vero totius terrarum orbis in medio sitam esse. Quanto scilicet longius absunt aliqui ab ea, tanto molestiora vel frigora vel aestus experiuntur. Quotquot item ab extremis Graeciae finibus ad alios itidem extremos pergere voluerint, omnes tanquam circuli umbilicum Athenas vel praeternavigant, vel praetereunt. Ac tametsi aquis non circumfusa est, nihilominus, tanquam insula, quovis vento, quae necessaria sunt,

σος γάρ ἐστι. Καὶ κατὰ γῆν δὲ πολλὰ δέχεται ἐμπόρια· ἤπειρος γάρ ἐστιν. Ἔτι δὲ ταῖς μὲν πλείσταις πόλεσι βάρβαροι προσοικοῦντες πράγματα παρέχουσιν· Ἀθηναίοις δὲ γειτονεύουσιν, αἳ καὶ αὐταὶ πλεῖστον ἀπέχουσι τῶν βαρβάρων.

β΄. Τούτων μὲν οὖν ἁπάντων, ὥσπερ εἶπον, νομίζω αὐτὴν τὴν χώραν αἰτίαν εἶναι. Εἰ δὲ πρὸς τοῖς αὐτοφυέσιν ἀγαθοῖς πρῶτον μὲν τῶν μετοίκων ἐπιμέλεια γένοιτο· αὕτη γὰρ ἡ πρόσοδος τῶν καλλίστων ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι· ἐπείπερ αὑτοὺς τρέφοντες, καὶ πολλὰ ὠφελοῦντες τὰς πόλεις, οὐ λαμβάνουσι μισθὸν, ἀλλὰ μετοίκιον προσφέρουσιν. Ἐπιμέλειά γε μὴν ἥδ'

---

adfert; et quae vult, exportat; quippe quae a mari utrinque ambiatur. Etiam terra mercatus multos admittit, quod terra sit continens. Praeterea quum barbari plurimis urbibus vicini negotia facessant, Athenienses vicinas illas habent civitates, quae maximo a barbaris intervallo distant.

2. Horum igitur omnium causam, ut dixi, positam in ipso esse solo arbitror. Quod si ad nativa bona, primum accedat advenarum cura. Nam hic mihi proventus ex optimis esse videtur. Quippe quum illi seipsos alant, et multis commodis civitates adficiant; non tamen ullam mercedem accipiunt, sed potius etiam pensionem advenis impositam offerunt. Existimo autem curam eam suffecturam, si adimamus

ἂν ἀρκεῖν μοι δοκεῖ, εἰ ἀφέλοιμεν μὲν, ὅσα μηδὲν ὠφελοῦντα τὴν πόλιν ἀτιμίας δοκεῖ τοῖς μετοίκοις παρέχειν· ἀφέλοιμεν δὲ καὶ τὸ συστρατεύεσθαι ὁπλίτας μετοίκους τοῖς ἀστοῖς. Μέγας μὲν γὰρ ὁ κίνδυνος αὐτῶν· μέγα δὲ καὶ τὸ ἀπὸ τῶν τέκνων καὶ τῶν οἰκιῶν ἀπιέναι. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ πόλις γ' ἂν ὠφεληθείη, εἰ οἱ πολῖται μετ' ἀλλήλων στρατεύοιντο μᾶλλον, ἢ εἰ συντάττοιντο αὐτοῖς, ὥσπερ νῦν, Λυδοὶ, καὶ Φρύγες, καὶ Σύροι, καὶ ἄλλοι παντοδαποὶ βάρβαροι· πολλοὶ γὰρ τοιοῦτοι τῶν μετοίκων. Πρὸς δὲ τῷ ἀγαθῷ τῷ τούτους ἐκ τοῦ συντάττεσθαι ἀφεθῆναι, καὶ κόσμος ἂν τῇ πόλει εἴη, εἰ δοκοῖεν Ἀθηναῖοι εἰς τὰς μάχας αὐ-

---

illa quaecunque reipublicae nulli sunt usui, ac potius advenis infamiae notam inurere videntur: itemque si adimamus id, quod advenae una cum civibus armati pedites militatum eant. Etenim magnum quiddam est, si periculum ab eis abeit; magnum, liberis et domo quemque sua discedere. Quinetiam utile civitati fuerit, si potius cives una militatum eant, quam si, quod modo fit, eorum ordinibus adjungantur Lydi, Phryges, Syri, aliique diversi generis barbari, cujusmodi plerique sunt advenae. Praeter hoc vero bonum, quod his ordinum militarium societate liberatis existeret; etiam ornamento esset civitati, si viderentur Athenienses in proeliis sibimet ipsis potius fidere, quam exteris. Quod si cum

τοῖς μᾶλλον πιστεύειν, ἢ ἀλλοδαποῖς. Καὶ μεταδιδόντες δ᾽ ἄν μοι δοκοῦμεν τοῖς μετοίκοις τῶν ἄλλων, ὧν καλὸν μεταδιδόναι, καὶ τοῦ ἱππικοῦ, εὐνουστέρους ἂν ποιεῖσθαι, καὶ ἅμα ἰσχυροτέραν ἂν καὶ μείζω τὴν πόλιν ἐπιδεικνύναι. Εἶτα, ἐπειδὴ καὶ πολλὰ οἰκιῶν ἔρημά ἐστιν ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ οἰκόπεδα, ἐὰν ἡ πόλις διδοίη οἰκοδομησαμένοις ἐγκεκτῆσθαι, οἳ ἂν αἰτούμενοι ἄξιοι δοκοῦσιν εἶναι, πολὺ ἂν οἴομαι καὶ διὰ ταῦτα πλείους τε καὶ βελτίους ὀρέγεσθαι τῆς Ἀθήνησιν οἰκήσεως. Καὶ εἰ μετοικοφύλακάς γε, ὥσπερ ὀρφανοφύλακας, ἀρχὴν καθισταῖμεν, καὶ τούτοις τιμή τις ἐπείη, οἵτινες πλείους μετοίκους ἀποδείξειαν, καὶ τοῦτο εὐνουστέρους ἂν τοὺς

---

advenis communicemus praeter alia, quae communicari convenit, etiam rei equestris usum: arbitror nos id effecturos, ut magis benevolo sint animo, et civitas viribus augeatur majorque reddatur. Deinde quum magna pars urbis intra muros, et areae domorum vacuae sint, si decreto civitatis concederetur, ut domos exstructas possiderent, quicunque hoc petentes digni esse viderentur: multo plures ac praestantiores etiam ob has causas arbitror expetituros, ut Athenis habitent. Quod si etiam magistratum institueremus, qui ut pupillorum sunt custodes, ita et ipse inquilinorum custos diceretur, atque illis praemium quoddam proponeretur, quorum opera plures inquilini existerent: hoc quoque inqui-

μαλακίμους ποιοίη, καὶ, ὡς τὸ εἰκὸς, πάντες ἂν οἱ ἀπόλιδες τῆς Ἀθήνηθεν μετοικίας ὀρέγοιντο, καὶ τὰς προσόδους ἂν αὔξοιεν.

γ΄. Ὥς γε μὴν ἐμπορεύεσθαι ἡδίστη τε καὶ κερδαλεωτάτη ἡ πόλις, νῦν ταῦτα λέξω. Πρῶτον μὲν γάρ δήπου ναῦς καλλίστας καὶ ἀσφαλεστάτας ὑποδοχὰς ἔχει, ὅπου γ' ἔστιν εἰσορμισθέντας ἡδέως ἕνεκα χειμῶνος ἀναπαύεσθαι. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἐμπόροις ἐν μὲν ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἀντιφορτίζεσθαί τι ἀνάγκη· νομίσμασι γὰρ οὐ χρησίμοις ἔξω χρῶνται· ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις πλεῖστα μέν ἐστιν ἀντεξάγειν, ὧν ἂν δέωνται ἄνθρωποι· ἢν δὲ μὴ βούλωνται ἀντιφορτίζεσθαι, καὶ οἱ ἀρ-

---

linos efficeret magis benevolos: et omnes, uti quidem consentaneum est, quotquot alibi cives non essent, Athenis consequi jus inquilinorum cuperent, et proventus augerent.

3. Urbem vero hanc nostram ad exercendam mercaturam tum optatissimam esse, tum maxime quaestuosam, nunc exponam. Primum enim navis quaelibet heic pulcherrimos ac tutissimos receptus habet, ubi licet adpulsis tempestatis causa suaviter quiescere. Praeterea mercatores plurimis in civitatibus commutare oneribus onera necesse est, quod nummis illae foris inutilibus utantur. Athenis vero maxima rerum est ad exportandum copia, quibus homines egent: sin onerare navem mercibus permutatis nolint, egregias ave-

γύριον ἐξάγοντες καλὴν ἐμπορίαν ἐξάγουσιν. Ὅπου γὰρ ἂν πωλῶσιν αὐτὸ, πανταχοῦ πλεῖον τοῦ ἀρχαίου λαμβάνουσιν. Εἰ δὲ καὶ τῇ τοῦ ἐμπορίου ἀρχῇ ἆθλα προτιθείη τις, ὅστις δικαιότατα καὶ τάχιστα διαιροίη τὰ ἀμφίλογα, ὡς μὴ ἀποκωλύεσθαι ἀποπλεῖν τὸν βουλόμενον, πολὺ ἂν καὶ διὰ ταῦτα πλείους τε καὶ ἥδιον ἐμπορεύοιντο. Ἀγαθὸν δὲ καὶ καλὸν καὶ προεδρίαις τιμᾶσθαι ἐμπόρους καὶ ναυκλήρους, καὶ ἐπὶ ξένια γ' ἔστιν ὅτε καλεῖσθαι, οἳ ἂν δοκῶσιν ἀξιολόγοις καὶ πλοίοις καὶ ἐμπορεύμασιν ὠφελεῖν τὴν πόλιν. Ταῦτα γὰρ τιμώμενοι, οὐ μόνον τοῦ κέρδους, ἀλλὰ καὶ τῆς τιμῆς ἕνεκεν, πρὸς φίλους ἐπισπεύ-

---

hunt merces, quicunque argentum avehunt. Nam ubicunque tandem illud vendiderint, ubique plus recipiunt quam prius habebant. Quod si quis mercaturae praefecto praemia proponat, qui aequissime celerrimeque dijudicet ea de quibus controvertitur, ut non impediantur ii, qui navigiis discedere volunt: etiam has ob causas, longe plures, et quidem libentius heic negotiarentur. Esset etiam tum utile tum honestum, mercatores et naucleros loco magis honorato in consessibus ornari; atque illos etiam ad hospitii necessitudinem invitari, qui navibus ac mercibus egregiis civitati prodesse viderentur. Hoc enim honore adfecti, non tam quaestus quam honoris causa redire ad amicos properarent. Enimvero quo

δοιεν ἄν. Ὅσῳ γε μὴν πλείονες εἰσοικίζοιντό τε καὶ ἀφικνοῖντο, δῆλον ὅτι τοσούτῳ ἂν πλεῖον καὶ εἰσάγοιτο, καὶ ἐξάγοιτο, καὶ ἐκπέμποιτο, καὶ πωλοῖτο, καὶ μισθοφοροῖτο, καὶ τελεσφοροίη. Εἰς μὲν οὖν τὰς τοιαύτας αὐξήσεις τῶν προσόδων οὐδέ πως δαπανῆσαι δεῖ οὐδὲν, ἀλλὰ ψηφίσματά τε φιλάνθρωπα καὶ ἐπιμελείας. Ὅσαι δ' ἂν ἄλλαι δοκοῦσί μοι πρόσοδοι γίγνεσθαι, γιγνώσκω ὅτι ἀφορμῆς δέησει εἰς αὐτάς. Οὐ μέντοι δύσελπίς εἰμι, τὸ μὴ οὐχὶ προθύμως ἂν τοὺς πολίτας εἰς τὰ τοιαῦτα εἰσφέρειν, ἐνθυμούμενος, ὡς πολλὰ μὲν εἰσήνεγκεν ἡ πόλις, ὅτε Ἀρκάσιν ἐβοήθει ἐπὶ Λυσιστράτου ἡγουμένου, πολλὰ δὲ ἐπὶ Ἡγησίλεω. Ἐπίσταμαι δὲ καὶ τριήρεις

---

plures in urbem admitterentur, Athenasque venirent, eo plus mercium importaretur, exportaretur, emitteretur, venderetur, tributi acciperetur. Nec ad haec proventuum incrementa sumtus ulli requirerentur, praeter decreta humanitatis plena, et ipsam diligentiam. Quotquot autem proventus alios nobis accedere posse puto, ad eos impensis opus fere animadverto. Neque tamen despero, quin cives perlubenter ad has collaturi sint, quum mecum cogito, civitatem hanc multa contulisse, quum Lysistrato duce opem Arcadibus ferret: multa item, duce Hegesilao. Scio item, saepenumero triremes magno sumtu emissas esse, quum quidem il-

πολλάκις ἐκπεμπομένας σὺν πολλῇ δαπάνῃ, καὶ ταύτας γενομένας, τούτου μὲν ἀδήλου ὄντος, εἴτε βέλτιον εἴτε κάκιον ἔσται· ἐκείνου δὲ δήλου, ὅτι οὐδέποτε ἀπολήψονται ἃ ἂν εἰσενέγκωσιν, οὐδὲ μεθέξουσιν ὧν ἂν εἰσενέγκωσι. Κτῆσιν δὲ ἀπ' οὐδενὸς ἂν οὕτω καλὴν κτήσαιντο, ὥσπερ ἀφ' οὗ ἂν προτελέσωσιν εἰς τὴν ἀφορμήν· ᾧ μὲν γὰρ ἂν δέκα μναῖ εἰσφορὰ γένηται, ὥσπερ ναυτικὸν σχεδὸν ἐπίπεμπτον αὐτῷ γίγνεται τριώβολον τῆς ἡμέρας λαμβάνοντι· ᾧ δέ γ' ἂν πέντε μναῖ, πλεῖον ἢ ἐπίτριτον. Οἱ δέ γε πλεῖστοι Ἀθηναίων πλείονα λήψονται κατ' ἐνιαυτὸν, ἢ ὅσα ἂν εἰσενέγκωσιν. Οἱ γὰρ μνᾶν προτελέσαντες, ἐγγὺς δυοῖν μναῖν πρόσοδον ἕξουσι· καὶ ταῦ-

---

lis effectis esset obscurum, utrum id profuturum potius quam obfuturum esset: minime autem dubitaretur, nunquam recepturos quae contulissent, nec participes futuros eorum quae contribuissent. Neque vero tam egregium aliunde lucrum paraverint, quam ex illis ipsis in quae factae prius impensae fuerint. Etenim qui decem minas contribueret, is singulos in dies sesquiquintum velut triobolum nauticum reciperet: qui vero quinque minas, amplius sesquitertio. Plurimi autem Athenienses quotannis plura recepturi essent, quam contribuerent. Nam qui minam prius expenderint, prope duarum minarum proventum habituri sunt, et eum

τὰ ἐν πόλει· ὃ δοκεῖ τῶν ἀνθρωπίνων ἀσφαλέστατόν τε καὶ πολυχρονιώτατον εἶναι. Οἶμαι δὲ ἔγωγε, εἰ μέλλοιεν ἀναγραφήσεσθαι εὐεργέται εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, καὶ ξένους ἂν πολλοὺς εἰσενεγκεῖν· ἔστι δὲ ἃς ἂν καὶ πόλεις, τῆς ἀναγραφῆς ὀρεγομένας. Ἐλπίζω δὲ καὶ βασιλέας ἄν τινας καὶ τυράννους καὶ σατράπας ἐπιθυμῆσαι μετασχεῖν ταύτης τῆς χάριτος. Ὁπότε γε μὴν ἀφορμὴ ὑπάρχοι, καλὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν, ναυκλήροις οἰκοδομεῖν καταγώγια περὶ λιμένας πρὸς τοῖς ὑπάρχουσι· καλὸν δὲ καὶ ἐμπόροις ἐπὶ προσήκοντας τόπους ὠνῇ τε καὶ πράσει, καὶ τοῖς εἰσαφικνουμένοις δὲ δημόσια καταγώγια. Εἰ δὲ καὶ

---

quidem in urbe, quod humanis in rebus tutissimum esse, maximeque durabile videtur. Atque arbitror equidem, si litteris mandaturi simus eorum nomina qui beneficium reipublicae praestituri sint, ad omnem posteritatem: etiam multos hospites contributuros, et quidem urbes quoque nonnullas id expetituras, ut monumentis litterarum inserantur. Quin etiam reges quosdam, et tyrannos, et satrapas fore spero, qui desideraturi sint, ut hujus beneficii participes fiant. Caeterum ubi jam subsidium comparatum erit, bonum atque utile fuerit, naucleris diversoria quaedam, praeter illa quae jam facta sunt, exstrui propter ipsos portus: bonum item mercatoribus, ad loca emtioni ac venditioni opportuna: denique publica diversoria venientibus [Athenas] adsignari.

τοῖς ἀγοραίοις οἰκήσεις τε καὶ πωλητήρια κατασκευασθείη καὶ ἐν Πειραιεῖ καὶ ἐν τῷ ἄστει, ἅμα τ' ἂν κόσμος εἴη τῇ πόλει, καὶ πολλαὶ ἂν ἀπὸ τούτων πρόσοδοι γίγνοιντο. Ἀγαθόν δὲ μοι δοκεῖ εἶναι πειραθῆναι, εἰ καί, ὥσπερ τριήρεις δημοσίας ἡ πόλις κέκτηται, οὕτω καὶ ὁλκάδας δημοσίας δυνατὸν ἂν γένοιτο κτήσασθαι, καὶ ταύτας ἐκμισθοῦν ἐπ' ἐγγυητῶν, ὥσπερ καὶ τἄλλα δημόσια. Εἰ γὰρ καὶ τοῦτο οἷόν τε ὂν φανείη, πολλὴ ἂν καὶ ἀπὸ τούτων πρόσοδος γίγνοιτο.

δ. Τά γε μὴν ἀργύρια εἰ κατασκευασθείη ὡς δεῖ, πάμπολλα ἂν νομίζω χρήματα ἐξ αὐτῶν καὶ ἄνευ τῶν ἄλλων προσόδων προσιέναι. Βούλομαι δὲ καὶ τοῖς μὴ εἰδόσι

Quod si etiam nundinatoribus habitationes et tabernae vendendis mercibus idoneae tum in Piraeo tum in urbe parentur, simul id et civitati ornamento foret, et multi proventus inde perciperentur. Videtur etiam mihi conducere, ut periculum fiat, num quemadmodum triremes publicas habet civitas, ita et onerarias naves publicas parare possit, ut eas acceptis fidejussoribus locet, velut alia quoque publica. Nam si hoc fieri posse videretur, magnus etiam hinc proventus accederet.

4. Praeterea si argenti fodinae instruerentur, ita ut debebant, existimarem ex iis insignem pecuniae vim praeter fructus caeteros proventuram. Lubet autem ignaris, quae potissimum vis atque commoditas

τὴν τούτων δύναμιν δηλῶσαι· ταύτην γὰρ γνόντες, καὶ ὅπως χρῆσθαι δεῖ αὐτοῖς, ἄμεινον ἂν βουλεύοισθε. Οὐκοῦν, ὅτι μὲν παλαιὰ ἐνεργά ἐστι, πᾶσι σαφές· οὐδεὶς γοῦν οὐδὲ πειρᾶται λέγειν, ἀπὸ ποίου χρόνου ἐπεχειρήθη. Οὕτω δὲ πάλαι ὀρυσσομένης τε καὶ ἐκφορουμένης τῆς ἀργυρίτιδος, κατανοήσατε τί μέρος οἱ ἐκβεβλημένοι σωροὶ τῶν αὐτοφυῶν τε καὶ ὑπαργύρων λόφων. Οὐδὲ μὴν ὁ ἀργυρώδης τόπος εἰς μεῖόν τι συστελλόμενος, ἀλλ' ἀεὶ ἐπὶ πλεῖον ἐκτεινόμενος φανερός ἐστιν. Ἐν ᾧ γε μὴν χρόνῳ οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐν αὐτοῖς, οὐδεὶς πώποτε ἔργου ἠπόρησεν, ἀλλ' ἀεὶ τὰ ἔργα τῶν ἐργαζομένων περιῆν. Καὶ νῦν δὲ οἱ κεκτημένοι ἐν

---

earum sit, exponere; qua cognita, rectius etiam iniri a vobis ratio poterit, quo pacto sit eis utendum. Ignotum autem nemini est, et veteres illos esse, et operas in eis fieri: ac ne conatur quidem indicare quisquam a quo tempore coeptae sint. Quum autem hoc modo jam ab antiquo argentifera terra fodiatur, et egeratur; velim consideretis, quantula pars sint ejecti hactenus acervi collium sponte nascentium, quique subargentei sunt. Neque locum illum argento abundantem diminui constat, sed amplius semper extendi. Quo etiam tempore maxima hominum in eis copia fuit, nemini unquam defuit quod ageret: sed semper ea quae agenda e-

τοῖς μετάλλοις ἀνδράποδα, οὐδεὶς τοῦ πλήθους ἀφαιρεῖ, ἀλλ' ἀεὶ προσκτᾶται, ὁπόσα ἂν πλεῖστα δύνηται. Καὶ γὰρ δὴ ὅταν μὲν ὀλίγοι ὀρύσσωσι καὶ ζητῶσιν, ὀλίγα, οἶμαι, καὶ τὰ χρήματα εὑρίσκεται· ὅταν δὲ πολλοὶ, πολλαπλασία ἡ ἀργυρῖτις ἀναφαίνεται. Ὥστε ἐν μόνῳ τούτῳ, ᾧ ἐγὼ οἶδα, ἔργων οὐδὲ φθονεῖ οὐδεὶς τοῖς ἐπισκευαζομένοις. Ἔτι δὲ οἱ μὲν ἀγροὺς κεκτημένοι πάντες ἔχοιεν ἂν εἰπεῖν, ὁπόσα ζεύγη ἀρκεῖ εἰς τὸ χωρίον, καὶ ὁπόσοι ἐργάται· ἢν δ' ἐπὶ πλεῖον τῶν ἱκανῶν ἐμβάλλῃ τις, ζημίαν λογίζονται· ἐν δὲ τοῖς ἀργυρείοις ἔργοις πάντας δή φασιν ἐνδεῖσθαι ἐργατῶν. Καὶ γὰρ οὐδ' ὥσπερ, ὅταν [οἱ] πολλοὶ χαλκοτύποι γένωνται, ἀξίων

rant, operarum numerum superabant. Et nunc quoque illorum qui in metallis habent mancipia, nemo diminuere numerum cupit: sed plura potius, quantum potest, adquirit. Etenim quum pauci fodiunt et quaerunt, etiam paucae (ut equidem arbitror) opes reperiuntur: sin multi, multis partibus copiosior argenti materies prodit. Quo fit, ut hoc solo in opere, quod quidem sciam, nemo fabricas novas instituentibus invideat. Praeterea qui agros possident, norunt omnes dicere, quot jumentorum juga, quot operarii ad fundum colendum satis sint: ac si plures, quam sufficiant, adhibeantur, hoc ipsum in damno ponunt. At in his eruendi argenti operibus omnes operariis egere dicunt. Nec enim heic

γενομένων τῶν χαλκευτικῶν ἔργων, καταλύονται οἱ χαλκοτύποι, καὶ οἱ σιδηρεῖς γε ὡσαύτως· καὶ ὅταν γε πολὺς σῖτος καὶ οἶνος γένηται, ἀξίων ὄντων τῶν καρπῶν, ἀλυσιτελεῖς αἱ γεωργίαι γίγνονται· ὥστε πολλοὶ, ἀφιέμενοι τοῦ τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, ἐπ' ἐμπορίας καὶ καπηλείας καὶ τοκισμοὺς τρέπονται. Ἀργυρῖτις δὲ ὅσῳ ἂν πλείων φαίνηται, καὶ ἀργύριον πλεῖον γίγνηται, τοσούτῳ πλείονες ἐπὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἔρχονται. Καὶ γὰρ δὴ ἔπιπλα μὲν, ἐπειδὰν ἱκανά τις κτήσηται τῇ οἰκίᾳ, οὐ μάλα ἔτι προσωνοῦνται· ἀργύριον δὲ οὐδείς πω οὕτω πολὺ ἐκτήσατο, ὥστε μὴ ἔτι προσδεῖσθαι· ἀλλ' ἤν τισι γένηται παμπληθὲς, τὸ περιττεῦον κατορύττοντες οὐδὲν

idem accidit, quod in artificum aerariorum copia, ubi quum facta ex aere opera vili venduntur, everti fortunae horum solent, et ferrariorum similiter: itemque ubi magna frumenti vinique copia provenit, fructibus vili veneuntibus, agrorum culturae sunt inutiles; adeo quidem, ut multi relicta soli cultione ad mercaturam, ad cauponariam, ad usuras se convertant. Nimirum argenti materies quanto copiosior extiterit, et argenti plus fuerit, tanto plures ad illud opus se conferre solent. Etenim supellectili familiae necessaria comparata, non multum ulterius coëmi solet: at argenti nemo adhuc tam multum habuit, ut nihil amplius requireret: sed si qui permultum nacti fuerint, quod redundat, defodiunt:

ἧττον ἥδονται, ἢ χρώμενοι αὐτῷ. Καὶ μὴν, ὅταν γε εὖ πράττωσιν αἱ πόλεις, ἰσχυρῶς οἱ ἄνθρωποι ἀργυρίου δέονται. Οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες ἀμφὶ ὅπλα τε καλὰ, καὶ ἵππους ἀγαθούς τε, καὶ οἰκίας, καὶ κατασκευὰς μεγαλοπρεπεῖς βούλονται δαπανᾷν· αἱ δὲ γυναῖκες εἰς ἐσθῆτα πολυτελῆ καὶ χρυσοῦν κόσμον τρέπονται. Ὅταν τε αὖ νοσήσωσι πόλεις ἢ ἀφορίαις καρπῶν ἢ πολέμῳ, ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἀργοῦ τῆς γῆς γιγνομένης, καὶ εἰς ἐπιτήδεια καὶ εἰς ἐπικούρους νομίσματος δέονται. Εἰ δέ τις φήσειε, καὶ χρυσίον μηδὲν ἧττον χρήσιμον εἶναι ἢ ἀργύριον, τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· ἐκεῖνο μέντοι οἶδα, ὅτι καὶ χρυσίον, ὅταν πολὺ παραφαίνῃ, αὐτὸ μὲν

---

quo quidem non minus delectantur, quam si eo uterentur. Quinetiam quum civitates secunda utuntur fortuna, tum civibus maxime argento est opus. Viri enim in arma elegantia, et generosos equos, in aedes et structuras magnificas pecuniam impendere volunt: mulieres vero ad cultum sumtuosum, et mundum aureum animos adjiciunt. Rursus quum civitates caritate annonae laborant, aut bello, quia terra nullo cultu adhibito otiosa est, tum ad commeatum tum ad auxiliares copias nummos requirunt. Quod si quis dixerit, aurum nihilo esse minus utile quam argentum; huic non repugnabo. Illud tamen scio, quod etiam aurum, si magna

ἀτιμότερον γίγνεται, τὸ δὲ ἀργύριον τιμιώτερον ποιεῖ. Ταῦτα μὲν οὖν ἐδήλωσα τούτου ἕνεκα, ὅπως θαρσοῦντες μὲν ὅτι πλείστους ἀνθρώπους ἐπὶ τὰ ἀργύρια ἄγωμεν, θαρσοῦντες δὲ κατασκευαζώμεθα ἐν αὐτοῖς, ὡς οὔτε ἐπιλειψούσης ποτὲ ἀργυρίτιδος, οὔτε τοῦ ἀργυρίου ἀτίμου ποτὲ ἐσομένου. Δοκεῖ δέ μοι καὶ ἡ πόλις προτέρα ἐμοῦ ταῦτα ἐγνωκέναι. Παρέχει γοῦν ἐπὶ ἰσοτελείᾳ καὶ τῶν ξένων τῷ βουλομένῳ ἐργάζεσθαι ἐν τοῖς μετάλλοις. Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον περὶ τῆς τροφῆς εἴπω, νῦν διηγήσομαι, ὡς κατασκευασθέντα τὰ ἀργύρια ὠφελιμώτατ' ἂν εἴη τῇ πόλει. Ἀπ' αὐτῶν μὲν οὖν ἔγωγε, ἀφ' ὧν μέλλω λέγειν, οὐδέν τι ἀξιῶ θαυμάζεσθαι, ὡς δυσεύρε-

---

ejus esse copia videatur, minoris esse soleat aestimationis, et argentum reddat pretiosius. Atque haec a me idcirco explicata sunt, ut fidenter quamplurimos homines in argenti fodinas mittamus, atque illic substruamus haud dubitanter; quum neque argentifera terra defectura, neque futurum sit, ut argentum ullo unquam tempore vilescat. Videtur autem mihi civitas ipsa haec ante me perspexisse. Nam peregrinis etiam, si qui velint, excolendi metalla, potestatem facit aequali pensione. Ut autem etiam apertius de adquirendo victu loquar, nunc exponam, qua ratione instauratae argenti fodinae civitati possint esse utilissimae. Nec ex iis, quae dicturus sum, ullam quaero mei admirationem, quasi ali-

τόν τι ἐξευρηκώς. Τὰ μὲν γὰρ, ὧν λέξω, καὶ νῦν ἔτι πάντες ὁρῶμεν, τὰ δὲ παροιχόμενα τῶν πραγμάτων κατὰ ταὐτὰ ἂν ἀκούοιμεν. Τῆς μέντοι πόλεως πάνυ ἄξιον θαυμάσαι, τὸ αἰσθανομένην πολλοὺς πλουτιζομένους ἐξ αὐτῆς ἰδιώτας, μὴ μιμεῖσθαι τούτους. Πάλαι μὲν γὰρ δήπου οἷς μεμέληκεν, ἀκηκόαμεν, ὅτι Νικίας ποτὲ ὁ Νικηράτου ἐκτήσατο ἐν τοῖς ἀργυρείοις χιλίους ἀνθρώπους, οὓς ἐκεῖνος Σωσίᾳ τῷ Θρακὶ ἐξεμίσθωσεν, ἐφ᾽ ᾧ ὀβολὸν μὲν ἀτελῆ ἑκάστου τῆς ἡμέρας ἀποδιδόναι, τὸν δ᾽ ἀριθμὸν ἴσως ἀεὶ παρέχειν. Ἐγένετο δὲ καὶ Ἱππονίκῳ ἑξακόσια ἀνδράποδα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον ἐκδεδομένα, ἃ προσέφερε μνᾶν ἀτελῆ τῆς ἡμέρας· Φιλημο-

---

quid difficile repertu invenerim. Nam quae dicturus sum, partim etiam nunc omnes cernimus, partim vero eadem ratione se habere praeterita, licet audiendo cognoscere. Illud admodum admiratione dignum est, quod quum sentiat civitas multos privatos ex se locupletatos esse, tales non imitetur. Jampridem enim de iis quibus ea res curae fuit, audivimus; Niciam, Nicerati filium, in argentifodinis mille homines habuisse, quos Sosiae Thraci locarit, qui ultra impensas obolum pro singulis quotidie persolveret, numerumque semper parem exhiberet. Fuerunt et Hipponico sexcenta mancipia, eodem isto modo elocata, quae quotidie minam ferebant ultra impensas: et Philemonidi mancipia

νίδη δὲ τριακόσια ἡμιμναῖον ἄλλοις δέ γεν ὡς, οἶομαι, δύναμις ἑκάστοις ὑπῆρχεν. Ἀτὰρ τί τὰ παλαιὰ δεῖ λέγειν; καὶ γὰρ νῦν πολλοί εἰσιν ἐν τοῖς ἀργυρίοις ἄνθρωποι οὕτως ἐκδεδομένοι. Περαινομένων γε μὴν ὧν λέγω, τοῦτ' ἂν μόνον καινὸν γένοιτο, εἰ, ὥσπερ οἱ ἰδιῶται κτησάμενοι ἀνδράποδα πρόσοδον ἀέναον κατεσκευασμένοι εἰσὶν, οὕτω καὶ ἡ πόλις κτῷτο δημόσια ἀνδράποδα, ἕως γίγνοιτο τρία ἑκάστῳ Ἀθηναίων. Εἰ δὲ δυνατὰ λέγομεν, καθ' ἓν ἕκαστον αὐτῶν σκοπῶν ὁ βουλόμενος κρινέτω. Οὐκοῦν τιμὴν μὲν ἀνθρώπων εὔδηλον ὅτι μᾶλλον ἂν τὸ δημόσιον δύναιτο, ἢ οἱ ἰδιῶται, παρασκευάσασθαι. Τῇ γε μὴν βουλῇ ῥᾴδιον καὶ κηρύξαι, ἄγειν τὸν βουλό-

---

trecenta minae semissem; aliis, ut cuique facultates suppetebant. Sed quid necesse est vetera commemorare? quum et hoc tempore multi sint homines in argenti fodinis ista ratione locati. Et haec quidem, quae a me dicuntur, si peragantur; illud tantum novi fit, ut quemadmodum privati comparatis mancipiis proventum sibi perennem adquisiverunt; ita coëmat et ipsa civitas mancipia publica, donec unicuique Atheniensium tria contigerint. An haec autem, quae dicimus, fieri possint; secum de singulis cogitans qui volet, judicet. Hoc quidem plane perspicuum est, posse fiscum facilius quam privatos, pretium mancipiorum cogere.

μενον ἀνδράποδα, καὶ τὰ προσαχθέντα πρίασθαι. Ἐπειδὰν δὲ ὠνηθῇ, τί ἂν ἧττον μισθοῖτό τις παρὰ τοῦ δημοσίου, ἢ παρὰ τοῦ ἰδιώτου, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς μέλλων ἕξειν; Μισθοῦνται γοῦν καὶ τεμένη, καὶ ἱερὰ, καὶ οἰκίας, καὶ τέλη ὠνοῦνται παρὰ τῆς πόλεως. Ὅπως γε μὴν τὰ ὠνηθέντα σώζηται, τῷ δημοσίῳ ἐστι λαμβάνειν ἐγγύους παρὰ τῶν μισθουμένων, ὥσπερ καὶ παρὰ τῶν ὠνουμένων τὰ τέλη. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀδικῆσαί γε ῥᾷον τῷ τέλος πριαμένῳ, ἢ τῷ ἀνδράποδα μισθουμένῳ. Ἀργύριον μὲν γάρ πως καὶ φωράσειεν ἄν τις τὸ δημόσιον ἐξαγόμενον, ὁμοίου τοῦ ἰδίου ὄντος αὐτῷ· ἀνδράποδα δὲ σεσημασμένα τῷ δημοσίῳ σημάντρῳ, καὶ προσκειμένης ζημίας τῷ

Senatui quidem certe facile est, per praeconem edicere, ut qui volet, adducat sua mancipia; atque ita quae oblata fuerint, pretio redimere. Posteaquam autem coëmta fuerint, cur aliquis minus velit a republica conducere, quam a privato, quum iisdem conditionibus obtenturus sit? Conducunt enim a republica lucos, sacra, domos: et ab eadem vectigalia redimunt. Ut autem redemtae res salvae sint, licet fisco fidejussores a conductoribus accipere, quemadmodum etiam ab iis qui vectigalia redimunt. Imo vero facilius est emtori vectigalis, fraudare, quam conductori mancipiorum. Nam quo pacto deprehendere quis possit, argentum publicum averti, quum sit huic simile privatum? Mancipia vero signo

τε πωλοῦντι καὶ τῷ ἐξάγοντι, πῶς ἄν τις ταῦτα κλέψειεν; Οὐκοῦν μέχρι μὲν τούτου δυνατὸν ἐφάνη τῇ πόλει εἶναι, τὸ ἀνθρώπους καὶ κτήσασθαι καὶ φυλάξαι. Εἰ δ' αὖ τις τοῦτ' ἐνθυμεῖται, ὡς, ἐπειδὰν πολλοὶ ἐργάται γένωνται, πολλοὶ φανοῦνται καὶ οἱ μισθωσάμενοι, ἐκεῖνο κατανοήσας θαῤῥείτω, ὅτι πολλοὶ μὲν τῶν κατεσκευασμένων προσμισθώσονται τοὺς δημοσίους (πολλὰ γάρ ἐστι τὰ ὑπάρχοντα), πολλοὶ δ' εἰσὶ καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις γηρασκόντων, πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι Ἀθηναῖοί τε καὶ ξένοι, οἳ τῷ σώματι μὲν οὔτε βούλοιντ' ἂν, οὔτε δύναιντ' ἂν ἐργάζεσθαι, τῇ δὲ γνώμῃ ἐπιμελούμενοι ἡδέως ἂν τὰ ἐπιτήδεια πορίζοιντο. Ἦν γε μέντοι τὸ πρῶ-

---

publico notata, si poena constituta sit et vendenti et exportanti, quomodo subduci furto possint? Atque hactenus civitatem et comparare hujusmodi homines, et conservare posse patuit. Si quis rursus cogitet, existentibus multis operariis, exstituros etiam multos, qui mancipia locare velint; illud animadvertat et confidat fore ut multi jam a mancipiis instructi, alios insuper homines publicos conducant (nam magnae sunt opum facultates), et in ipsis operibus multi senescunt, et multi quoque alii tum Athenienses, tum peregrini, corpore quidem illi nec velint nec possint opus facere; sed animi tamen adhibita cura, libenter necessaria sibi adquisiverint. Itaque si primum cogantur mille ducenta manci-

τοι συστῇ διακόσια καὶ χίλια ἀνδράποδα, εἰκὸς ἤδη ἀπ' αὐτῆς τῆς προσόδου ἐν ἔτεσι πέντε ἢ ἓξ μὴ μεῖον αὐτῇ ἑξακισχιλίων γενέσθαι. Ἀπό γε μὴν τούτου τοῦ ἀριθμοῦ ἢν ὀβολὸν ἕκαστος ἀτελῆ τῆς ἡμέρας φέρῃ, ἡ μὲν πρόσοδος ἑξήκοντα τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἀπὸ δὲ τούτων ἢν εἰς ἄλλα ἀνδράποδα τιθῆται εἴκοσι, τοῖς τεσσαράκοντα ἤδη ἐξέσται τῇ πόλει χρῆσθαι εἰς ἄλλο, ὅ, τι ἂν δέῃ. Ὅταν δέ γε μύρια ἀναπληρωθῇ, ἑκατὸν τάλαντα ἡ πρόσοδος ἔσται. Ὅτι δὲ δέξεται πολλαπλάσια τούτων, μαρτυρήσαιεν ἄν μοι, εἴ τινες ἔτι εἰσὶ τῶν μεμνημένων, ὅσον τὸ τέλος εὕρισκε τῶν ἀνδραπόδων πρὸ τῶν ἐν Δεκελείᾳ. Μαρτυρεῖ δὲ κἀκεῖνο, ὅτι, εἰργασμέ-

---

pia, conjici potest, intra quinque annos, aut sex, de hoc ipso proventu civitatem non pauciora sex millibus habituram. Jam ex hoc numero, si obolum unusquisque diebus singulis immunem adferat, sexaginta talentorum proventus annuus erit. Ex iis autem si viginti talenta in alia mancipia impendantur, reliqua quadraginta, prout res postulabit, in alium aliquem usum conferre civitati licebit. Quumque numerus ad decem millia excreverit, jam centum talentorum proventus existet. Verum longe plus accepturam rempublicam, testes mihi esse possunt, si qui sunt adhuc, qui meminere, quantum vectigal ex mancipiis civitas ante res ad Deceleam gestas perceperit. Illud quoque testimonio est, quod

ων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἀργυρίοις ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ ἀναριθμήτων, νῦν οὐδὲν διαφέρει τὰ ἀργύρια, ἢ ἃ οἱ πρόγονοι ἡμῶν ὄντα ἐμνημόνευον αὐτά. Καὶ τὰ νῦν δὲ γιγνόμενα πάντα μαρτυρεῖ, ὅτι οὐκ ἄν ποτε πλείω ἀνδράποδα ἐκεῖ γένοιτο, ἢ ὅσων ἂν τὰ ἔργα δεῖται. Οὔτε γὰρ βάθους πέρας οὔτε ὑπονόμων οἱ ὀρύττοντες εὑρίσκουσι. Καὶ μὴν καινοτομεῖν γε οὐδὲν ἧττον ἔξεστι νῦν, ἢ πρότερον. Οὐ τοίνυν οὐδ᾽ εἰπεῖν ἂν ἔχοι εἰδὼς οὐδείς, πότερον ἐν τοῖς κατατετμημένοις πλείων ἀργυρῖτις, ἢ ἐν τοῖς ἀτμήτοις ἐστί. Τί δῆτα, φαίη ἄν τις, οὐ καὶ νῦν, ὥσπερ ἔμπροσθεν, πολλοὶ καινοτομοῦσιν; Ὅτι πενέστεροι μέν εἰσιν οἱ περὶ τὰ μέταλλα· νεωστὶ γὰρ πάλιν κατα-

---

quum innumerabiles omni tempore in argentifodinis opus fecerint, nihil hae tamen ab illis hoc tempore differant, quarum mentionem majores nostri fecerunt. Et ea quidem, quae nunc fiunt, omnia testantur; nunquam plura mancipia illic esse posse, quam ipsa requirant opera. Nec enim illi, qui fodiunt, vel profunditatis vel cuniculorum finem inveniunt. Atqui licet hoc tempore nihilo minus novum opus facere quam prius. Neque quisquam certo se scire possit dicere, num in locis hactenus excisis plus argenteae materiei sit, an necdum apertis. Cur igitur, dicat aliquis, non nunc etiam, sicut antea, multi novum opus faciunt? Quia pauperiores sunt, qui res metallicas faciunt, non ita pridem instau-

σκευάζονται· κίνδυνος δὲ μέγας τῷ καινοτομοῦντι. Ὁ μὲν γὰρ εὑρὼν ἀγαθὴν ἐργασίαν, πλούσιος γίγνεται· ὁ δὲ μὴ εὑρὼν, πάντα ἀπόλλυσιν ὅσα ἂν δαπανήσῃ. Εἰς τοῦτον οὖν τὸν κίνδυνον οὐ μάλα πως ἐθέλουσιν οἱ νῦν ἰέναι. Ἐγὼ μέντοι ἔχειν μοι δοκῶ καὶ περὶ τούτου συμβουλεῦσαι, ὡς ἂν ἀσφαλέστατα καινοτομοῖτο. Εἰσὶ μὲν γὰρ δήπου Ἀθηναίων δέκα φυλαί· εἰ δὲ ἡ πόλις δοίη ἑκάστῃ αὐτῶν ἴσα ἀνδράποδα, αἱ δὲ κοινασάμεναι τὴν τύχην καινοτομοῖεν· οὕτως ἂν, εἰ μία εὕροι, πάσαις ἂν λυσιτελὲς ἀποδείξειεν. Εἰ δὲ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ τέτταρες, ἢ αἱ ἡμίσειαι εὕροιεν, δῆλον ὅτι λυσιτελέστερα ἂν τὰ ἔργα ταῦτα γίγνοιτο. Τό γε μὴν πάσας ἀποτυ-

---

rari coeptas. Operis etiam novi adgressio periculosa est. Nam qui fructuosum opus excolendum invenit, copiosus et dives efficitur: qui vero non invenit, ei sumptus impensi pereunt. Itaque periculum illud non admodum adire hujus aetatis homines volunt. Mihi tamen habere videor quod dem consilium in hoc quoque negotio, quomodo novum opus tutissime instituatur. Athenis enim decem sunt tribus, quarum cuique si civitas parem mancipiorum numerum concederet, ipsae vero fortuna communi novum opus adgrederentur: ita fieret, ut inventum ab una quidpiam, universis utilitatem exhiberet. Sin duae, aut tres, aut quatuor, aut etiam dimidia pars tribuum inveniret, haud dubie majores ex

χεῖν, οὐδενὶ τῶν παρεληλυθότων ἐοικός. Οἷόν τε δὴ, οὕτως καὶ ἰδιώτας συνισταμένους καὶ κοινουμένους τὴν τύχην ἀσφαλέστερον κινδυνεύειν· μηδὲν μέντοι τοῦτο φοβεῖσθαι, ὡς ἢ τὸ δημόσιον οὕτω κατασκευαζόμενον παραλυπήσῃ τοὺς ἰδιώτας, ἢ οἱ ἰδιῶται τὸ δημόσιον· ἀλλ' ὥσπερ σύμμαχοι ὅσῳ ἂν πλείους συνιῶσιν, ἰσχυροτέρους ἀλλήλους ποιοῦσιν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἀργυρείοις ὅσῳ περ ἂν πλείους ἐργάζωνται, τόσῳ πλεῖον τἀγαθὰ εὑρήσουσί τε καὶ φορήσουσι. Καὶ ἐμοὶ μὲν δὴ εἴρηται, ὡς ἂν ἡγοῦμαι κατασκευασθείσης τῆς πόλεως ἱκανὴν ἂν πᾶσιν Ἀθηναίοις τροφὴν ἀπὸ κοινοῦ γενέσθαι. Εἰ δέ τινες, λογιζόμενοι παμπόλλης ἂν δεῖν ἀφορμῆς εἰς ταῦτα πάντα, οὐχ

---

ejusmodi operibus utilitates caperentur. Omnes enim spe sua frustrari, praeteritorum exemplo caret. Possent etiam privati eadem ratione se conjungendo et consociando, fortunam tutius periclitari. Neque vero metuendum est, ne vel fiscus ita constitutus privatos laedat, vel privati fiscum: sed ut armorum ac belli socii, quo plures conjuncti fuerint, hoc se mutuo firmiores reddunt, sic in argenti fodinis quo plures erunt, qui faciant opus, eo plus bonorum et reperient et reportabunt. Expositum, qua ratione constituta republica, universis Atheniensibus de publico ad victum necessaria suppeditari posse arbitrer. Quod si qui existiment, ad haec con-

ἡγοῦνται ἱκανὰ ἄν ποτε χρήματα εἰσενεχθῆναι, μηδὲ οὕτως ἀθυμούντων. Οὐ γὰρ οὕτως ἔχει, ὡς ἀνάγκη ἅμα πάντα ταῦτα γίγνεσθαι, ἢ μηδὲν ὄφελος αὐτῶν εἶναι· ἀλλ' ὁπόσα ἂν ἢ οἰκοδομηθῇ, ἢ ναυπηγηθῇ, ἢ ἀνδράποδα ὠνηθῇ, εὐθὺς ταῦτα ἐν ὠφελείᾳ ἔσται. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῇδέ γε συμφορώτερον τὸ κατὰ μέρος, ἢ τὸ ἅμα πάντα πράττεσθαι. Οἰκοδομοῦντές τε γὰρ ἀθρόοι, πολυτελέστερον ἂν καὶ οὐ κάλλιον, ἢ κατὰ μέρος, ἀποτελοῖμεν· ἀνδράποδα δὲ παμπληθῆ ζητοῦντες, ἀναγκαζοίμεθ' ἂν καὶ χείρω καὶ τιμιώτερα ὠνεῖσθαι. Κατά γε μὴν τὸ δυνατὸν περαίνοντες, τὰ μὲν καλῶς γνωσθέντα καὶ αὖθις ἂν ἀνύοιμεν· εἰ

---

ficienda permagnis impensis opus esse, nec unquam satis magnam pecuniam conferri posse; ne sic quidem animum despondere debent. Non enim ita comparata res est, ut aut simul omnia fieri, aut ex eis utilitatem nullam capi necesse sit: sed ubi quaeque primum aedificata fuerint, vel domus, vel naves, vel emta fuerint mancipia, statim haec utilitatem adlatura sunt. Quinetiam vel ob hanc causam utilius erit haec particulatim, quam simul omnia fieri. Nam si subito aedificemus multi, majori cum sumtu, et pejus absolvemus, quam si res particulatim fiat. Mancipiorum autem permagnum quaerentes numerum, et deteriora, et carius emere cogemur. Sin vero pro ratione facultatum rem conficiemus quae erunt recte instituta, rursus imitari licebit: sin autem

δέ τι ἁμαρτηθείη, ἀπεχοίμεθα ἂν αὐτοῦ. Ἔτι δὲ, πάντων ἅμα γιγνομένων, ἡμᾶς ἂν ἅπαντα δέοι ἐκπορίζεσθαι· εἰ δὲ τὰ μὲν περαίνοιτο, τὰ δὲ μέλλοι, ἡ ὑπάρξουσα πρόσοδος τὸ ἐπιτήδειον συγκατασκευάζοι ἄν. Ὃ δὲ ἴσως φοβερώτατον δοκεῖ πᾶσιν εἶναι, μὴ, εἰ ἄγαν πολλὰ κτήσαιτο ἡ πόλις ἀνδράποδα, ὑπεργεμισθῇ ἂν τὰ ἔργα· καὶ τούτου τοῦ φόβου ἀπηλλαγμένοι εἴημεν, εἰ μὴ πλείονας ἀνθρώπους, ἢ ὅσους αὐτὰ τὰ ἔργα προσαιτοίη, κατ' ἐνιαυτὸν ἐμβάλοιμεν. Οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἧπερ ῥᾷστον, ταύτῃ καὶ ἄριστον εἶναι ταῦτα πράσσειν. Εἰ δ' αὖ διὰ τὰς ἐν τῷ νῦν πολέμῳ γεγενημένας εἰσφορὰς νομίζετ' ἂν μηδ' ὅ, τι οὖν δύνασθαι εἰσενεγκεῖν, ὑμεῖς

---

in aliquo peccatum fuerit, ab eo abstinebimus. Praeterea si omnia simul fierent, paranda quoque nobis esset omnium copia. Sin alia perficiantur, alia differantur; adquisitus jam ante proventus necessaria suppeditabit. Illud fortasse videri possit summopere metuendum, ne, si civitas valde multa mancipia compararit, etiam opera nimis magna copia onerentur. Verum hoc quoque metu liberati erimus, si non plures, quam ipsa requirunt opera, singulis annis immittemus. Ita mihi quidem videtur in his rebus eam sequi rationem optissimum esse, quae sit facillima. Quod si rursus existimatis, ob tributa, hoc bello exacta, ne tantulum quidem posse contri-

δὲ, ὅσα μὲν πρὸ τῆς εἰρήνης χρήματα εὕρισκε τὰ τέλη, ἀπὸ τοσούτων καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος διοικεῖτε τὴν πόλιν· ὅσα δ' ἂν ἐφευρίσκῃ διά τε τὸ εἰρήνην εἶναι, καὶ διὰ τὸ θεραπεύεσθαι μετοίκους καὶ ἐμπόρους, καὶ διὰ τὸ, πλειόνων συναγειρομένων ἀνθρώπων, πλείω εἰσάγεσθαι καὶ ἐξάγεσθαι, καὶ διὰ τὸ ἐν λιμένι καὶ τὰς ἀγορὰς αὐξάνεσθαι, ταῦτα λαμβάνοντες κατασκευάσασθε, ὡς ἂν πλεῖσται πρόσοδοι γίγνοιντο. Εἰ δέ τινες αὖ φοβοῦνται, μὴ ματαία ἂν γένοιτο αὕτη ἡ κατασκευὴ, εἰ πόλεμος ἐγερθείη, ἐννοησάτωσαν, ὅτι, τούτων γιγνομένων, πολὺ φοβερώτερος ὁ πόλεμος τοῖς ἐπιφέρουσιν ἢ τῇ πόλει. Τί γὰρ δὴ εἰς πόλεμον κτῆμα χρησιμώτερον ἀνθρώπων; πολλὰς

---

bui: sane quantum ante factam pacem vectigalia reddebant, tantum in administratione reipublicae anno proximo impendite: quae vero amplius illa reddent, tum propterea quia pax est, tum quia inquilinorum et mercatorum ratio habebitur, ac pluribus huc confluentibus et importabuntur, et exportabuntur plurimae, et ad portum mercatus erunt frequentiores; haec inquam recipientes, ut quam maximi sint proventus, efficere debetis. At si quis est, qui vereatur, ne si bellum ingruat, hoc sit inane institutum: is cogitare debebit, siquidem haec efficiantur, bellum fore formidolosius iis

μὲν γὰρ ναῦς πληροῦν ἱκανοὶ ἂν εἶεν δημοσίᾳ· πολλοὶ δ' ἂν καὶ πεζοὶ δημοσίᾳ δύναιντ' ἂν βαρεῖς εἶναι τοῖς πολεμίοις, εἴ τις αὐτοὺς θεραπεύοι. Λογίζομαι δ' ἔγωγε, καὶ, πολέμου γιγνομένου, οἷόν τ' εἶναι μὴ ἐκλείπεσθαι τὰ ἀργύρεια. Ἔστι μὲν γὰρ δήπου περὶ τὰ μέταλλα ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν θαλάττῃ τεῖχος ἐν Ἀναφλύστῳ, ἔστι δ' ἐν τῇ πρὸς ἄρκτον τεῖχος ἐν Θορικῷ· ἀπέχει δὲ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ἀμφὶ τὰ ἑξήκοντα στάδια. Εἰ οὖν καὶ ἐν μέσῳ τούτων γένοιτο ἐπὶ τῷ ὑψηλοτάτῳ Βήσσης τρίτον ἔρυμα, συνήκοιτ' ἂν τὰ ἔργα εἰς ἓν ἐξ ἁπάντων τῶν τειχῶν· καὶ εἴ τι αἰσθάνοιτο πολεμικὸν, βραχὺ ἂν εἴη

---

ipsis, qui inferent, quam civitati nostrae. Quid enim ad belli usum hominum multitudine utilius? Nimirum hi multis reipublicae navibus explendis idonei fuerint, multi terra graves hostibus esse pro republica possint, modo quis eorum curam suscipiat. Mea quoque fert ratio, belli etiam tempore fieri posse, ut argentifodinae non deserantur; quum non procul a metallis ad mare, quod meridiem versus extenditur, una sit munitio in Anaphausto, altera vero in Thorico, versus mare aquilonale: quorum locorum alter ab altero stadiis circiter LX distat. Si igitur inter haec duo tertium aliquod castellum in editissimo saltus loco excitetur, in unum locum ex omnibus his castellis operas convenire licebit; ac si

ἑκάστῳ εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἀποχωρῆσαι. Εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν πλείους πολέμιοι, δῆλον ὅτι, εἰ μὲν σῖτον ἢ οἶνον ἢ πρόβατα ἔξω εὕροιεν, ἀφέλοιντ' ἂν ταῦτα· ἀργυρίτιδος δὲ κρατήσαντες, τί ἂν μᾶλλον ἢ λίθοις ἔχοιεν χρῆσθαι; Πῶς δὲ καὶ ὁρμήσειάν ποτε πολέμιοι πρὸς τὰ μέταλλα; Ἀπέχει μὲν γὰρ δήπου τῶν ἀργυρίων ἐγγύτατα πόλις Μέγαρα πολὺ πλεῖον τῶν πεντακοσίων σταδίων· ἀπέχει δὲ ἡ μετὰ ταῦτα πλησιαίτατα Θῆβαι πολὺ πλεῖον τῶν ἑξακοσίων. Ἢν οὖν πορεύωνται ἐντεῦθέν ποθεν ἐπὶ τὰ ἀργύρια, παριέναι αὐτοὺς δεήσει τὴν πόλιν· κἂν μὲν ὦσιν ὀλίγοι, εἰκὸς αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι καὶ ὑπὸ ἱππέων καὶ ὑπὸ περιπό-

---

quid hostile senserint, breve spatium quilibet ad tutum receptum habebit. Quod si majores hostium copiae irruerint, ac frumentum, aut vinum, aut pecudes invenerint extra munitiones; ea nimirum secum auferent. Si maxime argenti metallis potiti fuerint, quid aliud habituri sunt, quo utantur, nisi saxa? Et quo tandem modo in metalla hostes irruptionem facere possint? abest enim a metallis ex intervallo proximo urbs Megara multo longius quingentis stadiis, absunt deinde proximo ex intervallo Thebae multo amplius sexcentis. Itaque si ad argenti fodinas illinc alicunde venerint, ut ipsam urbem praetereant, necesse est: ac si pauci fuerint, ab equitibus, et illis, qui praesidii causa regionem cir-

λων. Πολλῇ γε μὴν δυνάμει πορεύεσθαι ἐξερημοῦντας τὰ ἑαυτῶν χαλεπόν· πολὺ γὰρ ἐγγύτερον ἂν εἴη ταῖς πόλεσιν αὐτῶν τὸ τῶν Ἀθηναίων ἄστυ, ἢ αὐτοὶ οἱ πρὸς τοῖς μετάλλοις ὄντες. Εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν, πῶς ἂν καὶ δύναιντο μένειν, μὴ ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια; Ἐπισιτίζεσθαί γε μὴν μέρει μὲν, κίνδυνος καὶ περὶ τῶν μετιόντων καὶ περὶ ὧν ἀγωνίζονται. πάντες δὲ ἀεὶ μετιόντες πολιορκοῖντ' ἂν μᾶλλον ἢ πολιορκοῖεν. Οὐ τοίνυν μόνον ἡ ἀπὸ τῶν ἀνδραπόδων εἰσφορὰ τὴν διατροφὴν τῇ πόλει αὔξοι ἂν, ἀλλὰ, πολυανθρωπίας περὶ τὰ μέταλλα ἀθροιζομένης, καὶ ἀπ' ἀγορᾶς τῆς ἐκείνου αὖ, καὶ ἀπ' οἰκιῶν περὶ

---

cumeunt, eos interemtum iri consentaneum est. Ut vero deserta regione sua, cum magnis copiis e finibus suis exeant, non facile fuerit, propterea quod urbs Atheniensis ita longe propior esset futura civitatibus eorum, quam illi ipsi qui ad metalla se conferrent. Si tamen accedant, quonam modo illic manere possint, a commeatu destituti? Quod si copiarum aliqua cum parte pabulando necessaria parare velint, erunt in periculo tum pabulatores tum res ipsae, de quibus contendendum: sin exeant semper omnes, non tam oppugnabunt alios, quam ipsi oppugnabuntur. Non igitur illa tantum de mancipiis pensio civitati ad alendos suos incrementum adferet, verum etiam ubi magnus hominum ad metalla concursus erit, plures et ex foro, quod illic instituetur,

τἀργύρια δημοσίων, καὶ ἀπὸ καμίνων, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, πρόσοδοι ἂν πολλαὶ γίγνοιντο. Ἰσχυρῶς γὰρ καὶ αὕτη πολυάνθρωπος γένοιτο πόλις, εἰ οὕτω κατασκευασθείη· καὶ οἵγε χῶροι οὐδὲν ἂν εἶεν μείονος ἄξιοι τοῖς κεκτημένοις ἐνταῦθα, ἢ τοῖς περὶ τὸ ἄστυ. Πραχθέντων γε μὴν ὧν εἴρηκα, ξύμφημι ἐγὼ, οὐ μόνον ἂν χρήμασιν εὐπορωτέραν τὴν πόλιν εἶναι, ἀλλὰ καὶ εὐπειθεστέραν καὶ εὐτακτοτέραν καὶ εὐπολεμωτέραν γενέσθαι. Οἵ τε γὰρ ταχθέντες γυμνάζεσθαι, πολὺ ἂν ἐπιμελέστερον πράττοιεν τὰ ἐν τοῖς γυμνασίοις, τὴν τροφὴν ἀπολαμβάνοντες πλείω, ἢ ἐν ταῖς λαμπάσι γυμνασιαρχούμενοι· οἵ τε φρουρεῖν ἐν τοῖς φρουρίοις, οἵ τε πελτάζειν

---

et ex publicis ad argenti fodinas aedificiis, et ex fornacibus, et omnibus aliis, proventus accedent. Fiet enim et illic civitas admodum populosa, si ad hunc modum instructa fuerit: nec fundi minoris erunt istic dominis suis, quam heic ad urbem fundos possidentibus. Itaque, si quae dixi, facta fuerint, non solum pecuniis copiosiorem, verumetiam magis obedientem, magisque studiosam ordinis, et bellicosiorem fore civitatem nostram confirmo. Nam qui se jussi fuerint exercere, multo diligentius obibunt in exercitiis peragenda, si victus eis copiosior suppetet, quam qui gymnasiarchae pareant in decursione cum facibus: itidemque constituti ad

καὶ περιπολεῖν τὴν χώραν, πάντα ταῦτα μᾶλλον ἂν πράττοιεν, ἐφ' ἑκάστοις τῶν ἔργων τῆς τροφῆς ἀποδιδομένης.

έ. Εἰ δὲ σαφὲς δοκεῖ εἶναι, ὡς, εἰ μέλλουσι πᾶσαι αἱ πρόσοδοι ἐκ πόλεως προσιέναι, ὅτι εἰρήνην δεῖ ὑπάρχειν, ἆρ' οὐκ ἄξιον καὶ εἰρηνοφύλακας καθιστάναι; Πολὺ γὰρ ἂν καὶ αὕτη αἱρεθεῖσα ἡ ἀρχὴ προσφιλεστέραν καὶ πυκνοτέραν εἰσαφικνεῖσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ποιήσειε τὴν πόλιν. Εἰ δέ τινες οὕτω γιγνώσκουσιν, ὡς, ἐὰν ἡ πόλις εἰρήνην ἄγουσα διατελῇ, ἀδυνατωτέρα τε καὶ ἀδοξοτέρα καὶ ἧττον ὀνομαστὴ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἔσται, καὶ οὗτοί γε, ὡς ἐμῇ δόξῃ, παραλόγως σκοποῦσιν. Εὐδαιμονέσταται μὲν γὰρ δήπου πόλεις λέ-

---

praesidia castellorum, et gestare parmas, et regionem obire jussi, haec omnia majore studio facient, si victus cuique pro laboribus suis tribuatur.

5. Quod si evidens esse videtur, pace ad hoc opus fore, si proventibus hisce potiri civitas velit: an non par fuerit, etiam pacis custodes quosdam constitui? Nam delectus hic magistratus efficiet ut omnes mortales et lubentius et frequentius hanc urbem adeant. Si qui vero judicant, eandem civitatem in pace perpetua minus potentiae, gloriae, celebritatis habituram in Graecia: hi sane rem opinione mea non rite considerant. Nam beatissimae dicuntur respublicae, quae longissimo tempore in pace per-

γονται, αἳ ἂν πλεῖστον χρόνον ἐν εἰρήνῃ διατελῶσι· πασῶν δὲ πόλεων Ἀθῆναι μάλιστα πεφύκασιν ἐν εἰρήνῃ αὔξεσθαι. Τίνες γὰρ, ἡσυχίαν ἀγούσης τῆς πόλεως, οὐ προσδέοιντ' ἂν αὐτῆς; ἀρξάμενοι ἀπὸ ναυκλήρων καὶ ἐμπόρων, οὐχ οἱ πολύσιτοι; οὐχ οἱ πολύοινοι; οὐχ οἱ ἡδύοινοι; τί δὲ οἱ πολυέλαιοι; τί δὲ οἱ πολυπρόβατοι; οἱ δὲ γνώμῃ καὶ ἀργυρίῳ δυνάμενοι χρηματίζεσθαι; Καὶ μὴν χειροτέχναι γε, καὶ σοφισταὶ, καὶ φιλόσοφοι· οἱ δὲ ποιηταὶ, οἱ δὲ τὰ τούτων μεταχειριζόμενοι, οἱ δὲ ἀξιοθεάτων ἢ ἀξιακούστων ἱερῶν ἢ ὁσίων ἐπιθυμοῦντες, ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ δεόμενοι πολλὰ ταχὺ ἀποδίδοσθαι ἢ πρίασθαι, ἢ οὐ τούτων μᾶλλον ἂν τύχοιεν Ἀθήνη-

---

manserint. Et Athenarum ea ratio est, ut in pace supra civitates alias omnes incrementum sumant. Quis est enim omnium, qui hujus urbis, si quieta sit, adjumento non indigeat? Atque ut a naucleris et mercatoribus ordiamur, an non qui frumento, vino, eoque suavi, oleo, pecudibus abundant, item qui et consilio, et re quaestum facere possunt? His addantur opifices, sapientiae professores, philosophi, poëtae, quique istorum opera tractant, et qui rerum spectatu, qui auditu dignarum, qui sacrarum et religiosarum studio tenentur. Praeterea siqui multa cito vendere vel emere velint, ubi facilius quod cupiunt, adsequentur, quam A-

σιν; Εἰ δὲ πρὸς ταῦτα μὲν οὐδεὶς ἀντιλέγει, τὴν δὲ ἡγεμονίαν βουλόμενοί τινες ἀναλαβεῖν τῇ πόλει, ταύτην διὰ πολέμου μᾶλλον ἢ δι' εἰρήνης ἡγοῦνται ἂν καταπραχθῆναι, ἐννοησάτωσαν πρῶτον μὲν τὰ Μηδικὰ, πότερον βιαζόμενοι, ἢ εὐεργετοῦντες τοὺς Ἕλληνας, ἡγεμονίας τε τοῦ ναυτικοῦ καὶ Ἑλληνοταμίας ἐτύχομεν. Ἔτι δ', ἐπεὶ ὠμῶς ἄγαν δόξασα προστατεύειν ἡ πόλις ἐστερήθη τῆς ἀρχῆς, οὐ καὶ τότ', ἐπεὶ τοῦ ἀδικεῖν ἀπεσχόμεθα, πάλιν ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ἑκόντων προστάται τοῦ ναυτικοῦ ἐγενόμεθα; Οὐκοῦν καὶ Θηβαῖοι, εὐεργετούμενοι, ἡγεμονεύειν αὐτῶν ἔδωκαν Ἀθηναίοις; Ἀλλὰ μὴν καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐ βιασθέντες ὑφ' ἡμῶν, ἀλλ' εὖ πάσχοντες,

---

thenis? Quod si nemo his contradicit, sed nonnulli dum civitati principatum recuperare cupiunt, bello magis, quam pace, id effici posse arbitrantur: ii velim primum Medica mihi bella considerent, utrum vi potius, an nostris erga Graecos beneficiis et maris principatum, et Graeciae quaesturam adepti simus. Praeterea quum saevius uti hac praefectura visa civitas, imperium amisisset; an non tum quoque ab injuriis abstinentes, rursus ab insulanis ad hoc sponte sua permotis navalem praefecturam consequuti sumus? Quid? an non Thebani quoque provocati beneficiis imperii summam Atheniensibus concesserunt? Quin et Lacedaemonii non vi coacti

ἐπέτρεψαν Ἀθηναίοις περὶ τῆς ἡγεμονίας θέσθαι ὅπως βούλοιντο. Νῦν δέ γε διὰ τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ταραχὴν παραπεπτωκέναι μοι δοκεῖ τῇ πόλει, ὥστε καὶ ἄνευ πόνων καὶ ἄνευ κινδύνων καὶ ἄνευ δαπάνης ἀνακτᾶσθαι τοὺς Ἕλληνας. Ἔστι μὲν γὰρ πειρᾶσθαι διαλλάττειν τὰς πολεμούσας πρὸς ἀλλήλας πόλεις· ἔστι δὲ συναλλάττειν, εἴ τινες ἐν αὐταῖς στασιάζουσιν. Εἰ καὶ, ὅπως τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν αὐτόνομον, ὥσπερ πρόσθεν, γένοιτο, φανεροὶ εἴητε ἐπιμελούμενοι, μὴ συμπολεμοῦντες, ἀλλὰ πρεσβεύοντες ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν οἶμαι θαυμαστὸν εἶναι, εἰ καὶ πάντας τοὺς Ἕλληνας ὁμογνώμονάς τε καὶ συνόρκους καὶ συμμάχους λάβοιτε ἐπ'

---

a nobis, sed beneficiis adfecti, Atheniensibus, ut quod vellent de principatu constituerent, permiserunt. Nunc vero propter hanc rerum in Graecia perturbationem hoc accidisse civitati nostrae videtur, ut nullo negotio, sine periculo, sine sumtu, Graecos sibi rursus adjungere possit. Civitates enim, quae inter se bella gerunt, nisi licet ut reconciliemus: licet etiam, siqui in illis dissideant, in gratiam ut redeant, efficere. Si declaretis vobis esse curae, ut templo Delphico libertas pristina restituatur, idque efficiatis non belli cum aliis societate, sed mittendis per Graeciam legatis: nihil erit mirum, si Graecos omnes vobiscum unanimes,

ἐκείνους, οἵ τινες ἐκλιπόντων Φωκέων τὸ ἱερὸν καταλαμβάνειν ἐπειρῶντο. Εἰ δὲ καὶ, ὅπως ἀνὰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν εἰρήνη ἔσται, φανεροὶ εἴητε ἐπιμελόμενοι, ἐγὼ μὲν οἶμαι, πάντας ἂν εὔχεσθαι, μετὰ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, Ἀθήνας μάλιστα σώζεσθαι. Εἰ δέ τις αὖ εἰς χρήματα κερδαλεώτερον νομίζει εἶναι τῇ πόλει πόλεμον ἢ εἰρήνην, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη, ἢ εἴ τις τὰ προγεγενημένα ἔτι ἀνασκοποίη τῇ πόλει πῶς ἀποβέβηκεν. Εὑρήσει γὰρ τότε παλαιὸν ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα, ἐν πολέμῳ δὲ ταῦτα πάντα καταδαπανηθέντα· γνώσεται δὲ, ἢν σκοπῇ, καὶ ἐν τῷ νῦν χρόνῳ, διὰ μὲν τὸν πόλεμον,

---

confoederatos, socios habebitis adversus illos, qui templum Delphicum a Phocensibus desertum occupare conati sunt. Quod si etiam aperte detis operam, ut terra marique omnia pacata sint: equidem cunctos existimo votis experituros, ut Athenae, secundum patriam cujusque suam, maxime salvae sint. Si rursus quisquam est, qui existimet, bellum, quam pacem, esse reipublicae nostrae magis fructuosum ad pecuniam conficiundam: non video, qua ratione haec melius dijudicari possint, quam siquis res ante gestas consideret, qui fuerint earum eventus civitati nostrae. Reperiet enim, quondam in pace permultum pecuniae in urbem invectum, quae omnis bello abeumta fuerit. Intelliget etiam, si considerare volet,

καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλειπούσας, καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ πολλὰ καταδαπανηθείσας· ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ηὐξημένας τε προσόδους, καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι, ὅ, τι βούλοιντο. Εἰ δέ τις με ἐπερωτῴη, εἰ καί, ἄν τις ἀδικοίη τὴν πόλιν, λέγεις ὡς χρὴ καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν; οὐκ ἂν φαίην· ἀλλὰ μᾶλλον λέγω, ὅτι πολὺ θᾶττον ἂν τιμωροίμεθα αὐτούς, εἰ μηδένα παρέχοιμεν ἀδικοῦντα· οὐδένα γὰρ ἂν ἔχοιεν σύμμαχον.

ϛ΄. Ἀλλ' εἴ γε μὴν τῶν εἰρημένων ἀδύνατον μὲν μηδέν ἐστι μηδὲ χαλεπὸν, πραττομένων δὲ αὐτῶν, προσφιλέστεροι μὲν τοῖς Ἑλ-

---

hoc quoque tempore multos proventus bello defecisse; et eos, qui percepti sint, in omnis generis usus exhaustos esse. Jam vero pacato mari, eosdem et auctos esse, et iis uti licere civibus arbitratu suo. Si quis autem me roget, an etiam aliquo injuria civitatem hanc adficiente, censeam cum eo pacem colendam; equidem id dicere nolim, sed hoc potius adfirmo, nos hostes facilius ulcisci posse, siquidem a nobis auctor injuriae nullus existat. Quippe sic adversarii nullos habebunt belli socios.

6. Sed enim si nihil est eorum, quae a me dicta sunt, quod fieri non possit, et quidem facile; ac istaec agendo si Graecis amiciores et gratiores erimus, urbem tutius incolemus, gloria majore frue-

λησι γενησόμεθα, ἀσφαλέστερον δὲ οἰκήσομεν, εὐκλεέστεροι δὲ ἐσόμεθα, καὶ ὁ μὲν δῆμος τροφῆς εὐπορήσει, οἱ δὲ πλούσιοι τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης ἀπαλλαγήσονται, περιουσίας δὲ πολλῆς γενομένης, μεγαλοπρεπέστερον μὲν ἔτι ἢ νῦν ἑορτὰς ἄξομεν, ἱερὰ δ' ἐπισκευάσομεν, τείχη δὲ καὶ νεώρια ἀνορθώσομεν, ἱερεῦσι δὲ καὶ βουλῇ καὶ ἀρχαῖς καὶ ἱππεῦσι τὰ πάτρια ἀποδώσομεν· πῶς οὐκ ἄξιον ὡς τάχιστα τούτοις ἐγχειρεῖν, ἵνα ἔτι ἐφ' ἡμῶν ἐπίδωμεν τὴν πόλιν μετ' ἀσφαλείας εὐδαιμονοῦσαν; Εἴ γε μὴν ταῦτα δόξειεν ὑμῖν πράττειν, συμβουλεύσαιμ' ἂν ἔγωγε, πέμψαντας καὶ εἰς Δωδώνην καὶ εἰς Δελφοὺς ἐπέρεσθαι τοὺς θεοὺς, εἰ λῷον καὶ ἄμει-

---

mur, plebs rebus omnibus ad victum necessariis abundabit, locupletes impensis bellicis liberabuntur: quumque futura sit major omnium rerum copia, magnificentius etiam quam nunc dies festos celebrabimus, et templa instaurabimus, itemque muros et navalia reficiemus; sacerdotibus, senatui, magistratibus, equitibus more patrio praeberi solita restituemus: quo pacto non fuerit operae pretium, nos haec quam primum adgredi, ut etiam nobis adhuc superstitibus rempublicam in tuto collocatam felicemque videamus? Quod si vobis haec agenda placuerit, equidem id consilii dederim, ut aliquibus Dodonam Delphosque missis, deos illos consula-

νον εἴη ἂν τῇ πόλει οὕτω κατασκευαζομένη, καὶ αὐτίκα καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον. Εἰ δὲ ταῦτα συναινοῖεν, τότ᾽ ἂν αὖ φαίην χρῆναι ἐπερωτᾷν, τίνας θεῶν προσποιούμενοι, ταῦτα κάλλιστα καὶ ἄριστα πράττοιμεν ἄν· οὓς δ᾽ ἂν ἕλοιεν θεοὺς, τούτοις εἰκὸς καλλιερήσαντας ἄρχεσθαι τοῦ ἔργου. Σὺν γὰρ θεῷ πραττομένων εἰκὸς καὶ τὰς πράξεις προϊέναι ἐπὶ τὸ λῷον καὶ ἄμεινον ἀεὶ τῇ πόλει.

---

tis: an satius meliusve sit huic civitati, tam in praesentia, quam in posterum, hanc ejus formam institui. Si adnuerint, censerem rursus interrogandos, quosnam deos nobis conciliando, quam rectissime atque optime simus haec effecturi. Quoscunque vero deos illi selegerint, iis litando placatis, rem ordiri par erit. Nam quae res numine propitio suscipiuntur, eas semper reipublicae melius feliciusque cessuras, consentaneum est.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΠΕΡΙ ʽΙΠΠΙΚΗΣ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἐπειδή, διὰ τὸ συμβῆναι ἡμῖν πολὺν χρόνον ἱππεύειν, οἰόμεθα ἔμπειροι ἱππικῆς γεγενῆσθαι, βουλόμεθα καὶ τοῖς νεωτέροις τῶν φίλων δηλῶσαι, ᾗ ἂν νομίζωμεν αὐτοὺς ὀρθότατα ἵπποις προσφέρεσθαι. Συνέγραψε μὲν οὖν

XENOPHONTIS
DE
RE EQUESTRI.

PROOEMIUM.

Quoniam rei nos equestris usum adsequutos inde ducimus, quod equitando sane longo tempore nos occupari contigerit: amicis etiam junioribus indicare volumus, qua ratione equos rectissime tractent. Scripsit quidem et Simo librum

καὶ Σίμων περὶ ἱππικῆς, ὃς καὶ τὸν κατὰ τὸ Ἐλευσίνιον Ἀθήνησιν ἵππον χαλκοῦν ἀνέθηκε, καὶ ἐν τῷ βάθρῳ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα ἐξετύπωσεν. Ἡμεῖς γε μέντοι, ὅσοις συνετύχομεν ταὐτὰ γνόντες ἐκείνῳ, οὐκ ἐξαλείφομεν ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ πολὺ ἥδιον παραδώσομεν αὐτὰ τοῖς φίλοις, νομίζοντες ἀξιοπιστότερα εἶναι, ὅτι κἀκεῖνος κατὰ ταὐτὰ ἡμῖν ἔγνω, ἱππικὸς ὤν· καὶ ὅσα δὴ παρέλιπεν, ἡμεῖς πειρασόμεθα δηλῶσαι.

ά. Πρῶτον δὲ γράψομεν, ὡς ἂν τις ἥκιστα ἐξαπατῷτο ἐν ἱππωνείᾳ. Τοῦ μὲν τοίνυν ἔτι ἀδαμάστου πώλου δῆλον ὅτι τὸ σῶμα δεῖ δοκιμάζειν· τῆς γὰρ ψυχῆς οὐ πάνυ σαφῆ τεκμήρια παρέχεται ὁ μήπω ἀναβαινόμενος.

---

de re equestri, qui Athenis equum aheneum in Eleusinio dicatum posuit, et in basi opera ipsius et facta caelavit. Nos autem, in quibus idem forte cum illo sentimus, ea de nostris haud expungimus: sed multo libentius amicis haec quoque trademus, eo quod arbitremur fidem nos inde majorem inventuros, quia vir equestris rei peritus in eadem nobiscum sententia fuerit. Quaecunque vero praetermisit, nos indicare conabimur.

1. Primum autem scribemus, quonam modo minime aliquis in equorum emtione circumveniatur. Itaque pulli necdum adhuc domiti corpus explorandum esse constat. Nam qui nondum conscenditur, animi satis clara non praebet indicia. In corpore vero pedes

Τοῦ γε μὴν σώματος πρῶτόν φαμεν χρῆναι τοὺς πόδας σκοπεῖν. Ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὐδὲν ὄφελος ἂν εἴη, εἰ τὰ ἄνω πάνυ καλὰ ἔχοι, μὴ ὑποκειμένων, οἵων δεῖ, θεμελίων, οὕτω καὶ ἵππου πολεμιστηρίου οὐδὲν ἂν ὄφελος εἴη, οὐδ' εἰ τἄλλα πάντα ἀγαθὰ ἔχοι, κακόπους δ' εἴη. οὐδενὶ γὰρ ἂν δύναιτο τῶν ἀγαθῶν χρῆσθαι. Πόδας δ' ἄν τις δοκιμάζοι, πρῶτον μὲν τοὺς ὄνυχας σκοπῶν. Οἱ γὰρ παχεῖς πολὺ τῶν λεπτῶν διαφέρουσιν εἰς εὐποδίαν· ἔπειτα οὐδὲ τοῦτο δεῖ λανθάνειν, πότερον αἱ ὁπλαί εἰσιν ὑψηλαὶ ἢ ταπειναὶ, καὶ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ἢ χαμηλαί. Αἱ μὲν γὰρ ὑψηλαὶ πόῤῥω ἀπὸ τοῦ δαπέδου ἔχουσι τὴν χελιδόνα καλουμένην· αἱ δὲ ταπειναὶ

primum spectandos dicimus. Sicut enim domus usui nulli fuerit, si pulchre structae sint partes ejus superiores, fundamentis inferius haud locatis, ut oportebat: ita nec bellatoris equi fuerit usus ullus, si caetera bonus omnia, pedes malos habeat. Nequit enim dotibus illis aliis uti. Pedes sic aliquis explorare queat, si ungulas primum spectet. Praestant enim pedes bonitate, si spissae potius ungulae sint, quam si tenues. Deinde nec illud negligendum, an arduae sint ungulae, an depressae sive humiles, tam anterius quam posterius. Nam arduae remotam a solo testudinem, quam vocant, habent, depressae vero, tam firmissima, quam maxime tenera parte pedis pariter ingrediuntur, ut inter homines qui valgi

ὁμοίως βαίνουσι τῷ τε ἰσχυροτάτῳ καὶ τῷ μαλακωτάτῳ τοῦ ποδὸς, ὥσπερ οἱ βλαισοὶ τῶν ἀνθρώπων· καὶ τῷ ψόφῳ δέ φησι Σίμων δήλους εἶναι τοὺς εὔποδας, καλῶς λέγων· ὥσπερ γὰρ κύμβαλον, ψοφεῖ πρὸς τῷ δαπέδῳ ἡ κοίλη ὁπλή. Ἐπεὶ δὲ ἠρξάμεθα ἐντεῦθεν, ταύτῃ καὶ ἀναβησόμεθα πρὸς τὸ ἄλλο σῶμα. Δεῖ τοίνυν καὶ τὰ ἀνωτέρω μὲν τῶν ὁπλῶν, κατωτέρω δὲ τῶν κυνηπόδων, ὀστᾶ μήτε ἄγαν ὀρθὰ εἶναι, ὥσπερ αἰγὸς, (ἀντιτυπώτερα γὰρ ὄντα κόπτει τε τὸν ἀναβάτην, καὶ παραπίμπραται μᾶλλον τὰ τοιαῦτα σκέλη) οὐδὲ μὴν ἄγαν ταπεινὰ τὰ ὀστᾶ δεῖ εἶναι· ψιλοῖντο γὰρ ἂν καὶ ἑλκοῖντο οἱ κυνήποδες, εἴτ' ἐν βώλοις εἴτ' ἐν λίθοις ἐλαύνοιτο ὁ ἵππος. Τῶν γε μὴν

dicuntur. Etiam sonitu recte memorat Simo pedum bonitatem prodi. Nam ungula concava solo impacta velut cymbalum resonat. Quia vero hinc orsi sumus, indidem ad alias partes corporis adscendemus. Igitur ossa, quae supra ungulas sunt, infra tamen Cynepodas, nec admodum esse recta debent, ut in capris; quia quum duriora sint, equitem succutiunt, et hujusmodi crura facilius etiam inflammantur; nec eadem ossa debent esse valde depressa. Nam caeteroqui cynepodes deglabrarentur, et exulcerarentur, sive per glebas, seu per saxa sit equus agendus. Ossa tibiarum oportet esse crassa. Etenim ea corporis fulcra sunt. Neque tamen crassae sint aut venae aut carnes. Nam alioquin e-

κνημῶν τὰ ὀστᾶ παχέα χρὴ εἶναι· ταῦτα γάρ ἐστι στήριγγες τοῦ σώματος· οὐ μέντοι φλεψί γε οὐδὲ σαρξὶ παχείαις. Εἰ δὲ μὴ, ὅταν ἐν σκληροῖς ἐλαύνηται, ἀνάγκη αἵματος ταῦτα πληροῦσθαι, καὶ κιρσοὺς γίγνεσθαι, καὶ παχύνεσθαι μὲν τὰ σκέλη, ἀφίστασθαι δὲ τὸ δέρμα. Χαλῶντος δὲ τούτου, πολλάκις καὶ ἡ περόνη ἀποστᾶσα χωλὸν ἀπέδειξε τὸν ἵππον. Τά γε μὴν γόνατα ἢν βαδίζων ὁ πῶλος ὑγρῶς κάμπτῃ, εἰκάζοις ἂν καὶ ἱππεύοντα ὑγρὰ ἕξειν τὰ σκέλη. Πάντες γὰρ, προϊόντος τοῦ χρόνου, ὑγροτέρως κάμπτουσιν ἐν τοῖς γόνασι. Τὰ δὲ ὑγρὰ δικαίως εὐδοκιμεῖ· ἀπταιστότερον γὰρ καὶ ἀκοπώτερον τὸν ἵππον τῶν σκληρῶν σκελῶν παρέχει. Μηροί γε μέντοι οἱ ὑπὸ ταῖς ὠμοπλάταις, ἢν παχεῖς

quo per aspera gradiente necesse sit eas partes sanguine repleri, et tumores callosos existere, crassaque fieri crura, cum abscessu cutis: quae si laxior fiat, etiam sura saepius abscedit, et equo claudicandi causam praebet. Jam vero si genua pullus inter incedendum molli flexu moveat, hoc ipso conjecturam feceris, eum etiam habiturum agilia crura, quum ad equitationis usum idoneus erit. Quippe solent omnes genua progressu temporis etiam mollius et agilius inflectere. Non autem abs re agilia crura laudantur. Quippe minus et offendit et fatigatur equus talis, quam cui rigida crura sunt. Femora sub armis si crassa sint, robustiora

ὦσιν, ἰσχυρότεροί τε καὶ εὐπρεπέστεροι, ὥσπερ ἀνδρὸς, φαίνονται. Καὶ μὴν στέρνα, πλατύτερα ὄντα, καὶ πρὸς κάλλος, καὶ πρὸς ἰσχὺν, καὶ πρὸς τὸ μὴ ἀπαλλὰξ, ἀλλὰ διὰ πολλοῦ τὰ σκέλη φέρειν, εὐφυέστερα. Ἀπό γε μὴν τοῦ στέρνου ὁ μὲν αὐχὴν αὐτοῦ μὴ, ὥσπερ κάπρου, προπετὴς πεφύκοι, ἀλλ', ὥσπερ ἀλεκτρυόνος, ὀρθὸς πρὸς τὴν κορυφὴν ἥκοι, λαγαρὸς δὲ εἴη τὰ κατὰ τὴν συγκαμπήν. Ἡ δὲ κεφαλὴ ὀστώδης οὖσα μικρὰν σιαγόνα ἔχοι. Οὕτως ὁ μὲν τράχηλος πρὸ τοῦ ἀναβάτου ἂν εἴη, τὸ δὲ ὄμμα πρὸ τῶν ποδῶν ὁρώη. Καὶ βιάζεσθαι δὲ ἥκιστ' ἂν δύναιτο ὁ τοιοῦτον σχῆμα ἔχων, καὶ εἰ πάνυ θυμοειδὴς εἴη· οὐ γὰρ ἐγκάμπτοντες, ἀλλ' ἐκτείνοντες τὸν τράχηλον καὶ τὴν κεφαλὴν, βιά-

---

pariter, et venustiora, sicut etiam in corpore virili, videntur. Pectora quo latiora sint, eo sunt melius structa, sive formam spectes, seu robur, et ut equus non variato motu, sed eodem diu continuato cruribus utatur. A pectore cervix ejus enata sit, non prona, sicut in verre; sed recta velut in gallo tendat ad verticem, et laxa sit, qua incurvatur. Caput sit osseum, idque mandibulam parvam habeat. Sic equi collum ante sessorem erit, et oculus ante pedes spectabit. Formae vero talis equus minime vi cogere sessorem poterit, etiamsi valde sit animosus. Quippe quum equi vim moliuntur, non collum et caput inflectunt, sed extendunt. Maxillae quoque

ζεσθαι οἱ ἵπποι ἀντιχωροῦσι. Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ εἰ ἀμφότεραι μαλακαὶ αἱ γνάθοι ἢ σκληραὶ ἢ ἕτεραι. Ἑτερόγναθοι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ οἱ μὴ ὁμοίας τὰς γνάθους ἔχοντες γίγνονται. Καὶ μὴν τὸ ἐξόφθαλμον εἶναι, ἐγρήγορος μᾶλλον φαίνεται τοῦ κοιλοφθάλμου, καὶ ἐπὶ πλεῖον δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ὁρῴη. Καὶ μυκτῆρές γε οἱ ἀναπεπταμένοι τῶν συμπεπτωκότων εὐπνοώτεροί τε ἅμα εἰσὶ, καὶ γοργότερον τὸν ἵππον ἀποδεικνύουσι. Καὶ γὰρ, ὅταν ὀργίζηται ἵππος ἵππῳ, ἢ ἐν ἱππασίᾳ θυμῶται, εὐρύνει μᾶλλον τοὺς μυκτῆρας. Καὶ μὴν κορυφὴ μὲν μείζων, ὦτα δὲ μικρότερα ἱππωδεστέραν τὴν κεφαλὴν ἀποφαίνει. Ἡ δ' αὖ ὑψηλὴ ἀκρωμία τῷ τε ἀναβάτῃ ἀσ-

---

considerandae sunt, ambaene tenerae sint, vel duriores, an alterutra. Nam qui maxillas dissimiles habent, ab oris altera parte contumaces fiunt. Indicia vigilantiae potiora sunt in oculis prominentibus, quam intra concavitatem abditis; et equus ejusmodi etiam longius prospexerit. Nares patulae compressis ad respirandum commodiores sunt, et equi speciem magis terribilem efficiunt. Nam et quum equus equo irascitur, et quum inter equitandum ferocior evadit, magis diducit nares. Vertex major, aures minutiores, equinum caput elegantius reddunt. Si prominentium armorum extremitas sit altior, et equiti sedem magis tutam praebet, et

φαλεστέραν τὴν ἕδραν, καὶ τοῖς ὤμοις καὶ τῷ σώματι ἰσχυροτέραν τὴν πρόσφυσιν παρέχεται· ἡ διπλῆ τῆς ἁπλῆς καὶ ἐγκαθῆσθαι μαλακωτέρα καὶ ἰδεῖν ἡδίων. Καὶ πλευρὰ δὲ ἡ βαθυτέρα, καὶ πρὸς τὴν γαστέρα ὀγκωδεστέρα, ἅμα εὐεδρότερόν τε καὶ ἰσχυρότερον καὶ εὐχιλότερον ὡς ἐπὶ πολὺ τὸν ἵππον παρέχεται. Ὀσφύς γε μὴν ὅσῳ ἂν πλατυτέρα καὶ βραχυτέρα ᾖ, τοσούτῳ ῥᾷον μὲν ὁ ἵππος τὰ πρόσθεν αἴρεται, ῥᾷον δὲ τὰ ὄπισθεν προσάγεται· καὶ ὁ κενεὼν δὲ οὕτω μικρότατος φαίνεται, ὅσπερ, μέγας ὤν, μέρος μέν τι καὶ αἰσχύνει, μέρος δέ τι καὶ ἀσθενέστερον καὶ δυσφορώτερον αὐτὸν τὸν ἵππον παρέχεται. Τά γε μὴν ἰσχία πλατέα εἶναι μὲν χρὴ καὶ

---

ut armi firmius corpori adhaereant, facit. Eadem si duplex sit, ad insidendum mollior erit, quam simplex, et adspectu gratior. Latera profundiora, et ad alvum turgidiuscula, simul efficiunt, ut equus ad insidendum plerumque commodior sit, et robustior, et pabulo melius fruatur. Lumbi quo latiores et breviores sunt, eo facilius adtollit partes equus anteriores, et posteriores facilius adtrahit: eodemque modo fit, ut venter quam minus adpareat, qui vastior partim deformat equum, partim debilitat, et ad gestandum minus aptum reddit. Coxas oportet esse latas et carnosas, ut lateribus et pectori respondeant. Quod si solida sint haec omnia, leviora

εὔσαρκα, ἵνα ἀκόλουθα ᾖ ταῖς πλευραῖς καὶ τοῖς στέρνοις· ἢν δὲ πάντα στερεὰ ᾖ, κουφότερα ἂν τὰ πρὸς τὸν δρόμον εἴη, καὶ ὀξύτερον μᾶλλον αὖ τὸν ἵππον παρέχοιτο. Μηρούς γε μὴν τοὺς ὑπὸ τῇ οὐρᾷ ἢν ἅμα πλατέᾳ τῇ γραμμῇ διωρισμένους ἔχῃ, οὕτω καὶ τὰ ὄπισθεν σκέλη διὰ πολλοῦ ὑποθήσει· τοῦτο δὲ ποιῶν, ἅμα γοργοτέραν τε καὶ ἰσχυροτέραν ἕξει τὴν ὑπόβασίν τε καὶ ἱππασίαν, καὶ ἅπαντα βελτίω ἔσται ἑαυτῶν. Τεκμήραιο δ' ἂν καὶ ἀπ' ἀνθρώπων· ὅταν γάρ τι ἀπὸ τῆς γῆς ἄρασθαι βούλωνται, διαβαίνοντες πάντες μᾶλλον, ἢ συμβεβηκότες ἐπιχειροῦσιν αἴρεσθαι. Τούς γε μὴν ὄρχεις δεῖ μὴ μεγάλους τὸν ἵππον ἔχειν, ὃ οὐκ ἔστι πώλου κατιδεῖν.

---

simul ad cursum erunt, et equum magis acrem exhibebunt. Si femora equi sub cauda distincta fuerint linea latiori, etiam crura posteriora spatiosius subjiciet. Id vero si faciat, simul et pernicius sub equite quum agitabitur, et firmius incedet; et omnia, quam aliter, erunt meliora. Licebit ex ipsis hominibus hoc conjicias. Quippe quum aliquid adtollere de terra volunt, magis omnes id crura divaricando, quam iisdem conjunctis, facere nituntur. Coleos equus grandes habere non debet, quod in pullo deprehendi nequit. De talis posterioribus, deque tibiis, et callosis crurum partibus, quae cynepodes sunt, et de ungulis, eadem dicimus, quae de ante-

Περί γε μὴν τῶν κάτωθεν ἀστραγάλων, ἢ κνημῶν, καὶ κυνηπόδων, καὶ ὁπλῶν, τὰ αὐτὰ λέγομεν, ἅπερ περὶ τῶν ἔμπροσθεν. Γράψαι δὲ βούλομαι καὶ ἐξ ὧν ἂν περὶ μεγέθους ἥκιστα ἀποτυγχάνοι τις. Ὅτου γὰρ ἂν ὦσιν αἱ κνῆμαι εὐθὺς γιγνομένου ὑψηλόταται, οὗτος μέγιστος γίγνεται. Προϊόντος γὰρ τοῦ χρόνου, πάντων τῶν τετραπόδων αἱ μὲν κνῆμαι εἰς μέγεθος οὐ μάλα αὔξονται, πρὸς δὲ ταύτας, ὡς ἂν συμμέτρως ἔχῃ, συναύξεται καὶ τὸ ἄλλο σῶμα. Εἶδος μὲν δὴ πώλου οὕτω δοκιμάζοντες μάλιστ' ἂν ἡμῖν δοκοῦσι τυγχάνειν εὔποδος, καὶ ἰσχυροῦ, καὶ εὐσάρκου, καὶ εὐσχήμονος, καὶ εὐμεγέθους. Εἰ δέ τινες αὐξανόμενοι μεταβάλλουσιν, ὅ-

---

riotibus. Nunc ea scribere volo, de quibus equi magnitudinem conjiciens, minime quispiam aberrraverit. Cujus enim pulli tibiae statim ab ortu fuerint altiores, is maximus fieri solet. Nam omnium quadrupedum tibiae progressu temporis magnitudine non admodum crescunt, sed proportione quadam apta corpus etiam reliquum pro ratione tibiarum sumit incrementum. Qui formam pulli ad hunc modum explorant, facile consecuturi nobis equum videntur, qui pedes habeat bonos, et robustus sit, et corpulentus, et elegans, et justae magnitudinis. Si maxime quidam inter crescendum mutantur, nos tamen haec confiden-

μως. οὕτω θαῤῥοῦντες δοκιμάζοιμεν· πολλῷ γὰρ πλείονες εὐχρόαστοι ἐξ αἰσχρῶν, ἢ ἐκ τοιούτων αἰσχροὶ γίγνονται.

β'. Ὅπως γε μὴν δεῖ πωλεύειν, δοκεῖ ἡμῖν γραπτέον εἶναι. Τάττονται μὲν γὰρ δὴ ἐν ταῖς πόλεσιν ἱππεύειν οἱ τοῖς χρήμασί τε ἱκανώτατοι, καὶ τῆς πόλεως οὐκ ἐλάχιστον μετέχοντες. Πολὺ δὲ κρεῖττον τοῦ πωλοδάμνην εἶναι, καὶ τῷ μὲν νέῳ εὐεξίας τε ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἑαυτοῦ καὶ ἱππικῆς, ἢ ἐπισταμένῳ ἤδη ἱππάζεσθαι μελετᾷν· τῷ τε πρεσβυτέρῳ τοῦ τε οἴκου, καὶ τῶν φίλων, καὶ τῶν πολιτικῶν, καὶ τῶν πολεμικῶν μᾶλλον, ἢ ἀμφὶ πώλευσιν διατρίβειν. Ὁ μὲν δὴ, ὥσπερ ἐγὼ, γιγνώσκων περὶ πωλείας, δῆλον ὅτι ἐκδώ-

---

ter in explorando sequi possimus. Nam longe plures ex deformibus pulchri, quam ex pulchris deformes fiunt.

2. Scribendum etiam nobis videtur, quomodo pulli sint instituendi. Res equestris in urbibus mandari solet iis, quibus opes inprimis idoneae sunt, et reipublicae pars non minima creditur. Longe vero satius est, ut juvenis quidem, tum valetudinis suae tum equestris rei studiosus sit, aut si jam equitare norit, ut exerceatur, quam ut pullorum sit domitor; provectior autem, ut domus, amicorum, civilium bellicarumque rerum curam potius gerat, quam pullis instituendis occupetur. Si quis autem de pullis idem mecum

σει τὸν πῶλον. Χρὴ μέντοι, ὥσπερ τὸν παῖδα ὅταν ἐπὶ τέχνην ἐκδῷ, συγγραψάμενον, ἃ δεήσει ἐπιστάμενον ἀποδοῦναι, οὕτως ἐκδιδόναι. Ταῦτα γὰρ ὑποδείγματα ἔσται τῷ πωλοδάμνῃ, ὧν δεῖ ἐπιμεληθῆναι, εἰ μέλλει τὸν μισθὸν ἀπολήψεσθαι. Ὅπως μέντοι πρᾶός τε καὶ χειροήθης καὶ φιλάνθρωπος ὁ πῶλος ἐκδίδοται τῷ πωλοδάμνῃ, ἐπιμελητέον. Τὸ γὰρ τοιοῦτον οἴκοι τε τὰ πλεῖστα καὶ διὰ τοῦ ἱπποκόμου ἀποτελεῖται, ἢν ἐπίστηται, τὸ μὲν πεινῆν καὶ διψῆν καὶ [μὴ] ὀργίζεσθαι παρασκευάζειν, μετ' ἠρεμίας γίγνεσθαι τῷ πώλῳ· τὸ δὲ φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ τῶν λυπούντων ἀπαλλάττεσθαι, δι' ἀνθρώπων. Τούτων γὰρ γιγνομένων, ἀνάγκη μὴ μόνον φι-

sentit; pullum instituendum locabit, et ita quidem, ut non aliter, ac si puerum artis alicujus discendae causa locet, scripto complectatur, quomodo instructum sibi reddi velit. Id enim ostendet domitori, quid efficere studio suo debeat, si mercede potiri velit. Opera vero danda, ut pullum domitor mansuetum, tractabilem, hominum amantem accipiat. Hoc plerumque domi efficiunt equisones, si norint, etiam sine labore famem, sitim, irritationem in pullis existere: sed eosdem non nisi per homines et pabulo, et potu potiri, et rebus molestis liberari posse. Nam hac ratione non tantum a pullis homines diligi, sed expeti quoque necesse est.

λεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ποθεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπους. Καὶ ἅπτεσθαι δὲ χρὴ, ὧν ψηλαφωμένων ὁ ἵππος μάλιστα ἥδεται. Ταῦτα δ' ἐστὶ τά τε λασιώτατα, καὶ οἷς αὐτὸς ἥκιστα δύναται ὁ ἵππος, ἤν τι λυπῇ αὐτὸν, ἐπικουρεῖν. Προστετάχθω δὲ τῷ ἱπποκόμῳ καὶ τὸ δι' ὄχλου διάγειν, καὶ παντοδαπαῖς μὲν ὄψεσι, παντοδαποῖς δὲ ψόφοις πλησιάζειν. Τούτων δὲ ὁπόσα ἂν ὁ πῶλος φοβῆται, οὐ χαλεπαίνοντα δεῖ, ἀλλὰ πραΰνοντα διδάσκειν, ὅτι οὐ δεινά ἐστι. Καὶ περὶ μὲν πωλείας ἀρκεῖν μοι δοκεῖ τῷ ἰδιώτῃ εἰπεῖν τοσαῦτα πράττειν.

γ'. Ὅταν γε μὴν ἱππαζόμενον ὠνῆταί τις, ὑπομνήματα γράψομεν, ἃ δεῖ καταμανθάνειν

Etiam illa tangenda sunt, quorum contrectatione solet equus imprimis delectari. Sunt autem haec, quae spissitudine pilorum abundant, et quibus, si molestum aliquid accidat, opem ipse ferre nequit. Equisoni quoque praecipiatur, ut pullum per turbam ducat, et ad varias species, varios sonos propius admoveat. Horum si qua reformidat pullus, non a saeviente, sed deleniente doceri debet, esse illa minime terribilia. De pullis instituendis haec minus perito praescripsisse, mea quidem opinione satis est.

3. Jam ubi quis equum comparare vult, qui agitari coeperit; admonitiones quasdam adscribemus, quas scire debet,

τὸν μέλλοντα μὴ ἐξαπατᾶσθαι ἐν ἱππωνείᾳ. Πρῶτον μὲν τοίνυν μὴ λαθέτω αὐτὸν, τίς ἡλικία· ὁ γὰρ μηκέτι ἔχων γνώμονας, οὔτ' ἐλπίσιν εὐφραίνει, οὔτε ὁμοίως εὐαπάλλακτος γίγνεται. Ὁπότε δὲ ἡ νεότης σαφὴς, δεῖ αὖ μὴ λαθεῖν, πῶς μὲν εἰς τὸ στόμα δέχεται τὸν χαλινὸν, πῶς δὲ περὶ τὰ ὦτα τὴν κορυφαίαν. Ταῦτα δὲ ἥκιστ' ἂν λανθάνοι, εἰ ὁρῶντος μὲν τοῦ ὠνουμένου ἐμβάλλοιτο ὁ χαλινὸς, ὁρῶντος δ' ἐξαίροιτο. Ἔπειτα δὲ προσέχειν δεῖ τὸν νοῦν, πῶς ἐπὶ τὸν νῶτον δέχεται τὸν ἀναβάτην. Πολλοὶ γὰρ ἵπποι χαλεπῶς προσίενται, ἃ πρόδηλα αὐτοῖς ἐστιν, ὅτι προσέμενοι πονεῖν ἀναγκασθήσονται. Σκεπτέον δὲ καὶ τόδε, εἰ ἀναβαθεὶς ἐθέλει ἀφ' ἵππων ἀποχωρεῖν, ἢ

---

qui nolit equorum in emtione circumveniri. Primum non ignoret, quae sit aetas equi. Nam qui *dentes pullinos*, *aetatis* indices amisit; neque spe delectat, nec perinde revendibilis est. Ubi juvenem esse constiterit, cognoscendum est, quomodo fraenum ore, verticis habenas ad aures admittat. Id vero nequit obscurum esse, si fraenum in conspectu emtoris et injiciatur, et eximatur. Hinc animadvertendum, quonam modo equitem dorso suscipiat. Ex equis enim plerique difficulter admittunt, quae jam ante intelligunt admissa laborandi necessitatem sibi adlatura. Hoc quoque considerandum, an conscensus ab equis aliis digredi velit, vel an

εἰ παρεστηκότας ἱππεύων μὴ ἐκφέροι πρὸς τούτους. Εἰσὶ δὲ οἱ διὰ κακὴν ἀγωγὴν καὶ πρὸς τὰς οἴκαδε ἀφόδους φεύγουσιν ἐκ τῶν ἱππασιῶν. Τούς γε μὴν ἑτερογνάθους μηνύει μὲν καὶ ἡ πέδη καλουμένη ἱππασία, πολὺ δὲ μᾶλλον καὶ τὸ μεταβάλλεσθαι τὴν ἱππασίαν. Πολλοὶ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐκφέρειν, ἢν μὴ ἅμα συμβῇ ἥ τε ἄδικος γνάθος καὶ ἡ πρὸς οἶκον ἐκφορά. Δεῖ γε μὴν εἰδέναι, καὶ εἰ ἀφεθεὶς εἰς τάχος ἀναλαμβάνεται ἐν βραχεῖ, καὶ εἰ ἀποστρέφεσθαι ἐθέλει. Ἀγαθὸν δὲ μὴ ἄπειρον εἶναι, εἰ καὶ πληγῇ ἐγερθεὶς ἐθέλει ὁμοίως πείθεσθαι. Ἄχρηστον μὲν γὰρ δήπου καὶ οἰκέτης καὶ στράτευμα ἀπειθές· ἵππος δὲ ἀπειθής, οὐ μόνον ἄχρηστος, ἀλλὰ

---

equos adstantes inspectans, ad eos sessorem auferat. Sunt etiam, qui propter educationem malam ex ipsis agitationibus se fuga domum recipiunt. Ex oris altera parte duriores prodit equitatio, quae pedica nominatur; ac multo magis, ipsa equitationis mutatio. Nam plerique sessorem auferre non conantur, nisi simul et ab improbiore maxilla juventur, et impetus ipse domum tendat. Etiam sciri oportet, an dimissus ad cursum celeriorem paullo momento inhibeatur, et an reverti velit. Hoc quoque non ignorari conducit, an excitatus ictu perinde, ac prius, parere velit. Quippe nullius usus est et famulus, et exercitus contumax. Equus vero contumax

πολλάκις καὶ ὥσπερ προδότης διαπράττεται. Ἐπεὶ δὲ πολεμιστήριον ἵππον ὑπειλῆφθαι ὠνεῖσθαι, ληπτέον πεῖραν ἁπάντων, ὅσωνπερ καὶ ὁ πόλεμος πεῖραν λαμβάνει. Ἔστι δὲ ταῦτα, τάφρους διαπηδᾶν, τειχία ὑπερβαίνειν, ἐπ' ὄχθους ἀνορούειν, ἀπ' ὄχθων καθάλλεσθαι, καὶ πρὸς ἄναντες δὲ καὶ κατὰ πρανοῦς καὶ πλάγια ἐλαύνοντα, πεῖραν λαμβάνειν. Πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὴν ψυχὴν, εἰ καρτερὰ, καὶ τὸ σῶμα, εἰ ὑγιὲς, βασανίζει. Οὐ μέντοι τὸν μὴ καλῶς πάνυ ταῦτα ποιοῦντα ἀποδοκιμαστέον. Πολλοὶ γὰρ, οὐ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ ἄπειροι εἶναι, τούτων ἐλλείπονται. Μαθόντες δὲ καὶ ἐθισθέντες καὶ μελετήσαντες καλῶς ἂν ταῦτα

---

non tantum inutilis est, sed etiam saepenumero perpetrat ea quae proditor solet. Et quia nobis equum bellatorem comparandum suscepimus, periculum ejus faciundum in omnibus, quae in bello tentari consueverunt. Ea vero sunt, transilire fossas, superare muros, in tumulos evadere cum impetu, de tumulis desilire. Faciundum quoque periculum, et sursum agitando per acclivia, et per declivia, et per transversa. Nam his omnibus et animus exploratur, an tolerans; et corpus, an sanum sit. Non tamen is, qui haec non admodum bene praestat, rejiciendus est. Etenim plerique, non quia non possint, sed quia rudes sint, in his deficiunt. At vero si didicerint, et adsuefacti sint, et exercitati, haec omnia

πάντα ποιοῖεν, εἴ γ' ἄλλως ὑγιεῖς καὶ μὴ κακοὶ εἶεν. Τούς γε μέντοι ὑπόπτας φυλακτέον. Οἱ γὰρ ὑπέρφοβοι βλάπτειν μὲν τοὺς πολεμίους ἀφ' ἑαυτῶν οὐκ ἐῶσι, τὸν δὲ ἀναβάτην ἔσφηλάν τε πολλάκις, καὶ εἰς τὰ χαλεπώτατα ἐνέβαλον. Δεῖ δὲ καὶ, εἴ τινα χαλεπότητα ἔχοι ὁ ἵππος, καταμανθάνειν, εἴτε πρὸς ἵππους, εἴτε πρὸς ἀνθρώπους, καὶ εἰ δυσγάργαλίς γε εἴη· πάντα γὰρ ταῦτα χαλεπὰ τοῖς κεκτημένοις γίγνεται. Τὰς δέ γε τῶν χαλινώσεων καὶ ἀναβάσεων ἀποκωλύσεις, καὶ τἄλλα δὴ νεύματα, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον καταμάθοι τις, εἰ, πεπονηκότος ἤδη τοῦ ἵππου, πάλιν πειρῷτο ποιεῖν ταῦτα, ὅσαπερ, πρὶν ἄρξασθαι ἱππεύειν. Ὅσοι δ' ἂν

recte praestiterint; modo sani sint, et non ignavi. Suspicaces tamen cavendi. Nam qui valde formidolosi sunt, ut hostem de se laedi non sinunt, ita saepenumero etiam in gravissima pericula conjecto sessori detrimentum adtulerunt. Cognoscendum quoque, num aliqua saevities insit equo, vel adversus equos, vel adversus homines; et an se titillari non patiatur. Etenim haec omnia non possunt non iis esse gravia, qui equum talem possident. An autem se fraenari, et conscendi, ac vel in gyrum, vel aliter agitari recuset, multo facilius cognoverit aliquis; si post exhaustos ab equo labores, rursus ea facere, quae prius ante agitationem, adgrediatur. Quippe si qui laboribus exhaustis, iterum labores su-

πεπονηκότες ἐθέλωσι πάλιν πόνους ὑποδύεσθαι, ἱκανὰ τεκμήρια παρέχονται ταῦτα ψυχῆς καρτερᾶς. Ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν· ὅστις εὔπους μὲν εἴη, πρᾶος δὲ, ἀρκούντως δὲ ποδώκης, ἐθέλοι δὲ καὶ δύναιτο πόνους ὑποφέρειν, πείθοιτο δὲ μάλιστα, οὗτος ἂν εἰκότως ἀλυπότατός τ' εἴη, καὶ σωτηριώτατος τῷ ἀναβάτῃ ἐν τοῖς πολεμικοῖς. Οἱ δὲ, ἢ διὰ βλακείαν ἐλάσεως πολλῆς δεόμενοι, ἢ, διὰ τὸ ὑπέρθυμοι εἶναι, πολλῆς θωπείας τε καὶ πραγματείας, ἀσχολίαν μὲν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀναβάτου παρέχουσιν, ἀθυμίαν δ' ἐν τοῖς κινδύνοις.

δ'. Ὅταν γε μὴν ἀγασθεὶς ἵππον πρίηταί τις, καὶ οἴκαδε ἀγάγηται, καλὸν μὲν ἐν τοιούτῳ τῆς οἰκίας τὸν σταθμὸν εἶναι, ὅπου

---

bire volunt; indicia satis idonea firmi ac tolerantis animi praebent. Ad summam, is equus, cui boni sunt pedes, qui mansuetus est, qui satis velox, qui sustinere labores et velit et possit, ac maxime qui pareat; in actionibus bellicis equiti haud dubie nec ullius rei gravis, et salutis auctor imprimis existet. Qui vero vel propter ignaviam multum impellendi sunt, vel propter animositatem nimiam magno cum labore demulcendi; pariter et negotium manibus equitis exhibent, et in periculis exanimant.

4. Jam ubi quis equum sibi probatum comparaverit, ac domum duxerit; commodum erit, ea parte domus esse stabulum, ubi dominus equum creberrime conspiciet; commodum, sic equile construi, ut non

πλειστάκις ὁ δεσπότης ὄψεται τὸν ἵππον· ἀγαθὸν δὲ οὕτω κατεσκευάσθαι τὸν ἱππῶνα, ὥστε μηδὲν μᾶλλον οἷόν τ' εἶναι τὸν τοῦ ἵππου σῖτον κλαπῆναι ἐκ τῆς φάτνης, ἢ τὸν τοῦ δεσπότου ἐκ τοῦ ταμιείου. Ὁ δὲ τούτου ἀμελῶν, ἐμοὶ μὲν ἑαυτοῦ δοκεῖ ἀμελεῖν· δῆλον γὰρ, ὅτι ἐν τοῖς κινδύνοις τὸ αὑτοῦ σῶμα τῷ ἵππῳ ὁ δεσπότης παρακατατίθεται. Ἔστι δὲ οὐ μόνον τοῦ μὴ κλέπτεσθαι ἕνεκα τὸν σῖτον ἀγαθὸς ὁ ἐχυρὸς ἱππὼν, ἀλλ' ὅτι καὶ, ὅταν μὴ ἐκκομίζῃ τὸν σῖτον ὁ ἵππος, φανερὸν γίγνεται. Τούτου δ' ἄν τις αἰσθανόμενος γιγνώσκοι, ὅτι ἢ τὸ στόμα ὑπερεμοῦν δεῖται θεραπείας, ἢ κόπου ἐνόντος δεῖται ἀναπαύσεως, ἢ κριθίασις, ἢ ἄλλη τις ἀῤῥωστία ὑπο-

magis equi pabulum e praesepi, quam domini cibus e penu subtrahi furto possit. Qua quidem in re qui negligens est, seipsum negligere mihi videtur. Nam perspicuum est, dominum in periculis equo corpus suum credere. Nec tantum hanc commoditatem habet equile munitum, ne pabulum furto subtrahatur; sed etiam ut constet, quando pabulum equus e praesepi non egerat. Id vero si quis sentiat, intelligat licet, vel os ejus ad nauseam usque humoris abundans, remedii alicujus indigere, vel lassum *corpus* quiete reficiendum, vel ordei fastidium, vel alium quendam languorem obrepere. Sunt autem omnia non aliter ac in homine, magis ab initio etiam in equo curabilia, quam ubi vel inhaesere

δύεται. Ἔστι δὲ, ὥσπερ ἀνθρώπῳ, οὕτω καὶ ἵππῳ ἀρχόμενα πάντα εὐιατώτερα, ἢ ἐπειδὰν ἐνσκιῤῥωθῇ τε καὶ ἐξαμαρτηθῇ τὰ νοσήματα. Ὥσπερ δὲ τῷ ἵππῳ σίτου τε καὶ γυμνασίων ἐπιμελητέον, ὅπως ἂν τὸ σῶμα ἰσχύῃ, οὕτω καὶ τοὺς πόδας ἀσκητέον. Τὰ μὲν τοίνυν ὑγρά τε καὶ λεῖα τῶν σταθμῶν λυμαίνεται καὶ ταῖς εὐφυέσιν ὁπλαῖς. Δεῖ δὲ, ὡς μὲν μὴ ᾖ ὑγρὰ, εἶναι ἀπόῤῥυτα· ὡς δὲ μὴ λεῖα, λίθους ἔχοντα κατορωρυγμένους πρὸς ἀλλήλους, παραπλησίους ὁπλαῖς τὸ μέγεθος. Τὰ γὰρ τοιαῦτα σταθμὰ καὶ ἐφεστηκότων ἅμα στερεοῖ τοὺς πόδας. Ἔπειτά γε μὴν τῷ ἱπποκόμῳ ἐξακτέον μὲν τὸν ἵππον, ὅπου ψήξει· μεταδετέον δὲ μετὰ τὸ ἄριστον ἀπὸ τῆς φάτνης, ἵνα ἥδιον ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἴῃ. Ὡς δ᾽ ἂν

morbo firmius, vel in eis peccatum fuerit. Quemadmodum vero et pabuli, et exercitiorum equi ratio haberi debet, ut corpus robustum efficiatur; ita pedes quoque muniendi sunt. Humida laeviaque stabula bonas etiam a natura corrumpunt ungulas. Itaque ne stabula sint humida, defluxum habere debent; ne laevia, lapides conjunctim defossos, qui magnitudine pares sint ungulis. Nam hujusmodi stabula pedes insistentium lapidibus equorum solidiores efficiunt. Secundum haec in locum equus educendus curatori, quo destringatur; et post prandii pabulum solutis loris removendus a praesepi, quo jucundius ad pabulum vespertinum accedat. Ut au-

αὖ ὁ ἔξω σταθμὸς βέλτιστος εἴη, καὶ τοὺς πόδας καταῤῥωννύοι, εἰ λίθων στρογγύλων ἀμφιδόχμων, ὅσον μναιαίων, ἁμάξας τέτταρας καὶ πέντε χύδην καταβάλοι, περιχειλώσας σιδήρῳ, ὡς ἂν μὴ σκεδαννύωνται. Ἐπὶ γὰρ τούτων ἑστηκὼς, ὥσπερ ἐν ὁδῷ λιθώδει ἀεὶ μέρος τῆς ἡμέρας πορεύοιτο. Ἀνάγκη δὲ καὶ ψηχόμενον καὶ μυωπιζόμενον κεχρῆσθαι ταῖς ὁπλαῖς, καθάπερ ὅταν βαδίζῃ. Καὶ τὰς χελιδόνας δὲ τῶν ποδῶν οἱ οὕτω κεχυμένοι λίθοι στερεοῦσιν. Ὡς δὲ περὶ τῶν ὁπλῶν, ὅπως καρτεραὶ ἔσονται, οὕτως καὶ περὶ τῶν στομάτων, ὅπως μαλακὰ ἔσται, ἐπιμελεῖσθαι δεῖ. Τὰ δ᾽ αὐτὰ ἀνθρώπου τε σάρκα καὶ ἵππου στόμα ἁπαλύνει.

---

tem et stabulum exterius optimum sit, et equi pedes corroboret; lapidum rotundorum palmarium, minae pondus habentium, plaustra quatuor aut quinque passim substernat, et ferreo labro includat, ne diffundantur. Quippe dum his institerit, nunquam non diei partem aliquam velut in via lapidea ingrediendo exiget. Necesse est etiam, ut ungulis perinde utatur, dum et destringitur, et pungitur, atque inter incedendum. Pedum quoque testudines a lapidibus hoc modo substratis solidantur. Sicut autem ungularum, quo firmae sint; ita etiam oris, ut sit tenerum, cura geri debet. Eadem vero et hominis carnem, et os equi tenerius efficiunt.

ε. Ἱππικοῦ δὲ ἀνδρὸς ἡμῖν δοκεῖ εἶναι, καὶ τὸν ἱπποκόμον πεπαιδεῦσθαι, ἃ δεῖ περὶ τὸν ἵππον πράττειν. Πρῶτον μὲν τοίνυν τῆς ἐπιφατνιδίας φορβειᾶς ἐπίστασθαι αὐτὸν δεῖ, μή ποτε τὸ ἅμμα ποιεῖσθαι, ἔνθαπερ ἡ κορυφαία περιτίθεται. πολλάκις γὰρ κινῶν ὁ ἵππος ἐπὶ τῇ φάτνῃ τὴν κεφαλὴν, εἰ μὴ ἀσινὴς ἡ φορβειὰ περὶ τὰ ὦτα ἔσται, πολλάκις ἂν ἕλκη ποιοίη. Ἑλκουμένων γε μὴν τούτων, ἀνάγκη τὸν ἵππον καὶ περὶ τὸ χαλινοῦσθαι καὶ περὶ τὸ ψήχεσθαι δυσκολώτερον εἶναι. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ τετάχθαι τῷ ἱπποκόμῳ, καθ' ἡμέραν τὴν κόπρον καὶ τὰ ὑποστρώματα τοῦ ἵππου ἐκφέρειν εἰς ἓν χωρίον. Τοῦτο γὰρ ποιῶν, αὐτός τ' ἂν ῥᾷστα ἀπαλλάττοι, καὶ ἅμα

---

5. Videtur etiam nobis viri equestris esse, ut equisonem edoctum habeat, quomodo cum equo sit agendum. Ac primum scire hunc oportet, nunquam praesepialis capistri nodum ea parte capitis adstringendum, cui verticis habenae adhiberi solent: Quum enim equus ad praesepe frequenter caput movere consueverit, nisi capistrum auribus ita sit adplicatum, ut non noceat, saepenumero partes illas exulcerat. Ob eas autem exulcerationes fieri necesse est, ut equus et ad fraenandum et ad destringendum se difficiliorem praebeat. Fuerit hoc quoque bonum, ut equiso mandatum efferendi quotidie fimi, et stramentorum equi, unum aliquem in locum, habeat. Id enim si faciat, simul eo labore nullo negotio defun-

τὸν ἵππον ὠφελοίη. Εἰδέναι δὲ χρὴ τὸν ἱπποκόμον, καὶ τὸν κημὸν περιτιθέναι τῷ ἵππῳ, καὶ ὅταν ἐπὶ ψῆξιν, καὶ ὅταν ἐπὶ κυλίστραν ἐξάγῃ. Καὶ ἀεὶ δὲ, ὅποι ἂν ἀχαλίνωτον ἄγῃ, κημοῦν δεῖ. Ὁ γὰρ κημὸς ἀναπνεῖν μὲν οὐ κωλύει, δάκνειν δὲ οὐκ ἐᾷ· καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν δὲ περικείμενος μᾶλλον ἐξαιρεῖ τῶν ἵππων. Καὶ μὴν δεσμεύειν τὸν ἵππον ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς δεῖ. Πάντα γὰρ, ὁπόσα ἂν δυσκολαίνῃ περὶ τὸ πρόσωπον, ὁ ἵππος ἐκνεύειν πέφυκεν ἄνω. Ἐκνεύων γε μὴν οὕτω δεδεμένος χαλᾷ μᾶλλον ἢ διασπᾷ τὰ δεσμά. Ἐπειδὰν δὲ ψήχῃ, ἄρχεσθαι μὲν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς χαίτης· μὴ γὰρ καθαρῶν τῶν ἄνω ὄντων, μάταιον τὰ κάτω καθαίρειν.

---

getur, et equo proderit. Etiam sciat equiso camum equo admovendum, sive ad destrictionem, seu ad volutabrum educat. Adeoque semper, quocunque duxerit equum sine fraeno, camum adhibere debet. Quippe camus ut respirationem non impedit, ita mordere non sinit: idemque si equis adhibitus sit, magis ab insidiis homini struendis avocat. Supra caput adligari debet equus. Nam omnia, quae circum os equo molesta contingunt, sursum elato capite declinare solet. Itaque sic adligatus si quid declinet, laxat potius vincula, quam rumpit. Strigili usurus, a capite ac juba incipiat. Nam frustra sit inferiora purgare, si superiora necdum munda sint. Deinde reliquo corpore cunctis ad ex-

Ἔπειτα δὲ, κατὰ μὲν τὸ ἄλλο σῶμα, πᾶσι τοῖς τῆς καθάρσεως ὀργάνοις ἀνιστάντα δεῖ τὴν τρίχα, σοβεῖν τὴν κόνιν κατὰ φύσιν τῆς τριχός· τῶν δ' ἐν τῇ ῥάχει τριχῶν ἄλλῳ μὲν ὀργάνῳ οὐδενὶ δεῖ ἅπτεσθαι, ταῖς δὲ χερσὶ τρίβειν καὶ ἁπαλύνειν, ᾗπερ φύσει κέκλινται· ἥκιστα γὰρ ἂν βλάπτοι τὴν ἕδραν τοῦ ἵππου. Ὕδατι δὲ καταπλύνειν τὴν κεφαλὴν χρή· ὀστώδης γὰρ οὖσα, εἰ σιδήρῳ ἢ ξύλῳ καθαίροιτο, λυποῖ ἂν τὸν ἵππον. Καὶ τὸ προκόμιον δὲ χρὴ βρέχειν· καὶ γὰρ αὗται εὐμήκεις οὖσαι αἱ τρίχες, ὁρᾶν μὲν οὐ κωλύουσι τὸν ἵππον, ἀποσοβοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ λυποῦντα. Καὶ τὸν θεὸν δὲ οἴεσθαι χρὴ δεδωκέναι ταύτας τὰς τρίχας ἵππῳ, ἀντὶ τῶν

---

purgandos equos factis instrumentis erigere pilos, et pulverem extergere pro natura pilorum debet: at spinae pilos alio nullo tanget instrumento, nisi quod manibus eos fricabit, et secundum naturalem eorum situm emolliet. Quippe sic illam in equo sellam quam minimum laeserit. Aqua caput eluendum est. Quum enim osseum sit, dolorem sentiet equus, si ferro vel ligno purgetur. Juba quoque anterior humectanda. Quum enim prolixi sunt hi capilli, sicut equum in adspiciendo non impediunt: ita depellunt ab oculis, si qua molesta iis accidant. Deos quoque putandum, hos equo capillos aurium magnarum loco dedisse, quas asinis et mulis ad

μεγάλων ὤτων, ἃ ὄνοις τε καὶ ἡμιόνοις ἔδοσαν ἀλεξητήρια πρὸ τῶν ὀμμάτων. Καὶ οὐρὰν δὲ καὶ χαίτην πλύνειν χρή· ἐπείπερ αὔξειν δεῖ τὰς τρίχας, τὰς μὲν ἐν τῇ οὐρᾷ, ὅπως ἐπὶ πλεῖστον ἐξικνούμενος ἀποσοβῆται ὁ ἵππος τὰ λυποῦντα· τὰς δὲ ἐν τῷ τραχήλῳ, ὅπως τῷ ἀναβάτῃ ὡς ἀφθονωτάτη ἀντίληψις ᾖ. Δέδοται δὲ παρὰ θεῶν καὶ, ἀγλαΐας ἕνεκα, ἵππῳ χαίτη καὶ προκόμιόν τε καὶ οὐρά. Τεκμήριον δέ· αἱ γὰρ ἀγελαῖαι τῶν ἵππων οὐχ ὁμοίως ὑπομένουσι τοὺς ὄνους ἐπὶ τῇ ὀχείᾳ, ἕως ἂν κομῶσιν. Οὗ ἕνεκα καὶ ἀποκείρουσι πρὸς τὴν ὀχείαν τὰς ἵππους ἅπαντες οἱ ὀνοβατοῦντες. Τήν γε μὴν τῶν σκελῶν κατάπλυσιν ἀφαιροῦμεν· ὠφελεῖ μὲν γὰρ οὐδὲν, βλάπ-

depellendas oculorum injurias concesserunt. Eluenda quoque cauda cum juba, quo capilli crescant;. caudae quidem, ut eam longissime porrigens equus, abigere molesta possit; colli vero, ut adminiculum, quod adprehendat conscensor, copiosum habeat. Etiam venustatis causa divinitus equo juba, capillus anterior, cauda contigit. Ejus argumentum hoc fuerit, quod equae gregariae non perinde asinos ad coitum admittant, dum comatae sunt. Propterea tondent ad coitum equas omnes illi, qui volunt, ut ab asinis ineantur. Crura caeteris membris abluendis eximimus. Ut enim utilitatis nihil habet, ita etiam noxia est ungularum humecta-

τει δὲ τὰς ὅπλας ἡ καθ' ἑκάστην ἡμέραν βρέξις. Καὶ τὴν ὑπὸ γαστέρα δὲ ἄγαν κάθαρσιν μειοῦν χρή· αὕτη γὰρ λυπεῖ μὲν μάλιστα τὸν ἵππον· ὅσῳ δ' ἂν καθαρώτερα ταῦτα γένηται, τοσούτῳ πλείονα τὰ λυποῦντα ἀθροίζει ὑπὸ τὴν γαστέρα. Ἢν δὲ καὶ πάνυ διαπονήσηταί τις ταῦτα, οὐ φθάνει τε ἐξαγόμενος ὁ ἵππος, καὶ εὐθὺς ὅμοιός ἐστι τοῖς ἀκαθάρτοις. Ταῦτα μὲν οὖν ἐᾷν χρή· ἀρκεῖ δὲ καὶ ἡ τῶν σκελῶν ψῆξις, αὐταῖς ταῖς χερσὶ γιγνομένη.

ς'. Δηλώσομεν δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ἂν ἀβλαβέστατα μέν τις ἑαυτῷ, τῷ δὲ ἵππῳ ὠφελιμώτατα ψήχοι. Ἢν μὲν γὰρ εἰς τὸ αὐτὸ βλέπων τῷ ἵππῳ καθαίρῃ, κίνδυνος καὶ τῷ

tio quotidiana. Nimia quoque repurgatio eorum, quae sub alvo sunt, moderanda. Nam equo maximam illa molestiam exhibet, et quo partes eae mundiores fuerint, eo plura sub alvo dolorem equo concitantia colligunt. Quod si maxime laborem in his perpetuum aliquis impenderit, non prius educitur equus, quin statim similis sit immundis. Quapropter haec omittenda sunt. Crurum quoque detersio, quae duntaxat fit ipsis manibus sufficit.

6. Indicabimus hoc etiam, quemadmodum aliquis suo cum damno minimo, et equi commodo maximo, defricatione utatur. Nam ita si detergat sordes, ut in eandem cum equo spectet

γόνατι καὶ τῇ ὁπλῇ ἐς τὸ πρόσωπον πληγῆναι. Ἢν δὲ ἀντία τῷ ἵππῳ ὁρῶν καὶ ἔξω τοῦ σκέλους, ὅταν καθαίρῃ, κατὰ τὴν ὠμοπλάτην καθίζων ἀποτρίβῃ, οὕτω πάθοι μὲν ἂν οὐδὲν, δύναιτο δ' ἂν καὶ τὴν χελιδόνα τοῦ ἵππου θεραπεύειν, ἀναπτύσσων τὴν ὁπλήν. Ὡς δὲ αὕτως καὶ τὰ ὄπισθεν σκέλη καθαιρέτω. Εἰδέναι δὲ χρὴ τὸν περὶ τὸν ἵππον, ὅτι καὶ ταῦτα καὶ τἄλλα πάντα ὅσα πράττειν δεῖ, ὡς ἥκιστα χρὴ κατὰ τὸ πρόσωπόν τε καὶ οὐρὰν ποιήσαντα προσιέναι· ἢν γὰρ ἐπιχειρῇ ἀδικεῖν κατ' ἀμφότερα ταῦτα, κρείττων ὁ ἵππος ἀνθρώπου. Ἐκ πλαγίου δ' ἄν τις προσιὼν, ἀβλαβέστατα μὲν ἑαυτῷ, πλεῖστα δ' ἂν ἵππῳ δύναιτο χρῆσθαι. Ἐπειδάν γε ἄγειν δεῖ τὸν

---

partem; periculum erit, ne in faciem ab equo tum genu tum ungula percutiatur. Sin adversus equum intuens, et extra crus ipsum inter detergendum ad scapulam constitutus defricuerit: nec ipse damni hoc modo quidquam acceperit, et possit itidem equi ungulam aperiendo testudini remedium adferre. Similiter et crura posteriora purget. Saltim id observet, qui versatur apud equum; et haec, et alia sane omnia, quae fieri oportet, minima sic faciunda ut a fronte et a tergo accedatur. Quippe si utraque parte nocere homini equus adgrediatur, viribus homine superior est. At si quis a latere adierit, is minimo cum damno suo, multa cum equo poterit agere. Jam ubi ducendus est equus, ut aliquis a tergo

ἵππον, τὴν μὲν ὄπισθεν ἀγωγὴν διὰ τάδε οὐκ ἐπαινοῦμεν, ὅτι τῷ μὲν ἄγοντι οὕτως ἥκιστά ἐστι φυλάξασθαι, τῷ δὲ ἵππῳ οὕτω μάλιστα ἔξεστι ποιῆσαι, ὅ, τι ἂν βούληται. Τῷ δ' αὖ ἔμπροσθεν μακρῷ ῥυταγωγεῖ προϊόντα διδάσκειν ὑφηγεῖσθαι τὸν ἵππον, διὰ τάδε αὖ ψέγομεν. Ἔξεστι μὲν γὰρ τῷ ἵππῳ, καθ' ὁποτέραν βούληται τῶν πλαγιῶν, κακουργεῖν· ἔξεστι δὲ ἀναστρεφόμενον ἀντίον γίγνεσθαι τῷ ἄγοντι. Ἀθρόοι δὲ δὴ ἵπποι πῶς ἄν ποτε ἀλλήλων δύναιντο ἀπέχεσθαι οὕτως ἀγόμενοι; Ἐκ πλαγίου δὲ ἵππος ἐθισθεὶς παράγεσθαι, ἥκιστα μὲν ἂν καὶ ἵππους καὶ ἀνθρώπους δύναιτ' ἂν κακουργεῖν, κάλλιστα δ' ἂν παρεσκευασμένος τῷ ἀναβάτῃ εἴη, καὶ εἴ ποτε ἐν

sequens eum ducat, propterea non probamus, quia ductor hoc modo minime sibi cavere potest, et equo facere nullo negotio licet omnia quae vult. Rursus ut aliquis antecedens a fronte, longo cum loro ductorio, doceat equum subsequi, propter has caussas reprehendimus, quod equo nocere liceat, utrocumque velit a latere, atque etiam se convertere possit, et in ductorem adversum irruere. Quod si plures equi sic ducantur, quinam fiet ut a se invicem abstineant? Qui vero a latere duci consuevit equus, is minime nec equos nec homines laedere possit, et equiti commodissime paratus ad manum fuerit, si quando celeriter in eum sit adscendendum.

τάχει ἀναβῆναι δεήσειεν. Ἵνα δὲ ὁ ἱπποκόμος καὶ τὸν χαλινὸν ὀρθῶς ἐμβάλῃ, πρῶτον μὲν προσίτω κατὰ τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἵππου· ἔπειτα τὰς μὲν ἡνίας περιβαλὼν περὶ τὴν κεφαλὴν καταθέτω ἐπὶ τῇ ἀκρωμίᾳ, τὴν δὲ κορυφαίαν τῇ δεξιᾷ αἱρέτω, τὸ δὲ στόμιον τῇ ἀριστερᾷ προσφερέτω. Κἂν μὲν δέχηται, δῆλον ὅτι περιτιθέναι δεῖ τὸν κεκρύφαλον· ἐὰν δὲ μὴ ὑποχάσκῃ, ἔχοντα δεῖ πρὸς τοῖς ὀδοῦσι τὸν χαλινὸν, τὸν μέγαν δάκτυλον τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς εἴσω τῆς γνάθου τῷ ἵππῳ ποιῆσαι. Οἱ γὰρ πολλοὶ, τούτου γιγνομένου, χαλῶσι τὸ στόμα. Ἢν δὲ μηδὲ οὕτω δέχηται, πιεσάτω τὸ χεῖλος περὶ τῷ κυνόδοντι· καὶ πάνυ τινὲς ὀλίγοι οὐ δέχονται τοῦτο πάσχοντες.

Ut autem curator equo fraenum etiam recte injiciat, ad laevum latus equi primum accedat; deinde circum caput habenas injiciens, in summis armis eas deponat, verticisque lorum dextra tollat, laeva lupos admoveat. Hos si admittat, totum fraeni reticulum ei scilicet induendum erit. Sin os pandere nolit, fraenum equi dentibus adhibendo digitus maximus sinistrae buccae inseratur. Nam plerique, si hoc fiat, os laxant. Si ne ita quidem admittat, labrum ad dentem, qui caninus dicitur, premat. Paucissimi quidem, si hoc eis accidat, fraenum non recipiunt. Etiam in his instructus sit curator. Primum, ne ducat equum habenis. Sic

Δεδιδάχθω δὲ καὶ τάδε ὁ ἱπποκόμος. Πρῶτον μὲν, μή ποτε ἄγειν τῆς ἡνίας τὸν ἵππον· τοῦτο γὰρ ἑτερογνάθους ποιεῖ. Ἔπειτα δὲ, ὅσον δεῖ, ἀπέχειν τὸν χαλινὸν τῶν γνάθων. Ὁ μὲν γὰρ ἄγαν πρὸς αὐταῖς τυλοῖ τὸ στόμα, ὥστε μὴ ἀναίσθητον εἶναι· ὁ δὲ ἄγαν εἰς ἄκρον τὸ στόμα καθιέμενος ἐξουσίαν παρέχει συνδάκνοντι τὸ στόμιον μὴ πείθεσθαι. Χρὴ δὲ τὸν ἱπποκόμον καὶ τὰ τοιάδε παροξύνθαι, εἴ τι δεῖ πονεῖν. Οὕτω γὰρ δὴ μέγα ἐστὶ, τὸ λαμβάνειν ἐθέλειν τὸν ἵππον τὸν χαλινὸν, ὡς ὁ μὴ δεχόμενος παντάπασιν ἄχρηστος. Ἢν δὲ, μὴ μόνον ὅταν πονεῖν μέλλῃ, χαλινῶται, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπὶ τὸν σῖτον, καὶ ὅταν ἐξ ἱππασίας εἰς οἶκον ἀπάγηται, οὐδὲν ἂν εἴη

enim pars oris altera fit durior. Deinde, ut a maxillis intervallo conveniente fraenum sic absit, ut sensus ejus equum non fugiat: Nam si valde maxillis incumbat, ori callum obducit. At si nimis ad os extremum demittatur, potestatem praebet equo se contumaciter gerendi, si fraenum simul mordeat. Et in his acrem esse curatorem convenit, si qua alia in re sit elaborandum. Quippe tantum in hoc momenti situm est, ut equus admittere fraenum velit; ut si quis non admittat, omnino inutilis sit. Quod si non tantum fraenetur, ubi laborandum est equo, verumetiam quum ad pabulum ducitur, et quum ex agitatione domum reducitur; mirum non

θαυμαστὸν, εἰ ἁρπάζει τὸν χαλινὸν αὐτόματος προτεινόμενον. Ἀγαθὸν δὲ, τὸν ἱπποκόμον καὶ ἀναβάλλειν ἐπίστασθαι τὸν Περσικὸν τρόπον, ὅπως αὐτός τε ὁ δεσπότης, ἤν ποτε ἀῤῥωστήσῃ ἢ πρεσβύτερος γίγνηται, ἔχῃ τὸν εὐπετῶς ἀναβιβάζοντα, καὶ ἄλλῳ, ἦν τινι βούληται, τὸν ἀναβαλοῦντα ἐπιχαρίσηται. Τὸ δὲ μή ποτε σὺν ὀργῇ τῷ ἵππῳ προσφέρεσθαι, ἓν τοῦτο καὶ δίδαγμα καὶ ἔθισμα πρὸς ἵππον ἄριστον. Ἀπρονόητον γὰρ ἡ ὀργὴ, ὥστε πολλάκις ἐξεργάζεται, ὧν μεταμελεῖν ἀνάγκη. Καὶ ὅταν δὲ ὑποπτεύσας τι ὁ ἵππος μὴ θέλῃ πρὸς τοῦτο προσιέναι, διδάσκειν δεῖ, ὅτι οὐ δεινά ἐστι, μάλιστα μὲν οὖν ἵππῳ εὐκαρδίῳ· εἰ δὲ μὴ, ἁπτόμενον αὐτὸν τοῦ δεινοῦ

---

sit, fraenum oblatum ab eo sponte rapi. Bonum hoc quoque, scire curatorem, quo pacto sessor more Persico in equum sustollendus sit: ut et ipse dominus, si morbo languerit, aut provectior fiat, habeat hominem, a quo facile imponatur in equum; et alteri, cui velit, gratificari queat, hominem concedendo a quo sustollatur. Unum autem hoc ad equos et praeceptum et institutum est optimum; nunquam ut iracunde cum equo agatur. Nam ira quiddam est inconsideratum. Itaque saepenumero facit ea quorum poenitere necesse sit. Quum etiam suspectum aliquid habens equus, id adire non vult; docendus est, in eo nihil esse terribile, prae-

δοκοῦντος εἶναι, καὶ τὸν ἵππον πράως προσάγοντα. Οἱ δὲ πληγαῖς ἀναγκάζοντες, ἔτι πλείω φόβον παρέχουσιν. Οἴονται γὰρ οἱ ἵπποι, ὅταν τὶ χαλεπὸν πάσχωσιν ἐν τῷ τοιούτῳ, καὶ τούτου τὰ ὑποπτευόμενα αἴτια εἶναι. Ἐπειδάν γε μὴν ὁ ἱπποκόμος τὸν ἵππον παραδιδῷ τῷ ἀναβάτῃ, τὸ μὲν ἐπίστασθαι ὑποβιβάζεσθαι τὸν ἵππον, ὥστε εὐπετὲς εἶναι ἀναβῆναι, οὐ μεμφόμεθα· τόν γε μέντοι ἱππέα νομίζομεν χρῆναι μελετᾷν, καὶ μὴ παρέχοντος ἵππου, δύνασθαι ἀναβαίνειν. Ἄλλοτε μὲν γὰρ ἀλλοῖος ἵππος παραπίπτει, ἄλλοτε δὲ ἄλλῳ ὁ αὐτὸς ὑπηρετεῖ.

ζ΄. Ὅταν γε μὴν παραδέξηται τὸν ἱππέα ὡς ἀναβησόμενον, νῦν αὖ γράψομεν, ὅσα

---

sertim equo animoso: sin id fieri nequeat, equitem ipsum adtingere oportet id, quod terribile videtur, equum leniter adducendo. Qui vero verberibus eos cogunt, etiam metum majorem incutiunt. Putant enim equi, quum interim aliquid grave ferunt, etiam id ab illo, quod suspectum habent, proficisci. Quum sessori curator equum tradit, non improbamus sane, si norit equum sic ei subjicere, quo facilis adscensus sit. Ipsum tamen equitem in hoc exercere se debere ducimus, ut etiam equo se non praebente conscendere possit. Nam aliquando alius atque alius equus offertur, et idem equus alias alii inservit.

7. Jam quum eques aliquis acceperit equum, tanquam in eum conscensurus; scribendum

ποιῶν ὁ ἱππεὺς καὶ ἑαυτῷ καὶ τῷ ἵππῳ ὠφελιμώτατος ἂν ἐν τῇ ἱππικῇ εἴη. Πρῶτον μὲν τοίνυν τὸν ῥυταγωγέα χρὴ ἐκ τῆς ὑποχαλινιδίας, ἢ ἐκ τοῦ ψαλίου ἠρτημένον, εὐτρεπῆ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα λαβεῖν, καὶ οὕτω χαλαρὸν, ὡς μήτ', ἂν ἀνιμῶν τῶν τριχῶν παρὰ τὰ ὦτα λαβόμενος μέλλῃ ἀναβήσεσθαι, μήτε, ἂν ἀπὸ δόρατος ἀναπηδᾷ, σπᾷν τὸν ἵππον. Τῇ δεξιᾷ δὲ τὰς ἡνίας παρὰ τὴν ἀκρωμίαν λαμβανέτω ὁμοῦ τῇ χαίτῃ, ὅπως μηδὲ καθ' ἕνα τρόπον ἀναβαίνων σπάσῃ τῷ χαλινῷ τὸ στόμα τοῦ ἵππου. Ἐπειδὰν δὲ ἀνακουφίσῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀνάβασιν, τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἀνιμάτω τὸ σῶμα, τὴν δὲ δεξιὰν ἐκτείνων συνεπαιρέτω ἑαυτὸν, (οὕτω γὰρ ἀνα-

---

modo, quae facere debeat eques, ut in re equestri tam sibi quam equo plurimum conferat. Primo lorum ductorium, ad inferiorem fraeni partem, vel ad menti catenam religatum, commode manu sinistra sumat, et ita laxum, ut nec in adscendendi conatu, sublevandi sui causa jubas equinas ad aures prehendens, nec ab hasta insiliens, equum convellat. Dextra sumat habenas juxta summos armos, una cum juba: ne ullo modo inter adscendendum os equi fraeno torqueat. Posteaquam ad conscensum se leviorem reddiderit, sinistra corpus sublevet; simul dextram extendens, se sustollat. Nam ita conscendens, ne quidem a tergo deforme spectaculum ex-

βαίνων οὐδὲ ὄπισθεν αἰσχρὰν θέαν παρέξει) συγκεκαμμένῳ δὲ τῷ σκέλει, καὶ μήτε τὸ γόνυ ἐπὶ τὴν ῥάχιν τοῦ ἵππου τιθέτω, ἀλλ' ὑπερβησάτω ἐπὶ τὰς δεξιὰς πλευρὰς τὴν κνήμην. Ὅταν δὲ περιενέγκῃ τὸν πόδα, τότε καὶ τὼ γλουτὼ καταθέτω ἐπὶ τὸν ἵππον. Ἢν δὲ τύχῃ ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄγων τὸν ἵππον, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ δόρυ ἔχων, ἀγαθὸν μὲν ἡμῖν δοκεῖ εἶναι, τὸ καὶ ἐκ τῶν δεξιῶν μελετῆσαι ἀναπηδᾷν. Μαθεῖν δ' οὐδὲν δεῖ ἄλλο, ἢ ἃ μὲν τότε τοῖς δεξιοῖς τοῦ σώματος ἐποίει, τοῖς ἀριστεροῖς ποιεῖν· ἃ δὲ τότε τοῖς ἀριστεροῖς, τοῖς δεξιοῖς. Τούτου δὲ ἕνεκα καὶ ταύτην ἐπαινοῦμεν τὴν ἀνάβασιν, ὅτι ἅμα τε ἀναβεβηκὼς ἂν εἴη, καὶ κατεσκευασμένος

---

hibebit. Et fient haec inflexo crure, ne genu quidem in equi dorsum imponendo; sed in latus dextrum tibia trajiciatur. Ubi pedem circumactum in alteram partem transtulerit, tunc etiam equo clunes imponat. Bonum quoque nobis esse videtur, ut etiam a dextro latere in equum insiliendi usum aliquis sibi paret; si forte contingat, ut eques sinistra ducat equum, hastam dextra teneat. Nec aliud heic discendum, quam ut sinistris partibus corporis ea peragat, quae illic dextris faciebat; quae sinistris illic, jam dextris heic agat. Et laudamus hanc adscensionem, propterea quod hoc modo simul atque conscenderit equum, paratus sit ad omnia, si forte

πάντα, εἴ τι δέοι ἐξαίφνης πρὸς πολεμίους ἀγωνίζεσθαι. Ἐπειδάν γε μὴν καθίζηται, ἐάν τε ἐπὶ ψιλοῦ, ἐάν τε ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου, οὐ τὴν ὥσπερ ἐπὶ τοῦ δίφρου ἕδραν ἐπαινοῦμεν, ἀλλὰ τὴν ὥσπερ ὀρθῶς ἂν διαβεβηκὼς εἴη τοῖν σκελοῖν. Τοῖν τε γὰρ μηροῖν οὕτως ἂν ἔχοιτο μᾶλλον τοῦ ἵππου, καὶ ὀρθὸς ὢν, ἐρρωμενεστέρως ἂν δύναιτο καὶ ἀκοντίσαι καὶ πατάξαι ἀπὸ τοῦ ἵππου, εἰ δέοι. Χρὴ δὲ καὶ χαλαρὰν ἀπὸ τοῦ γόνατος ἀφεῖσθαι τὴν κνήμην σὺν τῷ ποδί. Σκληρὸν μὲν γὰρ ἔχων τὸ σκέλος, εἰ προσκόψειέ τῳ, προσκεκλασμένος ἂν εἴη· ὑγρὰ δὲ οὖσα ἡ κνήμη, εἴ τι καὶ προσπίπτοι αὐτῇ, ὑπείκοι ἂν, καὶ τὸν μηρὸν οὐδὲν μετακινοίη. Δεῖ δὲ τὸν ἱπ-

---

subito pugnandum sit adversus hostes. Ubi jam insederit vel equo nudo, vel ephippio, non laudamus sessionem, qualis est in curru; sed eam, quae cruribus divaricatis equitem velut erigit. Sic enim et femoribus equo firmius adhaerebit, et erectus tam jacula vibrare quam ferire validius ex equo, si ferat usus, poterit. Tibiam quoque cum pede fluxam ac liberam inde usque a genu demittere oportet. Nam si quis crure rigido in aliquid impegerit, etiam crus fortasse fregerit. At tibia fluxa, licet aliquid in eam impingat, et cedere possit et femur loco suo non moverit. Debet etiam eques ita corporis sui partes, quae supra coxas sunt, exercere con-

πτέα καὶ τὸ ἄνωθεν τῶν ἑαυτοῦ ἰσχίων σῶμα ὡς ὑγρότατον ἐθίζειν εἶναι. Οὕτω γὰρ ἂν ποιεῖν ἔτι μᾶλλον δύναιτο, καὶ, εἰ ἕλκοι τίς αὐτὸν ἢ ὠθοίη, ἧττον ἂν σφάλλοιτο. Ἐπειδάν γε μὴν καθίζηται, πρῶτον μὲν ἠρεμεῖν δεῖ διδάσκειν τὸν ἵππον, ἕως ἂν καὶ ὑποσπάσηται, ἤν τι δέηται, καὶ ἡνίας ἰσώσηται, καὶ δόρυ λάβῃ, ὡς ἂν εὐφορώτατον εἴη. Ἔπειτα δὲ ἐχέτω τὸν ἀριστερὸν βραχίονα πρὸς ταῖς πλευραῖς· οὕτω γὰρ εὐσταλέστατός τε ὁ ἱππεὺς ἔσται, καὶ ἡ χεὶρ ἐγκρατεστάτη. Ἡνίας γε μὴν ἐπαινοῦμεν, ὁποῖαι ἴσαι τέ εἰσι, καὶ μὴ ἀσθενεῖς, μηδὲ ὀλισθηραί, μηδὲ παχεῖαι· ἵνα καὶ τὸ δόρυ, ὅταν δέῃ, δέχεσθαι ἡ χεὶρ δύνηται. Ὅταν δὲ προχωρεῖν σημήνῃ

---

suefaciendo, ut quam maxime sint agiles. Sic enim et laboribus magis suffecerit, ac si quis eum vel trahat, vel trudendo impellat, minus everti possit. Ubi jam insidet equo, primum docere debet eum, ut placide quiescat, donec subduxerit ipse, si quid oporteat, et habenas aequales reddiderit, et hastam ita sumpserit, ut gestari facillime possit. Deinde brachium sinistrum lateri admotum teneat. Hic enim gestus equitem maxime decet; ac manui robur imprimis addit. Habenas laudamus aequales, non fragiles, nec lubricas, nec crassas: ut ea manus, quoties opus est, hastam quoque prehendere possit. Signo dato, ut equus progrediatur; pedeten-

τῷ ἵππῳ, βάδην μὲν ἀρχέσθω· τοῦτο γὰρ ἀταρακτότατον. Ἡνιοχείτω δὲ, ἢν μὲν κυφαγωγότερος ᾖ ὁ ἵππος, ἀνωτέρω ταῖς χερσίν· ἢν δὲ μᾶλλον ἀνακεκυφὼς, κατωτέρω· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα κοσμοίη τὸ σχῆμα. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν αὐτοφυῆ διατροχάζων, διαχαλῴη τ' ἂν ἀλυπότατα τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὸ ἐπιρασδοφορεῖν ἥδιστ' ἂν ἀφικνοῖτο. Ἐπειδή περ καὶ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἄρχεσθαι εὐδοκιμώτερον, ὧδ' ἂν μάλιστα ἀπὸ τούτων ἄρχοιτο, εἰ, διατροχάζοντος μὲν, ὁπότε ἀναβαίνοι, τῷ δεξιῷ, τότε σημαίνοι τῷ ἵππῳ τὸ ἐπιρασδοφορεῖν. Τὸ γὰρ ἀριστερὸν μέλλων αἴρειν, ἐκ τούτου ἂν ἄρχοιτο· καὶ ὁπότε ἐπὶ τὰ εὐώνυμα ἀναστρέφοι, τότε καὶ τῆς ἐπικλίσεως

tim fiat initium: nam in hoc minimum est perturbationis. Habenas, si cernuus incedat equus, manibus superiori earum parte teneat: sin erectiori capite, inferius: hoc enim formam equi maxime decoraverit. Secundum haec si naturali cursitet incessu, reddetur corpus ejus absque molestia laxius, et libentissime ad virgae incitationem accedet. Quum vero magis probetur, ut a sinistris initium fiat: ita maxime hinc incipiet, si equo post conscensionem ad dexteram currente, signum ei virga dederit. Quippe dum sinistrum sumere vult, hinc incipiet; et ubi ad sinistram se convertit, tunc et inflexionis initium faciet. Solet enim equus, si convertatur ad

ἂν ἄρχοιτο. Καὶ γὰρ πέφυκεν ὁ ἵππος, εἰς μὲν τὰ δεξιὰ στρεφόμενος, τοῖς δεξιοῖς ἀφηγεῖσθαι· εἰς εὐώνυμα δὲ, τοῖς ἀριστεροῖς. Ἱππασίαν δ' ἐπαινοῦμεν τὴν πέδην καλουμένην. Ἐπ' ἀμφοτέρας γὰρ τὰς γνάθους στρέφεσθαι ἐθίζει. Καὶ τὸ μεταβάλλεσθαι δὲ τὴν ἱππασίαν, ἀγαθὸν, ἵνα ἀμφότεραι αἱ γνάθοι καθ' ἑκάτερον τῆς ἱππασίας ἰσάζωνται. Ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὴν ἑτερομήκη πέδην μᾶλλον τῆς κυκλοτεροῦς. Ἥδιον μὲν γὰρ οὕτως ἀναστρέφοιτο ὁ ἵππος, ἤδη πλήρης ὢν τοῦ εὐθέος, καὶ τό τε ὀρθοδρομεῖν καὶ τὸ ἀποκάμπτειν ἅμα μελετῴη ἄν. Δεῖ δὲ καὶ ὑπολαμβάνειν ἐν ταῖς στροφαῖς. Οὐ γὰρ ῥᾴδιον τῷ ἵππῳ, οὐδ' ἀσφαλὲς ἐν τῷ τάχει ὄντα, κάμ-

---

dextram, dextris insistere; si ad laevam, sinistris. Eam vero laudamus equorum agitationem, quae pedicae nomen habet. Nam adsuefacit equos, ut ab utraque maxillarum parte convertantur. Et mutare motum equi bonum est, ut utraque agitationis ratione similes sibi maxillae fiant ambae. Laudamus et pedicam altera parte longiorem potius quam rotundam. Sic enim libentius convertetur equus, jam recti cursus satur; et simul ad cursum rectum, et ad inflexionem exercebitur. Etiam inhibendi sunt in reflectionibus equi. Nec enim vel facile, vel tuto fieri potest; ut equus in cursu citatiore paullo momento se reflectat; praesertim si locus sa-

πτειν ἐν μικρῷ, ἄλλως τε κἂν ἀπόκροτον ᾖ ὀλισθηρὸν ᾖ τὸ χωρίον. Ὅταν γε μὴν ὑπολαμβάνῃ, ὡς ἥκιστα μὲν χρὴ τὸν ἵππον πλαγιοῦν τῷ χαλινῷ, ὡς ἥκιστα δ' αὐτὸν πλαγιοῦσθαι· εἰ δὲ μή, εὖ χρὴ εἰδέναι, ὅτι μικρὰ πρόφασις ἀρκέσει κεῖσθαι καὶ αὐτὸν καὶ τὸν ἵππον. Ἐπειδὰν γε μὴν ἐκ τῆς στροφῆς εἰς τὸ εὐθὺ βλέπῃ ὁ ἵππος, ἐν τούτῳ πρὸς τὸ θᾶττον αὐτὸν ὁρμάτω. Δῆλον γάρ, ὅτι καὶ ἐν τοῖς πολεμίοις αἱ στροφαί εἰσιν, ἢ τοῦ διώκειν ἢ τοῦ ἀποχωρεῖν ἕνεκα. Ἀγαθὸν οὖν τὸ στραφέντα ταχύνειν μελετᾶν. Ὅταν δὲ ἱκανῶς ἤδη δοκῇ τὸ γυμνάσιον τῷ ἵππῳ ἔχειν, ἀγαθὸν καὶ διαπαύσαντα ὁρμῆσαι ἐξαίφνης εἰς τὸ τάχιστον, καὶ ἀφ' ἵππων μέντοι καὶ

---

lebrosus sit, aut lubricus. Inter inhibendum quam minime fraeno flectendus in obliquum equus, nec in alterum latus ipsi sessori procumbendum. Caeteroquin ei sciendum, levem suffecturam occasionem ad hoc, ut tam ipse quam equus humi jaceant. Ubi jam post inflexionem directe prospiciet equus, tum vero ad celeritatem incitandus erit. Nimirum constat, in bellis quoque fieri reflexiones, vel hostem insequendi, vel receptus causa. Quapropter utile est equos exercere, ut reflexi cursu celeriore ferantur. Posteaquam exercitii satis habere jam videbitur equus, bonum erit etiam post quietem eum subito ad cursum celerrimum incitare, tam ab equis

πρὸς ἵππους· καὶ ἐκ τοῦ ταχέως αὖ ὡς ἐγγυτάτω ἠρεμίζειν, καὶ ἐκ τοῦ ἱστάναι δὲ στρέψαντα δεῖ πάλιν ὁρμᾷν. Πρόδηλον γὰρ, ὅτι ἔσται ποτὲ, ὅτε ἑκατέρου τούτων δεήσει. Ὅταν γε μὴν καταβαίνειν ἤδη καιρὸς ᾖ, μήτε ἐν ἵπποις ποτὲ καταβαίνειν, μήτε παρὰ σύστασιν ἀνθρώπων, μήτε ἔξω τῆς ἱππασίας, ἀλλ' ὅπου περ καὶ πονεῖν ἀναγκάζεται ὁ ἵππος, ἐνταῦθα καὶ τῆς ῥᾳστώνης τυγχανέτω.

η'. Ἐπειδήπερ ἐστὶν ὅπου τρέχειν δεήσει τὸν ἵππον καὶ πρανῆ καὶ ὄρθια καὶ πλάγια, ἔστι δὲ ὅπου διαπηδᾷν, ἔστι δὲ ὅπου καὶ ἐκπηδᾷν, ἔνθα δὲ καὶ καθάλλεσθαι, καὶ ταῦτα πάντα διδάσκειν τε δεῖ καὶ μελετᾷν καὶ αὐ-

aliis quam in equos: rursumque ab hac celeritate proximo quodam in loco quiescere, ac ubi steterit aliquamdiu, denuo reflexum incitare. Quippe manifestum est, venturum aliquando tempus, quo amborum usus ei futurus sit necessarius. Ubi jam descendendi tempus erit, non hoc fiat inter equos, nec juxta coetum aliquem hominum, nec extra spatium agitationis: sed quo loco laborem equus perferre cogitur, ibidem et quiete potiatur.

8. Et quoniam equo nonnunquam currendum erit per declivia, montosa, transversa; nonnunquam transiliendum, et exsiliendum, et desiliendum; ad isthaec omnia prorsus et instituere et exercere tam seip-

τὸν καθόλου καὶ τὸν ἵππον. Οὕτω γὰρ ἂν καὶ σωτήριοί τε εἶεν ἀλλήλοις καὶ χρησιμώτεροι ἂν δοκοῖεν εἶναι. Εἰ δέ τις διλογεῖν ἡμᾶς οἴεται, ὅτι περὶ τῶν αὐτῶν λέγομεν νῦν τε καὶ πρόσθεν, οὐ διλογία ταῦτά ἐστιν. Ὅτε μὲν γὰρ ἐωνεῖτο, πειρᾶσθαι ἐκελεύομεν, εἰ δύναιτο ὁ ἵππος ταῦτα ποιεῖν· νῦν δὲ διδάσκειν φαμὲν χρῆναι τὸν ἑαυτοῦ, καὶ γράψομεν, ὡς δεῖ διδάσκειν. Τὸν μὲν γὰρ παντάπασιν ἄπειρον τοῦ διαπηδᾷν λαβόντα δεῖ τοῦ ἀγωγέως καταβεβλημένου προδιαβῆναι αὐτὸν τὴν τάφρον· ἔπειτα δὲ ἐντείνειν δεῖ τῷ ἀγωγεῖ, ὡς διάλληται. Ἢν δὲ μὴ ἐθέλῃ, ἔχων τις μάστιγα ἢ ῥάβδον ἐμβαλέτω ὡς ἰσχυρότατα· καὶ οὕτως ὑπεραλεῖται οὐ τὸ μέτρον,

---

sum quam equum debet. Hoc enim modo et salutaris alter alteri fuerit, et utilis. Si quis autem nos eadem bis repetere putat, qui de iisdem et prius et nunc loquamur; sane non hoc est bis dicere. Nam in emtione periculum fieri jubebamus, an equus haec praestare posset; nunc unicuique sic equum suum docendum dicimus, et docendi rationem litteris prodemus. Nam qui transiliendi rudem prorsus accepit equum, is humi demisso loro ductorio, prior ipse transire fossam debet: deinde loro ductorio sic urgendus equus, ut transiliat. Si nolit, flagellum aliquis aut virgam totis viribus adhibeat. Ita non solum id spatium, sed majus e-

ἀλλὰ πολὺ πλεῖον τοῦ καιροῦ· καὶ τὸ λοιπὸν οὐδὲν δεήσει παίειν, ἀλλ' ἢν μόνον ἴδῃ ὄπισθέν τινα ἐπελθόντα, ἁλεῖται. Ἐπειδὰν δὲ οὕτω διαπηδᾶν ἐθισθῇ, καὶ ἀναβεβηκὼς ἐπαγέτω τὸ μὲν πρῶτον μικράς, ἔπειτα δὲ καὶ μείζους. Ὅταν δὲ μέλλῃ πηδᾶν, παισάτω αὐτὸν τῷ μύωπι. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἀναπηδᾶν καὶ τὸ καταπηδᾶν διδάσκων παιέτω τῷ μύωπι. Ἀθρόῳ γὰρ τῷ σώματι ταῦτα πάντα ποιῶν καὶ ἑαυτῷ ὁ ἵππος καὶ τῷ ἀναβάτῃ ἀσφαλέστερον ποιήσει μᾶλλον, ἢ ἂν ἀπείπῃ τὰ ὄπισθεν, ἢ διαπηδῶν, ἢ ἀνορούων, ἢ καθαλλόμενος. Εἴς γε μὴν τὸ κάταντες πρῶτον χρὴ ἐν μαλακῷ χωρίῳ διδάσκειν. Καὶ τελευτῶν, ἐπειδὰν τοῦτο ἐθισθῇ, πολὺ ἥδιον τὸ πρανὲς

tiam quam oportebit, transiliet; ac deinceps non opus erit verberibus, sed ubi duntaxat accedentem a tergo quendam conspexerit, saltabit. Posteaquam ita transilire adsueverit, etiam conscensum primo deducat ad minores, inde majores, fossas. Quum vero jam saltaturus est, calcaribus eum pungat. Similiter et quum eum exsilire, et quum desilire docet, calcaribus exstimulet. Nam si haec omnia toto simul corpore faciat equus, tam sibimet ipsi quam sessori minore cum periculo praestabit; quam si vel in transiliendo, vel sursum proruendo, vel desiliendo, a tergo posteriora deficiant. Ad declivia primum instituendus est in solo

τοῦ ὀρθίου δραμεῖται. Ἃ δὲ φοβοῦνταί τινες, μὴ ἀποῤῥηγνύωνται τοὺς ὤμους κατὰ τὰ πρανῆ ἐλαυνόμενοι, θαῤῥούντων· μαθόντες, ὅτι Πέρσαι καὶ Ὀδρύσαι ἅπαντες τὰ κατάντη ἁμιλλώμενοι, οὐδὲν ἧττον τῶν Ἑλλήνων ὑγιεῖς τοὺς ἵππους ἔχουσι. Παρήσομεν δὲ οὐδὲ, ὅπως τὸν ἀναβάτην ὑπηρετεῖν δεῖ πρὸς ἕκαστα τούτων. Χρὴ γὰρ, ὁρμῶντος μὲν ἐξαίφνης ἵππου, προνεύειν· (ἧττον γὰρ ἂν καὶ ὑποδύοι ὁ ἵππος, καὶ ἀναβάλλοι τὸν ἀναβάτην·) ἐν μικρῷ δὲ ἀναλαμβανομένου, ἀναπίπτειν· ἧττον γὰρ ἂν αὐτὸς κόπτοιτο. Τάφρον δὲ διαλλομένου, καὶ πρὸς ὄρθιον ἱεμένου, καλὸν χαίτης ἐπιλαμβάνεσθαι, ὡς μὴ ὁ ἵππος τῷ τε χωρίῳ ἅμα καὶ τῷ χαλινῷ βαρύνηται.

---

molli; tandem vero, quum adsueverit, multo libentius per declivia, quam per acclivia curret. Si qui vero metuunt, ne, dum aguntur equi per declivia, scapulas et armos rumpant: bono esse animo poterunt, ubi cognoverint, Persas et Odrysas universos, per declivia cursu certantes, equos habere Graecorum equis non minus sanos. Nec omittemus, quo pacto sessor ad haec omnia se debeat accommodare. Nam ad impetum equi subitum, anterius ei propendendum; quod hoc modo minus deprimetur equus, et minus equitem sursum jactabit: paulloque post, dum inhibetur equus, se retrorsum erigat. Sic enim minus ipse succutietur. Dum

Εἴς γε μὴν τὸ πρανὲς, καὶ ἑαυτὸν ὑπτιαστέον, καὶ τοῦ ἵππου ἀντιληπτέον τῷ χαλινῷ, ὡς μὴ προπετῶς εἰς τὸ κάταντες μήτε αὐτὸς μήτε ὁ ἵππος φέρηται. Ὀρθῶς δ' ἔχει καὶ τὸ ἄλλοτε μὲν ἐν ἄλλοις τόποις, ἄλλοτε δὲ μακρὰς, ἄλλοτε δὲ βραχείας τὰς ἱππασίας ποιεῖσθαι. Ἀμισέστερα γὰρ καὶ ταῦτα τῷ ἵππῳ τοῦ ἀεὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις, καὶ ὁμοίως τὰς ἱππασίας ποιεῖσθαι. Ἐπεὶ δὲ δεῖ ἐν παντοίοις τε χωρίοις τὸν ἵππον ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντα ἔποχον εἶναι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἵππου τοῖς ὅπλοις καλῶς δύνασθαι χρῆσθαι, ὅπου μὲν ἔστι χωρία ἐπιτήδεια καὶ θηρία, ἀμεμπτος ἡ ἐν θήραις μελέτη τῆς ἱππικῆς· ὅπου δὲ ταῦτα μὴ ὑπάρχῃ, ἀγαθὴ ἄσκησις, καὶ ἣν

---

fossa transilitur, et in acclivia pergitur, non malum est jubam adprehendere; ne simul equus et difficultate loci, et fraeno gravetur. In agitatione vero declivi seipsum resupinet, et equum fraeno contineat: ne praeceps tum ipse tum equus deorsum feratur. Rectum est etiam, nonnunquam in aliis atque aliis locis, et interdum longas, interdum breves equitationes instituere. Nam et illa minus equo sunt odiosa, quam si semper in iisdem locis, et eodem modo agitetur. Quia vero necessarium est, ut omnigenis in locis equum agens, eidem firmiter insideat, et armis ex equo recte uti possit; idcirco rei equestris exercitium in venationibus,

δύο ἱππόται συνθέμενοι, ὁ μὲν φεύγῃ ἐπὶ τοῦ ἵππου παντοῖα χωρία, καὶ τὸ δόρυ εἰς τοὔπισθεν μεταβαλλόμενος ὑποχωρῇ· ὁ δὲ διώκῃ, ἐσφαιρωμένα τε ἔχων ἀκόντια, καὶ δόρυ ὡσαύτως πεπραγματευμένον· καὶ ὅπου μὲν ἂν εἰς ἀκόντιον ἀφικνῆται, ἀκοντίζῃ τὸν φεύγοντα τοῖς σφαιρωτοῖς· ὅπου δ' ἂν εἰς δόρατος πληγὴν, παίῃ τὸν ἁλισκόμενον. Ἀγαθὸν δὲ, κἂν ποτε συμπέσωσιν, ἑλκύσαντα ἐφ' ἑαυτὸν τὸν πολέμιον, ἐξαίφνης ἀπῶσαι· τοῦτο γὰρ καταβλητικόν. Ὀρθῶς δὲ ἔχει καὶ τῷ ἑλκομένῳ ἐπελαύνειν τὸν ἵππον· τοῦτο γὰρ ποιῶν ὁ ἑλκόμενος, καταβάλοι ἂν μᾶλλον τὸν ἕλκοντα, ἢ καταπέσοι. Ἢν δέ ποτε καὶ, στρατοπέδου ἀντικαθημένου, ἀνθιππεύωσιν ἀλ-

---

ubi tum idonea loca, tum ferae sunt, reprehendi non solet: ubi vero nulla est horum copia, fuerit haec quoque non inutilis exercitatio, si duo equites sic inter se rem componant, ut alter in equo per omnigena loca fugiat, et hastam subinde retro transferens abscedat; alter insequatur cum jaculis in cuspidem pilarem desinentibus, et cum ejusdem formae hasta. Quum intra jactum teli pervenerit, illa jacula cuspidis pilaris in fugientem conjiciat; quum ad intervallum, quo hasta ferire licet, capiendum feriat. Bonum hoc quoque, ut his inter se congressis, alter hostem ad se tractum subito protrudat. Haec enim est hostis dejiciendi ratio. Vicissim is qui trahitur, recte faciet si equum abigere nitatur. Quippe si hoc faciat is qui trahi-

ἄλλοις, καὶ διώκοντι μὲν μέχρι τῆς πολεμίας φάλαγγος τοὺς ἀντίους, φεύγοντι δὲ μέχρι τῆς φιλίας, ἀγαθὸν καὶ ἐνταῦθα ἐπίστασθαι, ὅτι, ἕως μὲν ἂν παρὰ τοὺς φίλους τις ᾖ, καλὸν καὶ ἀσφαλὲς, τὸ ἐν πρώτοις ἐπιστρέψαντα ἀνὰ κράτος ἐπιεῖσθαι· ὅταν δ' ἐγγὺς τῶν ἐναντίων γίγνηται, ὑποχείριον τὸν ἵππον ἔχειν. οὕτω γὰρ ἂν, ὡς τὸ εἰκὸς, μάλιστα δύναιτο, βλάπτων τοὺς ἐναντίους, μὴ βλάπτεσθαι ὑπ' αὐτῶν. Ἀνθρώποις μὲν οὖν ἄνθρωποι θεοὶ ἔδοσαν λόγῳ διδάσκειν, ἃ δεῖ ποιεῖν· ἵππον δὲ δῆλον ὅτι λόγῳ μὲν οὐδὲν ἂν διδάξαις. Ἢν δὲ, ὅταν μὲν ποιήσῃ, ὡς ἂν βούλωμαι, ἀντιχαρίσηται αὐτῷ, ὅταν δὲ ἀπειθῇ, κολάζοις,

---

tur, citius trahentem dejecerit quam ipse ceciderit. Jam si aliquando, dum castra castris opponuntur, equites contra se provehantur, et ad hostilem usque phalangem adversarios insequantur, ad suam vero vicissim refugiant: heic etiam scire bonum est, quamdiu non procul aliquis a suis abest, recte tutoque facturum, si, equo in hostes adacto, totis viribus inter primos urgeat; ubi vero propior hostibus fuerit, equum in potestate retineat. Non enim abs re sic maxime damnum hostibus inferens, ipse nullum ab eis acceperit. Caeterum mortalibus hoc datum divinitus, ut alios oratione docere possit homo, quae faciunda sint. Equum vero ut nihil oratione profecto docueris, ita si pro voluntate tua quiddam agenti vicissim gratum aliquid feceris, et contumacem casti-

αὐτῷ μάλιστα μάθοι τὸ δεῖν ὑπηρετεῖν. Καί ἐστι μὲν τοῦτο ἐν βραχεῖ εἰπεῖν, δι' ὅλης δὲ τῆς ἱππικῆς παρακολουθεῖ. Καὶ γὰρ χαλινὸν μᾶλλον ἂν λαμβάνοι, εἰ, ὁπότε δέξαιτο, ἀγαθόν τι αὐτῷ ἀποβαίνῃ· καὶ διαπηδῴη δ' ἂν, καὶ ἐξάλλοιτο, καὶ τἄλλα πάντα ὑπηρετοίη ἂν, εἰ προσδοκοίη, ὁπότε τὰ σημαινόμενα πράξει, ῥᾳστώνην τινά.

θ'. Καὶ τὰ μὲν δὴ εἰρημένα ταῦτά ἐστιν, ὡς ἂν ἥκιστα μὲν ἐξαπατῷτο καὶ πῶλον καὶ ἵππον ὠνούμενος, ἥκιστα δ' ἂν διαφθείροι χρώμενος, μάλιστα δ' ἂν ἵππον εἰ ἀποδεικνύειν δέοι ἔχοντα, ὧν ἱππεὺς δεῖται εἰς πόλεμον. Καιρὸς δ' ἴσως γράψαι, καὶ, εἴ ποτε συμβαίνῃ θυμοειδεστέρῳ ἵππῳ τοῦ καιροῦ

---

gaveris, hoc inprimis modo didicerit, ubicunque debet, obsequi. Paucis hoc quidem dicitur, sed in equestri re tota locum habet ubique. Nam et fraenum facilius admittet, si quidem eo admisso boni aliquid ei contingat: itidemque tum transiliet, tum exsiliet, ac in aliis omnibus obsequetur, si postquam imperata fecerit, aliquam requietem exspectet.

9. Et hactenus quidem haec exposita sunt, quomodo quam minime circumveniatur is, qui pullum et equum emit; quomodo quam minime comparatum usu corrumpat, praesertim si equus cum ostentatione sit exhibendus, qui habeat ea quibus equiti ad bellum sit opus. Tempus autem fortasse fuerit, ut etiam scribamus, si quando contingat, ut vel a.

χρῆσθαι, ἢ βλακωδεστέρῳ, ὡς ἂν ἁρμόττοντα ἑκατέρῳ χρῷτο. Πρῶτον τοίνυν χρὴ τοῦτο γνῶναι, ὅτι ἐστὶ θυμὸς ἵππῳ, ὅπερ ὀργὴ ἀνθρώπῳ. Ὥσπερ οὖν καὶ ἄνθρωπον ἥκιστ' ἂν ὀργίζοι τις ὁ μήτε λέγων χαλεπὸν μηδὲν, μήτε ποιῶν, οὕτω καὶ ἵππον θυμοειδῆ ὁ μὴ ἀνιῶν ἥκιστ' ἂν ἐξοργίζοιτο. Εὐθὺς μὲν οὖν χρὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐπιμελεῖσθαι, ὡς ἂν ἥκιστ' ἀναβαίνων λυποῖ· ἐπειδὰν δ' ἀναβῇ, ἠρεμήσαντα πλείω χρόνον, ἢ τὸν ἐπιτυχόντα, οὕτω προκινεῖν αὐτὸν ὡς πρᾳοτάτοις σημείοις. Ἔπειτα δ' ἐκ τοῦ βραχυτάτου ἀρχόμενον, οὕτως ἂν εἰς τὸ θᾶττον προάγειν, ὡς ἂν μάλιστα λανθάνοι αὐτὸν ὁ ἵππος εἰς τὸ ταχὺ ἀφικνούμενος. Ὅ, τι δ' ἂν ἐξαίφνης σημήνῃ,

animosiore quis equo, vel ignaviore, quam par sit, utatur; quonam modo rectissime utroque possit uti. Primum igitur hoc sciendum, in equo id animum esse, quod in homine sit iracundia. Itaque sicut hominem minime quis ad iram provocet, qui molestum ei quidquam neque dicit, neque facit: ita nec animosiorem equum ad iram aliquis commoveat, qui re nulla eum offendit. Statim igitur in adscensu adhibenda diligentia, ne quidquam molestum equo fiat, dum conscenditur. Ubi conscenderit eques, et diutius quieverit, quam alioqui forte fecisset: ita deinde signis eum placidissimis loco moveat. Hinc a tardissimo incipiens, sic eum ad velociorem motum deducat; ut ipsemet equus se minime sentiat

θυμοειδῆ ἵππον, ὥσπερ ἄνθρωπον, ταράττει. τὰ ἐξαπίναια καὶ ὁράματα καὶ ἀκούσματα καὶ παθήματα. Εἰδέναι δὲ χρὴ, ὅτι ἐν ἵππῳ τὰ ἐξαπίναια τάραχον ἐξεργάζεται. Ἢν δὲ καὶ εἰς τὸ θᾶττον ὁρμώμενον τοῦ καιροῦ ὑπολαμβάνειν βούλῃ τὸν θυμοειδῆ, οὐ δεῖ ἐξαπιναίως σπᾶν, ἀλλ' ἠρεμαίως προσάγεσθαι τῷ χαλινῷ, πραΰνοντα, οὐ βιαζόμενον ἠρεμεῖν. Καὶ αἵ τε μακραὶ ἐλάσεις μᾶλλον, ἢ αἱ πυκναὶ ἀποστροφαὶ πραΰνουσι τοὺς ἵππους· καὶ αἱ ἡσυχαῖαι μὲν πολὺν χρόνον καθεψαῦσι, καὶ πραΰνουσι, καὶ οὐκ ἀνεγείρουσι τὸν θυμοειδῆ. Εἰ δέ τις οἴεται, ἢν ταχὺ καὶ πολλὰ ἐλαύνηται, ἀπειπεῖν ποιήσας τὸν ἵπ-

---

ad progressum celeriorem accessisse. Quidquid autem repente jusserit eques, id equum animosum, non aliter atque hominem ipsum, perturbat: sive subito conspiciat aliquid, seu audiat, seu patiatur. Sciendum ergo, repentina perturbationis causam equo praebere. Quod si etiam equum animosum concitatius proruentem, quam par sit, inhibere velis: non eum convellere subito debes, sed placide fraeno adtrahere: ut eum mitigando, non vi cogendo, ad quiescendum permoveas. Agitationes quoque prolixiores magis mitigant equos, quam crebrae inflexiones: itemque remissiores diu demulcent, et placant, et minime concitant equum animosiorem. Si quis autem existimat, equum se agitatione celeri et

πον, πραΰνειν, τἀναντία γιγνώσκει τοῦ γιγνομένου. Ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις ὁ θυμοειδὴς καὶ ἄγειν βίᾳ μάλιστα ἐπιχειρεῖ, καὶ σὺν τῇ ὀργῇ, ὥσπερ ἄνθρωπος ὀργίλος, πολλάκις καὶ ἑαυτὸν, καὶ τὸν ἀναβάτην πολλὰ ἀνήκεστα ἐποίησεν. Ἐπιλαμβάνειν δὲ χρὴ ἵππον θυμοειδῆ καὶ τοῦ εἰς τὸ τάχιστα ὁρμᾷν, τοῦ δὲ δὴ παραβάλλειν ἵππῳ καὶ παντάπασιν ἀπέχεσθαι· σχεδὸν γὰρ οἱ φιλονεικότατοι καὶ θυμοειδέστατοι τῶν ἵππων γίγνονται. Καὶ χαλινοὶ δὲ οἱ λεῖοι ἐπιτηδειότεροι τῶν τραχέων. Ἐὰν δὲ καὶ τραχὺς ἐμβληθῇ, τῇ χαλαρότητι τῷ λείῳ δεῖ αὐτὸν ἀφομοιοῦν. Ἀγαθὸν δὲ, ἐθίζειν αὐτὸν καὶ τὸ ἠρεμεῖν, μάλιστα ἐπὶ θυμοειδοῦς ἵππου, καὶ τὸ ὡς

---

diuturna fatigatum mansuetiorem effecturum: is contra statuit, quam fieri solet. Nam equus animosus in hujusmodi agitationibus inprimis vi nititur uti, et in ira perinde atque homo iracundus, saepenumero tam seipsum quam sessorem, multis adficere malis gravissimis consuevit. Etiam continendus est equus animosus, quominus celerrime proruat; et ab eo prorsus abstinendum, ne cum alio quovis equo certaminis causa committatur. Nam equi plerumque contentiosissimi etiam existere solent animosissimi. Fraena quoque his aptiora laevia, quam aspera. Si tamen et asperum injectum fuerit, laxitate id efficiendum, ut laevi simile sit. Bonum vero est, ut eques se consuefaciat ad sessionem quietam in equo

ἥκιστα ἄλλῳ τινὶ ἅπτεσθαι, ἢ οἷς, τοῦ καθῆσθαι ἀσφαλῶς ἕνεκα, ἁπτόμεθα. Εἰδέναι δὲ χρὴ, ὅτι δίδαγμά ἐστι καὶ τῷ ποππυσμῷ μὲν πραΰνεσθαι, κλωγμῷ δὲ ἐγείρεσθαι. Καὶ εἴ τις ἐξαρχῆς ἐπὶ μὲν κλωγμῷ τὰ πρᾳέα, ἐπὶ δὲ ποππυσμῷ τὰ χαλεπὰ προσφέροι, μάθοι ἂν ὁ ἵππος, ποππυσμῷ μὲν ἐγείρεσθαι, κλωγμῷ δὲ πραΰνεσθαι. Οὕτως οὖν δεῖ καὶ παρὰ κραυγὴν καὶ παρὰ σάλπιγγα μήτ᾽ αὐτὸν φαίνεσθαι τεθορυβημένον τῷ ἵππῳ, μήτε μὴν ἐκείνῳ θορυβῶδες μηδὲν προσφέρειν, ἀλλ᾽ εἰς τὸ δυνατὸν καὶ ἀναπαύειν ἐν τῷ τοιούτῳ, καὶ ἄριστα καὶ δεῖπνα, εἰ ἐγχωροίη, προσφέρειν. Κάλλιστον δὲ συμβούλευμα, τὸ ἄγαν θυμοειδῆ ἵππον μὴ κτᾶσθαι εἰς πολέμους.

---

animoso, et ut eum alia sui parte non tangat, quam quibus partibus equum sessionis tutioris causa tangimus. Sciendum autem, solere praecipi, ut equi poppysmi sibilo mitigentur, clogmo excitentur. Quod si quis initio lenius equum tractet cum clogmo, durius cum poppysmo: nimirum ad poppysmum incitari adsueverit, ad clogmum mitigari. Eodem modo nec ad clamorem, nec ad tubam, vel ipse videri debet ad equum accedere perturbatus, vel ei turbulentam aliquam speciem exhibere: sed in hujusmodi casu equum sedare, quantum ejus fieri potest, et eidem tum prandii, tum coenae pabula, si quidem id fieri liceat, offerre. Rectissimum vero consilium hoc fuerit, ut equus admodum ferox ad usum belli non

Βλακὶ γε μὴν ἵππῳ, ἀρκεῖν μοι δοκεῖ γράψαι, πάντα τἀναντία ποιεῖν, ὅσα τῷ θυμοειδεῖ χρῆσθαι συμβουλεύομεν.

ι. Ἢν δέ τις ποτὲ βουληθῇ χρῆσθαι τῷ χρησίμῳ εἰς πόλεμον ἵππῳ μεγαλοπρεπεστέρῳ τε καὶ περιβλεπτοτέρῳ ἱππάζεσθαι, τοῦ μὲν ἕλκειν τε τὸ στόμα τῷ χαλινῷ, καὶ μυωπίζειν τε καὶ μαστιγοῦν τὸν ἵππον, (ἃ οἱ πολλοὶ ποιοῦντες λαμπρύνειν οἴονται) ἀπέχεσθαι δεῖ· πάντα γὰρ τἀναντία οὗτοί γε ποιοῦσιν, ὧν βούλονται. Τά τε γὰρ στόματα ἕλκοντες ἄνω, ἀντὶ τοῦ προορᾷν, ἐκτυφλοῦσι τοὺς ἵππους, καὶ μυωπίζοντες καὶ παίοντες ἐκπλήττουσιν, ὥστε τεταράχθαι καὶ κινδυνεύειν. Ταῦτα δ' ἐστὶν ἵππων ἔργα τῶν μάλισ-

ematur. De inerti equo sufficere mihi videtur id scripsisse, omnia huic faciunda iis contraria, quibus utendum in animoso consulimus.

10. Si quis autem equo ad bellum idoneo sic uti voluerit, ut etiam inter equitandum magnificentior et spectabilior fit: is uti nec os equi fraeno torqueat, nec eum calcaribus et flagris urgeat, abstinere se debet: quae plerique dum faciunt, splendorem quendam prae se ferunt. Contraria nempe iis agunt omnia, quae cupiunt. Etenim dum equorum ora sursum trahendo torquent; caecos reddunt eos, qui ante spectare debebant: dum calcaribus urgent, et flagris caedunt, ita territos obstupefaciunt; ut perturbati, se periculis exponant. Ea vero fieri ab

ων ἀχθομένων ἱππασίᾳ, καὶ αἰσχρὰ καὶ οὐ καλὰ ποιούντων. Ἐὰν δέ τις διδάξῃ τὸν ἵππον ἐν χαλαρῷ μὲν τῷ χαλινῷ ἱππεύειν, ἄνω δὲ τὸν αὐχένα διαίρειν, ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς κυρτοῦσθαι, οὕτως ἂν ἀπεργάζοιτο ποιεῖν τὸν ἵππον, οἷοις περ καὶ αὐτὸς ἥδεταί τε καὶ ἀγάλλεται. Τεκμήριον δὲ, ὅτι τούτοις ἥδεται· ὅταν γὰρ αὖθις θέλῃ παρ' ἵππους, μάλιστα δὲ ὅταν παρὰ θηλείας, τότε αἴρει τε τὸν αὐχένα ἀνωτάτω, καὶ κυρτοῖ μάλιστα τὴν κεφαλὴν γοργούμενος· καὶ τὰ μὲν σκέλη ὑγρὰ μετεωρίζει, τὴν δὲ οὐρὰν ἄνω ἀνατείνει. Ὅταν οὖν τις αὐτὸν εἰς ταῦτα προάγῃ, ἅπερ αὐτὸς σχηματοποιεῖται, ὅταν μάλιστα καλλωπίζηται, οὕτως ἡδόμενόν τε τῇ ἱππασίᾳ

---

equis solent, qui motum equitationis molestissime ferunt; ac foede, non egregie se gerunt. Si quis autem sic equum instituat, ut motus equestres fraeno laxiore peragat, et cervicem sursum adtollat, et a capite gibberis instar incurvet: ita scilicet illum impellat ad praestandum ea, quibus equus ipse gaudet ac exultat. His autem gaudere, vel hoc argumento constat. Nam quoties ipse ad alios accedit equos, foeminei praesertim sexus; tunc et cervicem ad summum adtollit, et caput agili maxime motu recurvat; ac alte quidem mollia crura tollit, caudam vero sursum tendit. Itaque si quis eum ad ista deducat, quae ipsemet effingit,

καὶ μεγαλοπρεπῆ, καὶ γοργὸν, καὶ περίβλεπτον ἀποφαίνει τὸν ἵππον. Ὡς οὖν ἡγούμεθα ταῦτ' ἂν ἀπεργασθῆναι, νῦν αὖ πειρασόμεθα διηγεῖσθαι. Πρῶτον μὲν τοίνυν χρὴ οὐ μεῖον δυοῖν χαλινοῖν κεκτῆσθαι. Τούτων δὲ ἔστω ὁ μὲν λεῖος, τοὺς τροχοὺς εὐμεγέθεις ἔχων, ὁ δὲ ἕτερος τοὺς μὲν τροχοὺς καὶ βαρεῖς καὶ ταπεινοὺς, τοὺς δ' ἐχίνους ὀξεῖς· ἵνα, ὁπόταν μὲν τοῦτον λάβῃ, ἀσχάλλων τῇ τραχύτητι, διὰ ταῦτα ἀφείῃ, ὅταν δὲ τὸν λεῖον μεταλάβῃ, τῇ μὲν λειότητι αὐτοῦ ἡσθῇ, ἃ δὲ ὑπὸ τοῦ τραχέος παιδευθῇ, ταῦτα καὶ ἐν τῷ λείῳ ποιῇ. Ἢν δ' αὖ, καταφρονήσας τῆς λειότητος, θαμινὰ ἀπερείδηται ἐν αὐτῷ, τούτου ἕνεκα τοὺς τροχοὺς μεγάλους τῷ λείῳ προστίθεμεν, ἵνα,

---

quum pulchritudinem suam in primis ostentat; tum vero talem exhibebit equum, qui et voluptatem ex agitatione capiat, et magnificus sit, et pernix, et spectabilis. Quo autem modo putemus haec posse perfici, nunc enarrare conabimur. Primum igitur habere fraena non pauciora duobus oportet. Horum laeve sit unum, et orbes habeat majusculos; alterum graves ac depressos orbes, et echinos acutos: ut ubi fraenum hujusmodi prehenderit, ob asperitatem aegre ferens, demittat; ubi laeve cum isto commutaverit, ejus laevitate delectatus, quae facere per illud asperum edoctus fuerat, etiam laevi utens efficiat. Sin ista laevitate contemta, fre-

χάσκειν ἀναγκαζόμενος ὑπ' αὐτῶν, ἀφιῇ τὸ στόμιον. Οἷόν τε δὲ καὶ τὸν τραχὺν παντοδαπὸν ποιεῖν, καὶ κατειλοῦντα καὶ κατατείνοντα. Ὁπόσοι δ' ἂν ὦσι χαλινοί, πάντες ὑγροὶ ἔστωσαν. Τὸν μὲν γὰρ σκληρόν, ὅπῃ ἂν ὁ ἵππος λάβῃ, ὅλον ἔχει πρὸς ταῖς γνάθοις· ὥσπερ καὶ ὀβελίσκον, ὁπόθεν ἄν τις λάβῃ, ὅλον αἴρει. Ὁ δὲ ἕτερος, ὥσπερ ἡ ἅλυσις, ποιεῖ· ὃ γὰρ ἂν ἔχῃ τις αὐτοῦ, τοῦτο μόνον ἄκαμπτον μένει, τὰ δὲ ἄλλο ἀπήρτηται· τὸ δὲ φεῦγον ἐν τῷ στόματι ἀεὶ θηρεύων, ἀφίησιν ἀπὸ τῶν γνάθων τὸ στόμιον. Τούτου ἕνεκα καὶ οἱ κατὰ μέσον ἐκ τῶν ἀξόνων δακτύλιοι κρεμάννυνται, ὅπως τούτους διώκων τῇ τε γλώττῃ καὶ τοῖς ὀδοῦσιν, ἀμελῇ τοῦ ἀνα-

---

quenter huic incumbere velit: hanc ipsam ob causam laevi majores orbes addimus, ut os pandere per eos cogatur, atque ita lupos admittat. Licebit et asperius fraenum variare tum implicando tum extendendo. Quotcumque vero fraena fuerint, mollia sint omnia. Nam durum quacumque parte prehenderit equus, totum ad maxillas tenet; sicut et veru quacumque parte quispiam prehenderit, totum sustollit. Alterum vero sic comparatum est, ut catena. Quam enim partem ejus aliquis tenet, ea sola non flexa manet; reliquis pendulis. Has dum fugientes in ore semper venando captat equus, lupos a maxillis dimittit. Eam ob causam pendent

λαμβάνειν πρὸς τὰς γνάθους τὸν χαλινόν. Εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, τί τὸ ὑγρὸν τοῦ χαλινοῦ, καὶ τί τὸ σκληρὸν, γράψομεν καὶ τοῦτο. Ὑγρὸν μὲν γάρ ἐστιν, ὅταν οἱ ἄξονες εὐρείας καὶ λείας ἔχωσι τὰς συμβολὰς, ὥστε ῥᾳδίως κάμπτεσθαι· καὶ πάντα δὲ, ὁπόσα περιτίθεται περὶ τοὺς ἄξονας, ἢν εὐρύστομα ᾖ, καὶ μὴ σύμπυκνα, ὑγρότερά ἐστι. Ἢν δὲ χαλεπῶς ἕκαστα τοῦ χαλινοῦ διατρέχῃ καὶ συνθῇ, τοῦτ᾽ ἐστὶ σκληρὸν εἶναι. Ὁποῖος δ᾽ ἄν τις ᾖ, τούτῳ τάδε γε πάντα ταῦτα ποιητέον, ἤνπερ γε βούληται ἀποδείξασθαι τὸν ἵππον, οἷόνπερ εἴρηται. Ἀνακρουστέον μὲν τὸ στόμα τοῦ ἵππου οὔτε ἄγαν χαλεπῶς, ὥστε ἐκνεύειν, οὔτε ἄγαν ἡσύχως, ὡς μὴ αἰσθάνεσθαι.

---

et annuli de axibus in medio, ut hos tam lingua quam dentibus insequendo prensans, fraenum ad maxillas corripere negligat. Si quis autem ignorat, quod fraenum molle, quod durum sit; hoc quoque litteris complectemur. Est enim molle, quum axes ita et latas et laeves commissuras habent, ut facile flectantur. Itidem omnia, quae circum axes adhibentur, si larga sint, ac minus densa, magis etiam sunt mollia. Si vero fraeni partes omnes difficulter discurrant et cohaereant; hoc scilicet est, durum esse ac rigidum. Qualecumque vero fraenum equus habeat, eo peraget haec omnia; modo eques talem illum efficere voluerit, qualem descripsimus. Os qui-

Ἐπειδὰν δὲ ἀνακρουόμενος αἴρῃ τὸν αὐχένα, δοτέον εὐθὺς τὸν χαλινόν. Καὶ τἆλλα δὲ δεῖ, ὥσπερ οὐ παυόμεθα λέγοντες, ἐν ᾧ ἂν καλῶς ὑπηρετῇ, χαρίζεσθαι τῷ ἵππῳ. Καὶ ὅταν δ' αἴσθηται ἡδόμενον τὸν ἵππον τῇ τε ὑψηλαυχενίᾳ καὶ τῇ χαλαρότητι, ἐν τούτῳ οὐδὲν δεῖ χαλεπὸν προσφέρειν, ὡς πονεῖν ἀναγκάζοντα, ἀλλὰ θωπεύειν, ὡς παύσασθαι βουλόμενον· οὕτω γὰρ μάλιστα θαῤῥῶν πρόεισιν εἰς τὴν ταχεῖαν ἱππασίαν. Ὡς δὲ καὶ τῷ ταχὺ θεῖν ἵππος ἥδεται, τεκμήριον· ἐκφυγὼν γὰρ οὐδεὶς βάδην πορεύεται, ἀλλὰ θεῖ. Τούτῳ γὰρ πέφυκεν ἥδεσθαι, ἢν μήτις πλείω τοῦ καιροῦ θεῖν ἀναγκάζῃ· ὑπερβάλλον δὲ τὸν

---

dem equi sursum impellendum non adeo graviter, ut effugere divertendo velit; nec adeo placide, ut non sentiat. Ubi sursum caput impellendo cervicem adtollit, mox ei fraenum concedendum erit. Quinetiam in aliis equo, sicuti monere non desinimus, officium recte facienti vicissim indulgendum. Quumque senserit eques, et elatione cervicis equum, et habenarum laxitate delectari: tum vero nihil ei molestum adferre debet, quasi ad laborem cogere, sed blandiri, quasi potius eum quiescere velit. Sic enim animo maxime prompto ad agitationem celeriorem procedet. Nec argumentum nobis deest, quo constet, equum cursu velociore delectari. Quippe nullus omnino equus, ubi effugerit, gradatim incedit, sed

καιρὸν οὐδὲν τῶν πάντων ἡδὺ, οὔτε ἵππῳ, οὔτε ἀνθρώπῳ. Ὅταν γε μὴν εἰς τὸ ἱππάζεσθαι μετὰ τοῦ κυδροῦ ἀφιγμένος ᾖ, εἰθισμένος μὲν δήπου ἡμῖν εἴη ἐν τῇ πρώτῃ ἱππασίᾳ ἐκ τῶν στροφῶν εἰς τὸ θᾶττον ὁρμᾶσθαι. Ἢν δέ τις, τοῦτο μὲν μεμαθηκότος αὐτοῦ, ἅμα ἀντιλαμβάνηταί τε τῷ χαλινῷ, καὶ σημήνῃ τῶν ὁρμητηρίων τι τούτῳ, ὑπὸ μὲν τοῦ χαλινοῦ, πιεσθεὶς, ὑπὸ δὲ τοῦ ὁρμᾷν σημανθῆναι ἐγείρεται, καὶ προβάλλεται μὲν τὰ στέρνα, αἴρει δὲ ἀνωτέρω τὰ σκέλη ὀργιζόμενος, οὐ μέντοι ὑγρά γε· οὐ γὰρ μᾶλλον, ὅταν λυπῶνται, ὑγρῶς τοῖς σκέλεσιν ἵπποι χρῶνται. Ἢν δέ τις οὕτως ἀνεζωπυρημένῳ αὐτῷ δῷ χαλινὸν, ἐνταῦθα ὑφ' ἡδονῆς τῷ διὰ τὴν χα-

---

cursu fertur. Hoc enim a natura delectari solet, nisi quis eum ulterius quam tempestivum sit, ad cursum cogat. Quidquid vero tempestivi usus modum superat, id omnibus in rebus nec equo nec homini gratum est. Ubi jam ad agitationem quandam gloriosam pervenerit, adsuefactus scilicet a nobis erit in agitatione priori, ut post inflexiones ad motum celeriorem tendat. Si quis autem equum jam sic institutum simul et fraeno retineat, et signo dato ad impetum excitet: tum vero pressus ille quidem a fraeno excandescit, sed concitationis signo accenditur, ac pectus protendit, et irascens altius crura tollit, non mollia tamen. Quippe quum offenduntur equi, non ideo cruribus uti mollioribus solent. At si

λαρότητα τοῦ στομίου λελύσθαι νομίζειν, κυδρῷ μὲν τῷ σχήματι, ὑγροῖν δὲ τοῖν σκελοῖν γαυριώμενος φέρεται, παντάπασιν ἐκμιμούμενος τὸν πρὸς ἵππους καλλωπισμόν. Καὶ οἱ θεώμενοι τὸν ἵππον τοιοῦτον, ἀποκαλοῦσιν ἐλευθέριόν τε καὶ ἐθελουργὸν, καὶ ἱππαστὴν, καὶ θυμοειδῆ, καὶ σοβαρὸν, καὶ ἅμα ἡδύν τε καὶ [ἅμα] γοργὸν ἰδεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ, ἤν τούτων τίς ἐπιθυμήσῃ, μέχρι τούτων ἡμῖν γεγράφθω.

ιά. Ἢν δέ τις ἄρα βουληθῇ καὶ πομπικῷ καὶ μετεώρῳ καὶ λαμπρῷ ἵππῳ χρήσασθαι, οὐ μάλα· μὲν τὰ τοιαῦτα ἐκ παντὸς ἵππου γίγνεται, ἀλλὰ δεῖ ὑπάρξαι αὐτῷ καὶ τὴν ψυχὴν μεγαλόφρονα, καὶ τὸ σῶμα εὔρωστον.

---

quis equo sic excitato fraenum concesserit, ibi prae gaudio, quod ob laxitatem se lupis liberatum existimet, glorioso quodam gestu, cruribusque mollibus exsultabundus fertur, et in omnibus exprimit elegantiam illam, cum qua solet equos alios adire. Ac talem qui spectant equum, et liberalem adpellant, et spontaneum, et equestrem, et animosum, et fastosum, simulque jucundum et terribilem adspectu. Quae quidem si quis est, qui adfectat, hactenus exposita norit.

11. At si quis equo ad pompas idoneo, et erigente se, et splendido uti voluerit: sane non quovis ab equo haec expectet, sed existere prius animum in eo magnum, et robus-

Οὐ μέντοι, ὅγε οἴονταί τινες, τὸν τὰ σκέλη ὑγρὰ ἔχοντα καὶ τὸ σῶμα αἴρειν δυνήσεσθαι, οὐχ οὕτως ἔχει· ἀλλὰ μᾶλλον, ὃς ἂν τὴν ὀσφὺν ὑγράν τε καὶ βραχεῖαν καὶ ἰσχυρὰν ἔχῃ, (καὶ οὐ τὴν κατ' οὐρὰν λέγομεν, ἀλλ' ᾗ πέφυκε μεταξὺ τῶν τε πλευρῶν καὶ τῶν ἰσχίων κατὰ τὸν κενεῶνα) οὗτος δυνήσεται πόῤῥω ὑποτιθέναι τὰ ὀπίσθια σκέλη ὑπὸ τὰ ἐμπρόσθια. Ἢν οὖν τις, ὑποτιθέντος αὐτοῦ, ἀνακρούῃ τῷ χαλινῷ, ὀκλάζει μὲν τὰ ὀπίσθια ἐν τοῖς ἀστραγάλοις, αἴρει δὲ τὸ πρόσθεν σῶμα, ὥστε τοῖς ἐξεναντίας φαίνεσθαι τὴν γαστέρα καὶ τὰ αἰδοῖα. Δεῖ δὲ καί, ὅταν ταῦτα ποιῇ, διδόναι αὐτῷ τὸν χαλινόν, ὅπως τὰ κάλλιστα ἵππου ἑκών τε ποιῇ καὶ δοκῇ

tum corpus, oportet. Quod autem plerique existimant, equum, cui crura mollia sint, etiam corporis adtollendi facultatem habiturum, non ita comparatum est: sed potius hoc illius erit, cui lumbi molles sunt, et breves, et robusti. Nec jam de lumbis ad caudam loquimur, sed de iis qui ad alvum, inter latera et coxas existunt. Talis equus subjicere crura posteriora prioribus haud exiguum ad spatium poterit. Itaque si quis eo sic subjiciente, fraenum sursum adducat; posterioribus quidem partibus in talos recumbit, anterius vero corpus sic adtollit, ut ab adversis et venter et verenda conspiciantur. Haec vero quum facit, fraenum ei remittendum est; ut quae pulcherrima praestantur ab equo, et faciat lubens,

τοῖς ὁρῶσιν. Εἰσὶ μέντοι οἳ καὶ ταῦτα διδάσκουσιν, οἱ μὲν ῥάβδῳ ὑπὸ τοὺς ἀστραγάλους κρούοντες, οἱ δὲ καὶ βακτηρίᾳ παρατρέχοντά τινα κελεύοντες ὑπὸ τὰς μηριαίας παίειν. Ἡμεῖς γε μέντοι τὸ κράτιστον τῶν διδασκαλίων νομίζομεν, ὥσπερ ἀεὶ λέγομεν, ἢν ἐν παντὶ παρέπηται τὸ, ἐν ᾧ ἂν ποιήσῃ τῷ ἀναβάτῃ κατὰ γνώμην, τυγχάνειν ῥᾳστώνης παρ' αὐτοῦ. Ἃ μὲν γὰρ ὁ ἵππος ἀναγκαζόμενος ποιεῖ, ὥσπερ καὶ Σίμων λέγει, οὔτ' ἐπίσταται, οὔτε καλά ἐστιν, οὐδὲν μᾶλλον, ἢ εἴ τις ὀρχηστὴν μαστιγῴη καὶ κεντρίζοι. Πολὺ γὰρ ἂν πλείω ἀσχημονοίη, ἢ καλὰ ποιοίη ὁ τοιαῦτα πάσχων καὶ ἵππος καὶ ἄν-

---

et ita facere judicio spectatorum existimetur. Et haec quidem sunt qui docent equos, dum eos alii virga subter talos pulsant, alii quendam propter equum currentem baculo caedere subjectas femoribus partes jubent. Nobis ea docendi ratio judicatur optima, quemadmodum semper dicimus, si comitetur hoc in omnibus, ut equus voluntati agitatoris obsequens, vicissim ab eo quietem impetret. Nam equus ad quae praestanda cogitur, ut Simo quoque monet, ea nec intelligit ipse, nec magis pulchra sunt, quam si quis histrionem flagris et stimulis ad agendum impellat. Quippe multo plura foede, quam belle peregerit, qui sic excipiatur, et equus, et homo. Nimirum ex signis equus percipiens omnia pul-

θρωτος· ἀλλὰ δεῖ ἀπὸ σημείων ἔχοντα πάντα τὰ κάλλιστα καὶ λαμπρότατα ἐπιδείκνυσθαι. Ἢν δὲ καὶ, ὅταν μὲν ἱππάζηται, μέχρι πολλοῦ ἱδρῶτος ἐλαύνηται, ὅταν δὲ καλῶς μετεωρίζῃ ἑαυτὸν, ταχύ τε καταβαίνηται καὶ ἀποχαλινῶται, εὖ χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἑκὼν εἶσιν εἰς τὸ μετεωρίζειν ἑαυτόν. Ἐπὶ τῶν τοιούτων ἤδη δὲ ἱππαζομένων ἵππων καὶ θεοὶ καὶ ἥρωες γράφονται, καὶ ἄνδρες, οἱ καλῶς χρώμενοι αὐτοῖς, μεγαλοπρεπεῖς φαίνονται. Οὕτω δὲ καὶ ἔστιν ὁ μετεωρίζων ἑαυτὸν ἵππος σφόδρα ἢ καλὸν ἢ θαυμαστὸν ἢ ἀγαστὸν, ὡς πάντων τῶν ὁρώντων καὶ νέων καὶ γεραιτέρων τὰ ὄμματα κατέχει. Οὐδεὶς

---

cherrima pariter et splendidissima debet exhibere. Quod si etiam, quoties equitationis motu exercetur equus, ad copiosum usque sudorem agitetur; quoties autem pulchre semet erigit, cito descendat, et fraenum adimat: omnino fore, sciendum, ut ad erigendum se non invitus accedat. Atque hujusmodi sane in equis tam dii quam heroës, equitantes pingi solent; et homines, qui equis scite norunt uti, magnificentiam quandam prae se ferunt. Est autem tam vehementer pulchrum quiddam equus semet erigens, tam admirandum atque stupendum; ut omnium spectantium, tam juvenum quam senum, oculos detineat. Nemo certe vel ab eo discedit,

γοῦν οὔτε ἀπολείπει αὐτὸν, οὔτε ἀπαγορεύει θεώμενος, ἔστ' ἄν περ ἐπιδεικνύηται τὴν λαμπρότητα. Ἢν γε μήν ποτε συμβῇ τινι τῶν τοιοῦτον ἵππον κεκτημένων, ἢ φυλαρχῆσαι, ἢ ἱππαρχῆσαι, οὐ δεῖ αὐτὸν τοῦτο σπουδάζειν, ὅπως αὐτὸς μόνος λαμπρὸς ἔσται, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ὅπως ὅλον τὸ ἑπόμενον ἀξιοθέατον φανεῖται. Ἢν μὲν οὖν ἡγῆται, ὡς μάλιστα ἐπαινοῦσι τοὺς τοιούτους ἵππους, ὃς ἂν ἀνωτάτω αἰρόμενος καὶ πυκνότατα τὸ σῶμα, βραχύτατον προβαίνῃ, δῆλον ὅτι καὶ βάδην ἕποιντ' ἂν οἱ ἄλλοι ἵπποι αὐτῷ. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ὄψεως τί ἂν καὶ λαμπρὸν γένοιντ' ἄν; Ἢν δὲ ἐξεγείρας τὸν ἵππον ἡγῆται μήτε τῷ ἄγαν τάχει, μήτε τῷ ἄγαν

vel spectare desinit, dum splendorem ille suum ostentat. Quod si contingat alicui, talem equum nacto, vel tribunatus, vel equitum magisterium; non hoc duntaxat eniti debet, ut solus ipse sit splendidus: sed multo magis ut comitatum universum spectatu dignum exhibeat. Itaque si ex iis equis, cujusmodi maxime laudari solent, praecedat quispiam, qui summam ad altitudinem, et creberrime corpus erigens, paullatim admodum progrediatur; sequentur hunc equi scilicet alii gradatim. Et quid in hoc spectaculo splendidum fuerit? At vero si ductor equum excitaverit, ac neque nimia cum celeritate, neque tarditate nimia, sed ea ratione

βράδει, ὡς δ' εὐθυμότατοι ἵπποι καὶ γοργότατοι καὶ πονεῖν εὐσχημονέστατοι γίγνονται, ἐὰν ἡγῇ αὐτοῖς, οὕτως ἀθρόος μὲν ὁ τύπος, ἀθρόον δὲ τὸ φρύαγμα καὶ τὸ φύσημα τῶν ἵππων συμπαρέσοιτο, ὥστε οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ πάντες, ὅσοι συμπαρεπόμενοι, ἀξιοθέατοι ἂν φαίνοιντο. Ἢν γε μέντοι τὶς καλῶς ἱππωνήσῃ, τρέφῃ δὲ ὡς πόνους δύνασθαι ὑποφέρειν, ὀρθῶς δὲ χρῆται καὶ ἐν τοῖς πρὸς πόλεμον μελετήμασι, καὶ ἐν ταῖς πρὸς ἐπίδειξιν ἱππασίαις, καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγωνίσμασι, τί ἔτι ἐμποδὼν τούτῳ, μὴ οὐχὶ πλείονός τε ἀξίους ἵππους ποιεῖν, ἢ οὓς ἂν παραλαμβάνῃ, καὶ εὐδοκίμους μὲν ἵππους

---

praecedat, qua fiunt equi et animosissimi, et inprimis truces, et specie ad labores obeundos maxime decenti: eo nimirum modo et strepitus quidam repentinus, et repentinus hinnitus atque flatus equorum aderit. Itaque non ipse tantum, sed totus etiam comitatus spectatu dignus videbitur. Si denique feliciter equum aliquis emerit, ad laborum tolerantiam educarit, eodem recte tum in exercitiis ad actiones bellicas, tum in agitationibus ad ostentationem comparatis, et in proeliorum certaminibus utatur: quid huic obstare possit amplius, quominus equos pretii majoris efficiat, quam eos acceperit; ac tum probatos habeat, tum ipse rei eques-

ἔχειν, εὐδοκιμεῖν δὲ αὐτὸν ἐν τῇ ἱππικῇ, ἢν μή τι δαιμόνιον κωλύῃ;

ιβ´. Γράφειν δὲ βουλόμεθα καὶ, ὡς δεῖ ὡπλίσθαι τὸν μέλλοντα ἐφ᾽ ἵππου κινδυνεύειν. Πρῶτον μὲν τοίνυν φαμὲν, χρῆναι τὸν θώρακα πρὸς τὸ σῶμα πεποιῆσθαι, ὅτι τὸν μὲν καλῶς ἁρμόζοντα, ὅλον φέρει τὸ σῶμα, τὸν δὲ ἄγαν χαλαρὸν οἱ ὦμοι μόνοι φέρουσιν. Ὅ γε μὴν λίαν στενὸς, δεσμὸς, οὐχ ὅπλον ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ αὐχήν ἐστι τῶν καιρίων, φαμὲν χρῆναι καὶ τούτῳ ἐξ αὐτοῦ τοῦ θώρακος ὅμοιον τῷ αὐχένι στέγασμα πεποιῆσθαι. Τοῦτο γὰρ ἅμα κόσμον τε παρέξει, καὶ ἢν, οἷον δεῖ, εἰργασμένον ᾖ, δέξεται, ὅταν βούληται, τῷ ἀναβάτῃ τὸ πρόσωπον μέχρι τῆς ῥινός. Κρά-

tris gloria floreat, nisi divinitus impediatur?

12. His adjungere volumus et illam descriptionem, quonam modo armatum esse oporteat eum, qui periculum in equo sit aditurus. Primum ergo dicimus, loricam sive thoracem ad corpus factum esse debere. Si recte congruat, corpus ipsum hunc gestat: laxum nimis humeri soli portant. Admodum angustus, vinculum est, non armatura. Quia vero inter exposita vulneribus letalibus et cervix est, fieri debere dicimus aptum cervici quoque tegumentum opere thoracario. Nam hoc et ornamentum adferet, et si justo modo fabricatum fuerit, equitis faciem usque ad nares, ubi sic ille volue-

νος γε μὴν κράτιστον εἶναι νομίζομεν τὸ Βοιωτιουργές· τοῦτο γὰρ αὖ στεγάζει μάλιστα πάντα τὰ ὑπερέχοντα τοῦ θώρακος, ὁρᾶν δὲ οὐ κωλύει. Ὁ δ' αὖ θώραξ οὕτως εἰργάσθω, ὡς μὴ κωλύῃ μήτε καθίζειν, μήτ' ἐπικύπτειν. Περὶ δὲ τὸ ἦτρον καὶ τὰ αἰδοῖα καὶ τὰ κύκλῳ, αἱ πτέρυγες τοιαῦται καὶ τοσαῦται ἔστωσαν, ὥστε στέγειν τὰ μέλη. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀριστερὰ χείρ, ἤν τι πάθῃ, καταλύει τὸν ἱππέα, καὶ ταύτῃ ἐπαινοῦμεν τὸ εὑρημένον ὅπλον, τὴν χεῖρα καλουμένην. Τόν τε γὰρ ὦμον σκεπάζει, καὶ τὸν βραχίονα, καὶ τὸν πῆχυν, καὶ τὸ ἐχόμενον τῶν ἡνιῶν, καὶ ἐκτείνεται δὲ καὶ συγκάμπτεται· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸ διαλεῖπον τοῦ θώρακος ὑπὸ

---

rit, intra se recipiet. Galeam ducimus optimam, quae Boeotii sit operis. Etenim ea tegit extra thoracem eminentia prorsus omnia, nec prospectum impedit. Thorax quoque sic elaboratus sit, ut nec in sessione nec inclinatione prona ferat obstaculum. Circum partes inter umbilicum et pubem, cum pudendis, et aliis in horum ambitu, tales totque pinnae sunto ut illa membra tegantur. Et quoniam sinistra quoque manus si laesa sit, equiti perniciem adfert; inventam et huic muniendae laudamus armaturam, cui nomen manus inditum. Nam et humerum illa tegit, et brachium, et cubitum, et partes habenarum contiguas, simulque tum extendi tum contrahi potest. Praeterea partem sub alis a thorace

τῇ μασχάλῃ καλύπτει. Τήν γε μὴν δεξιὰν ἐπαίρειν δεῖ, ἤν τε ἀκοντίσαι, ἤν τε πατάξαι βουληθῇ. Τοῦ μὲν οὖν θώρακος τὸ κωλῦον ταύτῃ ἀφαιρετέον· ἀντὶ δὲ τούτου πτέρυγες ὦσιν ἐν τοῖς γιγγλύμοις προσθεταὶ, αἳ, ὅταν μὲν διαίρηται, ὁμοίως ἀναπτύσσωνται· ὅταν δὲ καθαίρηται, ἐπικλείωνται. Τῷ γε μὴν βραχίονι τὸ, ὥσπερ κνημὶς, παρατιθέμενον ἀρκεῖν βέλτιον ἡμῖν δοκεῖ εἶναι ἢ συνδεθὲν ὅπλῳ. Τό γε μὴν ψιλούμενον, αἰρομένης τῆς δεξιᾶς, στεγαστέον ἐγγὺς τοῦ θώρακος ἢ μοσχείῳ ἢ χαλκείῳ· εἰ δὲ μὴ, ἐν τῷ ἐπικαιροτάτῳ ἀφύλακτον ἔσται. Ἐπείπερ δὲ, ἤν τι πάσχῃ ὁ ἵππος, ἐν παντὶ κινδύνῳ καὶ ὁ ἀναβάτης γίγνεται, ὁπλίζειν δεῖ καὶ τὸν

---

destitutam obtegit. Dextram adtolli necesse est, sive jaculum eques vibrare, seu percutere hostem voluerit. Quidquid igitur heic a thorace impedimentum adferre potest, removendum: et hujus loco pinnae velut in quibusdam cardinibus erunt adplicatae, ut quum dextra diducitur, et ipsae pariter explicentur; quum reducitur, vicissim claudantur. Quod instar tegumenti tibiarum adhibetur brachio, commodius nobis esse videtur ad eam partem tuendam, quam si adligatum sit armaturae: quod nudari solet, dum dextra sustollitur, muniendum juxta thoracem tegumento, vel e pelle vitulina, vel aere facto. Nam alioqui locus maxime letalis incustoditus erit. Quoniam vero si quid equo accidat, etiam ses-

ἵππον προμετωπιδίῳ, καὶ προστερνιδίῳ, καὶ παραπλευριδίοις· ταῦτα γὰρ ἅμα καὶ τῷ ἀναβάτῃ παραμηρίδια γίγνεται. Πάντων δὲ μάλιστα τοῦ ἵππου τὸν κενεῶνα δεῖ σκεπάζειν· καιριώτατον γὰρ ὂν καὶ ἀφαυρότατόν ἐστι· δυνατὸν δὲ σὺν τῷ ἐφιππείῳ αὐτὸν σκεπάσαι. Χρὴ δὲ καὶ τὸ ἔποχον τοιοῦτον ἐῤῥάφθαι, ὡς ἀσφαλέστερόν τε τὸν ἱππέα καθῆσθαι, καὶ τὴν ἕδραν τοῦ ἵππου μὴ σίνεσθαι. Καὶ τὰ μὲν δὴ ἄλλα τοῦ ἵππου οὕτω καὶ ὁ ἵππος καὶ ὁ ἱππεὺς ὡπλισμένοι ἂν εἶεν. Κνῆμαι δὲ καὶ πόδες ὑπερέχοιεν μὲν ἂν εἰκότως τῶν παραμηριδίων, ὁπλισθείη δὲ καὶ ταῦτα, εἰ ἐμβάται γένοιντο σκύτους, ἐξ οἵου περ αἱ κρηπῖδες ποιοῦνται· οὕτω γὰρ ἂν ἅμα

---

sor in periculo summo versatur; armandus et equus ipse, tum frontis, tum pectoris, atque laterum tegumentis. Haec enim et equitis femora muniunt. Omnium vero maxime protegendus equi venter. is enim et letalibus expositus est maxime vulneribus, et debilissimus. Potest autem. ephippio protegi. Debet illud etiam lorum, quod ephippium constringit et continet, sic esse consutum; ut et tutior equiti sit sessio, et equi sella non laedatur. Et aliis quidem partibus hoc modo et equus et eques armati sint. Tibias autem cum pedibus exstare consentaneum est extra femorum tegumentum, munitaeque fuerint hae partes, si earum indumenta de illo corio fiant, ex quo crepidae confici solent.

ὅπλον τε κνήμαις, καὶ ποσὶν ὑποδήματ' ἂν εἴη. Ὡς μὲν δὴ μὴ βλάπτεσθαι, θεῶν ἵλεων ὄντων, ταῦτα ὅπλα. Ὡς δὲ τοὺς ἐναντίους βλάπτειν, μάχαιραν μὲν μᾶλλον, ἢ ξίφος ἐπαινοῦμεν· ἐφ' ὑψηλοῦ γὰρ ὄντι τῷ ἱππεῖ κοπίδος μᾶλλον ἡ πληγὴ, ἢ ξίφους, ἀρκέσει. Ἀντί γε μὴν δόρατος καμακίνου, ἐπειδὴ καὶ ἀσθενὲς καὶ δύσφορόν ἐστι, τὰ κρανέϊνα δύο παλτὰ μᾶλλον ἐπαινοῦμεν. Καὶ γὰρ ἐξαφεῖναι τὸ ἕτερον δυνατὸν τῷ ἐπισταμένῳ, καὶ τῷ λειπομένῳ οἷόν τε χρῆσθαι καὶ εἰς τὸ ἀντίον, καὶ εἰς τὰ πλάγια, καὶ εἰς τοὔπισθεν· καὶ ἅμα ἰσχυρότερά τε τοῦ δόρατος καὶ εὐφορώτερά ἐστιν. Ἀκόντισμά γε μὴν τὸ μακρότατον ἐπαινοῦμεν· καὶ γὰρ ἀπο-

---

Etenim hoc modo simul et armatae tibiae, et calceati pedes erunt. Et haec quidem ad hoc comparata sunt arma, ne laedi quis possit, modo dii propitii fuerint. Hostibus autem laedendis ensi praeferenda machaera sive gladius incurvus. Nam ab equite, qui est in sublimi, vehementior est ictus copidis aut sicae, quam ensis. Hastae fuscinatae loco, quoniam illa fragilis est, et incommoda gestatu, potius corneas tragulas duas probamus. Etenim harum altera conjici potest a perito, altera reservari ad usum vel in adversos, vel a latere, vel a tergo constitutos: simulque firmiores hae sunt, quam hastae, ac gestatu commodiores. Jaculi vibrationem, quae longissimum ad spatium fiat, laudamus. Nam

στρέψαι, καὶ μεταλαβεῖν καλτὸν οὕτω μᾶλλον ὁ χρόνος ἐγχωρεῖ. Γράφομεν δὲ ἐν βραχεῖ καὶ, ὡς ἄν τις κράτιστα ἀκοντίζοι. Ἢν γὰρ προβαλλόμενος μὲν τὰ ἀριστερὰ, ἐπανάγων δὲ τὰ δεξιὰ, ἐξανιστάμενος δ' ἐκ τῶν μηρῶν, μικρὸν ἐπανακύπτουσαν τὴν λόγχην ἀφῇ, οὕτω σφοδρότατόν τε καὶ μακρότατον οἴσεται τὸ ἀκόντιον, εὐστοχώτατον μέντοι, ἐὰν κατὰ τὸν σκοπὸν ἀφιεμένη ἀεὶ ὁρᾷ ἡ λόγχη. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ἰδιώτῃ καὶ ὑπομνήματα, καὶ μαθήματα, καὶ μελετήματα γεγράφθω ἡμῖν. Ἃ δὲ ἱππάρχῳ προσῆκεν εἰδέναι τε καὶ πράττειν, ἐν ἑτέρῳ λόγῳ δεδήλωται.

---

hoc modo plus temporis conceditur, ut se quispiam avertat, et tragulam denuo sumat. Scribemus etiam paucis, quae jaculandi ratio sit optima. Quippe si quis partes sinistras anterius protendens, et dextras reducens, deque femoribus insurgens, sursum erectam nonnihil cuspidem emiserit; ita nimirum et vehementissimo cum impetu, et longissime feretur jaculum, atque etiam dexterrime, siquidem emissa cuspis semper ad scopum spectat. Et hae quidem admonitiones, et documenta, et exercitia rudi adhuc equiti a nobis praescripta sunto. Quae vero tum scire tum exsequi conveniat equitum magistrum; alio libro declaravimus.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ἹΠΠΑΡΧΙΚΟΣ.

ΚΕΦ. ά.

Πρῶτον μὲν θύοντα χρὴ αἰτεῖσθαι θεοὺς ταῦτα διδόναι καὶ νοεῖν, καὶ λέγειν καὶ πράττειν, ἀφ' ὧν θεοῖς μὲν κεχαρισμενώτατα ἄρξειας ἂν, σαυτῷ δὲ καὶ φίλοις καὶ τῇ πόλει προσφιλέστατα καὶ εὐκλεέστατα καὶ πο-

XENOPHONTIS

DE

MAGISTRI EQUITUM OFFICIO.

Cap. I.

Primum rem sacram faciens, Deos precaberis, ut ea tibi concedant et intelligere, et proferre, et agere; de quibus et Diis gratissimum sit imperium tuum, et tibi, amicis, reique publicae cum primis acceptum, et gloriosum, et longe

λυσιτελέστατα. Θεῶν δὲ ἵλεων ὄντων, ἀναβιβαστέον μέν σοι ἱππέας, καὶ ὅπως ἀναπληρῶται ὁ κατὰ τὸν νόμον ἀριθμὸς, καὶ ὅπως τὸ ὂν ἱππικὸν μὴ μειῶται. Εἰ δὲ μὴ προσαναβήσονται ἱππεῖς, μείονες ἀεὶ ἔσονται· ἀνάγκη γὰρ, τοὺς μὲν γήρᾳ ἀπαγορεύειν, τοὺς δὲ καὶ ἄλλως ἐκλείπειν. Πληρουμένου γε μὴν τοῦ ἱππικοῦ ἐπιμελητέον μὲν, ὅπως τρέφωνται οἱ ἵπποι, ὡς ἂν δύνωνται πόνους ὑποφέρειν· οἱ γὰρ ἥττους τῶν πόνων οὔτε αἱρεῖν, οὔτε ἀποφεύγειν δύναιντο ἄν. Ἐπιμελητέον δὲ, ὅπως εὔχρηστοι ὦσιν· οἱ γὰρ αὖ ἀπειθεῖς, τοῖς πολεμίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς φίλοις συμμαχοῦσι. Καὶ οἱ λακτίζοντες δὲ ἀναβεβαμένοι ἵπποι ἐκποδὼν ποιητέοι· οἱ γὰρ τοιοῦτοι πολλάκις πλείω κακὰ, ἢ οἱ

---

utilissimum. Diis placatis, equites instruendi tibi sunt, tum ut numerus lege praescriptus compleatur, tum ne jam ante collectae copiae minuantur. Quippe si non accedant equites ad priores alii, pauciores semper evadent. Nam alios ob senectutem abdicare se necesse est; alios aliis de caušis deficere. Postquam equitatum compleveris, adhibenda cura, sic ut equi alantur, quo perferre labores possint. Quippe si laboribus impares sint, nec adtollere se, nec evadere fuga possunt. Id quoque curandum, ut ad usum idonei sint. Nam contumaces potius hostes quam suos in praeliis juvant. Etiam illi removendi sunt, qui calcitrant, postquam equitem

πολέμιοι ποιοῦσιν. Δεῖ δὲ καὶ τῶν ποδῶν ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως δύνωνται καὶ ἐν τραχείᾳ χώρᾳ ἱππεύειν, εἰδότα, ὅτι, ὅπου ἂν ἀλγῶσιν ἐλαυνόμενοι, ἐνταῦθα οὐ χρήσιμοί εἰσιν. Τῶν γε μὴν ἵππων ὑπαρχόντων, οἵων δεῖ, τοὺς ἱππέας αὖ ἀσκητέον. Πρῶτον μὲν, ὅπως ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναπηδᾷν δύνωνται· πολλοῖς γὰρ ἤδη ἡ σωτηρία παρὰ τοῦτο ἐγένετο. Δεύτερον δὲ, ὅπως ἐν παντοίοις χωρίοις ἱππάζεσθαι δυνήσονται· καὶ γὰρ οἱ πολέμιοι ἄλλοτε ἐν ἄλλοις τόποις γίγνονται. Ὅταν δὲ ἤδη ἔποχοι ὦσιν, δεῖ αὖ σκοπεῖσθαι, ὅπως ἀκοντιοῦσί τε ὡς πλεῖστον ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ τἄλλα δυνήσονται ποιεῖν, ἃ δεῖ τοὺς ἱππικούς. Μετὰ ταῦτα ὁπλιστέον καὶ ἵππους καὶ ἱπ-

---

susceperunt. Qui enim tales sunt, saepenumero plus mali quam hostes, inferunt. Haberi debet et pedum ratio, ut etiam in aspera regione agitari possint; quum esse constet in iis locis inutiles, ubi dolorem in agitatione sentiunt. Quum equi tales existunt, quales esse debent, exercendi et equites: ac primum, ut in equos insilire possint. Nam plerisque jam salus hinc parta. Alterum esto, ut in locis omnigenis equitare norint, quandoquidem et hostes alias in aliis locis existunt. Ubi jam firmiter equis insederint, ejus erit habenda ratio, ut ex equis jacula quam longissime vibrent, et

πέας, ὡς αὐτοὶ μὲν ἥκιστα τιτρώσκοιντ᾽ ἂν, βλάπτειν δὲ τοὺς πολεμίους μάλιστα δύναιντ᾽ ἄν. Ἐκ τούτων παρασκευαστέον, ὅπως εὐπειθεῖς οἱ ἄνδρες ὦσιν· ἄνευ γὰρ τούτων οὔθ᾽ ἵππων ἀγαθῶν, οὔτε ἱππέων ἐπόχων, οὔτε ὅπλων καλῶν ὄφελος οὐδέν. Προστατεύειν μὲν οὖν τούτων πάντων, ὅπως καλῶς γίγνηται, τὸν ἵππαρχον εἰκὸς ᾖ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πόλις, χαλεπὸν ἡγησαμένη ταῦτα πάντα τὸν ἵππαρχον μόνον ὄντα ἀπεργάζεσθαι, προσαιρεῖται μὲν αὐτῷ συνεργοὺς φυλάρχους, προσέταξε δὲ τῇ βουλῇ συνεπιμελεῖσθαι τοῦ ἱππικοῦ, ἀγαθόν μοι δοκεῖ εἶναι, τοὺς μὲν φυλάρχους παρασκευάζειν συνεπιθυμεῖν σοι τῶν καλῶν τῷ ἱππικῷ· ἐν δὲ τῇ βουλῇ ἔχειν ῥήτορας

---

alia facere possint, quae facere viros equestres oportet. Secundum haec armandi tum equi, tum equites; ut ipsi minime vulnerentur, et hostes damnis adficere maximis possint. Hinc efficiendum, ut equites morigeri sint. Nam absque hoc nec equorum bonorum, nec equitum his recte insidentium, nec armorum elegantium usus ullus fuerit. Atque his quidem omnibus, ut egregie fiant, praeesse cum imperio magistrum equitum par est. Et quia civitas rata difficile quiddam esse, perfici haec a solo magistro equitum omnia, tribunos ei deligit adjutores, et consilium adjungit, cum mandato, ut equitatus curam una cum ipso gerat; recte mihi facturus vide-

ἐπιτηδείους, ὅπως λέγοντές φοβῶσί τε τοὺς ἱππέας, (βελτίονες γὰρ εἶεν φοβούμενοι) καταπραΰνωσί τε τοὺς τὴν βουλὴν, ἤν τι παρὰ καιρὸν χαλεπαίνῃ. Ταῦτα μὲν οὖν ὑπομνήματα, ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι· ὡς δ' ἂν ἕκαστα τούτων βέλτιστα περαίνοιτο, τοῦτο δὴ πειράσομαι λέγειν. Τοὺς μὲν τοίνυν ἱππέας δῆλον ὅτι καθιστάναι δεῖ κατὰ τὸν νόμον, τοὺς δυνατωτάτους καὶ χρήμασι καὶ σώμασιν ἢ εἰσάγοντα εἰς δικαστήριον, ἢ πείθοντα. Ἐγὼ δὲ οἶμαι, εἰς μὲν τὸ δικαστήριον τούτους εἰσακτέον εἶναι, οὓς μὴ εἰσάγων διὰ κέρδος ἄν τις δοκοίη τοῦτο ποιεῖν· καὶ γὰρ τοῖς ἧττον δυναμένοις εὐθὺς ἂν εἴη ἀποστροφὴ, εἰ τοὺς δυνατωτάτους πρώτους ἀναγ-

ris, si tribunos sic instruas, ut tecum ea velint, quae ad equitatus commoda pertineant; et oratores idoneos habeas in consilio, qui et dicendo terrorem equitibus incutiant, melioribus in metu futuris, et eos in consilio mitigent, qui forte plus aequo difficiles se praebituri sint. Ac istae quidem admonitiones ad ea spectant, quae diligentiam tuam requirunt. Quo autem modo singula rectissime peragantur, nunc dicere adgredior. Equitum in numerum ex legis praescripto referes eos, qui et facultatibus, et viribus corporis praestent: idque vel in jus vocando, vel persuadendo. Sum autem in hac ego sententia, ut hos in jus vocandos existimem; quos nisi quis vocet, id quaestus causa facere videatur. Nam

κάζοις. Ἔτι δὲ καὶ οὕτως ἄν μοι δοκεῖ τις νέους μὲν, τὰ ἐν ἱππικῇ λαμπρὰ λέγων, εἰς ἐπιθυμίαν καθιστάναι τοῦ ἱππεύειν, τοὺς δὲ κυρίους αὐτῶν ἧττον ἀντιτείνοντας ἔχειν, τάδε διδάσκων, ὡς ἂν ἀναγκασθήσονται μὲν ἱπποτροφεῖν, ἢν μὴ ὑπὸ σοῦ, ὑπ' ἄλλου γε, διὰ τὰ χρήματα. Ἢν δὲ ἐπὶ σοῦ αναβῶσιν, ὡς ἀποστρέψεις μὲν τοὺς παῖδας αὐτῶν τῶν πολυτελῶν γε καὶ μανικῶν ἱππωνειῶν, ἐπιμελήσει δὲ, ὡς ἂν ταχὺ ἱππικοὶ γίγνοιντο. Λέγοντα δὲ οὕτω, καὶ ποιεῖν ταῦτα πειρατέον. Τούς γε μὴν ὄντας ἱππέας, ἡ βουλὴ ἄν μοι δοκεῖ, προειποῦσα, ὡς τὸ λοιπὸν δεήσει διπλάσια ἱππάζεσθαι, καὶ ὡς τὸν μὴ δυνάμενον ἵππον ἀκολουθεῖν ἀποδοκιμάσει, ἐπιτεί-

minus potentibus statim hoc correctionis loco fuerit, si primos cogas, qui plurimum possint. Praeterea videtur hoc modo mihi quispiam et juvenes ad equitationis studium adducturus, si splendorem equestris rei praedicet; et illos, quorum in potestate sunt, minus adversantes habiturus, si plane futurum ostendat, ut propter opes alere cogantur equos, si non abs te, saltem ab alio quopiam. Quod si tuis auspiciis rei se dent equestri, te filios eorum a sumtuosis et insanis equorum emtionibus avocaturum, et operam daturum, ut equestris rei peritiam quamprimum consequantur. Haec vero quum dices, etiam praestare conaberis. Equites, quotquot operam navant in praesentia, sic excitatum iri

ναι ἂν τρέφειν τε ἄμεινον, καὶ ἐπιμελεῖσθαι μᾶλλον τῶν ἵππων. Καὶ τοὺς βιαίους δὲ ἵππους, ἀγαθόν μοι δοκεῖ εἶναι προῤῥηθῆναι, ὅτι ἀποδοκιμασθήσονται. Αὕτη γὰρ ἡ ἀπειλὴ πωλεῖν ἂν τοὺς τοιούτους μᾶλλον παρορμήσειεν, καὶ ἱππωνεῖν σωφρονέστερον. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἱππασίαις λακτίζοντας ἵππους προῤῥηθῆναι, ὅτι ἀποδοκιμασθήσονται· οὐδὲ γὰρ συντάττειν τοὺς τοιούτους δυνατὸν, ἀλλ' ἀνάγκη, κἂν ποι ἐπὶ πολεμίους δέῃ ἐλαύνειν, ὑστάτους ἂν αὐτοὺς ἕπεσθαι. Ὥστε, διὰ τὴν τοῦ ἵππου κακουργίαν, ἄχρηστος καὶ ὁ ἱππεὺς καθίσταται. Ὡς δ' ἂν καὶ οἱ πόδες εἶεν τῶν ἵππων κράτιστοι, εἰ μέν τις ἔχει ῥᾴω καὶ εὐτελεστέραν ἄσκησιν, ἐκείνη

---

arbitror, ut melius et alant et curent equos; si consilium eis futurum denuntiet, ut equitationes in posterum duplicentur, et equi rejiciantur, qui pares in itinere aliis esse non poterunt. Etiam hoc utile futurum arbitror, ut denuntietur, rejectum iri equos violentos. Nam haec eos impulerit comminatio, tales ut equos vendant, et alios prudentius emant. Bonum quoque denuntiari, futurum, ut calcitrantes in agitationibus equi rejiciantur. Nequeunt enim tales in acie collocari, sed ubi ducendum in hostem, hos ultimos sequi necesse est. Itaque propter improbitatem equi, nec equitis usus aliquis est. Ut autem et pedes equorum sint optimi; si meliorem aliquis faciliorem que rationem tenet, ea sane utatur: sin mi-

ἔστω· εἰ δὲ μὴ, ἐγώ φημι, χρῆναι, πεῖραν ἔχων, χύδην καταβαλόντα λίθους τῶν ἐκ τῆς ὁδοῦ, ὅσον μναιαίους, καὶ πλεῖον καὶ μεῖον, ἐν τούτοις τὸν ἵππον καὶ ψήχειν ἐνιστάναι, ὅταν ἀπὸ τῆς φάτνης ἀποβῇ· βαδίζων γὰρ ἐν τοῖς λίθοις οὔποτε ἵππος παύσεται, οὐθ' ὅταν ψήχηται, οὔθ' ὅταν μυωπίζηται. Ὁ δὲ πειραθεὶς, τά τε ἄλλα, ἃ λέγω, πιστεύσει, καὶ στρογγύλους τοὺς πόδας τοῦ ἵππου ὄψεται. Ὁπότε γε μὴν οἱ ἵπποι εἰσὶν, οἵους δεῖ, ὡς ἂν αὐτοὶ οἱ ἱππεῖς ἄριστοι γίγνοιντο, τοῦτο διηγήσομαι. Τὸ μὲν τοίνυν τοὺς νέους αὐτῶν ἀναπηδᾷν ἐπὶ τοὺς ἵππους, πείθωμεν ἂν αὐτοὺς μανθάνειν· τὸν διδάξαντα δὲ παρασχὼν, ἐπαίνου δικαίως ἂν τυγχάνοις. Τούς γε μὴν

---

nus, equidem usu edoctus aio, projiciendos passim lapides e via sumtos, qui minae pondus habeant, plus minusve; atque in his constituendum equum ad destrictionem, quum a praesepi removetur. In illis enim lapidibus nunquam equus ingredi desinet, sive destringatur, seu pungatur. Qui periculum hujus rei fecerit, tum aliis, quae profero, fidem habebit; tum pedes equi teretes effici conspiciet. Ubi jam equi fuerint, quales esse oportet: quonam modo equites ipsi futuri sint optimi, nunc commemorabo. Junioribus quidem inter eos auctores simus, ut in equos insilire discant. Laudem vero jure mereberis, si quem eis adhibueris, qui doceat. Aetate provectioribus haud parum profueris, si consuefeceris

πρεσβυτέρους τὸν Περσικὸν τρόπον ἀναβάλλεσθαι ὑπ' ἄλλων προσθείσας, καὶ τούτους ὠφελήσαις ἄν. Ὅπως γε μὴν ἐν παντοδαποῖς χωρίοις ἔποχοι οἱ ἱππεῖς δυνήσωνται εἶναι, τὸ μὲν πυκνὰ ἐξάγειν, μὴ πολέμου ὄντος, ἴσως ὀχληρόν. Συγκαλέσαντα δὲ χρὴ τοὺς ἱππέας συμβουλεῦσαι αὐτοῖς μελετᾷν, καὶ ὅταν εἰς χώραν ἐλαύνωσι, καὶ ὅταν ἄλλοσέ ποι, ἐκβιβάζοντας τῶν ὁδῶν, καὶ ταχὺ ἐλαύνοντας ἐν τόποις παντοδαποῖς. Τοῦτο γὰρ ὠφελεῖ μὲν παραπλησίως τῷ ἐξάγειν, ὄχλον δ' οὐχ ὅμοιον παρέχει. Ἐπιτήδειον δὲ ὑπομιμνήσκειν, ὅτι καὶ ἡ πόλις ἀνέχεται δαπανῶσα εἰς τὸ ἱππικὸν ἐγγὺς τετταράκοντα τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὡς, ἢν πόλεμος γίγνηται, μὴ ζη-

eos, ut more Persico ab aliis in equos subleventur. Ad hoc autem, ut equites omnigenis in locis firmiter equis insidere possint, frequenter educere, quum bellum non geritur, fortasse molestum fuerit. Itaque convocatis equitibus consulere debes, ut exercitiis utantur, sive rus in equis provehantur, seu alio pergant; e viis declinando, et omnigenis in locis equos celeriter agendo. Nam hoc et parem cum educendo habet utilitatem, nec molestiae tantum exhibet. Commodum id etiam eis in memoriam revocari, quod civitas in equitatum ad XL talenta propemodum quotannis impendere cogatur: ut si bellum existat, equitatus ei quaerendus non sit, sed in promptu habeat, quo instructo possit uti. Nam vero

τεῖν δέῃ ἱππικὸν, ἀλλ' ἐξ ἑτοίμου ἔχῃ παρεσκευασμένῳ χρῆσθαι. Ταῦτα γὰρ ἐνθυμουμένους εἰκὸς καὶ τοὺς ἱππέας μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἱππικὴν, ὅπως, ἢν πόλεμος ἐγείρηται, μὴ ἀμελετήτους ὄντας ἀγωνίζεσθαι δέῃ περί τε τῆς πόλεως, καὶ περὶ εὐκλείας, καὶ περὶ τῆς ψυχῆς. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τοῦτο προειπεῖν τοῖς ἱππεῦσιν, ὅτι ἐξάξεις ποτὲ καὶ σὺ αὐτοὺς, καὶ διὰ παντοίων χωρίων ἡγήσῃ. Καὶ ἐν ταῖς μελέταις δὲ ταῖς πρὸς τῆς ἀνθιππασίας καλὸν ἐξάγειν ἄλλοτε εἰς ἀλλοῖον τόπον· καὶ γὰρ τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ἵπποις βέλτιον. Ἀκοντίζειν γε μὴν ἀπὸ τῶν ἵππων ὧδ' ἂν πλεῖστοί μοι δοκοῦσι μελετᾶν, εἰ τοῦτ' αὖ προείποις τοῖς φυλάρχοις, ὅτι αὐτοὺς δεήσει

---

consentaneum est, equites haec cum animis suis expendentes, rem equestrem diligentius exercituros: ut bellum si moveatur, non exercitationibus expertibus de patria, de honore ac gloria, de vita sit dimicandum. Bonum quoque denuntiari equitibus, te nonnunquam eos educturum, ac per omnigena loca praeiturum. In exercitiis etiam contrariarum provectionum, in alia atque alia loca nonnunquam educere prodest; hoc enim et equitibus et equis utilius. Ex equis autem jaculari, mea quidem opinione, sic plurimi consuescent, si tribunis futurum denuntiaveritis, ut ipsi duces cujusque tribus jaculatorum ad exercitia jaculandi adigere cogantur. Nam excitabuntur ambitione quadam; ceu videtur, ut quisque jaculatores ci-

πρεσβυτέρους τὸν Πε ... ικονιστ... ν
θαι ὑπ' ἄλλων προ ... ιμοῖντο
λήσαις ἄν. Ὅτι ... τος
χωρίοις ἔποχοι ...
μὲν πυκνὰ ... οι φύλα ...
ὀχληρόν. ... υλλαμβάνειν, εἰ πεισ-
πέας συμ ... εστι πρὸ τῆς πόλεως εὐδοξό-
εἰς χώ ... φυλῆς λαμπρότητι κεκοσμῆσ-
ἐκβιβ ... ονον τῇ ἑαυτῶν στολῇ. Εἰκὸς δὲ μὴ
ἐν ... είστους εἶναι αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα, οἵ γε
μὲ ... φυλαρχεῖν ἐπεθύμησαν, δόξης καὶ τιμῆς ὀρε-
γόμενοι. Δυνατοὶ δ' εἰσὶ καὶ τὰ ἐν τῷ νόμῳ ὁπλίσαι, καὶ ἄνευ τοῦ αὐτοὶ δαπανᾷν, τῷ μισθῷ ἐπαναγκάζοντες κατὰ τὸν νόμον ὁπλίζεσθαι. Εἴς γε μὴν τὸ εὐπειθεῖς εἶναι τοὺς

---

vitati quamplurimos instruat. Ad id quoque tribuni plurimum mihi videntur momenti adlaturi, ut equites egregie sint armati; si persuasum eis fuerit, multo ad civitatem esse gloriosius, splendore tribus ornari, quam suo duntaxat indumento. Nec difficulter hoc ipsis persuaderi posse crediderim, quum honoris et gloriae studio tribunatum ambiverint. Poterunt autem suis arma secundum legem imperare, sineque suis impensis equites adigere de praescripto legis, ut arma sibi de stipendio suo comparent. Ut vero qui reguntur abs te, libenter pareant; non leve quiddam, verbis ostendere quam multa commoda contineat obedientia; sed magnum

...ένους, μέγα ... πόλεως ὑπάρχουσι
... ἀγαθά ... ἐγώ φημι χρῆ-
...ογῳ ... ῶν τῇ τῶν φυ-
... ζαι ἐκ τῶν
...ατακτούντων ... ζαλόν τι
εἶναι παρόρμησις τῶν φυ... ...ετά-
φιλοτιμεῖσθαι αὐτοὺς καλῶς παρεσκευ... ...ρη-
νους ἕκαστον τῆς φυλῆς ἡγεῖσθαι, εἰ τοὺς ἀμ-
φὶ σὲ προδρόμους κοσμήσαις μὲν ὅπλοις ὡς
κάλλιστα, ἀκοντίζειν δὲ μελετᾷν ἐξαναγ-
κάσαις ὡς μάλιστα, εἰσηγοῖο δὲ αὐτοῖς ἐπὶ
τὸ ἀκόντιον αὐτὸς δὲ εὖ μάλα μεμελετηκώς.
Εἰ δὲ καὶ ἆθλά τις δύναιτο προτιθέναι ταῖς
φυλαῖς πάντων, ὁπόσα ἀγαθὰ νομίζουσιν ἀσ-
κεῖσθαι ἐν ταῖς θέαις ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, τοῦτον

---

aliquid in hoc quoque, si secundum legem reapse potior efficiatur morigerorum conditio, contraque deteriori loco in omnibus sint contumaces. Vis autem in hoc mihi maxima videtur esse ad impellendos tribunos, ut ambitiose dent operam quo suam quisque tribum egregie instructi ducant; si quos circum te praecursores habebis, pereleganter armis ornaveris, maximeque jaculationum ad exercitia coëgeris, et auctor ad jaculandum fueris, ipsemet in hoc genere plurimum exercitatus. Quod si quis etiam tribubus eorum omnium praemia proponere possit, quaecumque in spectaculis exerceri ab equitatu praeclare solent; eum ego facillime cunc-

πάντας οἶμαι Ἀθηναίους γε μάλιστα προτρέπειν εἰς φιλονεικίαν. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς χοροῖς, ὡς μικρῶν ἄθλων ἕνεκα πολλοὶ μὲν πόνοι, μεγάλαι δὲ δαπάναι τελοῦνται. Τοὺς μέντοι κριτὰς τοιούτους δεῖ εὑρίσκειν, παρ' οἷς νικῶντες μάλιστ' ἂν ἀγάλλοιντο.

β'. Ἢν δὲ δή σοι ταῦτα πάντα ἐξησκημένοι ὦσιν οἱ ἱππεῖς, δεῖ δήπου καὶ τάξιν τινὰ ἐπίστασθαι αὐτούς, ἐξ ἧς κάλλιστα μὲν θεοῖς πομπὰς πέμψουσι, καὶ μάλιστα δὲ ἱππάσονται, ἄριστα δὲ μαχοῦνται, ἢν δέῃ, ῥᾷστα δὲ καὶ ἀταρακτότατα ὁδοὺς πορεύσονται, καὶ διαβάσεις περάσουσιν. Ἧι τοίνυν χρώμενοι τάξει δοκοῦσιν ἄν μοι ταῦτα κάλλιστα διαπράττεσθαι, ταύτην νῦν ἤδη πειράσομαι δη-

---

tos Athenienses ad studia contentionum excitaturum arbitror. In ludorum id quidem adparatu perspicitur, quam modicorum praemiorum causa multi labores magnique sumtus impendantur. Judices ejusmodi reperiendi sunt, apud quos si victoria potiantur, imprimis exultent.

2. Ubi jam equites in his omnibus exercitati fuerint, etiam ordinis esse peritos oportet: cujus observatione fiet, ut pulcherrime Diis pompas agant, in equitationibus cum laude se gerant, fortissime sic usu poscente dimicent, expeditissime ac minima cum perturbatione itinera conficiant, transitusque difficiles superent. Quo autem ordine utendo haec mihi rectissime perfecturi videantur, eum declarare nunc

λοῦν. Οὐκοῦν ὑπὸ μὲν τῆς πόλεως ὑπάρχουσι διῃρημέναι φυλαί. Τούτων δὲ ἐγώ φημι χρῆναι πρῶτον μὲν δεκαδάρχους, σὺν τῇ τῶν φυλάρχων ἑκάστου γνώμῃ, καταστῆσαι ἐκ τῶν ἀκμαζόντων τε καὶ φιλοτιμοτάτων καλόν τι ποιεῖν καὶ ἀκούειν· καὶ τούτους μὲν προστάτας δεῖ εἶναι. Μετὰ δὲ τούτους ἴσους χρὴ τούτοις ἀριθμὸν ἐκ τῶν πρεσβυτάτων τε καὶ φρονιμωτάτων ἑλέσθαι, οἵ τινες τελευταῖοι τῶν δεκάδων ἔσονται. Εἰ γὰρ δεῖ καὶ ἀπεικάσαι, οὕτω καὶ σίδηρος μάλιστα διατέμνει σίδηρον, ὅταν τό, τε ἡγούμενον καὶ τὸ μέσον ἐρρωμένον ᾖ, καὶ τὸ ἐπελαυνόμενον ἱκανόν. Τούς γε μὴν ἐν μέσῳ τῶν πρώτων καὶ τῶν τελευ-

---

adgrediar. Distinctae sunt in civitate tribus: in his inquam ego debere primum, non sine tribunorum singulorum judicio et sententia, decuriones ex illorum numero constitui qui et aetate vigeant, et ambitione maxima quadam in hoc ferantur, ut aliquid egregium et peragant, et audiant. Hi principes in ordine collocantor. Secundum eos totidem numero de provectioribus et imprimis prudentibus deligendi, qui ultimi sint in hisce decuriis. Nam si comparatione res explicanda, ferrum quoque sic ferrum maxime scindit, quum ejus et anterior et media pars valida, non destituitur ab eo quod vires ad impellendum idoneas habeat. Quod medios inter primos et ultimos adtinet, postquam decuriones sibi proximos delegerint adstites, aliis hos sequentibus; ita par creditu scilicet,

πάντας οἶμαι Ἀθηναί ... άτας
τρέπειν εἰς φιλονεικίαν ... ικὸν
ἐν τοῖς χοροῖς, ὡς μ ...
μὲν πόνοι, μεγά ...
Τοὺς μέντοι κ ...
παρ' οἷς νικῶν ...

β'. Ἦν ... ιεν· εν
νοι ὦσιν οἱ ... οι, φρονίμως α ...
ἐπίστασθ ... ως τὸ εἰκός, σώζοι τοὺς
πομπά ... τοι δεκάδαρχοι ἄρτιοι ὄν-
ται, ... μέρη παρέχοιεν ἂν διαιρεῖν, ἢ
καὶ ... εἶεν. Αὕτη δέ μοι ἡ τάξις ἀρέσ-
κει ... τάδε, ὅτι πρῶτον μὲν οἱ πρωτοστάται
... ντες ἄρχοντες γίγνονται· οἱ δ' αὐτοὶ ἄνδρες
ὅταν ἄρχωσι, μᾶλλόν πως οἴονται ἑαυτοῖς

---

quemlibet sibi fidelissimum adstitem habiturum. Ducem sane modis omnibus idoneum constitui oportet. Nam si vir ille fortis sit, sive pergendum aliquando in hostes erit, cohortatione sua robur anterioribus indet; seu recipiendi se tempus adsit, prudenter abducendo tribules haud abs re melius conservaturus videtur. Jam si decuriones numero pares fuerint, plures partes aequales efficient dividendo, quam si fuerint impares. Hic ordo mihi de causis hisce probatur, quod ita primum omnes principis loco constituti cum imperio futuri sunt. Iidem vero, qui cum imperio sunt, magis ad se quodam modo pertinere putant, ut egregium aliquid gerant, quam si privati sint. Deinde quum aliquid agendum

...ματα· ὡς δὲ τοῦ-
...πράττοιτο, νῦν αὐ-
...τομπὰς οἴομαι ἂν
...τάτας καὶ τοῖς
...ἀγάλματα
...νοι ἀπὸ τῶν
...τὰ ἱερὰ,
...Καὶ ἐν

...σον, ...
...λθαι ὑπὸ τῶν φυ...
...ον ἑκάστῳ. Οὕτω γὰρ προ...
λὺ εὐτακτοτέρως ἂν ἔχοι, ἢ εἰ, ὥσπερ...
άτρου, ὡς ἂν τύχωσιν, ἀπιόντες, λυπῶσιν ἀλ-
λήλους. Καὶ μάχεσθαι δὲ μᾶλλον ἐθέλουσιν οἵ τε πρῶτοι, ἤν τι ἐκ τοῦ πρόσθεν προσπίπτῃ, οἳ ἂν εἰδῶσιν, ὅτι αὕτη ἡ χώρα αὐτῶν· καὶ οἱ τελευταῖοι, ἤν τι ὄπισθεν ἐπιφέρηται, ἐπιστά-

est, multo efficacius est, quod per eos denuntiatur, qui cum imperio sunt, quam quod opera privatorum. His hoc ordine collocatis, quemadmodum ab equitum magistro praedici tribunis solet, quo provehi loco quisque debeat: sic et decurionibus denuntiatum a tribunis esse oportet, quo loco singulis pergendum. Nam haec si prius indicata fuerint, longe meliori ordine fient omnia, quam si perinde ac de theatro, temere fortuitoque discedentes, mutuo semet offenderint. Etiam paratiores animis ad pugnam sunt anteriores, si ex adverso quid irruat, ubi locum hunc suum esse norunt: nec minus ultimi, si a tergo fiat in eos impetus, quum sciant esse turpe, locum in acie suum deserere. Sin ordo nul-

μενοι, ὅτι αἰσχρὸν λιπεῖν τὴν τάξιν. Ἄτακτοι δ' ὄντες ἀλλήλους μὲν ταράττουσι καὶ ἐν στεναῖς ὁδοῖς, καὶ ἐν διαβάσεσι, τοῖς δὲ πολεμίοις οὐδεὶς ἑκὼν αὑτὸν τάττει μάχεσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ πάντα ὑπάρχειν δεῖ ἐκπεπονημένα πᾶσι τοῖς ἱππεῦσιν, εἰ μέλλουσιν ἀπροφάσιστοι ἔσεσθαι σύνεργοι τῷ ἡγουμένῳ.

γʹ. Τῶνδε γε μὴν αὐτῷ ἤδη μέλειν δεῖ ἱππάρχῳ· πρῶτον μὲν, ὅπως καλλιερήσῃ τοῖς θεοῖς ὑπὲρ τοῦ ἱππικοῦ· ἔπειτα, ὅπως τὰς πομπὰς ἐν ταῖς ἑορταῖς ἀξιοθεάτους ποιήσῃ· ἔτι δὲ, καὶ τἄλλα, ὅσα ἐπιδεικνύναι δεῖ τῇ πόλει, ὅπως, ᾗ δυνατὸν, κάλλιστα ἐπιδείξῃ, τά τ' ἐν Ἀκαδημίᾳ, καὶ τὰ ἐν Λυκείῳ, καὶ τὰ Φαληροῖ, καὶ τὰ ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ. Καὶ

---

lus servetur, seipsos et angustiis in itineribus, et locis difficilibus superandis, perturbant: nec quisquam est, qui sponte sua ad pugnandum cum hoste componat. Et in his quidem omnino equites universi prorsus esse debent exercitati, modo duci operam sine recusatione navaturi sunt.

3. At ipsi equitum magistro haec esse curae debent. Primum, ut pro equitatus incolumitate Diis rite litet: Deinde, ut feriis pompas spectatu dignas exhibeat. Praeterea et alia, quae civitati exhibenda sunt, ut quam pulcherrime pro virili exhibeat: tum in Academia, tum Lyceo, et Phalaro, et in hippodromo: quae quidem admonitiones aliae sunt. Quo autem modo haec singula pulcherrime peragi possint,

ταῦτα μὲν, ἄλλα ὑπομνήματα· ὡς δὲ τούτων ἕκαστα κάλλιστα ἂν πράττοιτο, νῦν αὐτὰ λέξω. Τὰς μὲν οὖν πομπὰς οἴομαι ἂν καὶ τοῖς θεοῖς κεχαρισμενωτάτας καὶ τοῖς θεαταῖς εἶναι, εἰ, ὅσων ἱερὰ καὶ ἀγάλματα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐστι, ταῦτα, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν, κύκλῳ περὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ ἱερὰ, περιελαύνοιεν τιμῶντες τοὺς θεούς. Καὶ ἐν τοῖς Διονυσίοις δὲ οἱ χοροὶ προσεπιχαρίζονται, ἄλλοις τε θεοῖς καὶ τοῖς δώδεκα χορεύοντες. Ἐπειδὰν δὲ πάλιν πρὸς τοῖς Ἑρμαῖς γένωνται περιεληλακότες, ἐντεῦθεν καλόν μοι δοκεῖ εἶναι κατὰ φυλὰς εἰς τάχος ἀνιέναι τοὺς ἵππους μέχρι τοῦ Ἐλευσινίου. Οὐδὲ δόρατα μὴν παραλείψω, ὡς ἥκιστα ἂν ἀλ-

---

nunc dicam. Pompas et Diis et spectatoribus fore gratissimas arbitror, si quotquot Deorum tam fana quam signa sunt in foro, Mercurialibus a statuis exorsi, undique in honorem Deorum forum ac fana circumequitent. Liberalibus autem chori praeterea gratificari solent tum aliis tum duodecim Diis tripudiando. Ubi jam circumvecti rursus ad signa Mercurialia pervenerint, tum deinde pulchrum mihi fore videtur, si per tribus equi celerius usque ad Eleusinium incitentur. Nec de hastis omittam, quomodo illae neutram in partem minime sibi mutuo illidantur. Debent enim singuli suas hastas inter aures equi tenere, si quidem et terribiles, et distinctu faciles futurae sint, et speciem multitudinis exhi-

πρεσβυτέρους τὸν Περσικὸν τρόπον ἀναβάλλεσθαι ὑπ' ἄλλων προσεθίσας, καὶ τούτους ὠφελήσαις ἄν. Ὅπως γε μὴν ἐν παντοδαποῖς χωρίοις ἔποχοι οἱ ἱππεῖς δυνήσωνται εἶναι, τὸ μὲν πυκνὰ ἐξάγειν, μὴ πολέμου ὄντος, ἴσως ὀχληρόν. Συγκαλέσαντα δὲ χρὴ τοὺς ἱππέας συμβουλεῦσαι αὐτοῖς μελετᾷν, καὶ ὅταν εἰς χώραν ἐλαύνωσι, καὶ ὅταν ἄλλοσέ ποι, ἐκβιβάζοντας τῶν ὁδῶν, καὶ ταχὺ ἐλαύνοντας ἐν τόποις παντοδαποῖς. Τοῦτο γὰρ ὠφελεῖ μὲν παραπλησίως τῷ ἐξάγειν, ὄχλον δ' οὐχ ὅμοιον παρέχει. Ἐπιτήδειον δὲ ὑπομιμνήσκειν, ὅτι καὶ ἡ πόλις ἀνέχεται δαπανῶσα εἰς τὸ ἱππικὸν ἐγγὺς τετταράκοντα τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὡς, ἢν πόλεμος γίγνηται, μὴ ζη-

eos, ut more Persico ab aliis in equos subleventur. Ad hoc autem, ut equites omnigenis in locis firmiter equis insidere possint, frequenter educere, quum bellum non geritur, fortasse molestum fuerit. Itaque convocatis equitibus consulere debes, ut exercitiis utantur, sive rus in equis provehantur, seu alio pergant; e viis declinando, et omnigenis in locis equos celeriter agendo. Nam hoc et parem cum educendo habet utilitatem, nec molestiae tantum exhibet. Commodum id etiam eis in memoriam revocari, quod civitas in equitatum ad XL talenta propemodum quotannis impendere cogatur: ut si bellum existat, equitatus ei quaerendus non sit, sed in promptu habeat, quo instructo possit uti. Nam vero

τεῖν δέῃ ἱππικὸν, ἀλλ' ἐξ ἑτοίμου ἔχῃ παρεσκευασμένῳ χρῆσθαι. Ταῦτα γὰρ ἐνθυμουμένους εἰκὸς καὶ τοὺς ἱππέας μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἱππικὴν, ὅπως, ἢν πόλεμος ἐγείρηται, μὴ ἀμελετήτους ὄντας ἀγωνίζεσθαι δέῃ περί τε τῆς πόλεως, καὶ περὶ εὐκλείας, καὶ περὶ τῆς ψυχῆς. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τοῦτο προειπεῖν τοῖς ἱππεῦσιν, ὅτι ἐξάξεις ποτὲ καὶ σὺ αὐτοὺς, καὶ διὰ παντοίων χωρίων ἡγήσῃ. Καὶ ἐν ταῖς μελέταις δὲ ταῖς πρὸς τῆς ἀνθιππασίας καλὸν ἐξάγειν ἄλλοτε εἰς ἀλλοῖον τόπον· καὶ γὰρ τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ἵπποις βέλτιον. Ἀκοντίζειν γε μὴν ἀπὸ τῶν ἵππων ὧδ' ἂν πλεῖστοί μοι δοκοῦσι μελετᾶν, εἰ τοῦτ' αὖ προείποις τοῖς φυλάρχοις, ὅτι αὐτοὺς δεήσει

---

consentaneum est, equites haec cum animis suis expendentes, rem equestrem diligentius exercituros: ut bellum si moveatur, non exercitationibus expertibus de patria, de honore ac gloria, de vita sit dimicandum. Bonum quoque denuntiari equitibus, te nonnunquam eos educturum, ac per omnigena loca praeiturum. In exercitiis etiam contrariarum provectionum, in alia atque alia loca nonnunquam educere prodest; hoc enim et equitibus et equis utilius. Ex equis autem jaculari, mea quidem opinione, sic plurimi consuescent, si tribunis futurum denuntiaveritis, ut ipsi duces cujusque tribus jaculatorum ad exercitia jaculandi adigere cogantur. Nam excitabuntur ambitione quadam; ceu videtur, ut quisque jaculatores ci-

ἡγουμένους τοῖς τῆς φυλῆς ἀκοντισταῖς ἐλαύνειν ἐπὶ τὸ ἀκόντιον. Φιλοτιμοῖντο γὰρ ἄν, ἢ εἰκὸς, ὡς πλείστους ἕκαστος ἀποδεῖξαι ἀκοντιστὰς τῇ πόλει. Ἀλλὰ μὴν τοῦ καλῶς γε ὁπλισθῆναι τοὺς ἱππέας οἱ φύλαρχοι ἄν μοι δοκοῦσι μέγιστον συλλαμβάνειν, εἰ πεισθείησαν, ὅτι πολύ ἐστι πρὸ τῆς πόλεως εὐδοξότερον, τῇ τῆς φυλῆς λαμπρότητι κεκοσμῆσθαι, ἢ μόνον τῇ ἑαυτῶν στολῇ. Εἰκὸς δὲ μὴ δυσπείστους εἶναι αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα, οἵ γε φυλαρχεῖν ἐπεθύμησαν, δόξης καὶ τιμῆς ὀρεγόμενοι. Δυνατοὶ δ᾽ εἰσὶ καὶ τὰ ἐν τῷ νόμῳ ὁπλίσαι, καὶ ἄνευ τοῦ αὐτοὶ δαπανᾷν, τῷ μισθῷ ἐπαναγκάζοντες κατὰ τὸν νόμον ὁπλίζεσθαι. Εἴς γε μὴν τὸ εὐπειθεῖς εἶναι τοὺς

vitati quamplurimos instruat. Ad id quoque tribuni plurimum mihi videntur momenti adlaturi, ut equites egregie sint armati; si persuasum eis fuerit, multo ad civitatem esse gloriosius, splendore tribus ornari, quam suo duntaxat indumento. Nec difficulter hoc ipsis persuaderi posse crediderim, quum honoris et gloriae studio tribunatum ambiverint. Poterunt autem suis arma secundum legem imperare, sineque suis impensis equites adigere de praescripto legis, ut arma sibi de stipendio suo comparent. Ut vero qui reguntur abs te, libenter pareant; non leve quiddam, verbis ostendere quam multa commoda contineat obedientia; sed magnum

ἀρχομένους, μέγα μὲν καὶ τῷ λόγῳ διδάσκειν, ὅσα ἀγαθὰ ἔνι ἐν τῷ πειθαρχεῖν· μέγα δὲ καὶ τῷ ἔργῳ κατὰ τὸν νόμον πλεονεκτεῖν μὲν ποιεῖν τοὺς εὐτάκτους, μειονεκτεῖν δὲ ἐν πᾶσι τοὺς ἀτακτοῦντας. Ἰσχυροτάτη δέ μοι δοκεῖ εἶναι παρόρμησις τῶν φυλάρχων εἰς τὸ φιλοτιμεῖσθαι αὐτοὺς καλῶς παρεσκευασμένους ἕκαστον τῆς φυλῆς ἡγεῖσθαι, εἰ τοὺς ἀμφὶ σὲ προδρόμους κοσμήσαις μὲν ὅπλοις ὡς κάλλιστα, ἀκοντίζειν δὲ μελετᾷν ἐξαναγκάσαις ὡς μάλιστα, εἰσηγοῖο δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τὸ ἀκόντιον αὐτὸς δὲ εὖ μάλα μεμελετηκώς. Εἰ δὲ καὶ ἆθλά τις δύναιτο προτιθέναι ταῖς φυλαῖς πάντων, ὁπόσα ἀγαθὰ νομίζουσιν ἀσκεῖσθαι ἐν ταῖς θέαις ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, τοῦτον

aliquid in hoc quoque, si secundum legem reapse potior efficiatur morigerorum conditio, contraque deteriori loco in omnibus sint contumaces. Vis autem in hoc mihi maxima videtur esse ad impellendos tribunos, ut ambitiose dent operam quo suam quisque tribum egregie instructi ducant; si quos circum te praecursores habebis, pereleganter armis ornaveris, maximeque jaculationum ad exercitia coëgeris, et auctor ad jaculandum fueris, ipsemet in hoc genere plurimum exercitatus. Quod si quis etiam tribubus eorum omnium praemia proponere possit, quaecumque in spectaculis exerceri ab equitatu praeclare solent; eum ego facillime cunc-

πολέμιοι ποιοῦσιν. Δεῖ δὲ καὶ τῶν ποδῶν ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως δύνωνται καὶ ἐν τραχείᾳ χώρᾳ ἱππεύειν, εἰδότα, ὅτι, ὅπου ἂν ἀλγῶσιν ἐλαυνόμενοι, ἐνταῦθα οὐ χρήσιμοί εἰσιν. Τῶν γε μὴν ἵππων ὑπαρχόντων, οἵων δεῖ, τοὺς ἱππέας αὖ ἀσκητέον. Πρῶτον μὲν, ὅπως ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναπηδᾷν δύνωνται· πολλοῖς γὰρ ἤδη ἡ σωτηρία παρὰ τοῦτο ἐγένετο. Δεύτερον δὲ, ὅπως ἐν παντοίοις χωρίοις ἱππάζεσθαι δυνήσονται· καὶ γὰρ οἱ πολέμιοι ἄλλοτε ἐν ἄλλοις τόποις γίγνονται. Ὅταν δὲ ἤδη ἔποχοι ὦσιν, δεῖ αὖ σκοπεῖσθαι, ὅπως ἀκοντιοῦσί τε ὡς πλεῖστον ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ τἄλλα δυνήσονται ποιεῖν, ἃ δεῖ τοὺς ἱππικούς. Μετὰ ταῦτα ὁπλιστέον καὶ ἵππους καὶ ἱπ-

---

susceperunt. Qui enim tales sunt, saepenumero plus mali quam hostes, inferunt. Haberi debet et pedum ratio, ut etiam in aspera regione agitari possint; quum esse constet in iis locis inutiles, ubi dolorem in agitatione sentiunt. Quum equi tales existunt, quales esse debent, exercendi et equites: ac primum, ut in equos insilire possint. Nam plerisque jam salus hinc parta. Alterum esto, ut in locis omnigenis equitare norint, quandoquidem et hostes alias in aliis locis existunt. Ubi jam firmiter equis insederint, ejus erit habenda ratio, ut ex equis jacula quam longissime vibrent, et

πίως, ὡς αὐτοὶ μὲν ἥκιστα τιτρώσκοιντ᾽ ἄν, βλάπτειν δὲ τοὺς πολεμίους μάλιστα δύναιντ᾽ ἄν. Ἐκ τούτων παρασκευαστέον, ὅπως εὐπειθεῖς οἱ ἄνδρες ὦσιν· ἄνευ γὰρ τούτων οὔθ᾽ ἵππων ἀγαθῶν, οὔτε ἱππέων ἐπόχων, οὔτε ὅπλων καλῶν ὄφελος οὐδέν. Προστατεύειν μὲν οὖν τούτων πάντων, ὅπως καλῶς γίγνηται, τὸν ἵππαρχον εἰκὸς ᾖ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πόλις, χαλεπὸν ἡγησαμένη ταῦτα πάντα τὸν ἵππαρχον μόνον ὄντα ἀπεργάζεσθαι, προσαιρεῖται μὲν αὐτῷ συνεργοὺς φυλάρχους, προσέταξε δὲ τῇ βουλῇ συνεπιμελεῖσθαι τοῦ ἱππικοῦ, ἀγαθόν μοι δοκεῖ εἶναι, τοὺς μὲν φυλάρχους παρασκευάζειν συνεπιθυμεῖν σοι τῶν καλῶν τῷ ἱππικῷ· ἐν δὲ τῇ βουλῇ ἔχειν ῥήτορας

---

alia facere possint, quae facere viros equestres oportet. Secundum haec armandi tum equi, tum equites; ut ipsi minime vulnerentur, et hostes damnis adficere maximis possint. Hinc efficiendum, ut equites morigeri sint. Nam absque hoc nec equorum bonorum, nec equitum his recte insidentium, nec armorum elegantium usus ullus fuerit. Atque his quidem omnibus, ut egregie fiant, praeesse cum imperio magistrum equitum par est. Et quia civitas rata difficile quiddam esse, perfici haec a solo magistro equitum omnia, tribunos ei deligit adjutores, et consilium adjungit, cum mandato, ut equitatus curam una cum ipso gerat; recte mihi facturus videa-

ἐπιτηδείους, ὅπως λέγοντές φοβῶσί τε τοὺς ἱππέας, (βελτίονες γὰρ εἶεν φοβούμενοι) καταπραΰνωσί τε τοὺς τὴν βουλὴν, ἤν τι παρὰ καιρὸν χαλεπαίνῃ. Ταῦτα μὲν οὖν ὑπομνήματα, ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι· ὡς δ' ἂν ἕκαστα τούτων βέλτιστα περαίνοιτο, τοῦτο δὴ πειράσομαι λέγειν. Τοὺς μὲν τοίνυν ἱππέας δῆλον ὅτι καθιστάναι δεῖ κατὰ τὸν νόμον, τοὺς δυνατωτάτους καὶ χρήμασι καὶ σώμασιν ἢ εἰσάγοντα εἰς δικαστήριον, ἢ πείθοντα. Ἐγὼ δὲ οἶμαι, εἰς μὲν τὸ δικαστήριον τούτους εἰσακτέον εἶναι, οὓς μὴ εἰσάγων διὰ κέρδος ἄν τις δοκοίη τοῦτο ποιεῖν· καὶ γὰρ τοῖς ἧττον δυναμένοις εὐθὺς ἂν εἴη ἀποστροφὴ, εἰ τοὺς δυνατωτάτους πρώτους ἀναγ-

ris, si tribunos sic instruas, ut tecum ea velint, quae ad equitatus commoda pertineant; et oratores idoneos habeas in consilio, qui et dicendo terrorem equitibus incutiant, melioribus in metu futuris, et eos in consilio mitigent, qui forte plus aequo difficiles se praebituri sint. Ac istae quidem admonitiones ad ea spectant, quae diligentiam tuam requirunt. Quo autem modo singula rectissime peragantur, nunc dicere adgredior. Equitum in numerum ex legis praescripto referes eos, qui et facultatibus, et viribus corporis praestent: idque vel in jus vocando, vel persuadendo. Sum autem in hac ego sententia, ut hos in jus vocandos existimem; quos nisi quis vocet, id quaestus causa facere videatur. Nam

κάζοις. Ἔτι δὲ καὶ οὕτως ἄν μοι δοκεῖ τις νέους μὲν, τὰ ἐν ἱππικῇ λαμπρὰ λέγων, εἰς ἐπιθυμίαν καθιστάναι τοῦ ἱππεύειν, τοὺς δὲ κυρίους αὐτῶν ἧττον ἀντιτείνοντας ἔχειν, τάδε διδάσκων, ὡς ἂν ἀναγκασθήσονται μὲν ἱπποτροφεῖν, ἢν μὴ ὑπὸ σοῦ, ὑπ᾽ ἄλλου γε, διὰ τὰ χρήματα. Ἢν δὲ ἐπὶ σοῦ ἀναβῶσιν, ὡς ἀποστρέψεις μὲν τοὺς παῖδας αὐτῶν τῶν πολυτελῶν γε καὶ μανικῶν ἱππωνειῶν, ἐπιμελήσει δὲ, ὡς ἂν ταχὺ ἱππικοὶ γίγνοιντο. Λέγοντα δὲ οὕτω, καὶ ποιεῖν ταῦτα πειρατέον. Τούς γε μὴν ὄντας ἱππέας, ἡ βουλὴ ἄν μοι δοκεῖ, προειποῦσα, ὡς τὸ λοιπὸν δεήσει διπλάσια ἱππάζεσθαι, καὶ ὡς τὸν μὴ δυνάμενον ἵππον ἀκολουθεῖν ἀποδοκιμάσει, ἐπιτεί-

minus potentibus statim hoc correctionis loco fuerit, si primos cogas, qui plurimum possint. Praeterea videtur hoc modo mihi quispiam et juvenes ad equitationis studium adducturus, si splendorem equestris rei praedicet; et illos, quorum in potestate sunt, minus adversantes habiturus, si plane futurum ostendat, ut propter opes alere cogantur equos, si non abs te, saltem ab alio quopiam. Quod si tuis auspiciis rei se dent equestri, te filios eorum a sumtuosis et insanis equorum emtionibus avocaturum, et operam daturum, ut equestris rei peritiam quamprimum consequantur. Haec vero quum dices, etiam praestare conaberis. Equites, quotquot operam navant in praesentia, sic excitatum iri

ναι ἂν τρέφειν τε ἄμεινον, καὶ ἐπιμελεῖσθαι μᾶλλον τῶν ἵππων. Καὶ τοὺς βιαίους δὲ ἵππους, ἀγαθόν μοι δοκεῖ εἶναι προρρηθῆναι, ὅτι ἀποδοκιμασθήσονται. Αὕτη γὰρ ἡ ἀπειλὴ πωλεῖν ἂν τοὺς τοιούτους μᾶλλον παρορμήσειεν, καὶ ἱππωνεῖν σωφρονέστερον. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἱππασίαις λακτίζοντας ἵππους προρρηθῆναι, ὅτι ἀποδοκιμασθήσονται· οὐδὲ γὰρ συντάττειν τοὺς τοιούτους δυνατὸν, ἀλλ' ἀνάγκη, κἂν ποι ἐπὶ πολεμίους δέῃ ἐλαύνειν, ὑστάτους ἂν αὐτοὺς ἕπεσθαι. Ὥστε, διὰ τὴν τοῦ ἵππου κακουργίαν, ἄχρηστος καὶ ὁ ἱππεὺς καθίσταται. Ὡς δ' ἂν καὶ οἱ πόδες εἶεν τῶν ἵππων κράτιστοι, εἰ μέν τις ἔχει ῥᾴω καὶ εὐτελεστέραν ἄσκησιν, ἐκείνη

---

arbitror, ut melius et alant et curent equos; si consilium eis futurum denuntiet, ut equitationes in posterum duplicentur, et equi rejiciantur, qui pares in itinere aliis esse non poterunt. Etiam hoc utile futurum arbitror, ut denuntietur, rejectum iri equos violentos. Nam haec eos impulerit comminatio, tales ut equos vendant, et alios prudentius emant. Bonumque denuntiari, futurum, ut calcitrantes in agitationibus equi rejiciantur. Neque enim tales in acie collocari, sed ubi ducendum in hostem, hos ultimos sequi necesse est. Itaque propter improbitatem equi, nec equitis usus aliquis est. Ut autem et pedes equorum sint optimi; si meliorem aliquis facilioremque rationem tenet, ea sane utatur: sin mi-

ἔστω· εἰ δὲ μὴ, ἐγώ φημι, χρῆναι, πεῖραν ἔχων, χύδην καταβαλόντα λίθους τῶν ἐκ τῆς ὁδοῦ, ὅσον μναιαίους, καὶ πλεῖον καὶ μεῖον, ἐν τούτοις τὸν ἵππον καὶ ψήχειν ἐνιστάναι, ὅταν ἀπὸ τῆς φάτνης ἀποβῇ· βαδίζων γὰρ ἐν τοῖς λίθοις οὔ ποτε ἵππος παύσεται, οὐθ' ὅταν ψήχηται, οὔθ' ὅταν μυωπίζηται. Ὁ δὲ πειραθεὶς, τά τε ἄλλα, ἃ λέγω, πιστεύσει, καὶ στρογγύλους τοὺς πόδας τοῦ ἵππου ὄψεται. Ὁπότε γε μὴν οἱ ἵπποι εἰσὶν, οἵους δεῖ, ὡς ἂν αὐτοὶ οἱ ἱππεῖς ἄριστοι γίγνοιντο, τοῦτο διηγήσομαι. Τὸ μὲν τοίνυν τοὺς νέους αὐτῶν ἀναπηδᾷν ἐπὶ τοὺς ἵππους, πείθωμεν ἂν αὐτοὺς μανθάνειν· τὸν διδάξαντα δὲ παρασχὼν, ἐπαίνου δικαίως ἂν τυγχάνοις. Τούς γε μὴν

---

nus, equidem usu edoctus aio, projiciendos passim lapides e via sumtos, qui minae pondus habeant, plus minusve; atque in his constituendum equum ad destrictionem, quum a praesepi removetur. In illis enim lapidibus nunquam equus ingredi desinet, sive destringatur, seu pungatur. Qui periculum hujus rei fecerit, tum aliis, quae profero, fidem habebit; tum pedes equi teretes effici conspiciet. Ubi jam equi fuerint, quales esse oportet: quonam modo equites ipsi futuri sint optimi, nunc commemorabo. Junioribus quidem inter eos auctores simus, ut in equos insilire discant. Laudem vero jure mereberis, si quem eis adhibueris, qui doceat. Aetate provectioribus haud parum profueris, si consuefeceris

πρεσβυτέρους τὸν Περσικὸν τρόπον ἀναβάλλεσθαι ὑπ᾽ ἄλλων προσιθίσας, καὶ τούτους ὠφελήσαις ἄν. Ὅπως γε μὴν ἐν παντοδαποῖς χωρίοις ἔποχοι οἱ ἱππεῖς δυνήσωνται εἶναι, τὸ μὲν πυκνὰ ἐξάγειν, μὴ πολέμου ὄντος, ἴσως ὀχληρόν. Συγκαλέσαντα δὲ χρὴ τοὺς ἱππέας συμβουλεῦσαι αὐτοῖς μελετᾷν, καὶ ὅταν εἰς χώραν ἐλαύνωσι, καὶ ὅταν ἄλλοσέ ποι, ἐκβιβάζοντας τῶν ὁδῶν, καὶ ταχὺ ἐλαύνοντας ἐν τόποις παντοδαποῖς. Τοῦτο γὰρ ὠφελεῖ μὲν παραπλησίως τῷ ἐξάγειν, ὄχλον δ᾽ οὐχ ὅμοιον παρέχει. Ἐπιτήδειον δὲ ὑπομιμνήσκειν, ὅτι καὶ ἡ πόλις ἀνέχεται δαπανῶσα εἰς τὸ ἱππικὸν ἐγγὺς τετταράκοντα τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὡς, ἢν πόλεμος γίγνηται, μὴ ζη-

eos, ut more Persico ab aliis in equos subleventur. Ad hoc autem, ut equites omnigenis in locis firmiter equis insidere possint, frequenter educere, quum bellum non geritur, fortasse molestum fuerit. Itaque convocatis equitibus consulere debes, ut exercitiis utantur, sive rus in equis provehantur, seu alio pergant; e viis declinando, et omnigenis in locis equos celeriter agendo. Nam hoc et parem cum educendo habet utilitatem, nec molestiae tantum exhibet. Commodum id etiam eis in memoriam revocari, quod civitas in equitatum ad XL talenta propemodum quotannis impendere cogatur: ut si bellum existat, equitatus ei quaerendus non sit, sed in promptu habeat, quo instructo possit uti. Nam vero

τεῖν δέῃ ἱππικὸν, ἀλλ' ἐξ ἑτοίμου ἔχῃ παρεσκευασμένῳ χρῆσθαι. Ταῦτα γὰρ ἐνθυμουμένους εἰκὸς καὶ τοὺς ἱππέας μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἱππικὴν, ὅπως, ἢν πόλεμος ἐγείρηται, μὴ ἀμελετήτους ὄντας ἀγωνίζεσθαι δέῃ περί τε τῆς πόλεως, καὶ περὶ εὐκλείας, καὶ περὶ τῆς ψυχῆς. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τοῦτο προειπεῖν τοῖς ἱππεῦσιν, ὅτι ἐξάξεις ποτὲ καὶ σὺ αὐτοὺς, καὶ διὰ παντοίων χωρίων ἡγήσῃ. Καὶ ἐν ταῖς μελέταις δὲ ταῖς πρὸς τῆς ἀνθιππασίας καλὸν ἐξάγειν ἄλλοτε εἰς ἀλλοῖον τόπον· καὶ γὰρ τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ἵπποις βέλτιον. Ἀκοντίζειν γε μὴν ἀπὸ τῶν ἵππων ὧδ' ἂν πλεῖστοί μοι δοκοῦσι μελετᾷν, εἰ τοῦτ' αὖ προείποις τοῖς φυλάρχοις, ὅτι αὐτοὺς δεήσει

consentaneum est, equites haec cum animis suis expendentes, rem equestrem diligentius exercituros: ut bellum si moveatur, non exercitationibus expertibus de patria, de honore ac gloria, de vita sit dimicandum. Bonum quoque denuntiari equitibus, te nonnunquam eos educturum, ac per omnigena loca praeiturum. In exercitiis etiam contrariarum provectionum, in alia atque alia loca nonnunquam educere prodest; hoc enim et equitibus et equis utilius. Ex equis autem jaculari, mea quidem opinione, sic plurimi consuescent, si tribunis futurum denuntiaveritis, ut ipsi duces cujusque tribus jaculatorum ad exercitia jaculandi adigere cogantur. Nam excitabuntur ambitione quadam; ceu videtur, ut quisque jaculatores ci-

ἡγουμένους τοῖς τῆς φυλῆς ἀκοντισταῖς ἐλαύνειν ἐπὶ τὸ ἀκόντιον. Φιλοτιμοῖντο γὰρ ἂν, ἢ εἰκὸς, ὡς πλείστους ἕκαστος ἀποδεῖξαι ἀκοντιστὰς τῇ πόλει. Ἀλλὰ μὴν τοῦ καλῶς γε ὁπλισθῆναι τοὺς ἱππέας οἱ φύλαρχοι ἄν μοι δοκοῦσι μέγιστον συλλαμβάνειν, εἰ πεισθείησαν, ὅτι πολύ ἐστι πρὸ τῆς πόλεως εὐδοξότερον, τῇ τῆς φυλῆς λαμπρότητι κεκοσμῆσθαι, ἢ μόνον τῇ ἑαυτῶν στολῇ. Εἰκὸς δὲ μὴ δυσπειστους εἶναι αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα, οἵ γε φυλαρχεῖν ἐπεθύμησαν, δόξης καὶ τιμῆς ὀρεγόμενοι. Δυνατοὶ δ' εἰσὶ καὶ τὰ ἐν τῷ νόμῳ ὁπλίσαι, καὶ ἄνευ τοῦ αὐτοὶ δαπανᾷν, τῷ μισθῷ ἐπαναγκάζοντες κατὰ τὸν νόμον ὁπλίζεσθαι. Εἴς γε μὴν τὸ εὐπειθεῖς εἶναι τοὺς

vitati quamplurimos instruat. Ad id quoque tribuni plurimum mihi videntur momenti adlaturi, ut equites egregie sint armati; si persuasum eis fuerit, multo ad civitatem esse gloriosius, splendore tribus ornari, quam suo duntaxat indumento. Nec difficulter hoc ipsis persuaderi posse crediderim, quum honoris et gloriae studio tribunatum ambiverint. Poterunt autem suis arma secundum legem imperare, sineque suis impensis equites adigere de praescripto legis, ut arma sibi de stipendio suo comparent. Ut vero qui reguntur abs te, libenter pareant; non leve quiddam, verbis ostendere quam multa commoda contineat obedientia; sed magnum

ἀρχομένους, μέγα μὲν καὶ τῷ λόγῳ διδάσκειν, ὅσα ἀγαθὰ ἔνι ἐν τῷ πειθαρχεῖν· μέγα δὲ καὶ τῷ ἔργῳ κατὰ τὸν νόμον πλεονεκτεῖν μὲν ποιεῖν τοὺς εὐτάκτους, μειονεκτεῖν δὲ ἐν πᾶσι τοὺς ἀτακτοῦντας. Ἰσχυροτάτη δέ μοι δοκεῖ εἶναι παρόρμησις τῶν φυλάρχων εἰς τὸ φιλοτιμεῖσθαι αὐτοὺς καλῶς παρεσκευασμένους ἕκαστον τῆς φυλῆς ἡγεῖσθαι, εἰ τοὺς ἀμφὶ σὲ προδρόμους κοσμήσαις μὲν ὅπλοις ὡς κάλλιστα, ἀκοντίζειν δὲ μελετᾷν ἐξαναγκάσαις ὡς μάλιστα, εἰσηγοῖο δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τὸ ἀκόντιον αὐτὸς δὲ εὖ μάλα μεμελετηκώς. Εἰ δὲ καὶ ἆθλά τις δύναιτο προτιθέναι ταῖς φυλαῖς πάντων, ὁπόσα ἀγαθὰ νομίζουσιν ἀσκεῖσθαι ἐν ταῖς θέαις ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, τοῦτον

---

aliquid in hoc quoque, si secundum legem reapse potior efficiatur morigerorum conditio, contraque deteriori loco in omnibus sint contumaces. Vis autem in hoc mihi maxima videtur esse ad impellendos tribunos, ut ambitiose dent operam quo suam quisque tribum egregie instructi ducant; si quos circum te praecursores habebis, pereleganter armis ornaveris, maximeque jaculationum ad exercitia coëgeris, et auctor ad jaculandum fueris, ipsemet in hoc genere plurimum exercitatus. Quod si quis etiam tribubus eorum omnium praemia proponere possit, quaecumque in spectaculis exerceri ab equitatu praeclare solent; eum ego facillime cunc-

πάντας οἶμαι Ἀθηναίους γε μάλιστα προτρέπειν εἰς φιλονεικίαν. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς χοροῖς, ὡς μικρῶν ἄθλων ἕνεκα πολλοὶ μὲν πόνοι, μεγάλαι δὲ δαπάναι τελοῦνται. Τοὺς μέντοι κριτὰς τοιούτους δεῖ εὑρίσκειν, παρ' οἷς νικῶντες μάλιστ' ἂν ἀγάλλοιντο.

β΄. Ἢν δὲ δή σοι ταῦτα πάντα ἐξησκημένοι ὦσιν οἱ ἱππεῖς, δεῖ δήπου καὶ τάξιν τινὰ ἐπίστασθαι αὐτοὺς, ἐξ ἧς κάλλιστα μὲν θεοῖς πομπὰς πέμψουσι, καὶ μάλιστα δὲ ἱππάσονται, ἄριστα δὲ μαχοῦνται, ἢν δέῃ, ῥᾷστα δὲ καὶ ἀταρακτότατα ὁδοὺς πορεύσονται, καὶ διαβάσεις περάσουσιν. Ἧι τοίνυν χρώμενοι τάξει δοκοῦσιν ἄν μοι ταῦτα κάλλιστα διαπράττεσθαι, ταύτην νῦν ἤδη πειράσομαι δη-

---

tos Athenienses ad studia contentionum excitaturum arbitror. In ludorum id quidem adparatu perspicitur, quam modicorum praemiorum causa multi labores magnique sumtus impendantur. Judices ejusmodi reperiendi sunt, apud quos si victoria potiantur, imprimis exultent.

2. Ubi jam equites in his omnibus exercitati fuerint, etiam ordinis esse peritos oportet: cujus observatione fiet, ut pulcherrime Diis pompas agant, in equitationibus cum laude se gerant, fortissime sic usu poscente dimicent, expeditissime ac minima cum perturbatione itinera conficiant, transitusque difficiles superent. Quo autem ordine utendo haec mihi rectissime perfecturi videantur, eum declarare nunc

λοῦν. Οὐκοῦν ὑπὸ μὲν τῆς πόλεως ὑπάρχουσι διῃρημέναι φυλαί. Τούτων δὲ ἐγώ φημι χρῆναι πρῶτον μὲν δεκαδάρχους, σὺν τῇ τῶν φυλάρχων ἑκάστου γνώμῃ, καταστῆσαι ἐκ τῶν ἀκμαζόντων τε καὶ φιλοτιμοτάτων καλόν τι ποιεῖν καὶ ἀκούειν· καὶ τούτους μὲν προστάτας δεῖ εἶναι. Μετὰ δὲ τούτους ἴσους χρὴ τούτοις ἀριθμὸν ἐκ τῶν πρεσβυτάτων τε καὶ φρονιμωτάτων ἐλέσθαι, οἵ τινες τελευταῖοι τῶν δεκάδων ἔσονται. Εἰ γὰρ δεῖ καὶ ἀπεικάσαι, οὕτω καὶ σίδηρος μάλιστα διατέμνει σίδηρον, ὅταν τό, τε ἡγούμενον καὶ τὸ μέσον ἐρρωμένον ᾖ, καὶ τὸ ἐπελαυνόμενον ἱκανόν. Τούς γε μὴν ἐν μέσῳ τῶν πρώτων καὶ τῶν τελευ-

---

adgrediar. Distinctae sunt in civitate tribus: in his inquam ego debere primum, non sine tribunorum singulorum judicio et sententia, decuriones ex illorum numero constitui qui et aetate vigeant, et ambitione maxima quadam in hoc ferantur, ut aliquid egregium et peragant, et audiant. Hi principes in ordine collocantur. Secundum eos totidem numero de provectioribus et imprimis prudentibus deligendi, qui ultimi sint in hisce decuriis. Nam si comparatione res explicanda, ferrum quoque sic ferrum maxime scindit, quum ejus et anterior et media pars valida, non destituitur ab eo quod vires ad impellendum idoneas habeat. Quod medios inter primos et ultimos adtinet, postquam decuriones sibi proximos delegerint adstites, aliis hos sequentibus; ita par creditu scilicet,

ταίων, ἐπεὶ οἱ δεκάδαρχοι ἐπιστάτας ἕλοιντο, καὶ οἱ ἄλλοι ἐφέποιντο, οὕτως εἰκὸς ἑκάστῳ πιστότατον τὸν ἐπιστάτην εἶναι. Τὸν μέντοι ἀφηγούμενον ἐκ παντὸς τρόπου δεῖ ἱκανὸν ἄνδρα καθιστάναι. Ἀγαθὸς γὰρ ὤν, εἴτε ποτε δέοι ἐπὶ πολεμίους ἐλαύνειν, ἐγκελεύων, ῥώμην ἂν ἐμβάλοι τοῖς ἔμπροσθεν· εἴτ' αὖ καὶ ἀποχωρεῖν καιρὸς συμβαίνοι, φρονίμως ἀφηγούμενος, μᾶλλον ἄν, ὡς τὸ εἰκός, σώζοι τοὺς φυλέτας. Οἱ μέντοι δεκάδαρχοι ἄρτιοι ὄντες, πλείω ἴσα μέρη παρέχοιεν ἂν διαιρεῖν, ἢ εἰ περιττοὶ εἶεν. Αὕτη δέ μοι ἡ τάξις ἀρέσκει διὰ τάδε, ὅτι πρῶτον μὲν οἱ πρωτοστάται πάντες ἄρχοντες γίγνονται· οἱ δ' αὐτοὶ ἄνδρες ὅταν ἄρχωσι, μᾶλλόν πως οἴονται ἑαυτοῖς

---

quemlibet sibi fidelissimum adstitem habiturum. Ducem sane modis omnibus idoneum constitui oportet. Nam si vir ille fortis sit, sive pergendum aliquando in hostes erit, cohortatione sua robur anterioribus indet; seu recipiendi se tempus adsit, prudenter abducendo tribules haud abs re melius conservaturus videtur. Jam si decuriones numero pares fuerint, plures partes aequales efficient dividendo, quam si fuerint impares. Hic ordo mihi de causis hisce probatur, quod ita primum omnes principis loco constituti cum imperio futuri sunt. Iidem vero, qui cum imperio sunt, magis ad se quodam modo pertinere putant, ut egregium aliquid gerant, quam si privati sint. Deinde quum aliquid agendum

προσήκειν τι καλὸν ποιεῖν, ἢ ὅταν ἰδιῶται ὦσιν· ἔπειτα δὲ καὶ ὅταν πρακτέον τι ᾖ, τὸ παραγγέλλειν μὴ ἰδιώταις, ἀλλὰ ἄρχουσι, πολὺ ἀνυτικώτερον. Τεταγμένων γε μὴν οὕτως, χρὴ, ὥσπερ καὶ τοῖς φυλάρχοις προαγορεύσεται ἡ χώρα ὑπὸ τοῦ ἱππάρχου, ἐν ᾗ ἑκάστῳ ἐλατέον, οὕτω καὶ τοῖς δεκαδάρχοις παρηγγέλθαι ὑπὸ τῶν φυλάρχων, ὅπως πορευτέον ἑκάστῳ. Οὕτω γὰρ προειρημένων, πολὺ εὐτακτοτέρως ἂν ἔχοι, ἢ εἰ, ὥσπερ ἐκ θεάτρου, ὡς ἂν τύχωσιν, ἀπιόντες, λυπῶσιν ἀλλήλους. Καὶ μάχεσθαι δὲ μᾶλλον ἐθέλουσιν οἵ τε πρῶτοι, ἤν τι ἐκ τοῦ πρόσθεν προσπίπτῃ, οἳ ἂν εἰδῶσιν, ὅτι αὕτη ἡ χώρα αὐτῶν· καὶ οἱ τελευταῖοι, ἤν τι ὄπισθεν ἐπιφέρηται, ἐπιστά-

---

est, multo efficacius est, quod per eos denuntiatur, qui cum imperio sunt, quam quod opera privatorum. His hoc ordine collocatis, quemadmodum ab equitum magistro praedici tribunis solet, quo provehi loco quisque debeat: sic et decurionibus denuntiatum a tribunis esse oportet, quo loco singulis pergendum. Nam haec si prius indicata fuerint, longe meliori ordine fient omnia, quam si perinde ac de theatro, temere fortuitoque discedentes, mutuo semet offenderint. Etiam paratiores animis ad pugnam sunt anteriores, si ex adverso quid irruat, ubi locum hunc suum esse norunt: nec minus ultimi, si a tergo fiat in eos impetus, quum sciant esse turpe, locum in acie suum deserere. Sin ordo nul.

μενοι, ὅτι αἰσχρὸν λιπεῖν τὴν τάξιν. Ἄτακτοι δ᾽ ὄντες ἀλλήλους μὲν ταράττουσι καὶ ἐν στεναῖς ὁδοῖς, καὶ ἐν διαβάσεσι, τοῖς δὲ πολεμίοις οὐδεὶς ἑκὼν αὑτὸν τάττει μάχεσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ πάντα ὑπάρχειν δεῖ ἐκπεπονημένα πᾶσι τοῖς ἱππεῦσιν, εἰ μέλλουσιν ἀπροφάσιστοι ἔσεσθαι σύνεργοι τῷ ἡγουμένῳ.

γ΄. Τῶνδέ γε μὴν αὐτῷ ἤδη μέλειν δεῖ ἱππάρχῳ· πρῶτον μὲν, ὅπως καλλιερήσῃ τοῖς θεοῖς ὑπὲρ τοῦ ἱππικοῦ· ἔπειτα, ὅπως τὰς πομπὰς ἐν ταῖς ἑορταῖς ἀξιοθεάτους ποιήσῃ· ἔτι δὲ, καὶ τἄλλα, ὅσα ἐπιδεικνύναι δεῖ τῇ πόλει, ὅπως, ᾗ δυνατὸν, κάλλιστα ἐπιδείξῃ, τά τ᾽ ἐν Ἀκαδημίᾳ, καὶ τὰ ἐν Λυκείῳ, καὶ τὰ Φαληροῖ, καὶ τὰ ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ. Καὶ

---

lus servetur, seipsos et angustis in itineribus, et locis difficilibus superandis, perturbant: nec quisquam est, qui sponte sua ad pugnandum cum hoste componat. Et in his quidem omnino equites universi prorsus esse debent exercitati, modo duci operam sine recusatione navaturi sunt.

3. At ipsi equitum magistro haec esse curae debent. Primum, ut pro equitatus incolumitate Diis rite litet: Deinde, ut feriis pompas spectatu dignas exhibeat. Praeterea et alia, quae civitati exhibenda sunt, ut quam pulcherrime pro virili exhibeat: tum in Academia, tum Lyceo, et Phalaro, et in hippodromo: quae quidem admonitiones aliae sunt. Quo autem modo haec singula pulcherrime peragi possint,

ταῦτα μὲν, ἄλλα ὑπομνήματα· ὡς δὲ τούτων ἕκαστα κάλλιστα ἂν πράττοιτο, νῦν αὐτὰ λέξω. Τὰς μὲν οὖν πομπὰς οἴομαι ἂν καὶ τοῖς θεοῖς κεχαρισμενωτάτας καὶ τοῖς θεαταῖς εἶναι, εἰ, ὅσων ἱερὰ καὶ ἀγάλματα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐστι, ταῦτα, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν, κύκλῳ περὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ ἱερὰ, περιελαύνοιεν τιμῶντες τοὺς θεούς. Καὶ ἐν τοῖς Διονυσίοις δὲ οἱ χοροὶ προσεπιχαρίζονται, ἄλλοις τε θεοῖς καὶ τοῖς δώδεκα χορεύοντες. Ἐπειδὰν δὲ πάλιν πρὸς τοῖς Ἑρμαῖς γένωνται περιεληλακότες, ἐντεῦθεν καλόν μοι δοκεῖ εἶναι κατὰ φυλὰς εἰς τάχος ἀνιέναι τοὺς ἵππους μέχρι τοῦ Ἐλευσινίου. Οὐδὲ δόρατα μὴν παραλείψω, ὡς ἥκιστα ἂν ἀλ-

---

nunc dicam. Pompas et Diis et spectatoribus fore gratissimas arbitror, si quotquot Deorum tam fana quam signa sunt in foro, Mercurialibus a statuis exorsi, undique in honorem Deorum forum ac fana circumequitent. Liberalibus autem chori praeterea gratificari solent tum aliis tum duodecim Diis tripudiando. Ubi jam circumvecti rursus ad signa Mercurialia pervenerint, tum deinde pulchrum mihi fore videtur, si per tribus equi celerius usque ad Eleusinium incitentur. Nec de hastis omittam, quomodo illae neutram in partem minime sibi mutuo illidantur. Debent enim singuli suas hastas inter aures equi tenere, si quidem et terribiles, et distinctu faciles futurae sint, et speciem multitudinis exhi-

λήλοις ἐπαλλάττοιτο. Δεῖ γὰρ μεταξὺ τῶν ὄντοιν τοῦ ἵππου ἑκάστου σχεῖν, εἰ μέλλοι φοβερά τε καὶ εὐκρινῆ ἔσεσθαι, καὶ ἅμα πολλὰ φανεῖσθαι. Ἐπειδὰν δὲ τῆς εἰς τάχος διελάσεως λήξωσι, τὴν ἄλλην ἤδη καλὸν σχέδην εἰς τὰ ἱερὰ, ἧπερ καὶ πρόσθεν, διελαύνειν. Καὶ οὕτως, ὅσα ἐστὶν ἤδη ἐν ἵππῳ ἀναβεβαμένῳ, πάντα ἐπιδεδειγμένα ἔσται καὶ τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὅτι μὲν ταῦτα οὐκ εἰθισμένοι ποιεῖν οἱ ἱππεῖς εἰσιν, οἶδα· γιγνώσκω δὲ, ὅτι ἀγαθὰ καὶ καλὰ καὶ τοῖς θεαταῖς ἡδέα ἔσται. Αἰσθάνομαι δὲ καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα τοὺς ἱππέας κεκαινουργηκότας, ἐπειδὴ οἱ ἵππαρχοι ἱκανοὶ ἐγένοντο πεῖσαι ἃ ἐβουλήθησαν. Ὅταν γε μὴν πρὸ

biturae. Postquam celerior isthaec agitatio finem habuerit, pulchrum rursus eos mutata ratione procedendi, eadem via, qua prius, ad fana pedetentim revehi: quo quidem modo fiet, ut quicquid est in equo, cui eques insidet, et Diis et hominibus exhibitum sit. Nec equidem ignoro, minime ad ista facienda equites adsuetos esse? sed nihilo minus haec et egregia, et pulchra, et spectatoribus jucunda fore judico. Quin et alia quaedam ab equitibus instituta certamina nova intelligo, postquam magistri equitum eis persuadere potuerunt, quae voluissent. Quoties quidem in Lyceo ante jaculationem agitationes instituunt equites, sane pulchrum quiddam fuerit, utraeque tribus quinque tanquam ad prae-

τοῦ ἀκοντισμοῦ διελαύνωσιν ἐν Λυκείῳ, καλὸν ἑκατέρας τὰς πέντε φυλὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐλαύνειν ὥσπερ εἰς μάχην, ἡγουμένου τοῦ ἱππάρχου καὶ τῶν φυλάρχων, ἐν τοιαύτῃ τάξει, ἀφ' ἧς πληρώσεται τοῦ δρόμου τὸ πλάτος. Ἐπειδὰν δὲ ὑπερβάλλωσι τὸ κεφάλαιον τοῦ ἀντιπροσώπου θεάτρου, χρήσιμον ἂν οἶμαι φανῆναι, καὶ εἰ, καθ' ὁπόσους μέτριον, εἰς τὸ κάταντες δυναμένους τάχυ ἐλαύνειν ἐπιδείξαις τοὺς ἱππέας. Οὐ μέντοι ἀγνοῶ, ὅτι, ἢν μὲν πιστεύωσι δυνήσεσθαι ταχὺ ἐλαύνειν, πάνυ ἂν ἡδέως ἐπιδείξαιντο· ἢν δὲ ἀμελέτητοι ὦσιν, ὁρᾶν χρὴ, ὅπως μὴ οἱ πολέμιοι αὐτοὺς τοῦτο δρᾶν ἀναγκάσουσιν. Ἔν γε μὴν ταῖς δοκιμασίαις ἡ μὲν τάξις εἴρηται,

---

tium a fronte provehi, ducente magistro equitum et tribunis ordine tali, quo curriculi latitudo expleatur. Ubi vero cardinem adversi theatri superaverint, utile visum iri arbitror, si tot simul equites, quot modice satis erit, per declivia provehi posse celeriore cursu ostenderis. Neque me fugit, libenter eos haec exhibituros, si concitatius equos agere se posse confidant. At vero si maneant exercitationis, expertes videndum, ne hostes haec eos aliquando facere cogant. Dictum de ordine in lustrationibus, quo pulcherrima institui equitatio possit. Si vero ductor, a valido instructus equo, in exteriore semper serie circumvehatur; ita fiet ut sem-

μεθ' ἧς ἂν κάλλιστα ἱππάζοιντο. Ἦν δὲ ὁ ἡγούμενος, ἥνπερ ἔχῃ δυνατὸν ἵππον, ἐν τῷ ἔξωθεν ἀεὶ στίχῳ περιφέρηται, οὗτος αὐτὸς μὲν ἀεὶ ταχὺ ἐλᾷ, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἔξωθεν γιγνόμενοι πάλιν αὖ ταχὺ ἐλῶσιν· ὥστε ἡ μὲν βουλὴ ἀεὶ τὸ ταχὺ ἐλαυνόμενον θεάσεται, οἱ δὲ ἵπποι οὐκ ἀπεροῦσιν, ἐν μέρει ἀναπαυόμενοι. Ὅταν γε μὴν ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἡ ἐπίδειξις ᾖ, καλὸν μὲν οὕτω πρῶτον τάξασθαι, ὡς ἂν ἐπὶ μετώπου ἐμπλήσαντες ἵππων τὸν ἱππόδρομον, ἐξελάσειαν τοὺς ἐκ τοῦ μέσου ἀνθρώπους. Καλὸν δ', ἐπεὶ αἱ φυλαὶ ἐν τῇ ἀνθιππασίᾳ φεύγουσί τε ἀλλήλους καὶ διώκουσι ταχέως, ὅταν οἱ ἵππαρχοι ἡγῶνται ταῖς πέντε φυλαῖς, ἑκατέρας διελαύνειν τὰς φυλὰς

per ipse celerius equum incitet, et qui exterius cum eo snnt, concitatius itidem ferantur. Itaque concilium semper aliquos velocius agitantes inspiciet, et viribus equi non deficient, dum vicissim quies eis concedetur. Quum autem in hippodromo spectaculum edendum erit, pulchrum sane sic eos primum instrui, ut a fronte compleatur equis hippodromus; et e medio, qui erunt illic homines, exigantur. Pulchrum et hoc, si dum tribus in adversa provectione se mutuo fugiunt, et celeriter insequuntur, magistris equitum tribus quinque ducentibus, sese mutuo tribus utraeque perequitent. In hoc enim spectaculo terribile quiddam est,

δι' ἀλλήλων. Ταύτης γὰρ τῆς θέας τό, τε ἀντιμετώπους προσελαύνειν ἀλλήλοις, γοργόν· τό, τε διελάσαντας τὸν ἱππόδρομον ἀντίους πάλιν στῆναι ἀλλήλοις, σεμνόν. Καὶ τὸ ἀπὸ σάλπιγγος αὖ τὸ δεύτερον θᾶττον ἐπελαύνειν καλόν. Στάντας δὲ ἤδη, τὸ τρίτον αὖ ἀπὸ τῆς σάλπιγγος χρὴ τάχιστα ἀλλήλοις ἐπελαύνειν, καὶ διελάσαντας εἰς κατάλυσιν ἤδη, ἐπὶ φάλαγγος ἅπαντας καταστάντας, ὥσπερ εἰώθατε, πρὸς τὴν βουλὴν προσελαύνειν. Ταῦτά μοι δοκεῖ πολεμικώτερά τε φαίνεσθαι ἂν καὶ καινότερα. Τὸ δὲ βραδύτερον μὲν τῶν φυλάρχων ἐλαύνειν, τὸν δ' αὐτὸν τρόπον ἐκείνοις ἱππεύειν, οὐκ ἄξιον ἱππαρχίας. Ὅταν γε μὴν ἐν τῷ ἐπικρότῳ ἐν Ἀκαδημίᾳ ἱππεύ-

quod adversis frontibus contra se provehantur; et plenum splendoris, quod hippodromo perequitato, rursus adversi contra se consistant. Itidem pulchrum, ad alterum tubae signum celerius eos contra se ferri. Quum vero jam constiterint, tertia vice rursus post tubae clangorem celerrime provehi contra se mutuo debent; et ubi perequitaverint, fine jam ludis imponendo, in phalange cuncti constituti, qui vobis mos est, ad concilium equis advehantur. Horum speciem magis existimo bellicosam, magisque novam visum iri. Minime vero dignum munere magistri equitum, ut ipse tardius tribunis invehatur, et eodem modo cum ipsis equitet. Quum

ειν δέῃ, ἔχω τάδε παραινέσαι. Εἰς μὲν τὸ μὴ ἀποκρούεσθαί ποτε τῶν ἵππων, ὑπτίους ἀναπεπτωκότας ἐλαύνειν· εἰς δὲ τὸ μὴ πίπτειν τοὺς ἵππους, ὑπολαμβάνειν ἐν ταῖς ἀναστροφαῖς· Τὰ μέντοι ὀρθὰ ταχὺ ἐλαύνειν χρή· οὕτω γὰρ τὸ ἀσφαλὲς καὶ τὸ καλὸν θεάσεται ἡ βουλή.

δ'. Ἔν γε μὴν ταῖς πορείαις ἀεὶ δεῖ τὸν ἵππαρχον προνοεῖν, ὅπως ἀναπαύῃ μὲν τῶν ἵππων τὰς ἕδρας, ἀναπαύῃ δὲ τοὺς ἱππέας τοῦ βαδίζειν, μέτριον μὲν ὀχοῦντα, μέτριον δὲ πεζοποροῦντα. Τοῦ δὲ μετρίου ἐννοῶν οὐκ ἂν ἁμαρτάνοις· αὐτὸς γὰρ μέτρον ἕκαστος τοῦ μὴ λαθεῖν ὑπερπονοῦντας. Ὅταν μέντοι, ἀδήλου ὄντος εἰ πολεμίοις ἐντεύξῃ, πορεύῃ

---

autem in Academia, loco pavito, instituendae erunt equitationes; haec quae moneam, habeo. Ne ipsi dejiciantur aliquando ex equis, resupinare se inter agitandum debent: ut equi non cadant, in reflexionibus inhibendi et retinendi sunt. In cursu recto celeriter eos agi oportet. Ita concilium et tutam et pulchram agitationem inspiciet.

4. In itineribus vero prospicere semper debet equitum magister, ut et equorum sedibus in dorso quiete consulat, et equites pedibus incedentes reficiat: quod equitatione mediocri, et pedestri incessu mediocri fiet. Quod si curae tibi mediocritas erit, haud aberrabis. Nam quisque sibi modum statuit, ne imprudentes nimio labore graventur. Quum

που, κατὰ μέρος χρὴ τὰς φυλὰς ἀναπαύειν. Χαλεπὸν γάρ, εἰ πᾶσι καταβεβηκόσι πλησιάσειαν οἱ πολέμιοι. Καὶ ἢν μέν γε διὰ στενῶν ὁδῶν ἐλαύνης, ἀπὸ παραγγέλσεως εἰς κέρας ἡγητέον· ἢν δὲ πλατείαις ἐπιτυγχάνης ὁδοῖς, ἀπὸ παραγγέλσεως αὖ πλατυντέον τῆς φυλῆς ἑκάστης τὸ μέτωπον· ὅταν γε μὴν εἰς πεδίον ἀφικνῆσθε ἐπὶ φάλαγγος πάσας τὰς φυλάς.... Ἀγαθὸν γάρ, καὶ μελέτης ἕνεκα ταῦτα ποιεῖν, καὶ τοῦτο ἥδιον, διαπεραῖναι τὰς ὁδοὺς, ποικίλλοντας ἱππικαῖς τάξεσι τὰς πορείας. Ὅταν μέντοι ἔξω τῶν ὁδῶν διὰ δυσχωριῶν ἐλαύνητε, μάλα χρήσιμον, καὶ ἐν πολεμίᾳ καὶ ἐν φιλίᾳ, προελαύνειν τῆς φυλῆς

iter facis, et obscurum est an hostibus sis occursurus, per vices quiete tribus reficiendae. Periculosum enim fuerit, tunc adventare propius hostes, ubi ex equis omnes descenderint. Quod si per angustas vias tibi transeundum sit, ita duces, ut aciem in cornu protendi jubeas; sin latas in vias incidas, rursum jubebis tribus uniuscujusque frontem dilatari: ubi denique perveneritis in planiciem, tribus omnes in phalangem constituendae. Haec enim et exercitii caussa facere bonum est, atque etiam jucundius, sic itinera conficere, ut profectiones ordinum equestrium varietate condiantur. Quum extra vias per loca difficilia provehimini, perquam utile fuerit, tam in hostili quam pacata regione, quosdam ex adparitoribus cujusque tribus antecedere; qui si forte

ἑκάστης τῶν ὑπηρετῶν, οἵ τινες, ἢν ἀπόροις νάπαις ἐντυγχάνωσι, παριόντες ἐπὶ τὰ εὔπορα, δηλώσουσι τοῖς ἱππεῦσιν, ᾗ χρὴ τὴν ἐλασίαν ποιεῖσθαι, ὡς μὴ ὅλαι αἱ τάξεις πλανῶνται. Ἢν δὲ ἐπὶ κινδύνων ἐλαύνηταί που, φρονίμου ἱππάρχου, τὸ τῶν προόδων ἄλλους προόδους διερευνωμένους προηγεῖσθαι τὰ τῶν πολεμίων. Χρήσιμον δὲ, καὶ πρὸς τὸ ἐπιθέσθαι καὶ πρὸς τὸ φυλάξασθαι, καὶ τὸ ἀναμένειν ἐπὶ ταῖς διαβάσεσιν, ὡς μὴ κατακόπτωσι τοὺς ἵππους οἱ τελευταῖοι, τὸν ἡγεμόνα διώκοντες. Ἴσασι μὲν οὖν ταῦτα σχεδὸν πάντες, καρτερεῖν δ' ἐπιμελόμενοι οὐ πολλοὶ ἐθέλουσι. Προσήκει δὲ ἱππάρχῳ ἔτι ἐν εἰρήνῃ ἐπιμεμελῆσθαι, ὅπως ἐμπείρως ἕξει τῆς τε

---

in saltus invios inciderint, ad pervia transeuntes, equitibus indicent, qua equi agendi sint, ne toti ordines oberrent. Si periculosum alicubi sit iter, prudentis erit equitum magistri curare ut ante praemissos etiam praemissi quidam alii praecedant, qui res hostium perquirendo explorent. Etiam utile tam ad invadendum quam ad cavendum, ut ubi difficiles sunt transitus, alteri alteros exspectent: ne postremi, dum itineris ducem insequuntur, verberibus equos concidant. Ac norunt quidem propemodum haec omnes, sed pauci curae laborem tolerare volunt. Oportet item equitum magistrum adhuc tempore pacis in hoc incumbere, ut peritus sit

πολεμίας καὶ τῆς φιλίας χώρας· ἢν δ' ἄρα αὐτὸς ἀπείρως ἔχῃ, τῶν ἄλλων γε δὴ τοὺς ἐπιστημονεστάτους ἑκάστων τόπων παραλαμβάνειν. Πάνυ γὰρ διαφέρει ὁ ἡγούμενος, εἰδὼς τὰς ὁδοὺς, τοῦ μὴ εἰδότος· καὶ ἐπιβουλεύων δὲ πολεμίοις, ὁ εἰδὼς τοὺς τόπους, τοῦ μὴ εἰδότος πολὺ διαφέρει. Καὶ κατασκόπων δὲ, πρὶν πόλεμον εἶναι, δεῖ μεμελετηκέναι, ὅπως ἔσονται καὶ ἐκ πόλεων ἀμφοτέροις φιλίων, καὶ ἐξ ἐμπόρων· πᾶσαι γὰρ αἱ πόλεις τοὺς εἰσάγοντάς τι, ἀεὶ ὡς εὐμενεῖς, δέχονται· καὶ ψευδαυτόμολοι δ' ἔστιν ὅτε χρήσιμοι. Οὐ μέντοι τοῖς γε κατασκόποις δεῖ ποτε πιστεύοντα φυλακῆς ἀμελεῖν, ἀλλ' ἀεὶ οὕτως κατεσκευάσθαι χρὴ, ὥσπερ ἢν ἥξαντες

tam hostilis quam suorum regionis: ac si nullam earum notitiam ipse habeat, ex aliis vero sibi singulorum locorum maxime gnaros adjungat. Magnum enim discrimen est inter ducem peritum viarum, et imperitum: ut etiam is qui hostibus insidias struit, locorum peritus, multum ab imperito differt. Curae sint et exploratores ante bellum susceptum, ut haberi possint et ex civitatibus utrisque amicis, et ex mercatoribus. Omnes enim civitates admittere semper eos, ut benevolos, solent, qui aliquid important. Utiles sunt nonnunquam et ficti transfugae. Nec tamen sic exploratoribus fidendum, ut omittatur cautio; sed ita paratum semper esse oportet, quasi si jam nuntiatum sit, hostes adventare. Li-

εἰσηγγελμένοι ὦσιν οἱ πολέμιοι. Καὶ γὰρ ἢν πάνυ πιστοὶ ὦσιν οἱ κατάσκοποι, χαλεπὸν ἐν καιρῷ ἀπαγγέλλειν· πολλὰ γὰρ ἐν πολέμῳ τὰ ἐμπόδια συμπίπτει. Τάς γε μὴν ἐξαγωγὰς τοῦ ἱππικοῦ ἧττον ἂν οἱ πολέμιοι αἰσθάνοιντο, εἰ ἀπὸ παραγγέλσεως γίγνοιντο μᾶλλον, ἢ ἀπὸ κήρυκος, ἢ ἀπὸ προγραφῆς. Ἀγαθὸν οὖν καὶ, πρὸς τὸ διὰ παραγγέλσεως ἐξάγειν, τὸ δεκαδάρχους καθιστάναι, καὶ τοῖς τε δεκαδάρχοις πεμπαδάρχους, ἵνα ὡς ἐλαχίστοις ἕκαστος παραγγέλλῃ, καὶ τὸ μέτωπον δὲ ὅπως μηκύνοιεν ἂν τῆς τάξεως ἀταράκτως οἱ πεμπάδαρχοι παράγοντες, ὁπότε τούτου καιρὸς εἴη. Ὅταν γε μὴν προφυλάττειν δέῃ, ἐγὼ μὲν ἀεὶ ἐπαινῶ τὰς κρυπτὰς

---

cet enim valde fideles sint exploratores, in eo tamen difficultas est, ut aliquid in tempore nuncient. Quum multa in bello accidere impedimenta soleant. Eductiones equitatus minus hostes sentient, si potius eae denuntientur, quam si praeconis voce, vel per edictum imperentur. Ad hoc igitur, ut eductiones denuntiando fiant, bonum erit constituere decuriones, et cum decurionibus quinionum quoque duces: tum ut paucissimis unusquisque denuntiet, tum etiam ut duces hi quinionum suo tempore procedentes, absque perturbatione frontem aciei exporrigant. Ubi praecavendum est, equidem occultas semper et speculationes et excubias laudo. Sic enim

σκοπιάς τε καὶ φυλακάς· οὕτω γὰρ ἅμα μὲν τῶν φίλων φυλακαὶ γίγνονται, ἅμα δὲ τοῖς πολεμίοις ἐνέδραι κατασκευάζονται. Καὶ αὐτοὶ μὲν δυσεπιβουλευτότεροί εἰσιν ἀφανεῖς ὄντες, τοῖς δὲ πολεμίοις φοβερώτεροι. Τὸ γὰρ εἰδέναι μὲν, ὅτι εἰσί που φυλακαὶ, ὅπου δ᾽ εἰσὶ, καὶ ὁπόσαι, μὴ εἰδέναι, τοῦτο θαῤῥεῖν μὲν κωλύει τοὺς πολεμίους, ὑποπτεύειν δὲ ἀναγκάζει πάντα τὰ χωρία· αἱ δὲ φανεραὶ φυλακαὶ δῆλα ἔχουσι καὶ τὰ δεινὰ καὶ τὰ εὐθαρσῆ. Ἔτι δὲ τῷ μὲν κρυπτὰς ἔχοντι φυλακὰς ἐξέσται μὲν, φανεροῖς ὀλίγοις ἔμπροσθεν τῶν κρυπτῶν φυλάττοντα, πειρᾶσθαι τοὺς πολεμίους εἰς ἐνέδρας ὑπάγειν. Ἀγρευ-

---

et excubiae simul pro amicis habentur, et hostibus simul insidiae struuntur. Minus etiam speculatores ipsi, quum nihil de eis constat, insidiis hostium expositi sunt; et hostibus hoc modo sunt formidabiliores. Nam scire, quasdam esse collocatas alicubi excubias; sed ubi sint, et quo numero, nescire: id vero fidentibus hostes animis esse prohibet, et habere suspecta cogit omnia loca. Manifestae vero excubiae tam periculorum quam fiduciae causas apertas habent. Praeterea licebit occultas habenti excubias, ut cum paucis manifestis ante illos occultos excubans, hostes in insidias pertrahere conetur: nec idoneum minus venandis hostibus, etiam post occultos cum aliis manifestis nonnunquam excubare. Nam hac quoque ratione non aliter circumveniuntur hostes,

τικὸν δὲ, καὶ ὄπισθεν τῶν κρυπτῶν ἄλλοις φανερῶς ἔστιν ὅτε φυλάττειν· καὶ τοῦτο γὰρ ἐξαπατητικὸν τῶν πολεμίων ὁμοίως τῷ πρόσθεν εἰρημένῳ. Ἀλλὰ μὴν φρονίμου γε ἄρχοντος καὶ τὸ μή ποτε κινδυνεύειν ἑκόντα, πλὴν ὅπου ἂν πρόδηλον ᾖ, ὅτι πλεῖον ἕξει τῶν πολεμίων. Τὸ δὲ ὑπηρετεῖν τὰ ἥδιστα τοῖς πολεμίοις, προδοσία τῶν ξυμμάχων δικαίως ἂν μᾶλλον, ἢ ἀνδρία κρίνοιτο. Σῶφρον δὲ καὶ τὸ ἐκεῖσε ὁρμᾶν, ὅπου ἂν ἀσθενῆ τὰ τῶν πολεμίων ᾖ, κἂν πρόσω ὄντα τυγχάνῃ. Τὸ γὰρ σφόδρα πονῆσαι ἀκινδυνότερον, ἢ πρὸς τοὺς κρείττους ἀγωνίζεσθαι. Ἢν δέ ποι εἰς μέσον φιλίων τειχέων εἰσίωσιν οἱ πολέμιοι, κἂν πολὺ κρείττους ὄντες, καλὸν μὲν

ac prius indicata. Prudentis etiam ducis est, in periculum ultro se non conjicere; nisi quum manifestum est, potiorem ipsius quam hostium, conditionem futuram. At hostibus suppeditare causam voluptatis maximae, multo justius esse proditio sociorum, quam fortitudo, judicabitur. Prudens id quoque facinus, illuc progredi, ubi vires hostium debiles sunt, licet intervallo magno distent. Nam minus est in vehementi labore periculi, quam si proelio cum potioribus decertandum sit. Quod si medias inter munitiones et castella tuorum penetraverint hostes, licet longe viribus superiores sint;

ἐντεῦθεν ἐπιχειρεῖν, ὁποτέρωθι ἂν λελήθῃς παρών· καλὸν δὲ καὶ ἅμα ἀμφοτέρωθεν. Ὅταν γὰρ οἱ ἕτεροι ἀποχωρῶσιν, οἱ ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα ἐλαύνοντες ταράττοιεν μὲν ἂν τοὺς πολεμίους, σώζοιεν δ᾽ ἂν τοὺς φιλίους. Καὶ τὸ μὲν διὰ κατασκόπων πειρᾶσθαι εἰδέναι τὰ τῶν πολεμίων, πάλαι εἴρηται ὡς ἀγαθόν ἐστιν. Ἐγὼ δὲ πάντων ἄριστον νομίζω εἶναι, τὸ αὐτὸν πειρᾶσθαι, ἢν ᾖ ποθὲν ἐξ ἀσφαλοῦς θεώμενον τοὺς πολεμίους ἀθρεῖν, ἤν τι ἁμαρτάνωσι. Καὶ τὸ μὲν κλαπῆναι δυνατὸν πέμπειν χρὴ τοὺς ἐπιτηδείους κλέψοντας, τὸ δὲ ἁρπασθῆναι ἐγχωροῦν, ἐφιέναι τοὺς ἁρπάσοντας. Ἢν δὲ, πορευομένων που τῶν πολεμίων, ἀπαρτᾶταί τι ἀσθενέστερον τῆς

---

pulchrum tamen eos hinc adgredi, quacunque tandem a parte clam hostibus adsis; nec minus honestum, id simul ab utraque parte fieri. Quum enim alii se recipient, adequitantes ab alterutro latere tui, tum perturbabunt hostes, tum saluti suorum consulent. Dictum jampridem, bonum esse, dari operam ut res hostium per exploratores cognoscantur. Ego vero esse omnium optimum existimo, ut aliquis ipse, si de tuto quopiam loco liceat hostes alicunde contemplari, num in aliquo peccent, inspicere conetur. Ac siquidem aliquid eis furtim adimi poterit, ad hoc furtim peragendum idonei quidam mittendi: quod autem rapinae expositum, mit-

αὐτοῦ δυνάμεως, ἢ θαῤῥοῦν ἀποσκεδαννύηται, οὐδὲ ταῦτα χρὴ λανθάνειν· ἀεὶ μέντοι ἰσχυροτέρῳ τὸ ἀσθενέστερον θηρᾶν. Δυνατὸν δὲ προσέχοντι τὸν νοῦν ταῦτα καταμανθάνειν· ἐπεὶ καὶ βραχυγνωμονέστερα ἀνθρώπου θηρία, οἵ τε ἰκτῖνοι δύνανται, ὃ ἂν ἀφύλακτον ᾖ, ἁρπάσαντες, εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἀποχωρεῖν, πρὶν ληφθῆναι· καὶ οἱ λύκοι δὲ τά τε ἐρημούμενα φυλακῆς ἀγρεύουσι, καὶ τὰ ἐν τοῖς δυσοράτοις κλέπτουσι. Κἂν μεταθέων γέ τις ἐπιγίγνηται κύων, ἣν μὲν ἥττων ᾖ, τούτῳ ἐπιτίθεται· ἢν δὲ κρείττων, ἀποσφάξας ὅ, τι ἂν ἔχῃ, ἀποχωρεῖ. Ὅταν δέ γε φυλακῆς καταφρονῶσι λύκοι, τάξαντες ἑαυτῶν τοὺς μὲν ἀπελαύνειν τὴν φυλακὴν, τοὺς δὲ ἁρπά-

---

tendi qui rapiant. Si hostibus aliquo proficiscentibus, pars quaedam copiarum hostilium debilior a tergo maneat, quam ipse sit, aut sumta fiducia palari ausit: ne hoc quidem ignorare debet, sic tamen, ut manu validiore venetur id quod est debilius. Potest autem haec animadvertere, qui mentem eis adhibet; quandoquidem et bestiae, quibus intelligentia minor est, quam homini, puta milvii, si quid incustoditum sit, rapere norunt, et prius in tuta se recipere, quam capiantur: et lupi, quae custodia destituuntur, venari solent, et in obscuris abdita furantur. Idem lupus, si canis insequens superveniat, viribus inferiorem adgreditur: sin ille superior sit, jugulatis iis quae nactus est, discedit. Ubi vero lupi

ζειν, οὕτω τὰ ἐπιτήδεια πορίζονται. Θηρίων γε μὴν δυναμένων τὰ τοιαῦτα φρονίμως λῃΐζεσθαι, πῶς οὐκ ἄνθρωπόν γε ὄντα εἰκὸς σοφώτερον τούτων φαίνεσθαι, ἃ καὶ αὐτὰ τέχνῃ ὑπ' ἀνθρώπου ἁλίσκεται;

ε'. Κἀκεῖνά γε μὴν εἰδέναι ἱππικοῦ ἀνδρὸς, ἐκ τόσου ἂν ἵππος πεζὸν ἕλοι, καὶ ἐξ ὁπόσου βραδεῖς ἂν ἵπποι ταχεῖς ἀποφύγοιεν. Ἱππαρχικὸν δὲ καὶ χωρία γιγνώσκειν, ἔνθα πεζοὶ κρείττους ἱππέων, καὶ ἔνθα πεζῶν κρείττους ἱππεῖς. Χρὴ δὲ μηχανητικὸν εἶναι, καὶ τοῦ πολλοὺς μὲν φαίνεσθαι τοὺς ὀλίγους ἱππέας, πάλιν δ' ὀλίγους τοὺς πολλούς· καὶ τοῦ δοκεῖν παρόντα μὲν ἀπεῖναι, ἀπόντα

---

custodiam contemnere ausi fuerint, ordinatis suis partim ad abigendos custodes, partim ad rapiendum, ita necessaria sibi adquirunt. Quum igitur bestiae prudenter in agendis hisce praedis se gerant, quomodo non par fuerit, eum qui homo sit, sapientiorem se declarare bestiis, quae ipsae capi arte ab homine solent.

5. Hoc quoque scire vir equestris debet, quonam ex intervallo peditem ceperit eques, et quantum ad intervallum equi tardi celeres effugerint. Itidem ad equitum magistri munus pertinet scire loca, quibus in locis pedites equitibus superiores sint, ac vicissim peditibus equites. Etiam sollerti artificio moliri debet, ut pauci equites, multi esse videantur; et multi vicissim, paucorum speciem habeant: itemque si praesens sit, ut abesse videatur;

δεῖ παρεῖναι· καὶ τοῦ μὴ τὰ τῶν πολεμίων μόνον κλέπτειν ἐπίστασθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας ἅμα κλέπτοντα, ἐξ ἀπροσδοκήτου τοῖς πολεμίοις ἐπιτίθεσθαι. Ἀγαθὸν δὲ μηχάνημα καὶ τὸ δύνασθαι, ὅταν μὲν τὰ ἑαυτοῦ ἀσθενῶς ἔχῃ, φόβον παρασκευάζειν τοῖς πολεμίοις, ὡς μὴ ἐπιτιθῶνται· ὅταν δ᾽ ἐρρωμένα, θάρσος αὐτοῖς ἐμποιεῖν, ὡς ἐγχειρῶσιν. Οὕτω γὰρ αὐτὸς μὲν ἂν ἥκιστα κακῶς πάσχοις, τοὺς δὲ πολεμίους μάλιστ᾽ ἂν ἁμαρτάνοντας λαμβάνοις. Ὅπως δὲ μὴ προστάττειν δοκῶ ἀδύνατα, καὶ γράψω ὡς ἂν γίγνοιτο τὰ δοκοῦντα αὐτῶν χαλεπώτατα εἶναι. Τὸ μὲν τοίνυν μὴ σφάλλεσθαι ἐγχειροῦντα διώκειν ἢ ἀποχωρεῖν, ἐμπειρία ποιεῖ

---

si abest, adesse: neque tantum ut norit hostibus sua furtim praeripere, verum equites etiam suos furtim circumveniendo, adoriri hostes de improviso. Egregium et hoc artificium, si possit, quum ipse viribus inferior est, metum hostibus incutere, ne se adoriantur: quum potior ipse viribus, eorundem animis indere fiduciam, ut adgrediantur. Sic enim et ipse minimum detrimenti acceperis, et inprimis hostes in errore deprehendere possis. Ne vero, quae fieri nequeant, praecipere videar: prodam sane litteris, quomodo et illa fiant, quae in his difficillima videntur. Itaque ne quis in conatu vel insequendi, vel abscedendi, offendat; ex

ἵππων δυνάμεως. Πῶς δ' ἂν ἐμπείρως ἔχοι; Εἰ προσέχοι τὸν νοῦν ἐν ταῖς μετὰ φιλίας ἀνθιππασίαις, οἷα ἀποβαίνουσιν ἐκ τῶν διώξεών τε καὶ φυγῶν. Ὅταν μέντοι βούλῃ τοὺς ἱππέας πολλοὺς φαίνεσθαι, ἓν μὲν πρῶτον ὑπαρχέτω, ἤνπερ ἐγχωρῇ, μὴ ἐγγὺς τῶν πολεμίων ἐγχειρεῖν ἐξαπατᾷν· καὶ γὰρ ἀσφαλέστερον τὸ πρόσω, καὶ ἀπατητικώτερον. Ἔπειτα δὲ χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἀθρόοι μὲν ἵπποι πολλοὶ φαίνονται διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ζώου· διασπειρόμενοι δ' εὐαρίθμητοι γίγνονται. Ἔτι δ' ἂν πλεῖόν σοι τὸ ἱππικὸν τοῦ ὄντος φαίνοιτο, εἰ τοὺς ἱπποκόμους εἰς τοὺς ἱππέας ἐνισταίης, μάλιστα μὲν δόρατα, εἰ δὲ μὴ, ὅμοια δόρασιν ἔχοντας, ἤν τε ἑστηκὸς ἐπι-

---

eo consequetur, si vires equorum perspectas habeat. Quonam vero modo perspectas habere possit? Si animum adtendat in adversis provectionibus, quae cum benevolentia fiunt; quales et e persequendo, et fugiendo discedant. Quum vero volueris equites multorum habere speciem, unum hoc primum esto, si liceat, ne prope hostes fraudem aliquam moliaris. Tutius enim quod e longinquo fit, et ad fraudem aptius. Deinde sciendum, equos catervatim incedentes, speciem multorum habere, propter ipsius animalis magnitudinem: quum dispersi, facile numerari possint. Praeterea tibi copiosior equitatus adesse videbitur, quam sit reapse, si curatores equorum inter equites constituas, praeser-

δεικνύῃς τὸ ἱππικὸν, ἤν τι παράγῃς· ἀνάγκη γὰρ, τὸν ὄγκον τῆς τάξεως οὕτω μείζω τε καὶ πυκνότερον φαίνεσθαι. Ἢν δ' αὖ τοὺς πολλοὺς ὀλίγους δοκεῖν εἶναι, ἢν μέν σοι χωρία ὑπάρχῃ, οἷα συγκρύπτειν, δῆλον ὅτι, τοὺς μὲν ἐν τῷ φανερῷ ἔχων, τοὺς δ' εἰς τὸ ἄδηλον ἀποκρύπτων, κλέπτοις ἂν τοὺς ἱππέας· ἢν δὲ πᾶν καταφανὲς ᾖ τὸ χωρίον, δεκάδας χρὴ στοιχούσας ποιήσαντα, διαλειπούσας παράγειν· καὶ τοὺς μὲν πρὸ τῶν πολεμίων ἱππέας ἑκάστης δεκάδος ὀρθὰ τὰ δόρατα ἔχειν, τοὺς δ' ἄλλους ταπεινὰ καὶ μὴ ὑπερηφανῆ. Φοβεῖν γε μὴν τοὺς πολεμίους, καὶ ψευδενέδρας, οἷόν τε καὶ ψευδαβοηθείας, καὶ ψευδαγγελίας ποιοῦντα. Θαρσοῦσι δὲ μά-

---

-tim hastas, aut hastis aliquid simile tenentes; sive consistentem alicubi equitatum exhibeas, seu traducas. Nam hoc modo necesse est aciei molem et majorem et spissiorem videri. Sin multos velis haberi pro paucis, siquidem ejusmodi loca tibi sint ad manum, in quibus occultare liceat; nimirum in aperto quosdam exhibens, in obscuro quosdam abdens, hac subtractione numerum equitum deminues: si vero locus ipse totus oculis expositus sit, ordinatas in unam seriem decurias ex intervallo traduces; et equites quidem cujusque decuriae, qui hostibus ante oculos sunt, hastas tenere rectas debent; caeteri depressas, et minime supereminentes. Licet etiam terrorem hostibus incutere, tum fictas insidias,

λιστα πολέμιοι, ὅταν τοῖς ἐναντίοις πράγματα καὶ ἀσχολίας πυνθάνωνται. Τούτων δὲ γεγραμμένων, μηχανᾶσθαι αὐτὸν χρὴ πρὸς τὸ παρὸν ἀεὶ ἀπατᾷν· ὄντως γὰρ οὐδὲν κερδαλεώτερον ἐν πολέμῳ ἀπάτης. Ὁπότε γε καὶ οἱ παῖδες, ὅταν παίζωσι, ποσὶ δὲ ἃ δύνανται ἀπατᾷν προΐσχοντες, ὥστε, ὀλίγους τ' ἔχοντας, πολλοὺς δοκεῖν ἔχειν, καὶ πολλοὺς προέχοντας, ὀλίγους φαίνεσθαι ἔχειν· πῶς οὐκ ἄνδρες γε, τῷ ἐξαπατᾷν προσέχοντες τὸν νοῦν, δύναιντ' ἂν τοιαῦτα μηχανᾶσθαι; Καὶ ἐνθυμούμενος δ' ἂν τὰ ἐν τοῖς πολέμοις πλεονεκτήματα, εὕροι ἄν τις τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα σὺν ἀπάτῃ γεγενημένα. Ὧν ἕνεκα ἢ

---

tum auxilia ficta, fictosque rumores excogitando. Tum vero confidentissimi sunt hostes, quum adversariis multa negotia, multas occupationes exhiberi audiunt. His ita descriptis, ipsius jam ducis fuerit id moliri, ut pro re praesenti semper aliquam fallaciam struat. Nam revera nihil adeo fructuosum in bello, atque fallacia. Quum vero etiam pueri, quoties ludunt, praetextu fallendi faciant, quaecumque possunt, ut paucos habentes, multos habere videantur; et multos habere se praeferentes, speciem paucorum exhibeant: quid vetet quominus etiam viri, si fraudibus animum adjiciant, hujusmodi artificiis uti possint? Nam si cum animo suo meliores in bello conditiones aliquis expendat, is majorem earum partem, et quidem insigniores fraude captatas et partas

οὐκ ἐγχειρητέον ἄρχειν, ἢ τοῦτο σὺν τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ καὶ παρὰ θεῶν αἰτητέον δύνασθαι ποιεῖν, καὶ αὐτῷ μηχανητέον. Οἷς δὲ θάλαττα πρόσεστιν, ἀπατητικὸν καὶ τὸ πλοῖα παρασκευαζόμενον πεζῇ τι πρᾶξαι, καὶ τὸ πεζῇ προσποιούμενον ἐπιβουλεύειν, κατὰ θάλατταν ἐπιχειρῆσαι. Ἱππαρχικὸν δὲ καὶ τὸ διδάσκειν τὴν πόλιν, ὡς ἀσθενὲς τὸ πεζῶν ἔρημον ἱππικὸν πρὸς τὸ ἅμ' ἵπποις πεζοὺς ἔχειν. Ἱππαρχικὸν δὲ καὶ, τὸ λαβόντα πεζοὺς, αὐτοῖς χρῆσθαι. Ἔστι δὲ πεζοὺς οὐ μόνον ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ ὄπισθεν ἵππων ἀποκρύψασθαι· πολὺ γὰρ μείζων ὁ ἱππεὺς τοῦ πεζοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα ἐγὼ, καὶ ὅσα πρὸς τούτοις τὶς μηχανήσεται, ἢ βίᾳ ἢ τέχνῃ

inveniet. Quapropter vel non capessendum imperium, vel, ut hoc quoque praestare possit, divinitus praeter alia petendum, et ipsimet in hoc adnitendum. Qui mare vicinum habent, iis ad fraudem hoc quoque commodum, ut dum naves instruunt, aliquid terra gerant: ac vicissim, dum terra insidias se moliri simulant, mari rem adgrediantur. Etiam hoc equitum magistri est, docere civitatem, quam debile quiddam sit equitatus a peditatu destitutus; ut una cum equis et pedites habeat. Nec minus ad officium magistri equitum pertinet, ut peditibus acceptis uti possit. Ac licet pedites non tantum inter equos, sed etiam post equos occultare. Nam longe grandior est eques homine pedestri. Haec vero equidem universa,

αἱρεῖν τοὺς ἐναντίους βουλόμενος, σὺν τῷ θεῷ πράττειν συμβουλεύω, ἵνα καὶ τὴν τύχην συνεπαινῇ, θεῶν ἵλεων ὄντων. Ἔστι δὲ ὅτε πάνυ ἀπατητικὸν καὶ τὸ λίαν φυλακτικὸν προσποιήσασθαι εἶναι καὶ μηδαμῶς φιλοκίνδυνον· τοῦτο γὰρ τοὺς πολεμίους πολλάκις προάγεται, ἀφυλακτοῦντας μᾶλλον ἁμαρτάνειν. Ἢν δὲ ἅπαξ δόξῃ τις φιλοκίνδυνος εἶναι, ἔξεστι, καὶ ἡσυχίαν ἔχοντα, προσποιούμενον δὲ πράξειν τι, πράγματα τοῖς πολεμίοις παρέχειν.

ϛ'. Ἀλλὰ γὰρ οὐδὲν ἄν τις δύναιτο πλάσαι, οἷον βούλεται, εἰ μὴ, ἐξ ὧν γε πλάττοιτο, παρεσκευασμένα εἴη, ὡς πείθεσθαι τῇ τοῦ χειροτέχνου γνώμῃ· οὐδὲ γοῦν αὖ

et si qua moliri aliquis praeterea volet, in conatu hostis aut vi aut arte superandi, divina cum ope suscipienda consulo; ut numine sibi placato ac propitio, fortunam quoque prosperam praedicare possit. Nonnunquam et illud aptissimum ad fraudem, si nimis se cautum quisquam simulet, aleaeque belli tentandae nequaquam cupidum. Hoc enim hostes eo saepius adigit, ut omisso cavendi et excubandi studio, magis delinquant. Si quis semel visus fuerit adeundi periculi cupidus esse, potest hostibus, etiam quiescendo, dum aliquid se facturum simulat, negotia facessere.

6. Sed enim ex animi sui arbitrio nihil formare quispiam possit, si non ea de quibus aliquid fingendum ita com-

ἐξ ἀνδρῶν, εἰ μὴ σὺν θεῷ, οὕτω παρεσκευασμένοι ἔσονται, ὡς φιλικῶς γε ἔχειν πρὸς τὸν ἄρχοντα, καὶ φρονιμώτερον σφῶν αὐτὸν ἡγήσονται περὶ τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγώνων. Εὐνοϊκῶς μὲν οὖν ἔχειν καὶ ἐκ τῶνδε εἰκὸς τοὺς ἀρχομένους, ὅταν φιλοφρόνως τις ἔχῃ πρὸς αὐτοὺς καὶ προνοῶν φαίνηται, ὅπως τε σῖτον ἕξουσι, καὶ ὅπως ἀσφαλῶς μὲν ἀποχωρήσουσι, πεφυλαγμένως δὲ ἀναπαύσονται. Ἐν δὲ ταῖς φρουραῖς χρὴ καὶ χιλοῦ, καὶ σκηνῶν, καὶ ὑδάτων, καὶ φυλακῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων φανερὸν εἶναι ἐπιμελούμενον, καὶ προνοοῦντά γε καὶ ἀγρυπνοῦντα ἕνεκα τῶν ἀρχομένων. Καὶ ὅταν γε πλέον ἔχῃ τι, τὸ μεταδοῦναι κερδαλέον τῷ προεστη-

---

parata sint, ut artificis voluntati cedant. Nec enim ex hominibus sic aliqui unquam instructi erunt, ut amore prosequantur illum qui eis cum imperio praeest, utque eum se prudentiorem judicent in iis quae ad certamina cum hostibus ineunda pertinent, nisi Deo volente. Hinc quoque conciliari benevolentiam illorum, qui reguntur, consentaneum est; si comiter aliquis eos complectatur, ac prospicere se declaret, ut et victum habeant, et tuto se recipiant, et idonea muniti custodia quiescant. In praesidiis manifesta debet ejus esse cura de pabulo, et tentoriis, et aquis, et excubiis, et aliis rebus necessariis; itemque providentia ipsius, et vigilantia pro iis quos regit. Ubi copia quadam rei alicujus

κότι. Ἥκιστα δ᾽ ἂν καταφρονοῖεν ἄρχοντος, ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, εἰ, ὁπόσα ἐκείνοις παραινοίη, αὐτὸς ταῦτα βέλτιον ἐκείνων φαίνοιτο ποιῶν. Ἀρξάμενον οὖν δεῖ ἀπὸ τοῦ ἀναβαίνειν ἐπὶ τοὺς ἵππους, πάντα τὰ ἐν ἱππικῇ μελετᾷν, ὅπως ὁρῶσι τὸν ἄρχοντα δυνάμενον ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ τάφρους ἀσφαλῶς περᾷν, καὶ τειχία ὑπεραπηδᾷν, καὶ ἀπ᾽ ὄχθων καταίρειν, καὶ ἀκοντίζειν ἱκανῶς· πάντα γὰρ ταῦτα προκόπτει τι εἰς τὸ μὴ καταφρονεῖσθαι. Ἢν δὲ δὴ καὶ πράττειν γνῶσιν ἐπιστάμενόν τε, καὶ δυνάμενον παρασκευάζειν, ὡς ἂν πλέον ἔχοιεν τῶν πολεμίων· πρὸς δὲ τούτοις, κἂν ἐκεῖνο λάβωσιν εἰς τὴν γνώμην, ὡς οὔτ᾽ ἂν εἰκῇ, οὔτ᾽ ἄνευ θεῶν, οὔτε

---

abundat is qui aliis praeest, lucrosum erit, id suis impertiri. Minime vero contemnent eum, qui cum imperio est, si quaecumque, ut paucis rem complectar, suos facere jusserit, ea rectius ipsis facere visus fuerit. Quapropter exordiens ab inscendendis equis, exercere omnia debet ad rem equestrem pertinentia: quo praefectum suum posse videant in equo et fossas tuto trajicere, et muros superare, et de tumulis se demittere, et idonee jaculari. Nam haec omnia nonnihil ad hoc conferunt adjumenti, ne contemtui sit. Jam si rerum gerendarum peritum esse norint, et idoneum ad efficiendum, ut hostibus ipsi potiore loco sint; et animis praeterea impresserint, eum nec temere, nec absque numinis ope, nec

παρὰ τὰ ἱερὰ ἡγήσαιτ' ἂν ἐπὶ πολεμίους· πάντα ταῦτα πιθανωτέρους τῷ ἄρχοντι τοὺς ἀρχομένους ποιεῖ.

ζ'. Παντὶ μὲν οὖν προσήκει ἄρχοντι φρονίμῳ εἶναι· πολὺ μέντοι τῶν Ἀθηναίων ἵππαρχον διαφέρειν δεῖ καὶ τῷ τοὺς θεοὺς θεραπεύειν, καὶ τῷ πολεμικὸν εἶναι· ᾧ γε ὑπάρχουσι μὲν ὅμοροι ἀντίπαλοι ἱππεῖς τε παραπλήσιοι τὸ πλῆθος, καὶ ὁπλῖται πολλοί. Κἂν μὲν εἰς τὴν πολεμίαν ἐμβάλλειν ἐπιχειρῇ ἄνευ τῆς ἄλλης πόλεως, πρὸς ἀμφοτέρους ταύτας μόνοις ἂν τοῖς ἱππεῦσι διακινδυνεύοι. Ἢν δὲ οἱ πολέμιοι εἰς τὴν Ἀθηναίων χώραν ἐμβάλλωσι, πρῶτον μὲν οὐκ ἂν ἄλλως ἔλθοιεν, εἰ μὴ σὺν ἄλλοις τε ἱππεῦσι πρὸς τοῖς

---

extis adversantibus in hostes ductorum: haec scilicet ejusmodi sunt omnia, magis ut morigeros praefecto reddant illos qui ejus imperio continentur.

7. Ac prudentem sane quemvis esse convenit, qui cum imperio sit: at populi Atheniensis equitum magistrum longe aliis praestare tum cultu Deorum immortalium tum usu rei militaris oportet; quum ei finitimi sint adversarii, tam equites numero pares, quam pedites sane multi. Si agrum hostilem sine reliquae civitatis auxiliis invadere conetur, adversus illos ambos ei solo cum equitatu periclitandum erit: sin hostes in Atheniensium regionem irrumpant, primum aliter non venient, quam aliis ad suos equitibus adjunctis, et

ἑαυτῶν, καὶ πρὸς τούτοις, ὁπλίταις, ὁπόσοις ἂν οἴωνται πάντας Ἀθηναίους μὴ ἱκανοὺς εἶναι μάχεσθαι. Πρὸς οὖν τοσούτους πολεμίους ἢν μὲν ἡ πόλις πᾶσα ἐπεξίῃ ἀρήξουσα τῇ χώρᾳ, ἐλπίδες καλαί. Ἱππεῖς τε γὰρ σὺν θεῷ ἀμείνους, ἤν τις αὐτῶν ἐπιμελῆται ὡς δεῖ, ὁπλῖταί τε οὐ μείους ἔσονται, καὶ τὰ σώματα τοίνυν οὐ χεῖρω ἔχοντες, καὶ τὰς ψυχὰς φιλοτιμότεροι, ἢν ὀρθῶς ἀσκηθῶσι σὺν θεῷ. Καὶ μὴν ἐπί γε τοῖς προγόνοις οὐ μεῖον Ἀθηναῖοι, ἢ Βοιωτοὶ φρονοῦσιν. Ἢν δὲ ἡ μὲν πόλις τρέπηται ἐπὶ τὰ ναυτικὰ, καὶ ἀρκῇ αὐτῇ τὰ τείχη διασώζειν, ὥσπερ καὶ ὁπότε Λακεδαιμόνιοι σὺν ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν ἐνέβαλον

---

cum illis praeterea peditum copiis, quibus Athenienses universos impares ad pugnam futuros existiment. Itaque si contra tantam hostium multitudinem civitas tota prodire velit, ut opem regioni ferat; spem bonam concipere licebit. Nam et equites Deo juvante meliores, si quis eorum curam convenientem gerat, et pedites itidem non pauciores erunt: quorum quidem nec corpora deteriora sunt, et animi longe laudis avidiores, si Deo propitio recte fuerint exerciti. Majores sane quod adtinet, non minus Athenienses eorum nomine quam Boeoti, semet efferunt. Si vero civitas ad rem navalem se converterit, et moenia tueri satis sibi duxerit, uti tum quoque factum quum Lacedaemonii Graecis universis sibi ad-

τοὺς δὲ ἱππέας ἀξιώσειε τά τε ἐκτὸς τοῦ τείχους διασώζειν, καὶ αὐτοὺς μόνους διακινδυνεύειν πρὸς πάντας τοὺς ἐναντίους· ἐνταῦθα δὴ θεῶν μὲν, οἶμαι, πρῶτον συμμάχων ἰσχυρῶν δεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν ἵππαρχον προσήκει ἀποτετελεσμένον ἄνδρα εἶναι. Καὶ γὰρ φρονήσεως δεῖ πολλῆς πρὸς τοὺς πολὺ πλείους, καὶ τόλμης, ὁπότε καιρὸς παραπέσοι. Δεῖ δὲ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ πονεῖν αὐτὸν ἱκανὸν εἶναι. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν στράτευμα διακινδυνεύων, ᾧ μηδὲ ὅλη ἡ πόλις θέλοι ἀντικαθίστασθαι, δηλονότι πάσχοι ἂν, ὅ,τι οἱ κρείττους βούλοιντο, ποιεῖν δὲ οὐδὲν ἂν ἱκανὸς εἴη. Εἰ δὲ φυλάττει μὲν τὰ ἔξω τείχους

---

junctis Atticam invaserunt; equitesque sitis extra muros esse subsidio voluerit, ac solos contra copias adversariorum omnes periclitari: tum vero primum, mea sane sententia, divino erit opus auxilio firmo, atque ipsum deinde magistrum equitum esse virum prorsus absolutum conveniet. Nam et prudentia magna contra longe plures, et audacia requiritur, quum opportunitas obtulerit. Itidem arbitror eum laboribus perferendis idoneum esse debere. Si enim exercitu tali praesente, cui ne tota quidem civitas se putet objiciendam, periclitari velit; nimirum feret, quidquid illi viribus superiores faciundum statuerint, nullam ad rem peragendam satis ipse idoneus. At vero si extra muros sita tot equitibus

τοσούτοις, ὅσοι σκοπεύειν τε τοὺς πολεμίους ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἀναχωρεῖν εἰς τὸ ἀσφαλὲς τὰ δεόμενα ὡς ἐκ πλείστου, ἱκανοὶ δὲ καὶ προορᾷν οὐδὲν ἧττον οἱ ὀλίγοι τῶν πολλῶν· καὶ φυλάττειν τοίνυν καὶ ἀναχωρίζειν τὰ φίλια οὐκ ἀκαιρότεροι, οἱ μήτε αὐτοῖς μήτε τοῖς ἵπποις πιστεύοντες· ὁ γὰρ φόβος δεινὸς δοκεῖ συμφύλαξ εἶναι. Τοὺς μὲν φύλακας ἐκ τούτων ἄν τις ποιῶν, ἴσως ὀρθῶς βουλεύοιτο· τοὺς δὲ περιττοὺς τῆς φυλακῆς εἰ μέν τις στρατιὰν ἔχειν ἡγήσεται, ὀλίγη αὐτῷ φανεῖται· τοῦ παντὸς γὰρ ἐνδεήσεται, ὥστε ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς διακινδυνεύειν. Ἢν δὲ ὡς λῃσταῖς αὐτοῖς χρῆται, πάνυ ἄν, ὡς τὸ εἰκός, ἱκανὴν τοῦτο πράττειν ἔχοι δύναμιν. Δεῖ δέ, ὡς

---

custodiat, quot hostium rebus speculandis sufficient, et iis majore ex parte in tutum subducendis, quibus hoc opus est; sique non minus idonei sunt ad prospiciendum pauci, quam plures: sane tum ad custodiendas tum ad subducendas amicorum res non minus erunt opportuni qui nec seipsis nec equis suis satis fidunt. Nam metus in custodiendo socius acer esse videtur. Itaque rectum consilium capiet, qui de his custodes ac praesidiarios efficiet. Eos vero, qui constituta jam custodia superfuerint, si quis ut exercitum habere se duxerit; sane perexiguus hic ei videbitur. Nam in universum erit inferior ad pugnae periculum aperto marte subeundum. Sin eis ut praedonibus utatur, satis superque magnas

ἐμοὶ δοκεῖ, τοὺς παρεσκευασμένους ἀεὶ ἔχοντα, ὡς ποιεῖν τι μὴ καταφανῆ ὄντα, φυλάττειν, ἤν τι ἁμαρτάνῃ τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα. Φιλοῦσι δέ πως στρατιῶται, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσούτῳ πλείω ἁμαρτάνειν. Ἢ γὰρ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπιμελείᾳ σκεδάννυνται, ἢ πορευομένων ἀταξίᾳ οἱ μὲν προέρχονται, οἱ δὲ ὑπολείπονται πλέον τοῦ καιροῦ. Τὰ οὖν τοιαῦτα ἁμαρτήματα οὐ χρὴ παριέναι ἀκόλαστα, (εἰ δὲ μὴ, ὅλη ἡ χώρα στρατόπεδον ἔσται) ἐκεῖνο καλῶς προνοοῦντα, ἢ ποιήσαντά τι φθάσαι ἀποχωρήσαντα, πρὶν τὸ πολὺ βοηθοῦν ἐπιγενέσθαι. Πολλάκις δὲ πορευόμενον στράτευμα καὶ εἰς ὁδοὺς ἔρχεται, ἐν αἷς οὐδὲν πλεῖον οἱ πολλοὶ τῶν ὀλίγων δύναν-

---

ad hoc institutum copias habebit, uti quidem adparet. Debet autem, meo judicio, paratos semper habere suos, et occultando suas actiones et consilia, num in aliqua re delinquat hostilis exercitus, observare. Solent vero plerumqure milites, quanto plures sunt, tanto magis peccare ac labi. Nam vel ob curam parandi res necessarias, hinc inde disperguntur; vel iter absque ordine facientes, alii praecedunt, alii longius quam par et opportunum sit, a tergo manent. Hujusmodi errores et peccata minime relinquenda sunt impunita, nisi quis regionem totam castra dispersi militis esse velit: et hoc recte providendum, ut facinore quodam edito prius abscedat, quam majores hostium copiae ferendi auxilii causa

ται. Καὶ ἐν διαβάσεσί γέ ἐστι τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν, ἀσφαλῶς ἐφεπομένῳ, ταμιεύσασθαι, ὥστε, ὁπόσοις ἂν βούληται τῶν πολεμίων, ἐπιτίθεσθαι. Ἔστι δὲ ὅτε καλὸν καὶ στρατοπεδευομένοις, καὶ ἀριστῶσι, καὶ δειπνοποιουμένοις ἐπιχειρεῖν, καὶ ἐκ κοίτης γε ἀνισταμένοις. Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις ἄοπλοι στρατιῶται γίγνονται, μείονα μὲν χρόνον οἱ ὁπλῖται, πλείονα δὲ οἱ ἱππεῖς. Σκοποῖς μέντοι καὶ προφυλακαῖς οὐδέ ποτε δεῖ παύεσθαι ἐπιβουλεύοντα. Οὗτοι γὰρ αὖ ὀλίγοι μὲν ἀεὶ καθίστανται, πολὺ δὲ τοῦ ἰσχυροῦ ἐνίοτε ἀποστατοῦσιν. Ὅταν δὲ τὰ τοιαῦτα ἤδη καλῶς φυλάττωνται οἱ πολέμιοι, καλόν ἐστι, σὺν θεῷ λαθόντα ἐλθεῖν εἰς τὴν πολεμίαν, με-

superveniant. Saepius etiam, dum iter facit exercitus, ad eas vias pervenit, in quibus multi plus efficere, quam pauci, minime possint. Itidem ad loca transitu difficilia licebit animum adtendenti, ac tuto subsequenti, sic arbitratu suo rem gerere, ut quam multos ex hostibus velit, invadat. Nonnunquam commodum et castra metantes, et prandentes, et coenantes, et e cubili surgentes adgredi. Sunt enim milites in his omnibus inermes, ac breviori quidem tempore pedites, equites diutius. Speculatoribus et excubiis nunquam insidiari desinet. Nam pauci semper ad hoc constituuntur, et interdum ab exercitus robore procul absunt. Ubi vero satis hostes in his sibi cavent, recte faciet, si ope divina fretus in

μεμεληκότα, οἵ τε ἑκασταχοῦ καὶ ποῦ τῆς χώρας προφυλάττουσιν. Οὐδεμία γὰρ οὕτω καλὴ λεία, ὡς αἱ φυλακαὶ, ἢν κρατηθῶσι. Καὶ εὐεξαπάτητοι δ' εἰσὶν οἱ φύλακες· διώκουσι γὰρ, ὅ, τι ἂν ὀλίγον ἴδωσι, νομίζοντες σφίσι τοῦτο προστετάχθαι. Τὰς μέντοι ἀποχωρήσεις σκοπεῖν δεῖ, ὅπως μὴ ἐναντίαι τοῖς βοηθοῦσιν ἔσονται.

η. Τοὺς μέντοι μέλλοντας δυνήσεσθαι ἀσφαλῶς τὸ πολὺ κρεῖττον στράτευμα κακουργεῖν, σαφῶς δεῖ τοσοῦτον διαφέρειν, ὥστε τοὺς μὲν, ἀσκητὰς φαίνεσθαι τῶν πολεμικῶν ἐν ἱππικῇ ἔργων, τοὺς δὲ πολεμίους, ἰδιώτας. Τοῦτο δ' ἂν εἴη, εἰ πρῶτον μὲν ληΐζεσθαι μέλλοντες ἐκπεπονημένοι εἶεν τῇ ἐλάσει, ὥστε

hostium occulte contendet: ubi prius ei curae fuerit quotquam singulis in locis, et qua parte regionis excubias agant. Quippe nulla tam pulchra praeda est, ut captarum excubiarum. Et decipi facile possunt excubitores. Nam quidquid exiguo numero viderint, persequuntur: idque sibi mandatum existimant. In receptu considerandum, ne fiat in eam partem, qua suis opem laturi hostes occurrant.

8. Qui vero facultatem habituri sint adficiendi detrimento copias longe se potiores absque discrimine suo, eos haud dubie necesse est adeo praestare caeteris; ut ipsi quidem in equestris rei bellicis operibus exerciti athletae, hostes vero rudes esse videantur. Possit autem hoc primum ita fieri, si

δύνασθαι στρατιωτικοὺς πόνους ὑποφέρειν. Οἱ γὰρ πρὸς ταῦτα ἀμελῶς ἔχοντες καὶ ἵπποι καὶ ἄνδρες, εἰκότως ἂν ὥσπερ γυναῖκες πρὸς ἄνδρας ἀγωνίζοιντο. Οἱ δέ γε δεδιδαγμένοι τε καὶ εἰθισμένοι τάφρους τε πηδᾷν, καὶ τειχία ὑπεραίρειν, καὶ ἐπ' ὄχθους ἀνάλλεσθαι, καὶ ἀφ' ὑψηλῶν ἀσφαλῶς κατιέναι, καὶ τὰ κατάντη ταχὺ ἐλαύνεσθαι, οὗτοι δ' αὖ τοσοῦτο διαφέροιεν ἂν τῶν ἀμελετήτων ταῦτα ὅσον περ πτηνοὶ πεζῶν. Οἱ δέ γε αὖ τοὺς πόδας ἐκπεπονημένοι, τῶν ἀτριβάστων πρὸς τραχέα, ὅσον περ ὑγιεῖς χωλῶν· καὶ οἵ γε τῶν τόπων ἔμπειροι πρὸς τοὺς ἀπείρους τοσοῦτον ἐν ταῖς προσελάσεσι καὶ ἀποχωρήσεσι διαφέροιεν ἂν,

ad praedam exituri, sic equitationi laborando adsueverint, ut tolerare labores militares queant. Qui enim ad haec et equi et equites studiose non adsuefiunt, haud dubie non aliter ac foeminae contra viros in certamen descendent. Edocti vero et adsuefacti transilire fossas, superare muros, in tumulos saltu evadere, de locis sublimibus tuto descendere, adversus acclivia celeriter agere; hi scilicet exercitationis expertes ad ista tantum praestiterint, quantum pedestribus alites: ac rursus illi, quorum pedes laboribus obduruere, tantum iis qui vias asperas non trivere, quantum sani claudis: gnari denique locorum in procursionibus et receptibus, tantum ignaris praestiterint, quantum videntes caecis. Hoc quoque scien-

ὅσον περ οἱ ὁρῶντες τῶν τυφλῶν. Καὶ τοῦτο δὲ χρὴ εἰδέναι, ὅτι οἱ εὐοχούμενοι ἵπποι, μὴ ἐκπεπονημένοι δὲ, ὥστε ἀποπνίγεσθαι ἐν τοῖς πόνοις, εὖ παρεσκευασμένοι εἰσί. Χρὴ δὲ, ἐπείπερ χαλινοὶ καὶ ἐφίππια, ἐξ ἱμάντων ἠρτημένα, ἐστὶ χρήσιμα, μή ποτε τὸν ἵππαρχον τούτων ἔρημον εἶναι· μικρᾷ γὰρ δαπάνῃ τοὺς ἀποροῦντας χρησίμους ἂν παρέχοιτο. Εἰ δέ τις νομίζοι, πολλὰ ἔχειν πράγματα, εἰ οὕτω δεήσει ἀσκεῖν τὴν ἱππικὴν, ἐνθυμηθήτω, ὅτι οἱ εἰς τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας ἀσκοῦντες, πολὺ πλείω πράγματα καὶ χαλεπώτερα ἔχουσιν, ἢ οἱ τὴν ἱππικὴν τὰ μάλιστα μελετῶντες. Καὶ γὰρ τῶν μὲν γυμνικῶν ἀσκημάτων τὰ πολλὰ σὺν ἱδρῶτι ἐκπονοῦνται, τῆς

---

dum, equos recte comparatos, non eos esse, qui adeo saginati sint, ut in laboribus suffocentur; sed qui sint ad equitationis laborem idonei. Et quia fraenis ac ephippiis uti licet, ubi loris concinnata sunt et refecta; nunquam his carere magister equitum debet. Nam exiguo sumtu destitutos ab his utiles reddiderit. Si quis autem existimet, multis se negotiis oneratum iri, si res equestris ei sic exercenda sit: is cum animo suo cogitet, illos, qui ad ludos gymnicos exercentur, multo plus laboris ac molestiae sustinere, quam eos qui rem equestrem studio maximo tractant. Etenim exercitia pleraque gymnica cum sudore suscipiuntur, quum major eques-

δὲ ἱππικῆς τὰ πλεῖστα μεθ' ἡδονῆς. Ὅπερ γὰρ εὔξαιτ' ἄν τις πτηνὸς γενέσθαι, οὐκ ἔστιν ὅ, τι μᾶλλον τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων ἔοικεν αὐτῷ. Καὶ μὴν τό γε ἐν πολέμῳ νικᾷν πολλῷ εὐδοξότερόν, ἢ πυγμῇ. Μετέχει μὲν γάρ τι καὶ ἡ πόλις ταύτης τῆς δόξης· ὡς δὲ τὰ πολλά, ἐπὶ τῇ τοῦ πολέμου νίκῃ, καὶ εὐδαιμονίᾳ οἱ θεοὶ τὰς πόλεις στεφανοῦσιν. Ὥστ' οὐκ οἶδ' ἔγωγε, τίνα προσήκει ἄλλ' ἄττα μᾶλλον ἀσκεῖσθαι, ἢ τὰ πολεμικά. Ἐννοεῖν δὲ χρή, ὅτι καὶ οἱ κατὰ θάλατταν λῃσταί, διὰ τὸ πονεῖν ἠσκηκέναι, δύνανται ζῆν καὶ ἀπὸ τῶν πολὺ κρειττόνων. Προσήκει γε μὴν καὶ κατὰ γῆν οὐ τοῖς καρπουμένοις τὰ υτῶν, ἀλλὰ τοῖς στερισκομέ-

---

tris rei pars cum voluptate conjuncta sit. Quippe quod optare quispiam fortasse possit, ut alitis instar volet; ei nihil in rebus humanis equitatione similius est. Quinetiam in bello victoriam adipisci, multo gloriosius est, quam in lucta. Nam ad ipsam quoque civitatem ejus gloriae pars aliqua manat. Ac plerumque Dii per victoriam, felicesque successus in bello, coronare civitates solent. Itaque scire equidem nequeo, quaenam aliae res potius exerceri, quam bellicae, debeant. Hoc quoque cogitandum, praedones maritimos, propterea quod ad labores adsuefacti sint, victum ab iis sibi parare posse, qui viribus longe sunt ipsis potiores. Convenit et terra praedas agere, non eos, qui fructus e rebus suis

μοις τῆς τροφῆς, ληΐζεσθαι· ἢ γὰρ ἐργαστέον, ἢ ἀπὸ τῶν εἰργασμένων θρεπτέον· ἄλλως δ' οὐ ῥᾴδιον οὔτε βιοτεύειν οὔτε εἰρήνης τυχεῖν. Μεμνῆσθαι δὲ κἀκεῖνο χρὴ, μή ποτε ἐπὶ τοὺς κρείττους ἐλαύνειν, ὄπισθεν ἵπποις δυσβατοποιούμενον· οὐ γὰρ ὅμοιον, φεύγοντι καὶ διώκοντι σφαλῆναι. Ἔτι δὲ βούλομαι ὑπομνῆσαι καὶ τόδε φυλάττεσθαι. Εἰσὶ γάρ τινες, οἱ, ὅταν μὲν ἴωσιν ἐπὶ τούτους, ὧν ἂν οἴωνται κρείττους εἶναι, παντάπασιν ἀσθενεῖ δυνάμει ἔρχονται, ὥστε πολλάκις ἔπαθον, ἃ ᾤοντο ποιήσειν· ὅταν δ' ἐπὶ τούτους, ὧν ἂν σαφῶς ἐπιστῶνται ἥττους ὄντες, πᾶσαν, ὅσην ἂν ἔχωσι, δύναμιν ἄγουσιν. Ἐγὼ δέ φημι χρῆναι τἀναντία τούτων ποιεῖν· ὅταν μὲν κρατήσειν

---

percipiunt; sed qui victu carent. Nam aut opus faciundum, aut victitandum ex iis, quae labor alienus excoluit. Aliter nec vivere, nec pace potiri, facile. Revocandum et hoc in memoriam, ne quis in superiores se viribus sic invehatur; ut a tergo receptum equis difficilem ob locorum asperitatem habeat. Quippe non par in fuga et in persequendo impingenti, periculum est. Monere libet, in eo quoque cautionem adhibendam. Etenim quidam in eos pergentes, quibus se superiores esse putant, tam infirmas omnino copias secum sumunt, ut saepenumero patiantur ea quae aliis se illaturos existimabant: at illos invadentes, quibus se certo sciunt inferiores esse, vires omnes, quas habent, adducunt.

οἰόμενος ἄγῃ, μὴ φείδεσθαι τῆς δυνάμεως ὅσην ἂν ἔχῃ. Τὸ γὰρ πολὺ νικᾷν οὐδενὶ πώποτε μεταμέλειαν παρέσχεν. Ὅταν δὲ τοῖς πολὺ κρείττοσιν ἐπιχειρῇ, καὶ προγιγνώσκῃ, ὅτι ποιήσαντα, ὅ, τι ἂν δύνηται, φευκτέον ἐστὶν, εἰς τὰ τοιαῦτά φημι πολὺ κρεῖττον εἶναι, ὀλίγους ἢ πάντας προσάγειν· τοὺς μέντοι ἀπειλεγμένους καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας τοὺς κρατίστους. Τοιοῦτοι γὰρ ὄντες καὶ ποιῆσαι ἄν τι καὶ ὑποχωρῆσαι ἀσφαλέστερον ἂν δύναιντο. Ὅταν δὲ, πρὸς τοὺς κρείττους πάντας προσαγαγὼν, ἀποχωρεῖν βούληται, ἀνάγκη τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν βραδυτάτων ἵππων ἁλίσκεσθαι, τοὺς δὲ καὶ δι' ἀφιππείαν πίπτειν, τοὺς δὲ καὶ διὰ δυσχωρίας ἀπολαμβά-

---

Ego vero his adsero contraria plane faciunda, ut quum in opinione ac spe victoriae copias aliquis educit, exercitui suo non parcat, quantuscumque is fuerit. Nunquam enim magnae victoriae quenquam poenituit. Quum autem se multo superiores adgreditur, ac futurum prospicit, ut tametsi pro viribus omnia gesserit, fugere tamen cogatur: tum longe satius esse aio, paucos potius, quam multos abduci; sed omnino selectos equos, et viros praestantissimos. Tales enim et efficere aliquid, et tutius se recipere poterunt. At si contra se potiores adductis suis omnibus, recipere se velit: necesse est tardissimis equis utentes capi, alios ob rei equestris imperitiam labi, alios ob locorum difficultates intercipi. Non e-

νεσθαι· καὶ γὰρ πολὺν τόπον χαλεπὸν εὑρεῖν, οἷον ἄν τις εὔξαιτο. Ὑπό γε μὴν τοῦ πλήθους καὶ συμπίπτοιεν ἂν, καὶ ἐμποδίζοντες πολλὰ ἂν ἀλλήλους κακουργοῖεν. Οἱ δ' ἀγαθοὶ ἵπποι καὶ ἱππεῖς δυνατοὶ καὶ ἐξ αὐτῶν διαφεύγειν· ἄλλως τε ἂν καὶ μηχανᾶταί τις τοῖς διώκουσι φόβον ἀπὸ τῶν περιττῶν ἱππέων. Σύμφορον δ' εἰς τοῦτο καὶ αἱ ψευδενέδραι· χρήσιμον δὲ κἀκεῖνο, τὸ εὑρίσκειν, πόθεν ἂν οἱ φίλοι ἐξ ἀσφαλοῦς ἐπιφαινόμενοι βραδυτέρους τοὺς διώκοντας παρέχοιεν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τόγε δῆλον, ὡς πόνοις καὶ τάχει οἱ ὀλίγοι τῶν πολλῶν πολὺ μᾶλλον, ἢ οἱ πολλοὶ τῶν ὀλίγων περιγίγνοιντ' ἄν. Καὶ οὐ λέγω, ὡς, διὰ τὸ ὀλίγοι εἶναι, καὶ πονεῖν

---

enim facile est, ad magnum aliquod spatium talem invenire locum, qualem aliquis optet. Quinetiam fiet, ut ob equorum multitudinem in seipsos corruant, et mutuo se non parum impedientes, damnis adficiant. E diverso et equi, et equites boni, e manibus hostium diffugere possunt; praesertim si quis arte quadam per equites quos superstites habet, formidinem persequentibus incutiat. Sunt autem ad hoc utiles insidiae fictae. Nec minus hoc quoque commodum, invenire viam aliquam unde se nostri tuto conspiciendos hostibus exhibentes, impetum persequentium reprimant. Manifestum et illud, multo citius paucos pluribus superiores evadere, tum elaborando tum accelerando, quam multos paucis. Ne-

μᾶλλον δυνήσονται καὶ θάττους ἔσονται· ἀλλ' ὅτι ῥᾷον εὑρεῖν ὀλίγους, ἢ πολλούς, τοὺς καὶ τῶν ἵππων ἐπιμελησομένους ὡς δεῖ, καὶ αὐτοὺς φρονίμως μελετήσοντας τὴν ἱππικήν. Ἢν δέ ποτε συμβαίνῃ ἀγωνίζεσθαι πρὸς παραπλησίους ἱππέας, ἐγὼ μὲν οἶμαι οὐκ ἂν χεῖρον εἶναι, εἴ τις δύο τάξεις ἐκ τῆς φυλῆς ποιήσειεν, καὶ τῆς μὲν ὁ φύλαρχος ἡγοῖτο, τῆς δὲ ἄλλης, ὅστις ἄριστος δοκοίη εἶναι. Οὗτος δὲ τέως μὲν ἕποιτο κατ' οὐρὰν τῆς μετὰ τοῦ φυλάρχου τάξεως· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἤδη εἶεν οἱ ἀντίπαλοι, ἀπὸ παραγγέλσεως παρελαύνοι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Οὕτω γὰρ οἶμαι καὶ ἐκπληκτικωτέρους τοῖς ἐχθροῖς ἂν εἶναι, καὶ δυσμαχωτέρους. Εἰ δὲ πεζοὺς

---

que tamen hoc equidem dico, posse aliquos, propterea quod pauci sint, et laboribus magis sufficere, et celeritate vincere: sed esse facilius invenire paucos, quam multos, qui et curam equis debitam adhibeant, et ipsi rem equestrem prudenter exerceant. Quod si aliquando usu veniat, ut certamen adversus equites pares ineundum sit; mea sane sententia non male quis egerit, si cohortes ex una tribu duas fecerit, quarum uni tribunus ipse praesit, alteram ducat aliquis hominum opinione praestantissimus. Hic vero tribuni cohortem aliquantum a tergo sequatur, atque ubi jam propius ad hostes ventum fuerit, re suis denuntiata, in adversarios cursu praetervehatur. Sic enim futurum opinor, ut majori

ἔχοιεν ἑκάτεροι, καὶ οὗτοι ἀποκεκρυμμένοι ὄπισθεν τῶν ἱππέων, ἐξαπίνης δὲ παραφαινόμενοι, καὶ ὁμόσε ἰόντες, δοκοῦσι ἄν μοι τὴν νίκην πολὺ μᾶλλον κατεργάζεσθαι. Ὁρῶ γὰρ, τὰ παράδοξα, ἢν μὲν ἀγαθὰ ᾖ, μᾶλλον εὐφραίνοντα τοὺς ἀνθρώπους· ἢν δὲ δεινὰ, μᾶλλον ἐκπλήττοντα. Ταῦτα δὲ γνοίη ἄν τις μάλιστα, ἐνθυμούμενος, ὡς οἵ τε ἐνέδραις ἐμπίπτοντες ἐκπλήττονται, καὶ ἐὰν πολὺ πλείους ὦσι· καὶ, ὅταν πολέμιοι ἀλλήλοις ἀντικάθωνται, ὡς πολὺ ταῖς πρώταις ἡμέραις φοβερώτατα ἔχουσιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν διατάξαι ταῦτα, οὐ χαλεπόν· τὸ δὲ εὑρεῖν τοὺς φρονίμως καὶ πιστῶς καὶ προθύμως καὶ εὐψύχως παρελῶντας ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τοῦτο ἤδη

---

hostibus terrori sint, et pugna superari difficilius possint. Sin utrique pedites habeant, etiam hi post equites occultati subitoque prodeuntes, et hostem cominus invadentes, majus mihi momentum ad victoriam adlaturi videntur. Nam inopinata pleraque, si bona sint, majorem hominibus laetitiam adferre video: si dira, plus terroris incutere. Licet hoc imprimis inde cognoscere, si quis secum expendat quantopere terreantur ii qui delabuntur in insidias, tametsi numero longe plures sint; et quum hostes hostibus adversi consident, quam ingens primis diebus apud utrosque metus sit. Sed enim haec ordinari, absque magna difficultate possint: at eos invenire, qui et prudenter, et fideliter, et alacriter, et ani-

ἀγαθοῦ ἱππάρχου. Δεῖ γὰρ καὶ λέγειν αὐτὸν ἱκανὸν εἶναι, καὶ ποιεῖν τοιαῦτα, ἀφ' ὧν οἱ ἀρχόμενοι γνώσονται ἀγαθὸν εἶναι τό, τε πείθεσθαι καὶ τὸ ἕπεσθαι καὶ τὸ ὁμόσε ἐλαύνειν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἐπιθυμήσουσι τοῦ καλόν τι ἀκούειν, καὶ δυνήσονται, ἃ ἂν γνῶσιν, ἐγκαρτερεῖν. Ἐὰν δέ ποτε αὖ, ἢ φαλάγγων ἀντιτεταγμένων, ἢ χωρίων ἑκατέροις ὑπαρχόντων ἐν τῷ μέσῳ, τοῖς ἱππεῦσιν ἀναστροφαί τε καὶ διώξεις καὶ ἀποχωρήσεις γίγνωνται, εἰώθασι μὲν ὡς τὰ πολλὰ ἐκ τῶν τοιούτων ὁρμᾷν μὲν ἐκ τῶν ἀναστροφῶν βραδέως ἀμφότεροι, τὸ δ' ἐν μέσῳ τάχιστα ἐλαύνειν. Ἢν δέ τις οὕτω προδείξας, ἔπειτα δ' ἐκ τῶν ἀναστροφῶν ταχέως τε διώκῃ καὶ ταχέως ἀποχωρῇ,

mose proruunt in hostes, id jam boni est equitum magistri. Nam et dicendi facultate praeditum hunc esse oportet, et ea faciendi, de quibus illi, quos imperio suo continet, tum bonum esse cognoscant et parere huic, et ducentem sequi, et cominus hostes invadere; tum etiam cupidi sint laudis et celebrationis, ac in sententia constanter perseverare possint. Jam si aliquando vel aciebus ex adverso instructis, vel locis amborum copiis interjectis, faciundae sint equitibus conversiones, et insequutiones, et receptus; solent quidem ut plurimum in his utrique lentius post conversiones provehi, mediumque spatium celerrime cum impetu conficere. Si quis autem his ita prius ostensis, deinde facta conversione cele-

βλάπτειν τ' ἂν μάλιστα τοὺς πολεμίους δύναιτο, καὶ, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀσφαλέστατ' ἂν διάγοι· ταχὺ μὲν διώκων, ἐν ᾧ ἂν ἐγγὺς ᾖ τοῦ ἑαυτοῦ ἰσχυροῦ, ταχὺ δὲ ἀποχωρῶν ἀπὸ τῶν τοῖς πολεμίοις ἰσχυρῶν. Εἰ δὲ καὶ λαθεῖν δύναιτο ἀπὸ τῆς τάξεως ἑκάστης καταλιπὼν ἢ τέτταρας ἢ πέντε τῶν κρατίστων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν, πολὺ ἂν προέχοιεν εἰς τὸ ἐπαναστρεφομένοις τοῖς πολεμίοις ἐμπίπτειν.

'θ'. Ταῦτα δὲ ἀναγιγνώσκειν μὲν καὶ ὀλιγάκις ἀρκεῖ, ποιεῖν δὲ τὸ παρατυγχάνον αὐτῷ ἀεὶ δεῖ, καὶ πρὸς τὸ παριστάμενον σκοποῦντα, τὸ συμφέρον ἐκπονεῖν. Γράψαι δὲ πάντα, ὁπόσα δεῖ ποιεῖν, οὐδὲν μᾶλλον οἷόν

---

riter insequatur, et celeriter se recipiat: plurimum sane damni hostibus hoc modo inferre poterit, et imprimis securitati suae proculdubio consulet; dum celeriter insequetur, robori suorum vicinus; et vicissim celeriter ab hostium robore se recipiet. Si quis vero de cohortibus singulis occulte vel quatuor vel quinque praestantissimos equos, et viros, relinquere posset; longe hi potiori essent conditione ad irruendum in hostes se convertentes.

9. Haec ut vicibus non multis legisse sufficit, ita quod plerumque se offert, exsequendum; et ejus habita ratione, quod adest, quidquid expedit, elaborandum. Omnia vero, quae fieri oporteat, non magis prodi litteris possunt; quam

τί ἐστιν, ἢ τὰ μέλλοντα πάντα εἰδέναι. Πάντων δὲ τῶν ὑπομνημάτων ἔμοιγε δοκεῖ κράτιστον εἶναι τὸ, ὅσα ἂν γνῷ ἀγαθὰ εἶναι, ἐπιμελεῖσθαι ὡς ἂν πραχθῇ. Ὀρθῶς δὲ γιγνωσκόμενα οὐ φέρει καρπὸν, οὔτε ἐν γεωργίᾳ, οὔτε ἐν ναυκληρίᾳ, οὔτε ἐν ἀρχῇ, ἢν μή τις ἐπιμελῆται, ὡς ἂν ταῦτα περαίνηται. Φημὶ δ' ἐγὼ ταῦτα, σὺν τοῖς θεοῖς καὶ τὸ πᾶν ἱππικὸν ὧδ' ἂν πολὺ θᾶττον ἐκπληρωθῆναι. εἰς τοὺς χιλίους ἱππέας, καὶ πολὺ ῥᾷον τοῖς πολίταις, εἰ διακοσίους ἱππεῖς ξένους καταστήσαιντο· δοκοῦσι γάρ ἂν μοι οὗτοι προσγενόμενοι, καὶ εὐπιστότερον ἂν πᾶν τὸ ἱππικὸν ποιῆσαι καὶ φιλοτιμότερον πρὸς ἀλλήλους

---

omnia futura sciri. Hoc autem inter omnes has admonitiones et praecepta mihi quidem optimum esse videtur, ut quidquid aliquis bonum esse cognoverit; id uti fiat, diligenter enitatur. Nam quae recte intelliguntur, ea neque in agricultura, neque naviculatoria, neque imperandi munere fructum aliquem pariunt; nisi quis studium adhibeat ut perficiantur. Ego vero futurum adfirmo, ut Diis bene juvantibus hoc modo totus equitatus ad mille compleatur longe citius, et minore cum civium molestia, si ducentos equites externos stipendio conducerent. Videntur tamen et hi mihi, si quidem accesserint, tum dicto magis audientem equitatum effecturi, tum virtutis in certamine mutuo laudis

περὶ ἀνδραγαθίας. Οἶδα δ' ἔγωγε καὶ Λακεδαιμονίοις ἱππικὸν ἀρξάμενον εὐδοκιμεῖν, ἐπεὶ ξένους ἱππέας προσέλαβον. Καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις δὲ πόλεσι πανταχοῦ τὰ ξενικὰ ὁρῶ εὐδοκιμοῦντα· ἡ γὰρ χρεία μεγάλην προθυμίαν συμβάλλεται. Εἰς δὲ τιμὴν τῶν ἵππων νομίζω ἂν αὐτοῖς χρήματα ὑπάρξαι καὶ παρὰ τῶν σφόδρα ἀπεχομένων μὴ ἱππεύειν, (ὅτι καὶ, οἷς καθήκει τὸ ἱππικὸν, ἐθέλουσι τελεῖν ἀργύριον, ὡς μὴ ἱππεύειν) παρὰ πλουσίων γε, ἀδυνάτων δὲ τοῖς σώμασι· οἴομαι δὲ, καὶ παρ' ὀρφανῶν τῶν δυνατοὺς οἴκους ἐχόντων. Νομίζω δὲ, καὶ μετοίκων φιλοτιμεῖσθαι ἂν τινας εἰς ἱππικὴν καθισταμένους· ὁρῶ

---

et honoris avidiorem. Nec me latèt, equitatum apud Lacedaemonios in existimatione tunc esse coepisse, quum equites suis externos adjunxissent. Itidem ubique probari video et in aliis civitatibus equites externos. Nam usus atque necessitas ad alacritatem non parum confert. Ad equorum vero pretia pecuniam habituros arbitror, et ab iis qui vehementer ab equitando abhorrent, quandoquidem illi pecuniam pendere malunt, ad quos munus equestris rei pertinet, ut equitare non cogantur; et consimiliter a locupletibus, sed robore corporum destitutis: nec minus a pupillis, mea quidem opinione, quibus opima domi res familiaris est. Advenarum etiam plerosque si referantur inter equites, liberali-

γὰρ καὶ τῶν ἄλλων, ὁπόσων ἂν καλῶς ὄντων μεταδιδῶσιν αὐτοῖς οἱ πολῖται, φιλοτίμως ἐνίους ἐθέλοντας τὸ προσταχθὲν διαπράττεσθαι. Δοκεῖ δ' ἄν μοι καὶ πεζὸν σὺν τοῖς ἵπποις ἐνεργότατον εἶναι, εἰ συσταθείη ἐξ ἀνδρῶν τῶν ἐναντιωτάτων τοῖς πολεμίοις. Ταῦτα δὲ πάντα θεῶν συνεθελόντων γένοιτ' ἄν. Εἰ δέ τις τοῦτο θαυμάζει, ὅτι πολλάκις γέγραπται τὸ ΣΥ`Ν ΘΕΩ͂Ι ΠΡΑ'ΤΤΕΙΝ, εὖ ἴστω, ὅτι, ἢν πολλάκις κινδυνεύῃ, ἧττον τοῦτο θαυμάσεται· καὶ ἤν γε κατανοῇ, ὅτι, ὅταν πόλεμος ᾖ, ἐπιβουλεύουσι μὲν ἀλλήλοις οἱ ἐναντίοι, ὀλιγάκις δὲ ἴσασι, πῶς ἔχει τὰ ἐπιβουλευόμενα. Τὰ οὖν τοιαῦτα οὐδ', ὅπως συμβουλεύσαι τίς,

---

ter se gesturos arbitror. Nam in aliis quoque muneribus honestis, ad quorum societatem a civibus admittuntur, ambitiose nonnullos imperata facere velle video. Peditatus item adjunctus equitatui plurimum mihi videtur effecturus, si talibus e viris institutus fuerit, qui hostibus maxime sint contrarii. Poterunt autem haec omnia fieri, si divinum suffragium accesserit. Quod si miratur aliquis, in hoc scripto toties a me repeti, suscipienda, cum ope numinis actiones omnes: is minus se miraturum norit, si pericula saepius adeat, secumque cogitet, adversarios in bello sibi mutuo insidiari; sed raro nosse quomodo res illorum comparatae sint, quibus insidiae struuntur. In his igitur ne quidem inveniri po-

οἷόν τε εὑρεῖν, πλὴν θεῶν· οὗτοι δὲ πάντα ἴσασι, καὶ προσημαίνουσιν, ᾧ ἂν ἐθέλωσι, καὶ ἐν ἱεροῖς, καὶ ἐν οἰωνοῖς, καὶ ἐν φήμαις, καὶ ἐν ὀνείρασιν. Εἰκὸς δὲ, μᾶλλον ἐθέλειν αὐτοὺς συμβουλεύειν τούτοις, οἳ ἂν μὴ μόνον, ὅταν δέωνται, ἐπερωτῶσι τί χρὴ ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς εὐτυχίαις θεραπεύωσιν, ὅ, τι ἂν δύνωνται, τοὺς θεούς.

---

test quem in consilium adhibeat aliquis, extra Deos. Hi vero norunt omnia, futuraque denunciant, cui volunt, in extis, auguriis, ominibus, visis somniorum. Et consentaneum sane vero est, potius hos agendorum auctores illis esse velle, qui non solum eos, ubi res ita postulat, de agendis consulunt: verumetiam rebus adhuc secundis, pro virili Deos colunt.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ.

ΚΕΦ. α΄.

Τὸ μὲν εὕρημα θεῶν, Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος, ἄγραι καὶ κύνες· ἔδοσαν δὲ καὶ ἐτίμησαν τούτῳ Χείρωνα διὰ δικαιότητα. Ὁ δὲ λαβὼν, ἐχάρη τῷ δώρῳ, καὶ ἐχρῆτο· καὶ ἐγένοντο αὐτῷ μαθηταὶ κυνηγεσίων τε καὶ ἑτέ-

XENOPHONTIS

DE

VENATIONE.

Cap. I.

Venationes et canes, inventum sunt Deorum, Apollinis ac Dianae: qui Chironem, eo donatum, ob justitiam ornarunt. Is hoc munere accepto laetatus, utebatur, ac discipulos tum in venationibus tum aliis praeclaris rebus habebat,

ρων καλῶν, Κέφαλος, Ἀσκληπιὸς, Μελανίων, Νέστωρ, Ἀμφιάραος, Πηλεὺς, Τελαμὼν, Μελέαγρος, Θησεὺς, Ἱππόλυτος, Παλαμήδης, Ὀδυσσεὺς, Μενεσθεὺς, Διομήδης, Κάστωρ, Πολυδεύκης, Μαχάων, Ποδαλείριος, Ἀντίλοχος, Αἰνείας, Ἀχιλλεύς· ὧν κατὰ χρόνον ἕκαστος ὑπὸ θεῶν ἐτιμήθη. Θαυμαζέτω δὲ μηδεὶς, ὅτι οἱ πολλοὶ αὐτῶν, ἀρέσκοντες θεοῖς, ὅμως ἐτελεύτησαν· (τοῦτο μὲν γὰρ ἡ φύσις· ἀλλ' οἱ ἔπαινοι αὐτῶν μεγάλοι ἐγένοντο) μηδὲ, ὅτι οὐ καὶ αἱ αὐταὶ ἡλικίαι· ὁ γὰρ Χείρωνος βίος πᾶσιν ἐξήρκει. Ζεὺς γὰρ καὶ Χείρων ἀδελφοὶ, πατρὸς μὲν τοῦ αὐτοῦ· μητρὸς δὲ ὁ μὲν Ῥέας, ὁ δὲ Ναΐ-

---

Cephalum, Aesculapium, Melanionem, Nestorem, Amphiaraum, Peleum, Telamonem, Meleagrum, Theseum, Hippolytum, Palamedem, Ulyssem, Menestheum, Diomedem, Castorem, Pollucem, Machaonem, Podalirium, Antilochum, Aeneam, Achillem: quorum quisque suo tempore a Diis ornatus fuit. Neque vero miretur quispiam, eorum plerosque, tametsi Diis accepti essent, nihilominus vivendi finem fecisse. Hoc enim naturae tribuendum. Magnae quidem certe laudes ipsorum exstiterunt. Nec item mirandum, quod eaedem omnium aetates non fuerint. Nam vita Chironis horum omnium par fuit. Jupiter enim et Chiro fratres fuere, nati quidem illi eodem patre: verum is matre Rhea, hic Nympha Naide. Quo factum ut hos omnes Chiro aetate prae-

δος νύμφης. Ὥστε ἐγεγόνει μὲν πρότερος τούτων, ἐτελεύτησε δὲ ὕστερον, ἢ ὡς Ἀχιλλέα ἐπαίδευσεν. Ἐκ δὲ τῆς ἐπιμελείας τῆς ἐκ τῶν κυνῶν, καὶ κυνηγεσίων, καὶ τῆς ἄλλης παιδείας πολὺ διενεγκόντες, κατὰ τὴν ἀρετὴν ἐθαυμάσθησαν. Κέφαλος μὲν καὶ ὑπὸ θεᾶς ἡρπάσθη· Ἀσκληπιὸς δὲ μειζόνων ἔτυχεν, ἀνιστάναι μὲν τεθνεῶτας, νοσοῦντας δὲ ἰᾶσθαι· διὰ δὲ ταῦτα θεὸς ὢν, παρ' ἀνθρώποις ἀείμνηστον κλέος ἔχει. Μελανίων δὲ τοσοῦτον ὑπερέσχε φιλοπονίᾳ, ὥστε, ὧν αὐτῷ ἀντερασταὶ ἐγένοντο οἱ τότε ἄριστοι τῶν τότε μεγίστων γάμων, μόνος ἔτυχεν Ἀταλάντης. Νέστορος δὲ προδιελήλυθεν ἡ ἀρετὴ τῶν Ἑλλήνων τὰς ἀκοάς, ὥστε εἰδόσιν ἂν λέγοιμι.

---

cederet; nec statim mortuus sit, posteaquam Achillem instituisset. Fuerunt autem hi propter virtutem magna hominum in admiratione, quum diligentia, quam in canibus, venationibus, aliisque disciplinis adhibebant, longe caeteris praestarent. Cephalus certe raptus a Diva fuit. Aesculapius majora consequutus est, ut mortuos suscitaret, ac morbis laborantes sanaret. Atque has ob res et Deus est, et apud homines gloriam nominis aeternam obtinet. Melanio tantum industria praestitit, ut ei soli amplissimum id temporis Atalantae conjugium obtigerit, in cujus petitione praestantissimos tunc rivales habuit. Nestoris virtus jam ante Graecorum aures pervagata est. Itaque scientibus eam commemoraturus

Ἀμφιάραος δὲ, ὅτε ἐπὶ Θήβας ἐστράτευσε, πλεῖστον κτησάμενος ἔπαινον, ἔτυχε παρὰ θεῶν ἀεὶ ζῶν τιμᾶσθαι. Πηλεὺς δ᾽ ἐπιθυμίαν παρέσχε καὶ θεοῖς, δοῦναί τε Θέτιν αὐτῷ, καὶ τὸν γάμον παρὰ Χείρωνι ὑμνῆσαι. Τελαμὼν δὲ τοσοῦτος ἐγένετο, ὥστε ἐκ μὲν πόλεως τῆς μεγίστης, ἣν αὐτὸς ἐβούλετο, γῆμαι Περίβοιαν τὴν Ἀλκάθου· ὅτε δὲ ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων ἐδίδου τὰ ἀριστεῖα Ἡρακλῆς ὁ Διὸς, ἑλὼν Τροίαν, Ἡσιόνην αὐτῷ ἔδωκεν. Μελέαγρος δὲ τὰς μὲν τιμὰς ἃς ἔλαβε, φανεραί· πατρὸς δ᾽ ἐν γήρᾳ ἐπιλανθανομένου τῆς θεοῦ, οὐχ αὐτοῦ αἰτίαις ἐδυστύχησε. Θησεὺς δὲ τοὺς μὲν τῆς Ἑλλάδος

---

essem. Amphiaraus, expeditione adversus Thebas suscepta, maximam laudem adeptus, aeternitatem et vitae et honoris a Diis est consequutus. Peleus in ipsis etiam Diis id sui studium excitavit, ut Thetidem ei conjugem darent, ac nuptias ipsius apud Chironem celebrarent. Tantus vir fuit Telamo, ut Periboeam Alcathoi filiam, quam expetebat, ex urbe maxima uxorem duceret: quumque Graecorum princeps Hercules, Jovis filius, Troja capta virtutis quaedam praemia largiretur, Hesionem ei dedit. Quos Meleager honores adeptus sit, notum est: quod vero in calamitatem inciderit, id non ipsius culpa factum, sed patris; qui Divae in senecta fuerat oblitus. Theseus Graeciae totius hostes

ἐχθροὺς πάσης μόνος ἀπώλεσε· τὴν δ' αὐτοῦ πατρίδα πολλῷ μείζω ποιήσας, ἔτι καὶ νῦν θαυμάζεται. Ἱππόλυτος δὲ ὑπὸ μὲν τῆς Ἀρτέμιδος ἐτιμᾶτο καὶ ἐν λόγοις ἦν, σωφροσύνῃ δὲ καὶ ὁσιότητι μακαρισθεὶς ἐτελεύτησε. Παλαμήδης δὲ, ἕως μὲν ἦν, πολὺ τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ ὑπερέσχε σοφίᾳ· ἀποθανὼν δὲ ἀδίκως, τοσαύτης ἔτυχε τιμωρίας ὑπὸ θεῶν, ὅσης οὐδεὶς ἄλλος ἀνθρώπων. Ἐτελεύτησε δὲ οὐχ ὑφ' ὧν οἴονταί τινες· οὐ γὰρ ἂν ἦν ὁ μὲν σχεδόν τι ἄριστος, ὁ δὲ ὅμοιος ἀγαθοῖς· κακοὶ δὲ ἔπραξαν τὸ ἔργον. Μενεσθεὺς δὲ ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῆς ἐκ τῶν κυνηγεσίων, τοσοῦτον ὑπερέβαλε φιλοπονίᾳ, ὥστε ὁμολογεῖν τοὺς

---

solus delevit, patriaque sua non parum amplificata, etiam nunc in hominum est admiratione. Hippolytus in honore apud Dianam erat, et cum ea familiariter colloquebatur: tandem ob pudicitiam pietatemque felix habitus, vivendi finem fecit. Palamedes dum vixit, longe sapientia saeculi sui mortales excelluit: quumque injuste fuisset interemtus, sic ejus mortem ulti sunt Dii, ut alterius inter homines neminis. Occisus est autem non ab illis quos nonnulli arbitrantur: quod caeteroqui non exstitisset horum alter prope praestantissimus, alter vero par egregiis: sed homines improbi facinus hoc perpetrarunt. Menestheus ex venationum studio tantum industria laborumque tolerantia praestitit, ut Graecorum primi faterentur, eo se inferiores esse bellicis in rebus, extra

τῶν Ἑλλήνων πρώτους, ὑστέρους εἶναι τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἐκείνου, πλὴν Νέστορος· καὶ οὗτος οὐ προέχειν λέγεται, ἀλλὰ ἐρίζειν. Ὀδυσσεὺς δὲ καὶ Διομήδης λαμπροὶ μὲν καὶ καθ' ἓν ἕκαστον, τὸ δὲ ὅλον αἴτιοι Τροίαν ἁλῶναι. Κάστωρ δὲ καὶ Πολυδεύκης, ὅσα ἐπεδείξαντο ἐν τῇ Ἑλλάδι τῶν παρὰ Χείρωνος, διὰ τὸ ἀξίωμα τὸ ἐκ τούτων ἀθάνατοί εἰσι. Μαχάων δὲ καὶ Ποδαλείριος παιδευθέντες τὰ αὐτὰ πάντα, ἐγένοντο καὶ τέχνας καὶ λόγους καὶ πολέμους ἀγαθοί. Ἀντίλοχος δὲ τοῦ πατρὸς ὑπεραποθανὼν, τοσαύτης ἔτυχεν εὐκλείας, ὥστε μόνος φιλοπάτωρ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀναγορευθῆναι. Αἰνείας δὲ σώσας μὲν τοὺς πατρῴους καὶ μητρῴους θεοὺς,

---

unum Nestorem: qui quidem non excelluisse Menestheum dicitur, sed cum eo certasse. Ulysses, ac Diomedes, singulis in actionibus illustres exstiterunt; et ad summam, ut Troia caperetur, effecerunt. Castor et Pollux propter existimationem ex iis comparatam, quae a Chirone percepta, passim in Graecia exhibuerunt, immortales facti sunt. Machaon et Podalirius iisdem in rebus omnibus instituti, homines et in artibus, et in dicendo, et in bellis egregii exstiterunt. Antilochus pro patre morti sese objiciens, tantum gloriae consequutus est: ut solus apud Graecos amans patris adpellatus fuerit. Aeneas paternis maternisque Diis una cum patre conservatis, pietatis gloriam tulit: eoque factum, ut etiam hostes

σώσας δὲ καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα, δόξαν εὐσεβείας ἐξηνέγκατο, ὥστε καὶ οἱ πολέμιοι μόνῳ ἐκείνῳ, ὧν ἐκράτησαν ἐν Τροίᾳ, ἔδοσαν μὴ συληθῆναι. Ἀχιλλεὺς δ' ἐν ταύτῃ τῇ παιδείᾳ τραφεὶς, οὕτω καλὰ καὶ μεγάλα μνημεῖα παρέδωκεν, ὥστε οὔτε λέγων, οὔτε ἀκούων περὶ ἐκείνου οὐδεὶς ἀπαγορεύει. Οὗτοι τοιοῦτοι ἐγένοντο ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῆς παρὰ Χείρωνος, ἧς οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἔτι καὶ νῦν ἐρῶσιν, οἱ δὲ κακοὶ φθονοῦσιν, ὥστ' ἐν μὲν τῇ Ἑλλάδι εἴ τῳ συμφοραὶ ἐγίγνοντο ἢ πόλει ἢ βασιλεῖ, ἐλύοντο αὐτούς· εἰ δὲ πρὸς τοὺς βαρβάρους πάντας πάσῃ τῇ Ἑλλάδι νεῖκος ἢ πόλεμος, διὰ τούτους οἱ Ἕλληνες ἐκράτουν, ὥστε ἀνίκητον τὴν Ἑλλάδα παρέχειν.

---

illi soli inter omnes quibus Troia capta potiti fuerant, hoc concesserint, ut suis rebus non spoliaretur. Achilles in hac educatus institutione, tam praeclara magnaque monumenta sui excitavit; ut nec dicendo, nec audiendo de ipso quisquam satietur. Atque hi ex eo studio, quo a Chirone fuerunt exerciti, tales in viros evaserunt: qui quidem etiam nunc ab optimo quoque diliguntur, ignavis interim per invidiam eis obtrectantibus. In Graecia quidem certe si cui vel civitati vel regi calamitas accidisset, ab ea per hos liberabantur: sin universae Graeciae vel contentio, vel bellum adversus barbaros universos esset, per hos ipsos Graeci victoria potiebantur: quo factum ut per eos Graecia reddita sit invicta.

β'. Ἐγὼ μὲν οὖν παραινῶ τοῖς νέοις, μὴ καταφρονεῖν κυνηγεσίων, μηδὲ τῆς ἄλλης παιδείας· ἐκ τούτων γὰρ γίγνονται τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἀγαθοὶ, εἴς τε τὰ ἄλλα, ἐξ ὧν ἀνάγκη καλῶς νοεῖν καὶ λέγειν καὶ πράττειν. Πρῶτον μὲν οὖν χρὴ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἐπιτήδευμα τὸ τῶν κυνηγεσίων τὸν ἤδη ἐκ παιδὸς ἀλλάττοντα τὴν ἡλικίαν· εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα παιδεύματα τιμὴν ἔχοντα, σκεψάμενον τὴν οὐσίαν· ᾧ μὲν ἔστιν ἱκανὴ, ἀξίως τῆς αὐτοῦ ὠφελείας· ᾧ δὲ μή ἐστιν, ἀλλ' οὖν τήν γε προθυμίαν παρεχέσθω, μηδὲν ἐλλείπων τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως. Ὅσα δὲ καὶ οἷα δεῖ παρεσκευασμένον ἐλθεῖν ἐπ' αὐτὸ, φράσω καὶ αὐ-

---

2. Quapropter juvenes equidem moneo, ut neque venationes, neque disciplinas alias contemnant. Nam ex iis egregie ad bellum aliasque res apti fiunt: de quibus hoc consequi hominem necesse est, ut praeclare tum animo consideret omnia, tum dicat, tum gerat. Ac primum quidem ad studium hoc venationum accedere debet is qui jam e pueris excedit, deinde ad caeteras quoque disciplinas honoratas se conferat: sic tamen, ut facultatum ratio habeatur, num quis ad usum suum satis magnas habeat. Sin autem, saltem alacritatem animi adferat, ac nihil omittat eorum quae praestare potest. Quot autem, quibusque rebus instructus, ad haec debeat accedere, dicam; ac praeterea cujusque disciplinam, ut his praecognitis, ita deinde opus ipsum adgrediatur. Neque vero val-

τ ἀκαὶ τὴν ἐπιστήμην ἑκάστου, ἵνα προειδὼς ἐγχειρῇ τῷ ἔργῳ. Καὶ μηδεὶς αὐτὰ φαῦλα νομισάτω εἶναι· ἄνευ γὰρ δὴ τούτων, οὐκ ἂν εἴη πρᾶξις. Χρὴ δὲ τὸν μὲν ἀρκυωρὸν ἐπιθυμοῦντα τοῦ ἔργου εἶναι τὴν φωνὴν Ἕλληνα, τὴν δὲ ἡλικίαν περὶ ἔτη εἴκοσι, τὸ δὲ εἶδος ἐλαφρὸν, ἰσχυρὸν, ψυχὴν δὲ ἱκανόν· ἵνα, τῶν πόνων τούτοις κρατῶν, χαίρῃ τῷ ἔργῳ· τὰς δὲ ἄρκυς Φασιανοῦ ἢ Καρχηδονίου λεπτοῦ λίνου, καὶ τὰ ἐνόδια καὶ τὰ δίκτυα. Ἔστωσαν δὲ αἱ μὲν ἄρκυες ἐννεάλινοι, τὸ δὲ μέγεθος πενταστίθαμοι, διπάλαιστοι δὲ τοὺς βρόχους· ὑφείσθωσαν δὲ τοὺς περιδρόμους ἀναμμάτους, ἵνα εὔτροχοι ὦσι. Τὰ δὲ ἐνόδια δωδεκάλινα,

---

garia quis haec, exiguique momenti ducat: quum absque iis res ipsa peragi nequeat. Necesse est, eum qui retium studio teneatur, lingua esse Graecum, aetate annorum plus minus viginti, forma corporis agilem et robustum, animo satis parato, ut per haec superatis laboribus, ipso ex opere delectationem capiat. Retia de Phasiano, vel Carthaginiensi lino tenui, facta esse debent; itemque casses ad vias collocatae, ac plagae majores. Constent autem retia de filis novem, et magnitudinem habeant spithamarum quinque, laquei palmos duos aequent. Margines sive circuitores plagarum enodes relinquantur, ut moveri facile possint. Casses ad itinera collocatae filorum sint duodecim, quae quidem ad orgyiarum duarum, vel quatuor, vel quinque spatium extendan-

τὸ δὲ μέγεθος τὰ μὲν ἐνόδια, διόργυια, τετρόργυια, πεντόργυια· τὰ δὲ δίκτυα, δεκόργυια, εἰκοσόργυια, τριακοντόργυια· ἐὰν δὲ ᾖ μείζω, δυσμεταχείριστα ἔσται· ἀμφότερα δὲ τριακονθάμματα, καὶ τῶν βρόχων τὸ διάστημα ἴσον ταῖς ἄρκυσιν. Ἐν δὲ τοῖς ἀκρολινίοις τὰ μὲν ἐνόδια ἐχέτω μαστοὺς, τὰ δὲ δίκτυα, δακτυλίους· τοὺς δὲ περιστρόφους ἀπὸ στροφείων. Αἱ δὲ σχαλίδες μὲν τῶν ἀρκύων τὸ μῆκος δέκα παλαιστῶν, ἔστωσαν δὲ καὶ ἐλάττους· (αἱ μὲν ἄνισοι αὐτῶν, ἐν τοῖς ἑτεροκλινέσι τῶν χωρίων, ἴσα τὰ ὕψη ἐξαίρωσιν, ἐν δὲ τοῖς ὁμαλέσιν αἱ ἴσαι· αὗται δ' εὐπερίσπαστοι, τὰ ἄκρα καὶ αὗται λεῖαι) τῶν δὲ ἐνοδίων διπλάσιαι· αἱ δὲ τῶν δικτύων, τὸ μὲν

---

tur: majores vero plagae ad orgyias decem, viginti, triginta. Quod si majora fuerint, tractari non facile poterunt. Utraque nodos habeant triginta, laqueorumque par sit intervallum, ut in retibus. In summis limbis eae casses, quae in viis collocantur, mammillas, quas vocant, habeant: majores plagae anulos: circumactores de funiculis tortis conficiantur. Furculae retium longitudine palmos decem aequent, nonnullae minores sint. Harum quae inaequales sunt, in locis ex altera parte declivibus aequales ad altitudines retia tollant: aequales autem, in locis planis adhibeantur. Atque hae quidem in summo laeves sint, et circumflecti facile debent. Furculae cassium ad vias collocatarum duplo sint majores.

μέγεθος πενταστίθαμοι, δικρὰ ἔχουσαι μικρὰ, τὰ ἐντμήματα μὴ βαθέα· εὐπαγεῖς δὲ πᾶσαι, καὶ μὴ ἀσύμμετροι τὰ πάχη πρὸς τὰ μήκη. Τῷ δὲ πλήθει τῶν σταλίδων οἷόν τέ ἐστι χρῆσθαι πρὸς τὰ δίκτυα πολλῶν καὶ ὀλίγων· ἐλάττονι μὲν, ἂν σφόδρα τείνηται ἐν τῇ στάσει· πλέονι δ', ἂν ἡσυχῇ. Ἔστω δὲ καὶ, ἐν ὅτῳ ἔσονται αἱ ἄρκυς καὶ τὰ δίκτυα, ἐν ἑκατέροις κυνοῦχος μόσχειος, καὶ τὰ δρέπανα· ἵνα ᾖ τῆς ὕλης τέμνοντα φράττειν τὰ δεόμενα.

γ'. Τὰ δὲ γένη τῶν κυνῶν ἐστι διττά· αἱ μὲν καστόριαι, αἱ δὲ ἀλωπεκίδες. Ἔχουσι δὲ αἱ μὲν καστόριαι τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην,

---

Plagarum denique furculae, quibus ferae grandiores capiuntur, magnitudine quinque spithamas aequent; et partes illas bifidas parvas habeant, neque profunde incisas. Omnes tamen firmae sint; atque ita factae, ut spissitudo longitudini respondeat. Furculis ad retia vel multis vel paucis uti licet: paucis, quum vehementer, dum consistunt, extenduntur: pluribus, quum remissius. Adsint etiam, quo includantur, tam retia quam plagae, culeus e corio vitulino, itemque falces: ut caesa materia, quaedam obstrui, prout usus postulat, possint.

3. Canum genera duo sunt. Aliae castoriae, aliae vulpinae. Castoriis inditum hoc cognomentum, quod Castor ex venandi labore voluptatem capi-

ὅτι Κάστωρ ἡσθεὶς τῷ ἔργῳ, μάλιστα αὐτὰς διεφύλαξεν· αἱ δ' ἀλωπεκίδες, διότι ἐκ κυνῶν τε καὶ ἀλωπέκων ἐγένοντο· ἐν πολλῷ δὲ χρόνῳ συγκέκραται αὐτῶν ἡ φύσις. Χείρους δὲ καὶ πλείους αἱ τοιαίδε, μικραὶ, γρυπαὶ, χαροποὶ, μυωποὶ, αἰσχραὶ, σκληραὶ, ἀσθενεῖς, ψιλαὶ, ὑψηλαὶ, ἀσύμμετροι, ἄψυχοι, ἄρινες, οὐκ εὔποδες. Αἱ μὲν οὖν μικραὶ πολλάκις ἐκ τῶν κυνηγεσίων ἀποστεροῦνται τῆς ἐργασίας, διὰ τὸ μικρόν· αἱ δὲ γρυπαὶ, ἄστομοι, καὶ διὰ τοῦτο οὐ κατέχουσι τὸν λαγῶ· μυωποὶ δὲ καὶ χαροποὶ χείρω τὰ ὄμματα ἔχουσιν, ἄμορφοι δὲ καὶ αἰσχραὶ ὁρᾶσθαι· αἱ δὲ σκληραὶ τὰ εἴδη, χαλεπῶς ἀπὸ τῶν κυνηγεσίων ἀπαλλάττουσι· πονεῖν δὲ ἀδύνα-

---

ens, eas potissimum apud se retinuerit: vulpinis, quod ex canibus et vulpeculis natae sint, earum natura temporis diuturnitate tandem plane commista. Hae et deteriores, et plures sunt, exiguae, naribus aduncis, oculis fulvis, lusciosae, deformes, rigidae, debiles, pilis rarioribus, procerae, proportione corporis non concinna, non animosae, naribus idoneis destitutae, vitiosae pedibus. Ac exiguae quidem ob parvitatem, saepenumero in venationibus operam perdunt: quibus nasus aduncus est, ore idoneo destituuntur, ac propterea leporem retinere nequeunt: lusciosae fulvisque praeditae oculis, deteriores habent oculos; deformes, adspectu turpes sunt; rigidae, difficulter e venationibus digrediuntur: debiles, ac

τοι αἱ ἀσθενεῖς καὶ αἱ ψιλαί· καὶ ὑψηλαὶ καὶ ἀσύμμετροι, ἀσύντακται ἔχουσαι τὰ σώματα, βαρέως διαφοιτῶσιν· αἱ ἄψυχοι δὲ λείπουσι τὰ ἔργα, καὶ ἀφίστανται τὸν ἥλιον ὑπὸ τὰς σκιὰς, καὶ κατακλίνονται· αἱ δὲ ἄρινοι, μόλις καὶ ὀλιγάκις αἰσθάνονται τοῦ λαγῶ· αἱ δὲ ἄποδες, οὐδ' ἐὰν ὦσιν εὔψυχοι, τοὺς πόνους δύνανται ἀνέχεσθαι, ἀλλ' ἀπαγορεύουσι διὰ τὸ ἄλγος τῶν ποδῶν. Εἰσὶ δὲ καὶ τῆς ἰχνεύσεως πολλοὶ τρόποι ἐκ τῶν αὐτῶν κυνῶν· αἱ μὲν γὰρ ἐπειδὰν λάβωσι τὰ ἴχνη, πορεύονται ἀσήμως, ὥστε μὴ γιγνώσκεσθαι, ὅτι ἰχνεύουσιν· αἱ δὲ τὰ ὦτα μόνον διακινοῦσι, τὴν δὲ οὐρὰν ἡσυχῇ ἔχουσιν· αἱ δὲ τὰ ὦτα μὲν ἀκίνητα ἔχουσιν, ἄκρα δὲ τῇ

---

pilos habentes rariores, tolerare labores nequeunt: quibus altiora, nec proportione satis sunt concinna corpora, gravate discursitant: non animosae, labores relinquunt, ex sole sub umbras se recipiunt, humi procumbunt: quae nares bonas non habent, vix ac raro lepores sentiunt: quibus pedes vitiosi sunt, etiamsi sint animosae, labores tamen perferre nequeunt, adeoque propter pedum dolorem deficiunt. Vestigationis per eosdem canes modi complures sunt. Etenim nonnullae quum vestigia deprehenderunt, nullo de se indicio dato pergunt; ut non animadvertatur, investigationi esse intentas. Aliae movent solas aures, cauda non mota.

οὐρᾷ σείουσιν. Ἄλλαι δὲ συνάγουσι τὰ ὦτα, καὶ ἐπισκυθρωπάσασαι διὰ τοῦ ἴχνους, σχάσασαι τὴν οὐρὰν καὶ φράξασαι διατρέχουσι· πολλαὶ δὲ τούτων μὲν οὐδὲν ποιοῦσι, μανικῶς δὲ περιφερόμεναι ὑλακτοῦσι περὶ τὰ ἴχνη, ὅτε εἰσπίπτουσιν εἰς αὐτὰ, ἀφρόνως καταπατοῦσαι τὰς αἰσθήσεις. Εἰσὶ δὲ αἳ κύκλοις πολλοῖς χρώμεναι καὶ πλάνοις, ὑπολαμβάνουσαι ἐκ τοῦ πρόσθεν τὰ ἴχνη, παραλείπουσι τὸν λαγῶ· ὁσάκις δ' ἐπιτρέχουσι τὰ ἴχνη, εἰκάζουσι· προορώμεναι δὲ τὸν λαγῶ, τρέμουσι καὶ οὐκ ἐπέρχονται, πρὶν ἴδωσιν ὑποκινοῦντα. Ὅσαι δὲ τὰ τῶν ἄλλων κυνῶν εὑρήματα ἐν ταῖς ἰχνείαις καὶ μεταδρομαῖς προθέουσαι, θαμινὰ σκοποῦσαι, ἑαυταῖς ἀπίστως

Aliis aures immotae manent, extrema tantum cauda nonnihil quassata. Aliae contrahunt aures, ac vultu tristi per vestigium defixo, caudaque demissa et inter crura condita, discurrunt. Multae nihil horum faciunt, sed insano more vestigia circumlatrantes obeunt, quum in ea inciderint, ac indicia temere conculcant. Sunt quae multis ambagibus et erroribus utentes, dum suspicantur antrorsum tendere vestigia, leporem relinquunt: et quoties ad vestigia accurrunt, conjecturam faciunt: sed ubi leporem vident, trepidant; nec prius invadunt, quam illum se loco movere conspexerint. Quae vero indagando et transcurrendo aliorum canum inventa praecipiunt, hae frequenter respicientes, sibi ipsae non credunt.

ἔχουσι. θρασεῖαι δὲ, αἳ οὐκ ἐῶσι τῶν συνεργῶν τὰς σοφὰς εἰς τὸ πρόσθεν προϊέναι, ἀλλ' ἀνείργουσι θορυβοῦσαι· αἱ δὲ, ἀσπαζόμεναι τὰ ψευδῆ, καὶ ὑπερλαμπρυνόμεναι ἐφ' ὅτῳ ἂν τύχωσι, προάγουσι, συνειδυῖαι ἑαυταῖς, ὅτι ἐξαπατῶσιν· αἱ δ', οὐκ εἰδυῖαι, τὸ αὐτὸ ποιοῦσι ταύταις· φαῦλαι δὲ, αἱ οὐκ ἀπαλλαττόμεναι ἐκ τῶν τριμμῶν, τὰ ὀρθὰ οὐ γιγνώσκουσαι. Ὅσαι δὲ τῶν κυνῶν τὰ ἴχνη τὰ μὲν εὐναῖα ἀγνοοῦσι, τὰ δὲ δρομαῖα ταχὺ διατρέχουσιν, οὐκ εἰσὶ γνήσιαι· διώκουσι δὲ αἱ μὲν ἀρχόμεναι σφόδρα, διὰ δὲ μαλακίαν ἀνιᾶσιν· αἱ δὲ ὑποθέουσιν, εἶτα ἁμαρτάνουσιν· ἕτεραι δὲ ἀνοήτως ἐμπίπτουσαι εἰς τὰς ὁδοὺς ἁμαρτάνουσι, τὸ ἀνήκουστον πολὺ ἔχουσαι.

Feroces vero sunt, quae peritas venationis socias progredi non sinunt, sed cum strepitu eas repellunt. Aliae vestigiis falsis inhaerent, et quidquid tandem sit in quod inciderint, nimia cum ostentatione procurrunt, suae sibi fraudis consciae. Quaedam hoc idem faciunt insciae. Nullius pretii sunt, quae nusquam tritis e tramitibus declinant, vestigia recta ignorantes. At quaecunque canes vestigia cubilium ignorant, cursu vero impressa celeriter percurrunt, non sunt indolis bonae. Rursum pars ab initio vehementes in persequendo, prae mollitie deinde remittunt: pars in cursu sequuntur alias, ac deinde aberrant: quaedam in vias stulte incidunt aberrantque, et revocantes haudquaquam facile exaudiunt. Mul-

Πολλαὶ δὲ, τὰ διώγματα ἀφιεῖσαι, ἐπανέρχονται διὰ τὸ μισόθηρον, πολλαὶ δὲ διὰ τὸ φιλάνθρωπον· αἱ δ᾽ ἐκ τῶν ἰχνῶν κεκραγυῖαι ἐξαπατᾷν πειρῶνται, ἀληθῆ τὰ ψευδῆ ποιούμεναι. Εἰσὶ δὲ αἳ τοῦτο μὲν οὐ ποιοῦσι, μεταξὺ δὲ θέουσαι, ἄν ποθεν ἀκούσωσι κραυγῆς, καταλείπουσαι τὰ αὑτῶν ἔργα, ἀπρονοήτως ἐπὶ τοῦτο φέρονται· μεταθέουσι γὰρ αἱ μὲν ἀσαφῶς, αἱ δὲ πολὺ ὑπολαμβάνουσαι, δοξάζουσαι δὲ ἕτεραι, αἱ δὲ πεπλασμένως, φθονερῶς δὲ ἄλλαι ἐκκινοῦσι παρὰ τὸ ἴχνος, διὰ τέλους συμπαραφερόμεναι. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα τούτων φύσει ἔχουσι, τὰ δὲ ἠγμέναι ἀνεπιστημόνως, δύσχρηστοί εἰσιν· αἱ τοιαῦται μὲν οὖν κύνες ἀποτρέψειαν ἂν τοὺς ἐπιθυμοῦν-

tae ferarum odio, pleraeque hominum desiderio, persequutione omissa, recurrunt. Nonnullae ex vestigiis latratu abducere tentant, pro veris falsa simulantes. Sunt quae hoc non faciunt, sed inter currendum, sicunde clamorem audierint, ad hunc relicto labore suo temere feruntur. Et aliae quidem ex nulla certa conjectura cursum mutant, pleraeque multum sibi promittentes, aliae quadam ex opinione, nonnullae per simulationem, aliae per invidiam sic a vestigio recedunt, ut semper alias sectentur. Haec vero vitia pleraque canibus insunt a natura, ad nonnulla vero quod educentur inscite, parum utiles evadunt. Et hujusmodi quidem canes, studiosos etiam venationis homines avertere possint. Quales au-

τας κυνηγεσίων. Οἵας δὲ δεῖ εἶναι τοῦ αὐτοῦ γένους τά τε εἴδη καὶ τὰ ἄλλα, φράσω.

δ'. Πρῶτον μὲν οὖν χρὴ εἶναι μεγάλας· εἶτα ἐχούσας τὰς κεφαλὰς ἐλαφρὰς, σιμὰς, ἀρθρώδεις· ἰνώδη τὰ κάτωθεν τῶν μετώπων· ὄμματα μετέωρα, μέλανα, λαμπρά· μέτωπα μεγάλα καὶ πλατέα· τὰς διακρίσεις βαθείας· ὦτα μικρὰ, λεπτὰ, ψιλὰ ὄπισθεν· τραχήλους μακροὺς, ὑγροὺς, περιφερεῖς· στήθη πλατέα, μὴ ἄσαρκα ἀπὸ τῶν ὤμων τὰς ὠμοπλάτας διεστώσας μικρόν· σκέλη τὰ πρόσθια μικρὰ, ὀρθὰ, στρογγύλα, στιφρά· τοὺς ἀγκῶνας ὀρθούς· πλευρὰς μὴ ἐπίπαν βαθείας, ἀλλ' εἰς τὸ πλάγιον παρηκούσας· ὀσφὺν σαρκώδη, τὰ μεγέθη μεταξὺ μακρῶν καὶ βρα-

---

tem ejusdem generis esse debeant, quod formas adtinet, et alia ejusmodi, dicam.

4. Primum igitur magnas esse oportet, deinde levia habere capita, sima, nervosa, inferiori frontis parte fibrosa; oculos sublimes, nigros, claros; magnas frontes, ac latas; discrimina profunda; parvas aures ac tenues, posteriore parte glabras; cervices longas, molles, ac flexiles; pectora lata, non macilenta; scapulas ab humeris parum distantes; anteriora crura, parva, recta, teretia, firma; flexus crurum, rectos; latera non admodum profunda, sed in obliquum tendentia; lumbos carnosos, magnitudine media inter ea quae longa et brevia sunt; ilia nec

χέων· μήτε ὑγρὰς λίαν, μήτε σκληρὰς λαγόνας, μεταξὺ μεγάλων καὶ μικρῶν· ἰσχία στρογγύλα, ὄπισθεν σαρκώδη, ἄνωθεν δὲ μὴ συνδεδεμένα, ἔνδοθεν δὲ προεσταλμένα· τὰ κάτωθεν τῶν κενεώνων λαγαρὰ, καὶ αὐτοὺς τοὺς κενεῶνας· οὐρὰς μακρὰς, ὀρθὰς, λιγυράς· μηριαίας [μὴ] σκληράς· ὑποκώλια μακρὰ, περιφερῆ, εὐπαγῆ· σκέλη πολὺ μείζω τὰ ὄπισθεν τῶν ἔμπροσθεν, καὶ ἐπίρικνα· πόδας περιφερεῖς. Καὶ ἐὰν ὦσιν τοιαῦται αἱ κύνες, ἔσονται ἰσχυραὶ τὰ εἴδη, ἐλαφραὶ, σύμμετροι, ποδώκεις, καὶ ἀπὸ τῶν προσώπων φαιδραὶ καὶ εὔστομοι. Ἰχνευέτωσαν δ' ἐκ τῶν τριμμῶν ταχὺ ἀπαλλαττόμεναι, τιθεῖσαι τὰς κεφαλὰς ἐπὶ γῆν λεχρίας, ἐμμειδιῶσαι μὲν

---

valde mollia, nec rigida, inter magna et parva; coxas teretes, posterius carnosas, superius non connexas, interius contractas; inferiora ventris, cum ipso ventre, laxa: caudas longas, rectas, flexiles; femora, non dura; partes femoribus subjectas longas, teretes, compactas; posteriora crura prioribus multo grandiora, et superiori parte incurva; pedes rotundos. Quod si canes hujusmodi fuerint, robustae erunt, specie agiles, aptae proportionis, celeres, et elegantes adspectu, oreque idoneo. Sed ita vestigent, ut tritis hominum tramitibus celeriter excedant, capita terrae obliqua admoventes, ad vestigia subrideant, auresque demittant, ocu-

πρὸς τὰ ἴχνη, ἐπικαταβάλλουσαι δὲ τὰ ὦτα, τὰ μὲν ὄμματα πυκνὰ διακινούντων, ταῖς δὲ οὐραῖς διασαίνουσαι κύκλους πολλοὺς πρὸς τὰς πλευρὰς, προΐτωσαν ὁμοῦ διὰ τοῦ ἴχνους ἅπασαι. Ὅταν δὲ περὶ αὐτὸν ὦσι τὸ λαγῶ, δῆλον ποιείτωσαν τῷ κυνηγέτῃ θᾶττον φοιτῶσαι, μᾶλλον γνωρίζουσαι, ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἀπὸ τῶν ὀμμάτων, ἀπὸ τῆς μεταλλάξεως τῶν σωμάτων, καὶ ἀπὸ τῶν ἀναβλεμμάτων, καὶ ἐμβλεμμάτων τῶν ἐπὶ τὰς καθέδρας τοῦ λαγῶ, καὶ ἀπὸ τῶν εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ὄπισθεν καὶ εἰς τὸ πλάγιον διαῤῥιμμάτων, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀληθῶς ἤδη αἰωρεῖσθαι τὴν ψυχὴν, καὶ ὑπερχαίρειν, ὅτι τοῦ λαγῶ ἐγγύς εἰσι. Διωκέτωσαν δὲ ἐῤῥωμένως, καὶ

---

los hinc inde crebro moveant, et caudis blandientes, multis in utrumque latus ambagibus per vestigia simul omnes progrediantur. Sed ubi ad leporem ipsum accesserint, tum vero id venatori significent cursitando celerius, atque idem indicantes multo magis ipso motu animi, capite, oculis, mutatione signorum ac indiciorum; acie modo sursum, modo in leporis sessionem directa; retrorsum in transversa; diverso impetu in anteriora, et reapse jam arrigendo animum, ac gestiendo, quod a lepore non procul absint. Totis autem viribus persequantur, nec remittant, haud absque ingenti clamore ac latratu ipso cum lepore qualibet evadentes; ac veloci splendi-

μὴ ἐπανιοῦσαι, σὺν πολλῇ κλαγγῇ καὶ ὑλαγμῷ, συνεκπερῶσαι μετὰ τοῦ λαγῶ πάντη· μεταθείτωσαν δὲ ταχὺ καὶ λαμπρῶς, πυκνὰ μεταφερόμεναι, καὶ ἐπανακλαγγάνουσαι δικαίως· πρὸς δὲ τὸν κυνηγέτην μὴ ἐπανίτωσαν λιποῦσαι τὰ ἴχνη. Μετὰ δὲ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ἔργου τούτου, εὔψυχοι ἔστωσαν, καὶ εὔποδες, καὶ εὔρινες, [καὶ εὔτριχες.] Εὔψυχοι μὲν οὖν ἔσονται, ἐὰν μὴ λίπωσι τὰ κυνηγέσια, ὅταν ᾖ πνίγη· εὔρινες δὲ, ἐὰν τοῦ λαγῶ ὀσφραίνωνται ἐν τόποις ψιλοῖς, ξηροῖς, προσηλίοις, τοῦ ἄστρου ἐπιόντος· εὔποδες δὲ, ἐὰν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ μὴ καταῤῥηγνύωνται αὐτῶν οἱ πόδες τὰ ὄρη θεουσῶν· εὔτριχες δὲ, ἐὰν ἔχωσι λεπτὴν καὶ πυκνὴν καὶ μαλακὴν τὴν τρίχα.

---

doque cursu eum premant, identidem proruendo, justaque de causa latratu altiori utendo; nec tamen ad venatorem, omissis vestigiis, redeant. Praeter hanc speciem, et hanc venandi rationem, requiritur ut animosae sint, et pedibus, et naribus, et pilis bonis instructae. Animosae erunt, si venationem aestu incumbente non deserant: narium bonarum, si leporem nudis in locis, aridis, apricis, et sub accessum sideris odoratu deprehendant: bonis praediti pedibus, si eodem anni tempore, dum montes percurrunt, pedes eorum non findantur: pili boni, si quidem is et subtilis sit, et spissus, et mollis. At colore canes esse oportet minime rufo, neque nigro,

Τὰ δὲ χρώματα οὐ χρὴ εἶναι τῶν κυνῶν οὔτε πυῤῥὰ, οὔτε μέλανα, οὔτε λευκὰ παντελῶς· ἔστι γὰρ οὐ γενναῖον τοῦτο, ἀλλ' ἁπλοῦν καὶ θηριῶδες. Αἱ μὲν οὖν πυῤῥαὶ ἔχουσαι ἔστωσαν λευκὴν τρίχα ἐπανθοῦσαν περὶ τὰ πρόσωπα, καὶ αἱ μέλαιναι· αἱ δὲ λευκαὶ, πυῤῥάν· ἐπὶ δὲ ταῖς μηριαίαις ἄκραις τρίχας ὀρθὰς, βαθείας, καὶ ἐπὶ ταῖς ὀσφύσι καὶ ταῖς οὐραῖς κάτω, ἄνωθεν δὲ μετρίας. Ἄγειν δὲ ἄμεινον τὰς κύνας τὰ ὄρη πολλάκις, τὰ δὲ ἔργα ἧττον· τὰ μὲν γὰρ ὄρη οἷόν τέ ἐστι καὶ ἰχνεύειν καὶ μεταθεῖν καθαρῶς, τὰ δὲ ἔργα οὐδέτερα, διὰ τοὺς τριμμούς. Ἔστι δὲ καὶ, ἄνευ τοῦ εὑρίσκειν τὸν λαγῶ, ἀγαθὸν, ἄγειν τὰς κύνας τὰ τραχέα· καὶ γὰρ εὔποδες γίγνονται, καὶ

---

neque candido prorsus. Quippe non index hic indolis generosae, sed vulgaris ac ferinae. Si rufi nigrive coloris fuerint, villos candidos; si candidi, rufos habeant, circum frontem nitentes. In summis femorum partibus pilos habeant rectos et longos, itemque in lumbis et cauda infima; superius autem, mediocres. Satius autem fuerit, per montes saepe, per rura ducere canes rarius. Nam montes pervestigari possunt, et absque impedimentis hinc inde liquido percurri: quum tramitum causa neutrum cultis in locis fieri possit. Quinetiam si maxime lepus aliquis haud inveniatur, tamen per aspera loca ducere canes prodest; quum pedes hinc bones consequantur,

τὰ σώματα διαπονοῦσαι ἐν τόποις τοιούτοις ὠφελοῦνται. Ἀγέσθωσαν δὲ, θέρους μὲν, μέχρι μεσημβρίας· χειμῶνος δὲ, δι' ἡμέρας· μετοπώρου δ', ἔξω μεσημβρίας· ἐντὸς δὲ ἑσπέρας, τὸ ἔαρ, ταῦτα γὰρ μέτρια.

ε'. Τὰ δὲ ἴχνη τοῦ λαγῶ, τοῦ μὲν χειμῶνος, μακρά ἐστι, διὰ τὸ μῆκος τῶν νυκτῶν· τοῦ δὲ θέρους βραχέα, διὰ τὸ ἐναντίον. Χειμῶνος μὲν οὖν πρωῒ οὐκ ὄζει αὐτῶν, ὅταν πάχνη ᾖ ἢ παγετός· ἡ μὲν γὰρ πάχνη τῇ αὑτῆς ἰσχύϊ ἀντισπάσασα τὸ θερμὸν ἔχει ἐν αὑτῇ, ὁ δὲ παγετὸς, ἐπιπήξας. Καὶ αἱ κύνες μαλακιῶσαι τὰς ῥῖνας οὐ δύνανται αἰσθάνεσθαι, ὅταν ᾖ τοιαῦτα, πρὶν ἂν ὁ ἥλιος διαλύσῃ αὐτὰ, ἢ προϊοῦσα ἡ ἡμέρα· τότε δὲ

---

et corpora in hujusmodi locis exercentes, meliores evadant. Ducantur autem aestate, usque ad meridiem, hyeme, per totum diem: autumno, extra meridiem: vere, intra vesperam. Inest enim his mediocritas.

5. Caeterum leporis vestigia procul hyeme se porrigunt, quia longae sunt noctes; parum autem aestate, ob rationem contrariam. Nec vero hyeme olent diluculo, quum pruina fuerit, aut gelu. Pruina enim vi sua calorem in se contrahens, intra se retinet: gelu autem densat. Quae cum acciderint, ob teneritatem narium canes prius sentire non possunt, quam sol dieave procedens, ea solvat. Tunc et

καὶ αἱ κύνες ὀσφραίνονται, καὶ αὐτὰ ἐπαναφερόμενα ὄζει. Ἀφανίζει δὲ καὶ ἡ πολλὴ δρόσος καταφέρουσα αὐτά· καὶ οἱ ὄμβροι, οἱ γιγνόμενοι διὰ χρόνου, ὀσμὰς ἄγοντες τῆς γῆς, ποιοῦσι δύσοσμον, ἕως ἂν ψυχθῇ· χείρω δὲ καὶ τὰ νότια ποιεῖ· ὑγραίνοντα γὰρ διαχεῖ· τὰ δὲ βόρεια, ἐὰν ᾖ ἄλυτα, συνίστησι καὶ σώζει. Οἱ δὲ ὑετοὶ κατακλύζουσι καὶ αἱ ψεκάδες· καὶ ἡ σελήνη ἀμαυροῖ τῷ θερμῷ, μάλιστα δὲ ὅταν ᾖ πανσέληνος· καὶ μανότατα τότε· χαίροντες γὰρ τῷ φέγγει, ἐπαναῤῥιπτοῦντες μακρὰ διαιροῦσιν ἀντιπαίζοντες· ταραχώδη δὲ, ὅταν ἀλώπεκες προδιεξέλθωσι, γίγνεται. Τὸ δὲ ἔαρ κεκραμένον τῇ ὥρᾳ καλῶς παρέχει τὰ ἴχνη λαμπρὰ,

---

canes olfaciunt, et ipsa vestigia dum evaporant, redolent. Delet etiam ea delapsus ros multus. Imbres item, qui longioribus intervallis cadunt, eductis terrae odoribus faciunt, ut difficulter oleant vestigia, donec tellus exsiccetur. Etiam tempestas australis deteriora facit, dum humectans diffundit: septentrionalis vero, si nimis saeva non sit, durabilia reddit, et servat. Tam pluviae quam guttae diluunt, et inundant. Lunae quoque calor facit, ut evanescant vestigia, praesertim quum plena est. Et vestigia tunc quidem rarissima sunt, quod gaudentes ejus luce lepores inter se colludant, et procul se jactando magnis intervallis vestigia distinguant. Eadem

πλὴν εἴ τι ἡ γῆ ἐξανθοῦσα βλάπτει τὰς κύνας, εἰς τὸ αὐτὸ συμμιγνύουσα τῶν ἄνθων τὰς ὀσμάς. Λεπτὰ δὲ καὶ ἀσαφῆ τοῦ θέρους· διάπυρος γὰρ οὖσα ἡ γῆ ἀφανίζει τὸ θερμὸν, ὅ ἔχουσιν· ἔστι γὰρ λεπτὸν, καὶ αἱ κύνες ἧττον ὀσφραίνονται τότε, διὰ τὸ ἐκλελύσθαι τὰ σώματα. Τοῦ δὲ μετοπώρου καθαρά· ὅσα γὰρ ἡ γῆ φέρει, τὰ μὲν ἥμερα συγκεκόμισται, τὰ δὲ ἄγρια γήρᾳ διαλέλυται· ὥστε οὐ παραλυποῦσι τῶν καρπῶν αἱ ὀσμαὶ εἰς ταῦτα φερόμεναι. Ἔστι δὲ τοῦ χειμῶνος, καὶ τοῦ θέρους, καὶ τοῦ μετοπώρου τὰ ἴχνη ὀρθὰ ἐπὶ τὸ πολὺ, τοῦ δ᾽ ἦρος συμπεπλεγμένα· τὸ γὰρ θηρίον συνδυάζεται μὲν ἀεὶ,

---

turbantur, quum vulpes antea pertransierint. Ver, propter anni temperiem, satis clara praebet vestigia; nisi quod terra, sicubi floret, canibus officit, dum in unum confundit florum ac vestigiorum odores: aestate vero exilia sunt, et obscuriora. Nam terra fervens abolet quidquid halitus et caloris habent. Est enim is tenuis, et canes tunc minus olfaciunt, quod eorum corpora resoluta langueant. Autumni tempore vestigia pura sunt. Nam quaecumque terra producit, sive domestica, jam congesta sunt; seu agrestia, senio contabuerunt. Itaque fructuum odores ad vestigia non ita feruntur, ut quidquam obsint. Itidem hyeme, et aestate, et autumno recta sunt ut plurimum vestigia, vere autem inter se per-

μάλιστα δὲ ταύτην τὴν ὥραν· ὥστε διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης μετ᾽ ἀλλήλων πλανώμενοι τοιαῦτα ποιοῦσιν. Ὄζει δὲ τῶν ἰχνῶν ἐπὶ πλείω χρόνον τῶν εὐναίων ἢ τῶν δρομαίων· τὰ μὲν γὰρ εὐναῖα ὁ λαγὼς πορεύεται ἐφιστάμενος, τὰ δὲ δρομαῖα ταχύ· ἡ γῆ οὖν τῶν μὲν πυκνοῦται, τῶν δὲ οὐ πίμπλαται. Ἐν δὲ τοῖς ὑλώδεσι μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς ψιλοῖς ὄζει· διατρέχων γὰρ, καὶ ἀνακαθίζων, ἅπτεται πολλῶν. Κατακλίνονται δ᾽ εἰς ἃ ἡ γῆ φύει ἢ ἔχει ἐφ᾽ ἑαυτῆς, ὑπὸ παντὶ, ἐπ᾽ αὐτῶν, ἐν αὐτοῖς, παρ᾽ αὐτὰ, ἄποθεν, πολὺ, μικρὸν, μεταξὺ τούτων· ὅτε δὲ καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ διαῤῥιπτῶν ἐπὶ τὸ δυνατὸν, καὶ ἐν ὕδατι, ἐάν τι ᾖ ὑπερέχον ἢ ἐμπεφυκὸς ἐν τούτῳ. Ὁ

plexa. Nam coit haec fera cum alias semper tum hoc tempore inprimis: ut a simul oberrantibus hanc ipsam ob causam id necessario fieri oporteat. Olent autem vestigia cubilibus impressa, diutius quam in cursu. Nam illa cubilium insistendo; cursus vestigia currendo lepus imprimit. Itaque terra per illa densatur, his non impletur. In sylvosis vero locis redolent magis, quam nudis. Siquidem modo percurrens lepus, modo sessitans, multa contingit. Procumbit autem ad ea quae terra gignit, vel superficie sua continet, et quidem sub re quavis, super re quavis, in rem quamvis; itemque propius, longius; diu, parum, mediocriter; et in mare nonnunquam, ad id quod potest, exsiliens; et in aquam, si

μὲν οὖν εὐναῖος ποιούμενος εὐνὴν, ἐπὶ τὸ πολὺ, ὅταν μὲν ᾖ ψύχη, ἐν εὐδιεινοῖς· ὅταν δὲ καύματα, ἐν παλισκίοις· τὸ δὲ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον, ἐν προσηλίοις· οἱ δὲ δρομαῖοι οὐχ οὕτω, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν κυνῶν ἔκπληκτοι γίγνεσθαι. Κατακλίνεται δὲ ὑποθεὶς τὰ ὑποκώλια ὑπὸ τὰς λαγόνας, τὰ δὲ πρόσθεν σκέλη τὰ πλεῖστα συνθεὶς καὶ ἐκτείνας, ἐπ' ἄκρους δὲ τοὺς πόδας τὴν γένυν καταθεὶς, τὰ δὲ ὦτα ἐπιπετάσας ἐπὶ τὰς ὠμοπλάτας· εἶτα δὲ ὑποστέγει τὰ ὑγρά· ἔχει δὲ καὶ τὴν τρίχα στεγανήν· πυκνὴ γὰρ καὶ μαλακή. Καὶ ὅταν μὲν ἐγρηγορῇ, καταμύει τὰ βλέφαρα· ὅταν δὲ καθεύδῃ, τὰ μὲν βλέφαρα ἀναπέπταται ἀκίνητα, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ ἀτρέ-

quid exstans, innatumve sit aquae. Lepus cubans est, qui cubile sibi struit, idque ut plurimum, quum frigora sunt, tepidis in locis; quum aestus, in opacis, quum ver et autumnus, in apricis: alia cursitantium est ratio, propterea quod eis terror a canibus incutiatur. Sic autem procumbit, ut partes inferiores subter ilia collocet, cruribus anterioribus ut plurimum compositis et exporrectis, mento extremis pedibus imposito, auribus supra scapulas expansis. Deinde partes etiam molliores tegit. Habet et pilos ad tegendum aptos, quippe qui densi sint ac molles. Quum vigilat, nonnihil connivet palpebris: quum dormit, palpebras nullo cum motu apertas habet, oculis manentibus immotis. Nares per

μας ἔχουσι· τοὺς δὲ μυκτῆρας, ὅταν. εὕδῃ, κινεῖ πυκνά· ὅταν δὲ μή, ἧττον. Ὅταν δὲ ἡ γῆ βρύῃ, μᾶλλον τὰ ἔργα, ἢ τὰ ὄρη ἔχουσιν. Ὑπομένει δὲ πανταχοῦ ἰχνευόμενος, ἐὰν μήτι περίφοβος τῆς νυκτὸς γένηται· παθὼν δὲ τοῦτο, ὑποκινεῖ. Πολύγονον δ' ἐστὶν οὕτως, ὥστε τὰ μὲν τέτοκε, τὰ δὲ τίκτει, τὰ δὲ κύει. Τῶν δὲ μικρῶν λαγίων ὄζει μᾶλλον ἢ τῶν μεγάλων· ἔτι γὰρ ὑγρομελῆ ὄντα, ἐπισύρεται ὅλα ἐπὶ τῆς γῆς. Τὰ μὲν οὖν λίαν νεογνὰ οἱ φιλοκυνηγέται ἀφιᾶσι τῇ Θεῷ· οἱ δὲ ἤδη ἔτειοι τάχιστα θέουσι τὸν πρῶτον δρόμον, τοὺς δ' ἄλλους οὐκ ἔτι· εἰσὶ γὰρ ἐλαφροὶ, ἀδύνατοι δέ. Λαμβάνειν δὲ τοῦ λαγῶ τὰ ἴχνη, ὑπάγοντα τὰς κύνας ἐκ τῶν ἔργων

---

somnum frequenter movet, extra somnum rarius. Quum terra pullulat, culta magis quam montes eum retinent. Ubique subsistit, dum investigatur; nisi noctu ingens eum metus invaserit. Id ei quum accidit, loco se movet. Tam foecundum est animal, ut partim recens pepererit, partim pariat, partim uterum gerat. Parvorum lepusculorum vestigia magis olent, quam adultorum. Nam quum membra eorum adhuc mollia sint, tota quasi tractim terram stringunt. Quicumque recens editi sunt admodum, eos venationum studiosi Dianae dimittunt. Anniculi cursum primum celerrime conficiunt, reliquos non item. Sunt enim agiles quidem illi, sed imbecilles. Vestigia leporis captanda sunt ita, ut ex ar-

ἄνωθεν, ὅσοι δὲ μὴ ἔρχονται αὐτῶν εἰς τὰ ἐργάσιμα, τοὺς λειμῶνας, τὰς νάπας, τὰ ῥεῖθρα, τοὺς λίθους, τὰ ὑλώδη· καὶ ἐὰν ὑποκινῇ, μὴ ἀναβοᾷν, ἵνα μὴ αἱ κύνες, ἔκφρονες γιγνόμεναι, χαλεπῶς τὰ ἴχνη γνωρίζωσιν. Εὑρισκόμενοι δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ διωκόμενοι ἔστιν ὅτε διαβαίνουσι τὰ ῥεύματα, καὶ ὑποκάμπτουσι, καὶ καταδύονται εἰς φάραγγας, καὶ εἰσειλοῦσι· πεφόβηνται γὰρ οὐ μόνον τὰς κύνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀετούς· ὑπερβάλλοντες γὰρ τὰ σιμὰ καὶ τὰ ψιλὰ, ἀναρπάζονται ἕως ἂν ὦσιν ἔτειοι· τοὺς δὲ μείζους ἐπιτρέχουσαι αἱ κύνες ἀφαιροῦνται. Ποδωκέστατοι μὲν οὖν εἰσιν οἱ ὄρειοι, οἱ πεδινοὶ δὲ ἧττον, βραδύτατοι δὲ οἱ ἕλειοι· οἱ δ' ἐπὶ

vorum parte superiori canes ducas, praesertim si lepores fuerint, qui ad loca culta non veniunt, in prata, in saltus, fluenta, saxa, loca sylvosa. Quod si loco se moverit, clamandum non erit; ne canes adtonitae, vestigia difficulter agnoscant. Quum inveniuntur a canibus, iisdem insequentibus nonnunquam flumina tranant, et cursum flectunt, et in convalles se abdunt ac involvunt. Non enim canes tantum metuunt, sed etiam aquilas; a quibus inter superandum loca devexa sylvisque nuda, dum adhuc anniculi sunt, rapiuntur: majores a canibus impetu facto auferuntur. Velocissimi sunt montani, campestres minus, palustres autem longe tardissimi. At qui locis omnibus oberrant, molesti sunt

πάντας τοὺς τόπους πλανῆται, χαλεποὶ πρὸς τοὺς δρόμους· τὰ γὰρ σύντομα ἴσασι· θέουσι γὰρ μάλιστα μὲν τὰ ἀνάντη, ἢ τὰ ὁμαλά· τὰ δὲ ἀνόμοια, ἀνομοίως· τὰ δὲ κατάντη, ἥκιστα. Διωκόμενοι δέ εἰσι κατάδηλοι μάλιστα μὲν διὰ γῆς κεκινημένης, ἐὰν ἔχωσιν ἔνιοι ἐρύθημα, καὶ διὰ καλάμης, διὰ τὴν ἀνταύγειαν· κατάδηλοι δὲ καὶ ἐν τοῖς τριμμοῖς καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐὰν ὦσιν ἰσόπεδοι· τὸ γὰρ φανὸν τὸ ἐν αὐτοῖς ἐνὸν ἀντιλάμπει· ἄδηλοι δὲ, ὅταν [κατὰ] τοὺς λίθους, τὰ ὄρη, τὰ φελλία, τὰ δασέα ἀποχωρῶσι, διὰ τὴν ὁμόχροιαν. Προλαμβάνοντες δὲ τὰς κύνας, ἐφίστανται, καὶ ἀνακαθίζοντες ἐπαίρουσιν αὑτοὺς, καὶ ἐπακούουσιν, εἴ που πλησίον

---

in cursu. Norunt enim itinera compendiaria, et maxime currunt per acclivia, vel plana: si quae sunt loca inaequalia, et haec inaequaliter percurrunt; per declivia minime feruntur. In persequendo maxime conspiciuntur, quum per agrum subactum currunt, si quidem rubor quidam eis adsit: itemque per stipulas, propter splendoris reflexionem. Sunt etiam in tramitibus ac viis conspicui, siquidem hae planae fuerint. Nam quod in eis nitidum est, resplendet. Conspici nequeunt quum ad saxa, montes, loca suberosa, sylvisque densa, secedunt, idque ob coloris similitudinem. Si canes antevertant, subsistunt; seque humi collocatos erigunt, et num ali-

κλαγγὴ ἢ ψόφος τῶν κυνῶν, καὶ ὅθεν ἂν ἀκούσωσιν, ἀποτρέπονται. Ὅτε δὲ καὶ οὐκ ἀκούσαντες, ἀλλὰ δόξαντες, ἢ πεισθέντες ὑπ' αὐτῶν, παρὰ τὰ αὐτὰ, διὰ τῶν αὐτῶν, ἐπαλλάττοντες ἅλματα, ἐμποιοῦντες ἴχνεσιν ἴχνη, ἀποχωροῦσι. Καί εἰσι μακραδρομώτατοι μὲν οἱ ἐκ τῶν ψιλῶν εὑρισκόμενοι, διὰ τὸ καταφανές· βραχυδρομώτατοι δὲ, οἱ ἐκ τῶν δασέων· ἐμποδὼν γὰρ τὸ σκοτεινόν. Δύο δὲ καὶ τὰ γένη ἐστὶν αὐτῶν· οἱ μὲν γὰρ, μεγάλοι, ἐπίπερκνοι, καὶ τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ μετώπῳ μέγα ἔχουσιν· οἱ δὲ, ἐλάττους, ἐπίξανθοι, μικρὸν τὸ λευκὸν ἔχοντες. Τὴν δὲ οὐρὰν οἱ μὲν κύκλῳ περιποίκιλον, οἱ δὲ παράσηρον· καὶ τὰ ὄμματα οἱ μὲν ὑποχαροποὶ, οἱ δὲ

cubi latratus strepitusve canum in propinquo sit, auribus captant: et undecumque hunc percipiunt, inde se avertunt. Interdum tametsi nihil audierint, opinione tamen, ac persuasione sua, propter eadem, et per eadem loca, variatis saltibus, et in vestigia vestigiis aliis impressis, ita deinde discedunt. Cursu longissima spatia conficiunt, qui nudis in locis reperiuntur, quod ea satis lucis habeant; brevissima, qui in sylvosis: quod tenebrae sint eis impedimento. Duo sunt autem eorum genera. Nam alii magni sunt, notis nigris varie distincti, qui et albedinem in fronte insignem habent: alii minores, subflavi, exigua cum albedine. Cauda illis undique varia est, his albedine insignis longiore spatio.

ὑπόγλαυκοι· καὶ τὰ μέλανα τὰ περὶ τὰ ὦτα ἄκρα οἱ μὲν ἐπὶ πολὺ, οἱ δὲ ἐπὶ μικρόν. Ἔχουσι δὲ αὐτῶν αἱ πολλαὶ τῶν νήσων τοὺς ἐλάττους, αἵ τ' ἔρημοι καὶ οἰκούμεναι· τὸ δὲ πλῆθος πλείους ἐν αὐταῖς, ἢ ἐν ταῖς ἠπείροις· οὐ γάρ εἰσιν οὔτ' ἀλώπεκες ἐν ταῖς πολλαῖς αὐτῶν, αἵ τινες καὶ αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα ἐπιοῦσαι ἀναιροῦνται, οὔτε ἀετοί· τὰ μεγάλα γὰρ ὄρη ἔχουσι μᾶλλον, ἢ τὰ μικρά· ἐλάττω δ' ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ ἐν ταῖς νήσοις. Κυνηγέται δὲ εἰς μὲν τὰς ἐρήμους ὀλιγάκις ἀφικνοῦνται, ἐν δὲ ταῖς οἰκουμέναις ὀλίγοι ὄντες, καὶ οὐ φιλόθηροι οἱ πολλοί· εἰς δὲ τὰς ἱερὰς τῶν νήσων οὐδὲ διαβιβάζειν οἷόν τε κύνας. Ὅταν οὖν τῶν τε ὑπαρχόντων ὀλίγους ἐκθη-

Oculi illis subfulvi, his subcaesii. Quam circa summas aures nigredinem habent, ea magna est in illis, in his exigua. Minores maxime in insulis tum desertis, tum habitatis et excultis, reperiuntur: atque adeo plures sunt in iis quam in terra continente. Quippe nec in plerisque vulpes sunt, quae tum lepores tum foetus eorum interficiunt; nec aquilae, quae magis in montibus vastis degunt, quam exiguis. Et sunt in insulis, plerumque montes minores. Venatores etiam raro in desertas insulas veniunt, et in iis, quae incoluntur, pauci sunt homines, neque venationis admodum studiosi. Quae vero sacrae sunt insulae, in eis haud fas est canes transvehi. Quo fit, ut quum pauci de iis qui

ρῶνται, καὶ τῶν ἐπιγιγνομένων, ἀνάγκη ἀφθόνους εἶναι. Βλέπει δὲ οὐκ ὀξὺ, διὰ πολλά· τά τε γὰρ ὄμματα ἔχει ἔξω, καὶ τὰ βλέφαρα ἐλλείποντα, καὶ οὐκ ἔχοντα προβολὴν ταῖς αὐγαῖς· ἡ ὄψις οὖν διὰ ταῦτα ἀμαυρὰ, ἐσκεδασμένη. Ἅμα δὲ τούτοις, καὶ ἐν ὕπνῳ ὂν τὰ πολλὰ τὸ θηρίον οὐκ ὠφελεῖται πρὸς τὸ ὁρᾷν. Καὶ ἡ ποδωκία πρὸς τὸ ἀμβλυωπεῖν αὐτῷ πολὺ συμβάλλεται· ταχὺ γὰρ ἑκάστου παραφέρει τὴν ὄψιν, πρὶν νοῆσαι ὅ, τι ἐστί. Καὶ οἱ φόβοι τῶν κυνῶν, ὅταν διώκωνται, ἑπόμενοι μετὰ τούτων, συνεξαιροῦνται τὸ προνοεῖσθαι. Ὥστε διὰ ταῦτα προσπίπτων λανθάνει πρὸς πολλὰ, καὶ εἰς τὰς ἄρκυς ἐμπίπ-

---

jam illic existunt, venando capiantur, et plures semper gignantur; necessario magna sit eorum copia. Multae sunt autem causae, quamobrem lepores acutum non cernant. Nam et oculos habent extantes, et palpebras curtas, quaeque satis oculos obtegere nequeunt: quibus sane rebus videndi vis hebes redditur, quippe quae dissipetur. Praeterea quum etiam somno plerumque fruitur hoc animal, parum inde tamen ad visum adjumenti habet. Ipsa pedum velocitas ad obtusionem facultatis cernentis non parum confert. Nam celeriter ab objecto quovis oculos prius avertit, quam quid sit, animadvertat. Etiam canum persequentium comites, ipsae formidines, inter alia providentiam omnem eis adimunt.

των. Εἰ δ' ἔφυγεν ὄρθιον, ὀλιγάκις ἂν ἔπασχε τὸ τοιοῦτον· νῦν δὲ περιβάλλων καὶ ἀγαπῶν τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἐγένετο καὶ ἐτράφη, ἁλίσκεται· κατὰ πόδας δὲ οὐ πολλάκις ὑπὸ τῶν κυνῶν, διὰ τάχος, κρατεῖται· ὅσοι δὲ ἁλίσκονται, παρὰ φύσιν τοῦ σώματος, τύχῃ δὲ χρώμενοι· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων ἰσομέγεθες τούτῳ ἂν ὅμοιόν ἐστι πρὸς δρόμον· σύγκειται γὰρ ἐκ τοιούτων τὸ σῶμα. Ἔχει γὰρ κεφαλὴν κούφην, μικρὰν, κατωφερῆ, στενὴν ἐκ τοῦ πρόσθεν· [ὦτα ὑψηλά·] τράχηλον λεπτὸν, περιφερῆ, οὐ σκληρὸν, μῆκος ἱκανόν· ὠμοπλάτας ὀρθὰς, ἀσυνδέτους ἄνωθεν· σκέλη τὰ ἐπ' αὐτῶν ἐλαφρὰ, σύγκωλα· στῆθος οὐ βα-

---

Quae causae sunt, ut imprudenter irruens in multa, etiam in retia incidat. Quod si recta via fugeret, non frequenter haec illi acciderent. Nunc quia complectitur atque amat ea loca, quibus in locis et ortus et educatus est, capitur; quum caeteroquin ob celeritatem, in canum potestatem, insistentium ipsius vestigiis, raro perveniat. Quod si qui capiantur, id casu potius quodam fit, quam naturae corporis leporini. Quippe nullum animal est, quod lepori magnitudine par, eum cursu aequet. Ejusmodi scilicet ex partibus corpus ejus compositum est. Caput leve habet, idemque parvum, deorsum spectans, anteriori parte strictius, collum exile, rotundum, non rigidum, justa longitudine; scapulas rectas, a summo non

ρύτονον· πλευρὰς ἐλαφρὰς, συμμέτρους· ὀσφὺν περιφερῆ· καλὴν σαρκώδη· λαγόνας ὑγρὰς, λαπάρας ἱκανῶς· ἰσχία στρογγύλα, πλήρη κύκλῳ, ἄνωθεν δὲ ὡς χρὴ διεστῶτα· μηροὺς μακροὺς, εὐπαγεῖς· ἔξωθεν μῦς ἐπιτεταμένους, ἔνδοθεν δὲ οὐκ ὀγκώδεις· ὑποκώλια μακρὰ, στιφρά· πόδας τοὺς πρόσθεν ἄκρως ὑγροὺς, στενοὺς, ὀρθούς· τοὺς δὲ ὄπισθεν στερεοὺς, πλατεῖς· πάντας δὲ, οὐδενὸς τραχέος φροντίζοντας· σκέλη τὰ ὄπισθεν μείζω πολὺ τῶν ἔμπροσθεν, καὶ ἐγκεκλιμένα μικρὸν ἔξω· τρίχωμα βραχὺ, κοῦφον. Ἔστιν οὖν ἀδύνατον μὴ οὐκ εἶναι, ἐκ τοιούτων συνηρμοσμένον, ἰσχυρὸν, ὑγρὸν, ὑπερέλαφρον. Τεκμή-

---

connexas: crura sub ipsis levia, partibus recte junctis: pectus haudquaquam angustum: latera levia, proportionis aptae: lumbos teretes, cavos, carnosos: ilia mollia, satisque laxa: coxas rotundas, undique plenas, parte superiori a se invicem debito ex intervallo distantes: femora oblonga, satis spissa, extrinsecus tensa, interius non turgida: partes his subjectas, parvas, firmas: pedes anteriores summopere molles, angustos, rectos; posteriores firmos, latos; omnes nihil, quod asperum sit, curantes: crura posteriora prioribus longe majora, nonnihil extrorsum incurvata: pilos breves, ac leves. Quapropter fieri non potest, quin quod ex hujusmodi partibus compositum est, firmum sit, molle, vehementer

ρον δὲ ὡς ἐλαφρόν ἐστιν· ὅταν ἀκρέμα ἀποπορεύηται, πηδᾷ (βαδίζοντα δὲ οὐδεὶς ἑώρακεν, οὐδ' ὄψεται) τιθεὶς εἰς τὸ ἐπέκεινα τῶν ἔμπροσθεν ποδῶν τοὺς ὄπισθεν, καὶ ἔξω, καὶ θεῖ οὕτως· δῆλον δὲ τούτου τὸ ἐν χροΐ. Οὐρὰν δὲ οὐκ ἐπιτηδείαν ἔχει πρὸς δρόμον. Ἐπευθύνειν γὰρ οὐχ ἱκανὴ τὸ σῶμα, διὰ τὴν βραχύτητα, ἀλλὰ τῷ ὠτὶ ἑκατέρῳ τοῦτο ποιεῖ, καὶ ὅταν ἁλίσκηται ὑπὸ τῶν κυνῶν· καταβάλλων γὰρ καὶ παραβάλλων τὸ ἕτερον οὖς πλάγιον, ὁποτέρᾳ ἂν λυπῆται, ἀπερειδόμενος· διὸ δὴ εἰς τοῦτο ὑποστρέφεται ταχὺ, ἐν μικρῷ πολὺ καταλιπὼν τὸ ἐπιφερόμενον. Οὕτω δὲ ἐπίχαρί ἐστι τὸ θηρίον, ὥστε οὐδεὶς

---

leve: cujus quidem levitatis agilis indicium est, quod quum etiam remissius aliquo pergit, saltare solet; (gradientem nec vidit quisquam, nec videbit) adeo quidem, ut ultra extraque priores pedes collocet posteriores, itaque currat. Manifesto patet hoc in colore. Caudam habet ad cursum minus commodam. Non enim propter brevitatem ad dirigendum corpus idonea est, sed hoc utraque facit aure, quando in eo est ut capiatur a canibus: alteram aurem demittit, et detorquet obliquam; et utra tandem parte laeditur, in hanc innitens, hoc modo celeriter sese flectit, exiguo temporis spatio longe canibus irruentibus post se relictis. Adeo lepidum vero animal est, ut nemo sit, qui, si eum videat,

ὅστις οὐκ ἂν, ἰδὼν ἰχνευόμενον, εὑρισκόμενον, μεταθεόμενον, ἁλισκόμενον, ἐπιλάθοιτ' ἂν εἴ του ἐρῴη. Ἐν δὲ τοῖς ἔργοις κυνηγετοῦντα ἀπέχεσθαι, ὧν ὧραι φέρουσι, καὶ τὰ νάματα καὶ τὰ ῥεῖθρα ἐᾷν. Τὸ γὰρ ἅπτεσθαι τούτων αἰσχρὸν καὶ κακὸν, καὶ ἵνα μὴ τῷ νόμῳ ἐναντίοι ὦσιν οἱ ἰδόντες· καὶ ὅταν ἀναγρία ἐμπίπτῃ, ἀναλύειν χρὴ τὰ περὶ κυνηγέσιον πάντα.

ϛ'. Κυνῶν δὲ κόσμος δέραια, ἱμάντες, στελμονίαι· ἔστω δὲ τὰ μὲν δέραια, μαλακὰ, πλατέα, ἵνα μὴ θραύῃ τὰς τρίχας τῶν κυνῶν. οἱ δὲ ἱμάντες ἔχοντες ἀγκύλας τῇ χειρὶ, ἄλλο δὲ μηδέν· οὐ γὰρ καλῶς τηροῦσι

---

dum vestigatur, dum invenitur, dum cursu petitur, dum capitur, cujusvis rei carae non obliviscatur. At inter venandum in locis cultis, a fructibus venator quorumvis anni temporum abstineat, latices et flumina relinquat intacta. Nam ut ea tangere foedum ac improbum est; *cavendum est* ut ii legem venatoriam violent, qui lepores per haec loca agitari viderunt. Quod si nulla se fera obtulerit, ad venationem pertinentia refigenda sunt omnia.

6. Canum ornatus sunt collaria, lora, cinctus. Collaria quidem mollia sint, et lata, ne pilos canum adterant. Lora pro manibus ansas habeant, praeterea nihil. Nec recte canes retinent ac servant, qui collaria de loris conficiunt. Cinctus habeant lora latiora, ne canum ilia terant. Muniti

τὰς κύνας οἱ ἐξ αὐτῶν εἰργασμένοι τὰ δέρματα· αἱ δὲ στελμονίαι πλατεῖς τοὺς ἱμάντας, ἵνα μὴ τρίβωσι τὰς λαγόνας αὐτῶν· ἐγκατερῥαμμέναι δὲ ἐγκεντρίδες, ἵνα τὰ γένη φυλάττωσι. Ἐξάγειν δὲ αὐτὰς οὐ χρὴ ἐπὶ τὰ κυνηγέσια, ὅταν μὴ τὰ προσφερόμενα δέχωνται ἡδέως, (τεκμήριον δὲ τοῦτο, ὅτι οὐκ ἔῤῥωνται) μηδὲ ὅταν ἄνεμος πνέῃ μέγας· διαρπάζει γὰρ τὰ ἴχνη, καὶ οὐ δύνανται ὀσφραίνεσθαι, οὐδὲ αἱ ἄρκυς ἑστάναι, οὐδὲ τὰ δίκτυα. Ὅταν δὲ τούτων μηδέτερον κωλύῃ, ἄγειν διὰ τρίτης ἡμέρας. Τὰς δὲ ἀλώπεκας μὴ ἐθίζειν τὰς κύνας διώκειν· διαφθορὰ γὰρ μεγίστη, καὶ ἐν τῷ δέοντι οὔ ποτε πάρεισιν. Εἰς δὲ τὰ κυνηγέσια μεταβάλλοντα ἄγειν,

---

sint etiam insutis aculeis, ut genus suum conservent. Venatum canes non educuntor, si cibos qui offeruntur, non lubenter accipiant, quod in eis minus commodae valetudinis indicium est: nec si flatus venti magnus sit. Is enim dissipat vestigia, nec canes tunc odorari, nec sagenae retiave stare possunt. Quod si horum neutrum impediat, ad tertium quemque diem educuntor. Nec vulpes persequi adsuescant canes. Id enim eos maxime corrumpit, ut quum oportet, nunquam praesto sunt. In educendo mutanda loca venationum, ut et canes venandi, et venator ipse regionis peritus evadat. Exeundum est autem diluculo, ne vestigatio frustra

ἵνα ὦσιν ἔμπειροι τῶν κυνηγεσίων, αὐτὸς δὲ τῆς χώρας. Ἐξιέναι δὲ πρωῒ, ἵνα τῆς ἰχνεύσεως μὴ ἀποστερῶνται· ὡς οἱ ὀψιζόμενοι ἀφαιροῦνται τὰς μὲν κύνας τοῦ εὑρεῖν τὸν λαγῶ, αὐτοὺς δὲ τῆς ὠφελείας· οὐ γὰρ ἐπιμένει τοῦ ἴχνους ἡ φύσις, λεπτὴ οὖσα, πᾶσαν ὥραν. Τὴν δὲ στολὴν ὁ ἀρκυωρὸς ἐξίτω ἔχων ἐπὶ θήρα, μὴ ἔχουσαν βάρος. Τὰς δὲ ἄρκυς ἱστάτω ἀμφὶ δρόμους, ὁδοὺς τραχείας, σιμὰς, λαγαρὰς, σκοτεινὰς, ῥοῦς, χαράδρας, χειμάῤῥους ἀεννάους· εἰς ταῦτα γὰρ μάλιστα φεύγει. Ὅσα δὲ ἄλλα εἰς ἄπειρον εἰπεῖν· τούτων δὲ παρόδους, διόδους, καταφανεῖς, λεπτὰς, εἰς ὄρθρον καὶ μὴ πρωΐ· ἵνα, ἐὰν ᾖ πλησίον τὸ ἀρκυστάσιον τῶν ζητη-

---

fiat. Quippe qui venatum serius educunt, canes inventione leporis, seipsos fructus perceptione fraudant; etenim vestigii natura, quum subtilis sit; quovis anni tempore diu non durat. Veste custos retiarius minime ponderosa indutus venatum exeat. Retia collocet ad vias nemorum asperas, declives, laxas, caliginosas; ad rivos, convalles, aquas perennes. Ad haec enim loca praecipue lepus se fuga confert. Infinitum aliquid, alia dicere quaecumque huc pertinent. Aditus, transitus, manifesti, subtiles, versus diluculum, non ante lucem faciundi: ne si retia prope feras inquirendas tendantur, audiens strepitum fera terreatur. Sin magnum intersit spatium, minus ante lucem aliquis ire prohibetur,

σίμων, μὴ φοβῆται ἀκούων ὁμοῦ τὸν ψόφον· ἐὰν δὲ ᾖ ἀπ' ἀλλήλων πολὺ, ἧττον κωλύεται πρωῒ καθαρὰς ποιούμενος τὰς ἀρκυστασίας. Ἵνα δ' αὐτῶν μηδὲν ἀντέχηται, πηγνύειν τὰς σχαλίδας ὑπτίας, ὅπως ἂν ἐπαγόμεναι ἔχωσι τὸ σύντονον· ἐπὶ δὲ ἄκρας ἴσους τοὺς βρόχους ἐπιβαλλέτω, καὶ ὁμοίως ἀντερειδέτω, ἐπαίρων εἰς μέσον τὸν κεκρύφαλον. Εἰς δὲ τὸν περίδρομον ἐναπτέτω λίθον μακρὸν καὶ μέγαν, ἵνα ἡ ἄρκυς, ὅταν ἔχῃ τὸν λαγῶ, μὴ ἀντιτείνῃ· στοιχιζέτω δὲ μακρὰ, ὑψηλὰ, ὅπως ἂν μὴ ὑπερπηδᾷ· ἐν δὲ ταῖς ἰχνείαις μὴ ὑπερεμβάλλεσθαι. ἔστι γὰρ θηρατικὸν μὲν, φιλόπονον δὲ, τὸ ἐκ παντὸς τρόπου ἑλεῖν ταχύ. Τὰ δὲ δίκτυα τεινέτω ἐν ἀπέδοις, ἐμβαλλέτω δὲ τὰ

---

ut loca retibus tendendis expurget. Ne quid autem eis obstet, furculae infigendae sunt supinae; ut plagae magis tentae sint, quum adducuntur. Summis furculis totidem laqueos indat, parique modo fulciat, adtollens in medio concavitatem plagae. Ad marginem plagae lapidem oblongum magnumque adnectat, ne rete, quum leporem tenuerit, in contrariam partem tendat. Longa vero et alta indagine cingat, ne forte lepus transiliat. In ipsis investigationibus nulla interponenda mora. Quippe venatoris est, et industrii quidem, celeriter omnino feram capere. Retia majora in planitie tendat, casses autem in vias conjiciat, et opportunis extra ipsos tramites locis, cassium margines ad hu-

ἐνόδια εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ ἐκ τῶν τριμμῶν εἰς τὰ συμφέροντα, καθάπτων τοὺς περιδρόμους ἐπὶ τὴν γῆν, τὰ ἀκρολίνια συνάγων, πηγνύων τὰς σχαλίδας μεταξὺ τῶν σαρδονίων, ἐπὶ ἄκρας ἐπιβάλλων τοὺς ἐπιδρόμους, καὶ παράδρομα συμφράττων. Φυλαττέτω δὲ ἐκπεριιών· ἐὰν δὲ ἐκκλίνῃ στοῖχος ἢ ἄρκυς, ἀνιστάτω· διωκόμενον δὲ τὸν λαγῶ εἰς τὰς ἄρκυς, εἰς τὸ πρόσθεν προϊέσθω, καὶ ἐπιθέων μὲν ἐπιβοάτω· ἐμπεπτωκότος δὲ, τὴν ὀργὴν τῶν κυνῶν παυέτω, μὴ ἁπτόμενος, ἀλλὰ παραμυθούμενος· καὶ δηλούτω τῷ κυνηγέτῃ, ὅτι ἑάλωκεν, ἀναβοήσας, ἢ ὅτι παραδεδράμηκε παρὰ τάδε, ἢ τάδε, ἢ ὅτι οὐχ ἑώρακεν, ἢ οὗ κατεῖδε. Τὸν δὲ κυνηγέτην ἔχοντα ἐξιέναι ἠμελημένην

---

mum religans, limbos summos contrahens, inter oras rete sustollentes furculas figens, funiculos summis furculis tensiles imponat, et intervalla retium, quibus evadere fera posset, obstruat. Denique circumiens undique observet. Si vel indago, vel rete inclinaverit, erigat. Leporem vero, dum ad sagenas agitur, antrorsum recta currere sinat, ipse eum clamore post eum currat: atque ubi jam in casses inciderit, canum iram, non eos adtingendo, sed verbis mitigando compescat: et venatori clamore significet, vel captum esse, vel hac illacve transcurrisse, vel non ab se visum, vel ubi conspicitur. Venator autem, neglecto levique vestitu amictus, itidemque calceatus, venatum exeat, manu clavam gestans;

ἐλαφρὰν ἐσθῆτα ἐπὶ τὸ κυνηγέσιον, καὶ ὑπόδεσιν, ἔν τε τῇ χειρὶ ῥόπαλον· τὸν δὲ ἀρκυωρὸν ἕπεσθαι· πρὸς δὲ τὸ κυνηγέσιον σιγῇ προσιέναι, ἵνα μὴ ὁ λαγὼς, ἐάν που ᾖ πλησίον, ὑποκινῇ ἀκούων τῆς φωνῆς. Δήσαντα δ' ἐκ τῆς ὕλης τὰς κύνας, ἑκάστην χωρὶς, ὅπως ἂν εὔλυτοι ὦσι, συνιστάναι τὰς ἄρκυς καὶ τὰ δίκτυα, ὡς εἴρηται. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸν μὲν ἀρκυωρὸν εἶναι ἐν φυλακῇ· αὐτὸν δὲ τὰς κύνας λαβόντα ἰέναι πρὸς τὴν ὑπαγωγὴν τοῦ κυνηγεσίου. Καὶ εὐξάμενον τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι τῇ Ἀγροτέρᾳ μεταδοῦναι τῆς θήρας, λῦσαι μίαν κύνα, ἥ τις ἂν ᾖ σοφωτάτη ἰχνεύειν· ἐὰν μὲν ᾖ χειμὼν, ἅμ' ἡλίῳ ἀνέχοντι· ἐὰν δὲ θέρος, πρὸ ἡμέρας· τὰς

---

eumque retium custos sequatur. Ad venandum vero taciti accedant, ne lepus, si forte alicubi sit in proximo, vocem audiens loco se moveat. Canibus ad silvam, seorsum singulis, ita religatis, ut facile solvi possint; casses et retia majora, ceu dictum, erigunto. Inde retium custos excubias agat, venator ipse canibus secum sumtis ad praedam in casses adducendam abeat. Votis hinc Apollini et Dianae, quae ruri colitur, de impertiendis primitiis praeda nuncupatis, canem unam solvat, quae vestigandi peritissima sit, idque si tempus sit hibernum, ipso cum solis ortu; si aestas ante diem; aliis anni temporibus, quodam inter haec tempore medio. Postquam canis ista rectum ferae vestigium

δὲ ἄλλαις ὥραις, μεταξὺ τούτου. Ἐπειδὰν δὲ ἡ κύων λάβῃ τὸ ἴχνος ὄρθιον ἐκ τῶν ἀπηλλαγμένων, παραλῦσαι καὶ ἑτέραν· περαινομένου δὲ τοῦ ἴχνους, διαλιπόντα μὴ πολὺ καὶ τὰς ἄλλας ἀφιέναι κατὰ μίαν, καὶ ἕπεσθαι μὴ ἐγκείμενον, ὀνομαστὶ ἑκάστην προσαγορεύοντα, μὴ πολλὰ, ἵνα μὴ παροξύνωνται πρὸ τοῦ καιροῦ. Αἵδε ὑπὸ χαρᾶς καὶ μένους προϊᾶσιν ἐξειλοῦσαι τὰ ἴχνη, ὡς πέφυκε, διπλᾶ, τριπλᾶ, προφορούμεναι παρὰ τὰ αὐτὰ, διὰ τῶν αὐτῶν, ἐπηλλαγμένα, περιφερῆ, ὄρθια, καμπύλα, πυκνὰ, μανὰ, γνώριμα, ἄγνωστα, ἑαυτὰς παραθέουσαι, ταχὺ ταῖς οὐραῖς διασείουσαι, καὶ ἐπικλίνουσαι τὰ ὦτα, καὶ ἀστράπτουσαι τοῖς ὄμμασιν. Ἐπειδὰν

---

ex aliis variatis et implicitis eruerit, alterum quoque solvat. Dum vero vestigii finis ab his quaeritur, interjecto tempore non magno, singulatim et alias dimittat, ipseque sequatur, non urgens tamen, ac unamquamque nominatim adpellet; nec id quidem saepius, ne ante tempus irritentur. Hae vero prae gaudio et animi ardore procedunt, vestigia cujusmodi sunt, dupla, tripla, evolventes, hac illac, proruentes ad eadem, per eadem, variata, in orbem acta, recta, curva, densa, rara, nota, ignota; praetercurrentes se invicem, caudas celerius quatientes, aures inclinantes, oculis coruscantes. Ubi vero prope leporem erunt, hoc ipsum venatori significabunt, una cum caudis corpora tota concutientes, bellico more ir-

δὲ περὶ τὸν λαγῶ ὦσι, δῆλον ποιήσουσι τῷ κυνηγέτῃ, σὺν ταῖς οὐραῖς τὰ σώματα ὅλα συνεπικραδαίνουσαι, πολεμικῶς ἐπιφερόμεναι, φιλονείκως παραθέουσαι, συντρέχουσαι φιλοπόνως, συνιστάμεναι ταχὺ, διϊστάμεναι, πάλιν ἐπιφερόμεναι· τελευτῶσαι δὲ ἀφίξονται πρὸς τὴν εὐνὴν τοῦ λαγῶ, καὶ ἐπιδραμοῦνται ἐπ' αὐτόν. Ὁ δ' ἐξαίφνης ἀναΐξας, ἐφ' αὑτὸν ὑλαγμὸν ποιήσει τῶν κυνῶν καὶ κλαγγὴν φεύγων. Ἐμβοώντων δὲ αὐτῷ διωκομένῳ, ἰῶ κύνες, ἰῶ κακὸς, σαφῶς γε ὦ κύνες, καλῶς γε ὦ κύνες. Καὶ κυνοδρομεῖν περιελίξαντα ὃ ἀμπέχεται περὶ τὴν χεῖρα, καὶ τὸ ῥόπαλον ἀναλαβόντα, κατὰ τὸν λαγῶ, καὶ μὴ ὑπαντᾷν· ἄπορον γάρ. Ὁ δὲ ὑποχωρῶν,

---

ruentes, certatim procurrentes, studiose concurrentes, cito se conjugentes, vicissim a se discedentes, ac rursus irruentes. Tandem ad leporis cubile pervenient, et in ipsum incurrent. Ille repente subsiliens, canum in se latratum et clamorem fugiendo convertet. Ipsi vero inter persequendum clament, Io canes, Io segnis, Certo canes, recte o canes. Venator obvoluto manui, quocumque circumdatur, clavaque sumta, simul incitato cursu more canum feratur, et leporis quidem a tergo, non ut ei occurrat. Quoniam id difficultatem afferat. Lepus autem se subducens, et celeriter ex oculis seproripiens, rursus ea plerumque loca circuit, quibus in locis inveniebatur. Exclamet autem venator, In eum puer, In

ταχὺ ἐκλείπων τὴν ὄψιν, πάλιν περιβάλλει, ὅθεν εὑρίσκεται, ἐπὶ τὸ πολύ. Ἀναβοᾶν δὲ κοινὸν μέν· αὐτῷ παῖς, αὐτῷ παῖς, παῖ δὴ, παῖ δή· ὅδε, ἐάν τε ἑαλωκὼς ᾖ, ἐάν τε μὴ, δηλούτω. Καὶ ἐὰν μὲν ἑαλωκὼς ᾖ ἐν τῷ πρώτῳ δρόμῳ, ἀνακαλεσάμενος τὰς κύνας ζητεῖν ἄλλον· ἐὰν δὲ μὴ, κυνοδρομεῖν ὡς τάχιστα, καὶ μὴ ἀφιέναι, ἀλλ' ἐκπερᾶν φιλοπόνως. Καὶ ἐὰν πάλιν ἀπαντῶσι διώκουσαι αὐτὸν, ἀναβοᾶν, εὖγε, εὖγε, ὦ κύνες, ἕπεσθε ὦ κύνες· ἐὰν δὲ πολὺ προειληφυῖαι ὦσι, καὶ μὴ οἷός τ' ᾖ κυνοδρομῶν ἐπιγίγνεσθαι αὐταῖς, ἀλλὰ διημαρτηκὼς ᾖ τῶν δρόμων, καὶ ἢ πλησίον που φοιτώσας, ἢ ἐπιβοώσας, ἢ ἐχομένας τῶν ἰχνῶν μὴ δύνηται ἰδεῖν, πυνθάνεσθαι παρα-

---

eum puer, Puer, inquam, Puer heus. Ille vero significet, captus sit, necne. Quod si primo cursu captus fuerit, revocatis canibus alium quaerat: sin minus, quam celerrime potest, canum more currat, nec desistat, sed studiose omnia pervadat. Quod si rursum persequentes leporem canes occurrerint, exclamet: Recte, recte, o canes, sequimini canes. Si canes eum longe anteverterint, ac jam citato canum more cursu ad eas pervenire nequeat, sed ab ipso cursu aberraverit, aut eas in propinquo vagantes, aut adlatrantes, aut vestigiis inhaerentes videre non possit: in transcursu, ad quemcunque propius venerit, exclamans interroget: Heus tu, vidistine canes? Ubi jam cognoverit, tum vero, si in vestigio fuerint,

θέοντα ἅμα, ὅτῳ ἂν προσπελάζῃ, ἀναβοῶντα, ὦ κατίδες ὦ τὰς κύνας; Ἐπειδὰν δὲ πύθηται ἤδη, ἐὰν μὲν ἐν τῷ ἴχνει ὦσι, προσιόντα ἐγκελεύειν, τοὔνομα μεταβάλλοντα ἑκάστης τῆς κυνὸς, ὁποσαχῇ οἷόν τ' ἂν ᾖ, τοὺς τόνους τῆς φωνῆς ποιούμενον, ὀξὺ, βαρὺ, μικρὸν, μέγα. Πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις κελεύμασιν, ἐὰν ὦσιν ἐν ὄρει αἱ μεταδρομαὶ, ἐπικελεύειν τόδε, εὖ κύνες, εὖ ὦ κύνες· ἐὰν δὲ μὴ πρὸς αὐτοῖς ὦσι τοῖς ἴχνεσι, ἀλλ' ὑπερβάλλωσι, καλεῖν αὐτὰς, οὐ πάλιν, οὐ πάλιν, ὦ κύνες. Ἐπειδὰν δὲ προστῶσι τοῖς ἴχνεσι, περιάγειν αὐτὰς, κύκλους πολλοὺς πυκνοὺς ποιούμενον· ὅπου δ' ἂν ᾖ αὐτοῖς ἀμαυρὸν τὸ ἴχνος, σημεῖον θέσθαι στοῖχον ἑαυτῷ, καὶ ἀπὸ

accedens hortetur, toties cujusque canis nomen vicissim efferrens, quoties poterit; et vocis intentionem formet in sonum acutum, gravem, parvum, magnum. Praeter alias vero incitationes, si cursu lepores in monte petantur, sic etiam hortetur; Belle canes, belle o canes: Sin autem vestigiis non inhaereant, sed excesserint, tunc eas revocet in hunc modum: Retrorsum, retrorsum, o canes. Sed postquam vestigiis adstiterint, circumducat eas, orbes multos crebrosque faciens: et ubicumque obscura ipsis vestigia fuerint, signum sibi statuat, ipsam indaginem: hinc eas et exhortando et blandiendo colligat, donec manifesto vestigia cog-

τούτου συνείρειν, μέχρις ἂν σαφῶς γνωρίσωσιν, ἐγκελεύοντα καὶ θωπεύοντα. Αἱ δ᾽, ἐπειδὰν λαμπρὰ ᾖ τὰ ἴχνη, ἐπιρρίπτουσαι, παραπηδῶσαι, κοινωνοῦσαι, ὑπολαμβάνουσαι, ἐνσημειούμεναι, ὅρους τιθέμεναι ἑαυταῖς γνωρίμους, ταχὺ μεταθεύσονται· ὅταν δὲ οὕτως διὰ τοῦ ἴχνους πυκνῶς διάττωσι, μὴ κατέχοντα κυνοδρομεῖν, ἵνα μὴ ὑπὸ φιλοτιμίας ὑπερβάλλωσι τὰ ἴχνη. Ἐπειδὰν δὲ περὶ τὸν λαγῶ ὦσι, καὶ τοῦτο ἐπιδεικνύωνται σαφῶς τῷ κυνηγέτῃ, προσέχειν, ὅπως ἂν μὴ ὑποκινῇ εἰς τὸ πρόσθεν, πεφοβημένος τὰς κύνας· αἱ δὲ διαρριπτοῦσαι ταῖς οὐραῖς, καὶ ἑαυταῖς ἐμπίπτουσαι, καὶ πολλὰ ὑπερπηδῶσαι, καὶ ἐπανακλαγγάνουσαι, ἐπαναίρουσαι τὰς κεφαλάς,

---

noverint. Illae vero, simul ac clara erunt vestigia, semet in ea conjicientes, adsilientes, consociantes, suspicantes, notantes, fines sibi notos statuentes, cito leporem cursu insequentur. Sed dum illae sic per ipsum vestigium frequenter huc illucque prosiliunt, venator se reprimens, cum canibus minime currat; ne contentione quadam vestigia praetereant. At quum juxta leporem erunt, idque venatori clare ostendent; observet ne metu canum loco se movens, anterius proruat. Illae vero cum caudis hinc inde se jactantes, in se ipsas ruentes, saltu se adtollentes saepius, adlatrantes, capita supra modum erigentes, venatorem inspectantes, haec vera

ὑπερπηδῶσαι, εἰσβλέπουσαι εἰς τὸν κυνηγέτην, ἐπιγνωρίζουσαι ἀληθῆ εἶναι ἤδη ταῦτα, ὑφ' αὑτῶν ἀναστήσουσι τὸν λαγῶ, καὶ ἐπιᾶσι κεκραγυῖαι. Ἐὰν δὲ εἰς τὰς ἄρκυς ἐμπίπτῃ, ἢ ἔξω ἢ ἐντὸς παρενεχθῇ, καθ' ἓν ἕκαστον τούτων ὁ ἀρκυωρὸς γεγωνείτω. Καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἑαλωκὼς, ἕτερον ἐπιζητεῖν· ἐὰν δὲ μὴ, μεταθεῖν χρώμενον τοῖς αὐτοῖς ἐγκελεύμασιν. Ἐπειδὰν δὲ μεταθέουσαι αἱ κύνες ἤδη ὑπόκοποι ὦσι, καὶ ᾖ ὀψὲ ἤδη τῆς ἡμέρας, τότε δεῖ τὸν κυνηγέτην τὸν λαγῶ ἀπειρηκότα ζητεῖν, μὴ παραλείποντα μηδὲν, ὧν ἡ γῆ ἀνίησιν, ἢ ἔχει ἐφ' ἑαυτῆς, τὰς ἀναστροφὰς ποιούμενον πυκνὰς, ὅπως ἂν μὴ παραλειφθῇ· (κατακλίνεται γὰρ ἐν μικρῷ τὸ θηρίον, καὶ οὐκ ἀνίσταται ὑπὸ κόπου

---

jam esse vestigia per seipsas adgnoscentes, ita demum leporem excitabunt, et cum latratu invadent. Quod si lepus in casses inciderit, aut exterius, aut interius evaserit, ad unumquodque horum custos retium clamorem tollat: et, si captus fuerit, alius inquiratur; sin minus, iisdem ut ante concitationibus utendo, persequendus erit. Sed ubi jam serum diei fuerit, canibus propemodum insequendo defatigatis; tum vero leporem venator et ipsum cursu defessum inquirat, nihil eorum relinquens inexcussum, quae terra producit, aut supra se continet; sed crebro se huc illuc convertat, ne praetereatur. Procumbit enim paullo momento lepus, nec surgit prae

καὶ φέρειν) τὰς κύνας ἐπαγόμενον, ἐγκελεύοντα, παραμυθούμενον τὴν φιλάνθρωπον, πολλά· τὴν αὐθάδη, ὀλίγα· τὴν μέσην, μέτρια. ἕως ἂν ἢ ἀποκτείνῃ αὐτὸν κατὰ πόδας, ἢ εἰς τὰς ἄρκυς ἐμβάλῃ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνελόντα τὰς ἄρκυς καὶ τὰ δίκτυα, ἀνατρέψαντα τὰς κύνας ἀπιέναι ἐκ τοῦ κυνηγεσίου· ἐπιμείναντα, ἐὰν ᾖ θερινὴ μεσημβρία, ὅπως ἂν τῶν κυνῶν οἱ πόδες μὴ καίωνται ἐν τῇ πορείᾳ.

ζ. Σκυλακεύειν δὲ αὐτὰς ἐπανιέντα τῶν πόνων τοῦ χειμῶνος, ἵνα, ἔχουσαι τὴν ἡσυχίαν πρὸς τὸ ἔαρ ἐπάγωνται τὴν φύσιν γενναίαν· ἡ γὰρ ὥρα πρὸς τὰς αὐξήσεις τῶν κυνῶν κρατίστη αὕτη. εἰσὶ δὲ τέτταρες καὶ δέκα ἡμέραι, ἐν αἷς ἡ ἀνάγκη αὕτη ἔχει. Ἄγειν

lassitudine ac metu. Secum autem ducat in eum canes, et incitans has, et verbis animos addens, siqua hominis est studiosa, pluribus; si contumax, paucis; si has inter media, mediocriter; donec leporem vel e vestigio persequens interfecerit, vel in retia compulerit. Post haec autem sagenis retibusque sublatis, canes avocet, et a venatione discedat; alicubi subsistens, si meridies aestivus sit, ne canum in itinere pedes urantur.

7. Hyeme sublevatas laboribus, ad foeturam admittat: ut quietem nactae, verno tempore sobolem generosam producant. Nam hoc anni tempus ad canum incrementa maxime convenit. Sunt autem dies quatuordecim, quibus hac ne-

δὲ καταπαυομένας, ἵνα θᾶττον ἐγκύμονες γίγνωνται, πρὸς κύνας ἀγαθούς· ἐπειδὰν δὲ ὦσιν ἐπίφοροι, μὴ ἐξάγειν ἐπὶ κυνηγέσιον ἐνδελεχῶς, ἀλλὰ διαλείπειν, ἵνα μὴ φιλοπονίαν διαφθείρωσι· κύουσιν ἑξήκονθ' ἡμέρας. Ἐπειδὰν δὲ γένηται τὰ σκυλάκια, ὑπὸ τῇ τεκούσῃ ἐᾶν, καὶ μὴ ὑποβάλλειν ὑφ' ἑτέραν κύνα· αἱ γὰρ θεραπεῖαι αἱ ἀλλότριαι οὐκ εἰσὶν αὔξιμοι· τὸ δὲ τῶν μητέρων καὶ τὸ γάλα ἀγαθὸν, καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ αἱ περιβολαὶ φίλαι. Ἐπειδὰν δὲ ἤδη πλανᾶται τὰ σκυλάκια, διδόναι γάλα μέχρι ἐνιαυτοῦ, καὶ οἷς μέλλει τὸν ἅπαντα χρόνον βιώσεσθαι, ἄλλο δὲ μηδέν· αἱ γὰρ βαρεῖαι πλησμοναὶ τῶν σκυλακίων διαστρέφουσι σκέλη, σώμασι νό-

cessitate urgentur. Ad egregios vero canes, dum otio et quiete fruuntur, eas admittat, ut celerius concipiant. Ubi jam uterum gestant, assidue venatum eas non educat, sed aliquo interposito spatio; ne studio laboris sibi perniciem adferant. Uterum gestant diebus sexaginta. Catulos, quum nati fuerint, sub ea relinquat, quae partum edidit; nec alteri cani subjiciat. Nam alienae curationes ad incrementa parum conferunt. Matrum vero et lac, et halitus bonus est, et complexus grati. Quum jam oberrant catuli, lac eis ad annum usque praebeatur, cum illis escis, quibus omnem aetatem victitaturi sunt, ac praeterea nihil. Graves enim repletiones catulorum crura distorquent, morbos corporibus in-

σιους ἐμποιοῦσι, καὶ τὰ ἐντὸς ἄδικα γίγνεται. Τὰ δ' ὀνόματα αὐταῖς τίθεσθαι βραχέα, ἵνα εὐανάκλητα ᾖ. Εἶναι δὲ χρὴ τοιάδε· Ψυχὴ, Θυμὸς, Πόρπαξ, Στύραξ, Λόγχη, Λόχος, Φρουρὰ, Φύλαξ, Τάξις, Ξίφων, Φόνεξ, Φλέγων, Ἀλκὴ, Τεύχων, Ὑλεὺς, Μήδας, Πόρθων, Σπέρχων, Ὀργὴ, Βρέμων, Ὕβρις, Θάλλων, Ῥώμη, Ἀνθεὺς, Ἥβα, Γηθεὺς, Χαρὰ, Λεύσων, Αὐγὼ, Πολὺς, Βία, Στίχων, Σπουδὴ, Βρύας, Οἰνὰς, Στεῤῥὸς, Κραυγὴ, Καίνων, Τύβρας, Σθένων, Αἰθὴρ, Ἀκτὶς, Αἰχμὴ, Νόης, Γνώμη, Στίβων, Ὁρμή. Ἄγειν δὲ τὰς σκύλακας ἐπὶ τὸ κυνηγέσιον, τὰς μὲν θηλείας, ὀκταμήνους, τοὺς δὲ ἄῤῥενας, δεκαμήνους· πρὸς δὲ τὰ ἴχνη τὰ εὐναῖα μὴ

---

generant, interiora minus proba reddunt. Brevia vero nomina eis indantur, ut evocari facile possint. Et esse hujusmodi debent: Psyche, Thymus, Porpax, Styrax, Lonche, Lochos, Phrura, Phylax, Taxis, Xiphon, Phonex, Phlegon, Alce, Teuchon, Hyleus, Medas, Porthon, Sperchon, Orge, Bremon, Hybris, Thallon, Rhome, Antheus, Hebe, Getheus, Chara, Leuson, Augo, Polys, Bia, Stichon, Spude, Bryas, OEnas, Sterros, Craugé, Caenon, Tyrbas, Sthenon, Æther, Actis, Æchme, Noes, Gnome, Stribon, Horme. Ad venationem vero catulos educat, feminas mensium octo; mares, decem. Ad vestigia cubilium eos non solvat, sed laxatos longis retinens loris, canes vestigantes subsequatur, et

λύειν, ἀλλ' ἔχοντα ὑφειμένας μακροῖς ἱμᾶσιν, ἀκολουθεῖν ταῖς κυσὶν ἰχνευούσαις, ἐῶντα αὐτὰς διατρέχειν τὰ ἴχνη. Καὶ ἐπειδὰν ὁ λαγὼς εὑρίσκηται, ἐὰν μὲν καλαὶ ὦσι πρὸς τὸν δρόμον τὰ εἴδη, μὴ ἀνιέναι εὐθύς· ἐπειδὰν δὲ προλάβῃ ὁ λαγὼς τῷ δρόμῳ, ὥστε μὴ ἐφορᾶν ἔτι αὐτὸν, τὰς σκύλακας ἱέναι. Ἐὰν γὰρ ὁμόθεν καλὰς τὰ εἴδη οὔσας εὐψύχους πρὸς τὸν δρόμον ἐπιλύῃ, ὁρῶσαι τὸν λαγῶν, ἐντεινόμεναι ῥήγνυνται, οὔπω ἔχουσαι συνεστῶτα τὰ σώματα· διαφυλάττειν οὖν δεῖ τοῦτο τὸν κυνηγέτην. Ἐὰν δὲ αἰσχίους ὦσι πρὸς τὸν δρόμον, οὐδὲν κωλύει ἱέναι· εὐθὺς γὰρ δὴ ἀνέλπιστοι οὖσαι τοῦ ἑλεῖν, οὐ πείσονται τοῦτο. Τὰ δὲ δρομαῖα, ἕως ἂν ἔλθωσι,

---

catulos per vestigia currere sinat. Ubi jam lepus reperitur, siquidem catulorum species ad cursum egregie comparata sit, non statim eos dimittat: sed ubi cursu lepus aliquod spatium anticipaverit, ut jam non amplius eum intueatur, ibi tum catuli laxandi erunt. Nam si specie praeditos egregia, et ad cursum animosos comminus solvat; intuentes hi leporem, prae contentione rumpuntur, quum necdum habeant corpora solide compacta. Quapropter hoc venatori cavendum. Sin species turpis ad cursum parum idoneas arguat, nihil impedit quominus abeant. Non enim malum hoc illis accidet, quum ad initio parum spei sit, futurum, ut leporem capiant. Vestigia vero, quae cursu lepus impressit, catulos insequi

τῷ ἴχνει μεταθεῖν ἐᾶν· ἁλισκομένου δὲ τοῦ λαγῶ, διδόναι αὐταῖς ἀναῤῥηγνύναι. Ἐπειδὰν δὲ μηκέτι θέλωσι προσμένειν ταῖς ἄρκυσιν, ἀλλ' ἀποσκεδαννύωνται, ἀναλαμβάνειν, ἕως ἂν ἐθισθῶσιν εὑρίσκειν προσθέουσαι τὸν λαγῶ· μή, οὐκ ἐν κόσμῳ ἀεὶ τοῦτον ζητοῦσαι, τελευτῶσαι γίγνωνται ἔκκυνοι· πονηρὸν μάθημα. Πρὸς δὲ ταῖς ἄρκυσι διδόναι τὰ σιτία αὐταῖς, ἕως ἂν νέαι ὦσιν, ὅταν ἀναιρῶνται, ἵν', ἐὰν πλανηθῶσιν ἐν τῷ κυνηγεσίῳ δι' ἀπειρίαν, πρὸς τοῦτο ἐπανιοῦσαι σῴζωνται. Ἀφεθήσονται δὲ τούτου, ὅταν ἤδη τῷ θηρίῳ ἔχωσι πολεμίως, ἐπιμέλειαν δὲ ποιήσονται τούτου μᾶλλον, ἢ ἐκείνου φροντίζειν. Χρὴ δὲ καὶ εἰς τὰ πολλὰ διδόναι τὰ ἐπιτήδεια

---

sinat, donec eum invenerint. Ubi lepus ab eis capitur, discerpendum iisdem tradat. Quum ad retia manere nolunt, sed palantes hinc inde dispergantur: revocet eos, donec adcurrentes invenire leporem adsuescant: ne semper eum absque ordine quaerentes, tandem canum a societate se removeant: quod in eis documentum non probatur. Itaque dum juvenes sunt, ad casses eis escas objiciat, ubi quid invenerint: ut si propter imperitiam in venatu aberraverint, ad escas redeuntes non amittantur. Hoc vero non amplius faciundum, quum infestis erunt in feram animis, et hanc magis adpetent, quam escas. Plerumque vero canibus

ταῖς κυσὶν αὐτόν· ὅταν μὲν γὰρ ἐνδεεῖς ὦσι, τούτου τὸν αἴτιον οὐκ ἴσασιν· ὅταν δὲ ἐπιθυμοῦσαι λάβωσι, τὸν διδόντα στέργουσιν.

η΄. Ἰχνεύεσθαι δὲ τοὺς λαγὼς, ὅταν νίφῃ ὁ θεὸς, ὥστε ἠφανίσθαι τὴν γῆν· εἰ δ' ἐνέσται μελάγχειμα, δυσζήτητος ἔσται. Ἔστι δὲ, ὅταν μὲν ἐπινίφῃ, καὶ ᾖ βορρεῖον, τὰ ἴχνη ἔξω πολὺν χρόνον δῆλα· οὐ γὰρ ταχὺ συντήκεται· ἐὰν δὲ νότιός τε ᾖ, καὶ ἥλιος ἐπιλάμπῃ, ὀλίγον χρόνον· ταχὺ γὰρ διαχεῖται· ὅταν δὲ ἐπινίφῃ συνεχῶς, οὐδὲν δεῖ· ἐπικαλύπτει γάρ· οὐδὲ, ἂν πνεῦμα ᾖ μέγα· συμφοροῦν γὰρ τὴν χιόνα, ἀφανίζει. Κύνας μὲν οὖν οὐδὲν δεῖ ἔχοντα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν

---

ipse venator cibos objiciet. Nam quum eis non indigent, pascentem non agnoscunt: ac quum avide cibum adpetentes, accipiunt; diligunt eum qui offert.

8. Lepores investigandi sunt, quum nix ita ceciderit, ut terram operiat. Quippe si nivi loca quaedam hieme nigricantia sint interjecta, difficilis erit investigatu lepus. Quum ningit flante borea, vestigia diu manifesta exstant. Non enim cito liquescunt; Sin et auster spiret, ac solis splendor accedat, pauxillum durant, cito diffluentia. Quum vero nix continuo cadit, vestigatione nulla utendum. Nix enim vestigia tegit. Nec, quum magni ventorum flatus sunt. Quippe nivem congerens ventus, vestigia delet. Quapropter ad hu-

ταύτην· ἡ γὰρ χιὼν καίει τῶν κυνῶν τὰς ῥῖνας, τοὺς πόδας, τὴν ὀσμὴν τοῦ λαγῶ ἀφανίζει διὰ τὸ ὑπέρπαγες. Λαβόντα δὲ τὰ δίκτυα, μετ᾽ ἄλλου ἐλθόντα, πρὸς τὰ ὄρη παριέναι ἀπὸ τῶν ἔργων· καὶ, ἐπειδὰν λάβῃ τὰ ἴχνη, πορεύεσθαι κατὰ ταῦτα. Ἐὰν δ᾽ ἐπηλλαγμένα ᾖ, ἐκ τῶν αὐτῶν πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἥκοντα, κύκλους ποιούμενον, ἐκπεριϊέναι τὰ τοιαῦτα, ζητοῦντα ὁποῖα ἔξεισι. Πολλὰ δὲ πλανᾶται ὁ λαγὼς, ἀπορούμενος ὅπου κατακλιθῇ· ἅμα δὲ καὶ εἴθισται τεχνάζειν τῇ βαδίσει, διὰ τὸ διώκεσθαι ἀεὶ ἀπὸ τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δ᾽ ἂν φανῇ τὸ ἴχνος, προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν. Ἄξει δὲ ἢ πρὸς σύσκιον τόπον, ἢ πρὸς ἀπόκρημνον· τὰ γὰρ πνεύ-

---

jusmodi venationem cum canibus exeundum non est, quandoquidem nix et canum nares adurit, et pedes, et leporis odorem gelu nimio cogit evanescere: sed sumtis retibus venator, alio sibi adjuncto, cultis a locis ad montes transeat, et quum vestigia deprehenderit, secundum ea progrediatur. Si variata sint, ex iisdem, eodem rediens, multis ambagibus talia vestigia circumeat, qualia exeunt. Non parum vero lepus oberrat, dubius ubi procumbat. Simul in ipso incessu, quodam uti adsuevit artificio, quod hinc peti persequendo soleat. Ubi vestigium adparuerit, antrorsum progrediatur. Deducetur autem ad locum vel opacum, vel abrup-

ματα ὑπερφορεῖ τὴν χιόνα ὑπὲρ τῶν τοιούτων. Παραλείπεται οὖν εὐνάσιμα πολλά· ζητεῖ δὲ τοῦτο. Ἐπειδὰν δὲ τὰ ἴχνη πρὸς τοιαῦτα φέρῃ, μὴ προσιέναι ἐγγὺς, ἵνα μὴ ὑποκινῇ, ἀλλὰ κύκλῳ ἐκπεριϊέναι· ἐλπὶς γὰρ, αὐτοῦ εἶναι. Δῆλον δ' ἔσται· τὰ γὰρ ἴχνη ἀπὸ τῶν τοιούτων οὐδαμοῦ περάσει. Ἐπειδὰν δὲ ᾖ σαφὲς, ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν, ἐᾶν· μενεῖ γάρ· ἕτερον δὲ ζητεῖν, πρὶν τὰ ἴχνη ἄδηλα γενέσθαι, τῆς ὥρας ἐνθυμούμενον, ὅπως, ἂν καὶ ἑτέρους εὑρίσκῃ, ἔσται ἡ λειπομένη ἱκανὴ περιστήσασθαι. Ἥκοντος δὲ τούτου, περιτείνειν αὐτῶν ἑκάστῳ τὰ δίκτυα τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ἐν τοῖς μελαγχειμοις, περιλαμ-

---

tum; quod venti nivem trans ejusmodi loca ferant. Itaque leporinis cubilibus illic idonea loca multa relinquuntur, quae quidem lepus ipse quaeritat. Quum vero vestigia venatorem ad hujusmodi loca ducent, non accedat propius, ne lepus se loco moveat; sed per ambages circumeat. Nam spes est, illic esse leporem: statimque patebit hoc, quum inde vestigia nullum in alium se lo-cum ulterius porrigent. Ubi constiterit, leporem illic esse: relinquat eum ibidem, manebit enim; et alium quaerat ante quam evanescant vestigia; temporis apud animum rationem habens, ut si alios quoque reperiat, reliquum diei leporibus indagine cingendis sufficiat. Ubi ita acciderit, retia singulis obtendat, eodem modo quo in locis nigricantibus; ita quidem, ut ubi

βάνοντα ἐντὸς, πρὸς ὅτῳ ἂν ᾖ· καὶ, ἐπειδὰν ἑστηκότα ᾖ, προσελθόντα κινεῖν. Ἐὰν δὲ ἐκκυλισθῇ ἐκ τῶν δικτύων, μεταθεῖν κατὰ τὰ ἴχνη· ὁ δὲ ἀφίξεται πρὸς ἕτερα τοιαῦτα χωρία, ἐὰν μὴ ἄρα ἐν αὐτῇ τῇ χιόνι πιέσῃ ἑαυτόν. Σκεψάμενον οὖν δεῖ, ὅπου ἂν ᾖ, περιϊστασθαι. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπομένῃ, μεταθεῖν· ἁλώσεται γὰρ καὶ ἄνευ τῶν δικτύων· ταχὺ γὰρ ἀπαγορεύει, διὰ τὸ βάθος τῆς χιόνος, καὶ διὰ τὸ, κάτωθεν τῶν ποδῶν λασίων ὄντων, προσέχεσθαι αὐτῷ ὄγκον πολύν.

θ'. Ἐπὶ δὲ τοὺς νεβροὺς καὶ τὰς ἐλάφους κύνας εἶναι Ἰνδικάς· εἰσὶ γὰρ ἰσχυραὶ, μεγάλαι, ποδώκεις, οὐκ ἄψυχοι· ἔχουσαι δὲ ταῦτα, ἱκαναὶ γίγνονται πονεῖν. Τοὺς μὲν

---

cumque fuerit, includatur. Retibus autem jam erectis, accedens leporem excitet. Quod si fuerit elapsus e retibus, per vestigia sequatur: quoniam ad alia lepus ejusmodi loca perveniet, nisi forte in ipsam nivem se depresserit. Itaque venator, ubi consideravit, quo loco sit, retibus eum cinget: si non subsistat, cursu insequetur. Nam sine retibus etiam capietur. Quippe celeriter animum despondet, tum ob nivis altitudinem, tum etiam propterea quod quum inferius ei pedes hirsuti sint, magna nivis moles eis adhaereat.

9. Hinnulis cervisque venandis Indicae canes adhibendae sunt. Nam eae robustae, magnae, veloces sunt, nec pusillanimes: et quum tales sint, ad labores quoque sufficiunt. Ac

οὖν νεογνοὺς τῶν νεβρῶν τοῦ ἦρος θηρᾶν· ταύτην γὰρ τὴν ὥραν γίγνονται. Κατασκέψασθαι δὲ πρότερον προσελθόντα εἰς τὰς ὀργάδας, οὗ εἰσὶν ἔλαφοι πλεῖσται· ὅπου δ' ἂν ὦσιν, ἔχοντα τὸν κυναγωγὸν τὰς κύνας καὶ ἀκόντια, πρὸ ἡμέρας ἐλθόντα εἰς τὸν τόπον τοῦτον, τὰς μὲν κύνας δῆσαι ἄποθεν ἐκ τῆς ὕλης, ὅπως μή, ἂν ἴδωσι τὰς ἐλάφους, ὑλακτῶσιν· αὐτὸν δὲ σκοπιωρεῖσθαι. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὄψεται ἀγούσας τοὺς νεβροὺς πρὸς τὸν τόπον, οὗ ἂν μέλλῃ ἑκάστη τὸν ἑαυτῆς εὐνάσκειν. Κατακλίνασαι δέ, καὶ γάλα δοῦσαι, καὶ διασκεψάμεναι, μὴ ὁρῶνται ὑπό τινος, φυλάττει τὸν αὐτῆς ἑκάστη, ἀπελθοῦσα εἰς τὸ ἀντιπέρας. Ἰδόντα δὲ ταῦτα τὰς μὲν κύνας

tenerae quidem aetatis hinnulos verno tempore venetur: tunc enim nascuntur. Sed primum lucos ingressus, in quibus cervi plurimi sunt, omnia contempletur, et ad locum, in quo fuerint, canum magister cum canibus et jaculis ante lucem veniens, canes a sylva procul religet; ne, si cervam viderint, latratus emittant: ipse de specula prospiciat. Videbit autem simul, ac illuxerit, cervas illuc ducentes hinnulos, ubi suum quaelibet in cubili est collocatura. Postquam eos heic reclinarunt humi, et lactarunt, et hinc inde considerarunt, ne conspiciantur a quoquam: ita deinde in locum adversum discedentes, suum singulae custodiunt. Haec ubi viderit, ca-

λῦσαι. αὐτὸν δὲ λαβόντα ἀκόντια προϊέναι ἐπὶ τὸν νεβρὸν τὸν πρῶτον, ὅπου εἶδεν εὐνασθέντα, τῶν τόπων ἐνθυμούμενον, ὅπως μὴ διαμαρτήσεται· πολὺ γὰρ ἀλλοιοῦνται τῇ ὄψει ἐγγὺς προσιόντι, ἢ οἷ πόρρωθεν ἔδοξαν εἶναι. Ἐπειδὰν δὲ ἴδῃ αὐτὸν, προσιέναι ἐγγύς. Ὃ δὲ ἕξει ἀτρέμα, πιέσας ὡς ἐπὶ γῆν, καὶ ἐάσει ἀνελέσθαι (ἐὰν μὴ ἐψυγμένος ᾖ) βοῶν μέγα. Τούτου δὲ γενομένου, οὐ μενεῖ· ταχὺ γὰρ τὸ ὑγρὸν, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ συνιστάμενον, ποιεῖ ἀποχωρεῖν αὐτόν. Ἁλώσεται δὲ ὑπὸ τῶν κυνῶν σὺν πόνῳ διωκόμενος· λαβόντα δὲ δοῦναι τῷ ἀρκυωρῷ· ὁ δὲ βοήσεται· ἡ δ' ἔλαφος τὰ μὲν ἰδοῦσα, τὰ δ' ἀκούσασα, ἐπιδραμεῖται τῷ ἔχοντι αὐτὸν,

---

nes solvat: ipse sumtis jaculis, ad primum hinnulum progreditor, ad animum revocans, ubi locorum in cubili reclinatum conspexerit, ne forte aberret. Nam pleraque loca videntur adspectui propius accedentis alia quam sibi ipsi de longinquo apparuerant. Quum autem hunc viderit, accedat propius. Ille immotus manebit, humum versus se deprimens, et se tolli sinet, nisi sit imbre madidus, et valde clamet. Id enim si fiat, non manebit. Nam humor ille, quem intra se continet, prae frigore concrescens, ut celeriter inde se proripiat, efficit. Capietur autem a canibus cum labore insequentibus. Captum custodi retium tradat. Tollet ille clamorem, et cerva partim conspectis his, partim auditis, cursu tenentem

ζητοῦσα ἀφελέσθαι. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ ἐγκελεύειν ταῖς κυσὶ, καὶ χρῆσθαι τοῖς ἀκοντίοις. Κρατήσαντα δὲ τούτου, πορεύεσθαι καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους, καὶ τῷ αὐτῷ εἴδει πρὸς τοὺς αὐτοὺς χρῆσθαι τῆς θήρας. Καὶ οἱ μὲν νέοι τῶν νεβρῶν οὕτως ἁλίσκονται· οἱ δὲ ἤδη μεγάλοι, χαλεπῶς· νέμονται γὰρ μετὰ τῶν μητέρων καὶ ἑτέρων ἐλάφων· καὶ ἀποχωροῦσιν, ὅταν διώκωνται, ἐν μέσαις, ὅτε δὲ πρόσθεν, ἐν δὲ τῷ ὄπισθεν, ὀλιγάκις. Αἱ δ' ἔλαφοι τὰς κύνας, ὑπὲρ αὐτῶν ἀμυνόμεναι, καταπατοῦσιν· ὥστ' οὐκ εὐάλωτοί εἰσιν, ἐὰν μὴ προσμίξας τις εὐθὺς διασκεδάσῃ αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε μονωθῆναι τινὰ αὐτῶν. Βιασθεῖσαι δὲ τοῦτο, τὸν μὲν πρῶτον δρόμον

---

invadet, et eripiendi viam quaeret. Interea vero canes incitet venator, et jaculis utatur. Hunc ubi redegerit in potestatem, ad alios tendat; in quos eodem genere venationis utetur. Et juvenes quidem hinnuli hoc modo capientur: at vero jam grandiusculi, difficilius. Quippe cum matribus aliisque cervis pascuntur, et in eos medios se recipiunt, quoties ab insequentibus cursu petuntur: interdum ante illos procurrunt, a tergo rarius esse solent. Cervae autem, hos propugnandi studio, canes proterunt et proculcant. Itaque captu difficiles sunt, nisi quis statim irruerit, et feras a se invicem ita dissipaverit, ut solus hinnulorum aliquis desertus maneat. Quum autem hoc agere coactae sunt, canes a tergo

αἱ κύνες ἀπολείπονται· ἥ τε γὰρ ἀπουσία τῶν ἐλάφων ποιεῖ αὐτὸν περίφοβον, τό τε τάχος οὐδενὶ ἐοικός ἐστι τῶν τηλικούτων νεβρῶν· δευτέρῳ δὲ καὶ τρίτῳ δρόμῳ ταχὺ ἁλίσκονται· τὰ γὰρ σώματα αὐτῶν, διὰ τὸ ἔτι νεαρὰ εἶναι, τῷ πόνῳ οὐ δύνανται ἀντέχειν. Ἵστανται δὲ καὶ ποδοστράβαι ταῖς ἐλάφοις ἐν τοῖς ὄρεσι, περὶ τοὺς λειμῶνας, καὶ τὰ ῥεῖθρα, καὶ τὰς νάπας, ἐν ταῖς διόδοις, καὶ τοῖς ἔργοις, πρὸς ὅ, τι ἂν προσίῃ. Χρὴ δὲ εἶναι τὰς ποδοστράβας σμίλακος πεπλεγμένας, μὴ περιφλοίους, ἵνα μὴ σήπωνται, τὰς δὲ στεφάνας εὐκύκλους ἐχούσας, καὶ τοὺς ἥλους ἐναλλὰξ σιδηροῦς τε καὶ ξυλίνους ἐγκαταπεπλεγμένους ἐν τῷ πλοκάμῳ· μείζους δὲ

---

cursu primo relinquuntur. Nam et valde formidolosum reddit absentia cervarum, et hinnulorum id aetatis celeritas alia nulla cum celeritate comparari potest. Secundo autem tertiove cursu, cito capiuntur. Quippe corpora illorum, quum adhuc recentia sint ac tenera, laborem sustinere nequeunt. Soleat etiam collocari tendiculae cervis, in montibus, circa prata, rivos, ac flumina, saltus ac valles, ad viarum aditus atque transitus, in agris, quocumque adierint. Tendiculas autem oportet e taxo contextas esse, delibratas, ne putrescant; et habere coronas plane orbiculares, clavis alternatim ferreis atque ligneis in reste defixis ac innexis: inter quos ma-

τοὺς σιδηροῦς, ὅπως ἂν οἱ μὲν ξύλινοι ὑπείκωσι τῷ ποδὶ, οἱ δὲ πιέζωσι. Τὸν δὲ βρόχον τῆς σειρίδος τὸν ἐπὶ τὴν στεφάνην ἐπιτεθησόμενον, πεπλεγμένον σπάρτου, καὶ αὐτὴν τὴν σειρίδα· ἔστι γὰρ ἀσηπτότατον τοῦτο· ὁ δὲ βρόχος αὐτὸς ἔστω στιφρὸς, καὶ ἡ σειρίς· τὸ δὲ ξύλον τὸ ἐξαπτόμενον, ἔστω μὲν δρυὸς ἢ πρίνου, μέγεθος τρισπίθαμον, περίφλοιον πάχος παλαιστῆς. Ἱστάναι δὲ τὰς ποδοστράβας, διελόντα τῆς γῆς βάθος πενταπάλαιστον, περιφερὲς δὲ τοῦτο, καὶ ἄνωθεν ἴσον ταῖς στεφάναις τῶν ποδοστραβῶν, εἰς δὲ τὸ κάτω ἀμειβόμενον στενότητι· διελεῖν δὲ καὶ τῇ σειρίδι καὶ τῷ ξύλῳ τῆς γῆς, ὅσον ἵζεσθαι ἀμφοῖν. Ποιήσαντα δὲ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τὸ

---

jores sint ferrei, ut pedi cedant lignei, et eundem ferrei premant. Laqueus autem funiculi coronae imponendi, cum ipso funiculo, nexus e sparto sit. Quippe putredini hoc minime obnoxium est. Ipse laqueus et funiculus firmi sint. Lignum, quod funiculo adligabitur, quernum, aut ilignum esto; longitudine trium spithamarum, crassitudine unius palmi, corticemque suum adhuc habeat. Tendiculas vero collocet aperta scrobe ad quinque palmos in orbem, superne coronis tendicularum aequalem, inferius subinde angustiorem; similiter funiculo et ligno scrobem aperiat, quanta demittendo utrique conveniat. Haec ubi fecerit, in fundum

βάθος τὴν ποδοστράβην ἐπιθεῖναι κατωτέρω ἰσόπεδον, περὶ δὲ τὴν στεφάνην τὸν βρόχον τῆς σειρίδος· καὶ αὐτὴν καὶ τὸ ξύλον καθέντα εἰς τὴν χώραν τὴν ἑκατέρου, τῇ στεφάνῃ ἐπιθεῖναι δοκίδας ἀτρακτυλίδος, μὴ ὑπερτεινούσας εἰς τὸ ἔξω, ἐπὶ δὲ τούτων πέταλα λεπτὰ, ὧν ἂν ἡ ὥρα ᾖ. Μετὰ δὲ τοῦτο τῆς γῆς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὰ πρῶτον μὲν τὴν ἐπιπολῆς ἐξαιρεθεῖσαν ἐκ τῶν ὀρυγμάτων, ἄνωθεν δὲ ταῦτα γῆς στερεᾶς τῆς ἄποθεν, ἵνα ᾖ τῇ ἐλάφῳ· ὅτι μάλιστα ἄδηλος ἡ στάσις· τήν τε περιοῦσαν τῆς γῆς ἀποφέρειν πόῤῥω ἀπὸ τῆς ποδοστράβης· ἐὰν γὰρ ὀσφραίνηται νεωστὶ κεκινημένης, δυσωπεῖται· ταχὺ δὲ ποιεῖ τοῦτο. Ἐπισκοπεῖν δὲ, ἔχοντα τὰς κύνας, τὰς μὲν ἐν

---

scrobis inferius tendiculam aequabili situ imponat; laqueum vero funiculi circumponat coronae. Et quum funiculum atque lignum suo utrumque loco demiserit, atractylidis virgulas imponat coronae, non nimium tendentes extrinsecus, et super eas folia minuta spargat, quae tunc anni tempus habebit. Postea vero terra eis superinjiciatur primum e superficie scrobium egesta, et super eam solida terra procul inde sumta, ut cervae quam maxime occultus sit locus: quodque terrae superfuerit e scrobibus, procul a tendicula deportetur. Etenim si motae recenter humi odorem cerva perceperit, quod facere statim solet, haesita-

τοῖς ὄρεσιν ἑστώσας, μάλιστα μὲν ἕωθεν, χρὴ δὲ καὶ τῆς ἄλλης ἡμέρας· ἐν δὲ τοῖς ἔργοις, πρωΐ. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ὄρεσιν οὐ μόνον τῆς νυκτὸς ἁλίσκονται, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμέραν, διὰ τὴν ἐρημίαν· ἐν δὲ τοῖς ἔργοις, τῆς νυκτὸς, διὰ τὸ μεθ' ἡμέραν περιφοβεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὰν δὲ εὕρῃ ἀνεστραμμένην τὴν ποδοστράβην, μεταθεῖν ἐπιλύσαντα τὰς κύνας, καὶ ἐπικελεύσαντα, κατὰ τὸν ὅλκον τοῦ ξύλου, σκοπούμενον, ὅπου ἂν φέρηται. Ἔσται δὲ οὐκ ἄδηλον ἐπὶ τὸ πολύ· οἵ τε γὰρ λίθοι ἔσονται κεκινημένοι, τά τ' ἐπισύρματα τοῦ ξύλου καταφανῆ ἐν τοῖς ἔργοις· ἐὰν δὲ τραχέας τόπους διαπερᾷ, αἱ πέτραι ἕξουσι τὸν φλοιὸν τοῦ ξύλου ἀφηρπασμένον,

---

bunda restitat. Observet autem venator, cum canibus, cervas quae in montibus degunt, matutino praesertim, nec minus etiam reliquo diei tempore; quae cultis in locis, ante lucem. Quippe non tantum noctu capiuntur in montibus, sed etiam interdiu, propter solitudinem: in locis autem cultis, noctu; idque propterea, quod homines admodum interdiu cervae metuant. Quum autem tendiculam eversam repererit, solutis et incitatis canibus insequatur, qua lignum tractum erit; et quonam id tendat, observet. Plerumque vero non obscurum erit. Nam et lapides erunt loco moti, et ligni tracti vestigia manifesta in arvis exstabunt. Si per aspera loca feratur, delibrati ligni cortex saxis adhae-

καὶ κατὰ τοῦτο ῥᾳους αἱ μεταδρομαὶ ἔσονται. Ἐὰν μὲν οὖν τοῦ προσθίου ποδὸς ἁλῷ, ταχὺ ληφθήσεται· ἐν γὰρ τῷ δρόμῳ πᾶν τὸ σῶμα τύπτει καὶ τὸ πρόσωπον· ἐὰν δὲ τοῦ ὄπισθεν, ἀφελκόμενον τὸ ξύλον ἐμποδὼν ὅλῳ ἐστὶ τῷ σώματι· ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς δικρόας τῆς ὕλης ἐμπίπτει φερόμενον, καὶ, ἐὰν μὴ ἀποῤῥήξῃ τὴν σειρίδα, καταλαμβάνεται αὐτοῦ. Χρὴ δ', ἐὰν οὕτως ἕλῃ, ἢ περιγενόμενος πόνῳ, ἐὰν μὲν ᾖ ἄῤῥην, μὴ προσιέναι ἐγγύς· τοῖς γὰρ κέρασι παίει καὶ τοῖς ποσίν· ἄποθεν οὖν ἀκοντίζειν. Ἁλίσκονται δὲ καὶ ἄνευ ποδοστράβης διωκόμεναι, ὅταν ᾖ ἡ ὥρα θερινή· ἀπαγορεύουσι γὰρ σφόδρα, ὥστε ἑστῶσαι ἀκοντίζονται· ῥιπτοῦσι δὲ καὶ εἰς τὴν

rebit, et hoc ipso signo facilior erit insecutio. Quod si fera pede capta fuerit anteriori, cito in potestatem veniet. Nam lignum inter currendum corpus totum et os percutit. Sin posteriore, lignum, quod aegre trahitur, universum corpus impediet. Nonnunquam et in bifida quaedam per sylvam incidit, dum ita trahitur; et nisi funiculum abruperit, illic deprehenditur. Quod si fera vel hoc modo vel lassitudine victa, in potestatem venerit, et mas sit; propius adiri non debet. Nam et cornibus ferit, et pedibus. Itaque jaculis eminus utendum. Capiuntur etiam sine tendiculis, quum quis cervas aestate persequitur. Quippe cursu tam vehementer exanimantur, ut etiam stantes jaculis se conficiendas exhibeant.

θάλατταν, ἐὰν κατέχωνται, καὶ εἰς τὰ ὕδατα ἀπορούμεναι· ὅτε δὲ διὰ δύσπνοιαν πίπτουσι.

ι. Πρὸς δὲ τὸν ὗν τὸ ἄγριον κεκτῆσθαι κύνας Ἰνδικὰς, Κρητικὰς, Λοκρίδας, Λακαίνας· ἄρκυς, ἀκόντια, προβόλια, ποδοστράβας. Πρῶτον μὲν οὖν χρὴ εἶναι τὰς κύνας ἐκ τούτου τοῦ γένους, μὴ τὰς ἐπιτυχούσας, ἵνα ἕτοιμοι ὦσι πολεμεῖν τῷ θηρίῳ. Αἱ δὲ ἄρκυς λίναι μὲν τῶν αὐτῶν, ὧνπερ αἱ τῶν λαγωῶν· πέντε καὶ τετταράκοντα λίνοι ἐκ τριῶν τόνων· ἕκαστος δὲ τόνος ἐκ πεντεκαίδεκα λίνων· ἀπὸ δὲ τοῦ κορυφαίου τὸ μέγεθος δεχάμματοι, τὸ δὲ βάθος τῶν βρόχων πυγόνος· οἱ δὲ περίδρομοι, ἡμιόλιοι τοῦ τῶν

Itidem ubi tenentur, tam in mare quam alias aquas se conjiciunt: nonnunquam deficiente spiritu, concidunt.

10. At in aprum sylvestrem canes comparet Indicas, Cretenses, Locrenses, Lacaenas: casses, jacula, venabula, tendiculas. Ac primum quidem canes ex hoc genere oportet esse minime vulgares, ut ad pugnandum cum fera paratae sint, ac promtae. Sagenas ex iisdem filis, quibus ad leporum venationem utendum diximus, necti oportet: filis quinque et quadraginta, funibus tribus; et unusquisque funis quindecim filis constet. Longitudo nodos habeat a summo fune decem, latitudo laqueorum sit cubiti minoris. Funiculi circuitores

ἀρκύων πάχους· ἐπ' ἄκροις δὲ δακτυλίους ἐχέτωσαν, ὑφείσθωσαν δὲ ὑπὸ τοὺς βρόχους, τὸ δὲ ἄκρον αὐτῶν ἐκπεράτω ἔξω διὰ τῶν δακτυλίων· ἱκαναὶ δὲ πεντεκαίδεκα. Τὰ δὲ ἀκόντια ἔστω παντοδαπά, ἔχοντα τὰς λόγχας εὐπλατεῖς καὶ ξυρήκεις, ῥάβδους δὲ στιφράς. Τα δὲ προβόλια, πρῶτον μὲν λόγχας ἔχοντα τὸ μὲν μέγεθος πενταπαλαίστους, κατὰ δὲ μέσον τὸν αὐλὸν κνώδοντας ἀποκεχαλκευμένους, στιφρούς, καὶ τὰς ῥάβδους κρανεΐνας δορατοπαχεῖς. Αἱ δὲ ποδοστράβαι, ὅμοιαι ταῖς τῶν ἐλάφων. Συγκυνηγέται δ' ἔστωσαν· τὸ γὰρ θηρίον μόλις καὶ ὑπὸ πολλῶν ἁλίσκεται. Ὅπως δὲ δεῖ τούτων ἑκάστῳ χρῆσθαι πρὸς θήραν, διδάξω.

---

retium crassitiem habeant sesquialteram, et in fastigiis anulos laqueis suppositos, extremaque horum per anulos exeant. Sufficient vero quindecim. Jacula varia sint, quae spicula habeant satis lata et acuta novaculae instar, hastiliaque firma. Venabula vero primum habeant spicula quinum palmorum, et ubi spiculum hastili adnectitur, illic in medio dentalia vel aures sint aeratae, firmae; ipsaque hastilia cornea sint, crassitudine hastae. Tendiculae, quales cervorum, sunto. Sed venationis comites adsint. Quippe fera ista vix a multis etiam capitur. Quomodo autem singulis instrumentis hisce sit utendum ad venationem, ostendam. Pri-

Πρῶτον μὲν οὖν χρὴ ἐλθόντας, οὗ ἂν οἴωνται εἶναι, ὑπάγειν τὸ κυνηγέσιον, λύσαντας μίαν τῶν κυνῶν τῶν Λακαινῶν, τὰς δ᾽ ἄλλας ἔχοντας δεδεμένας συμπεριϊέναι τῇ κυνί. Ἐπειδὰν δὲ λάβῃ αὐτοῦ τὰ ἴχνη, ἕπεσθαι ἑξῆς τῇ ἰχνεύσει, ἡγουμένῃ ἀκολουθίᾳ. Ἔσται δὲ καὶ τοῖς κυνηγέταις πολλὰ δῆλα αὐτοῦ, ἐν μὲν τοῖς μαλακοῖς τῶν χωρίων, τὰ ἴχνη· ἐν δὲ τοῖς λασίοις, τῆς ὕλης κλάσματα· ὅπου δ᾽ ἂν δένδρα ᾖ, πληγαὶ τῶν ὀδόντων. Ἡ δὲ κύων ἐπὶ τὸ πολὺ ἀφίξεται τόπον ὑλώδη ἰχνεύουσα· κατακλίνεται γὰρ τὸ θηρίον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τοιαῦτα· τοῦ μὲν γὰρ χειμῶνός ἐστιν ἀλεεινὰ, τοῦ δὲ θέρους ψυχεινά. Ἐπειδὰν δ᾽ ἀφίκηται ἐπὶ τὴν εὐνὴν, ὑλακτεῖ·

---

mum igitur, quum ad locum venerint, ubi aprum esse conjiciunt, adducere canum gregem debent, una de canibus Lacaenis soluta: reliquas loris adstrictas tenentes, cum soluta circumeant. Ubi vero canis haec apri vestigia deprehenderit, ducentem per ea comitando sequi debent. Sed et ipsis venatoribus argumenta multa prodent aprum, velut in mollibus locis, vestigia: in sylvosis, ramorum fragmenta: ubi arbores fuerint, dentium ictus. Canis autem ut plurimum ad locum aliquem sylvosum indagando perveniet, quod in ejusmodi locis fera plerumque recumbat. Nam hyeme calidiuscula sunt, aestate frigidiuscula. Cum

ὅδ' οὐκ ἀνίσταται ὡς τὰ πολλά. Λαβόντας οὖν τὴν κύνα, καὶ ταύτην μετὰ τῶν ἄλλων δῆσαι ἄποθεν ἀπὸ τῆς εὐνῆς πολὺ, καὶ εἰς τοὺς ὅρμους ἐμβάλλεσθαι τὰς ἄρκυς, ἐπιβάλλοντας τοὺς βρόχους ἐπὶ ἀποσχαλιδώματα τῆς ὕλης δικρά· τῆς δὲ ἄρκυος αὐτῆς μακρὸν προήκοντας κόλπον ποιεῖν ἀντηρίδας ἔνδοθεν, ἑκατέρωθεν ὑφιστάντας κλῶνας, ὅπως ἂν εἰς τὸν κόλπον διὰ τῶν βρόχων αἱ αὐγαὶ τοῦ φέγγους ὡς μάλιστα ἐνέχωσιν, ἵνα προσθέοντι ὡς φανώτατον ᾖ τὸ ἔσω· καὶ τὸν περίδρομον ἐξάπτειν ἀπὸ δένδρου ἰσχυροῦ, καὶ μὴ ἐκ ῥάχου· συνέχονται γὰρ ἐν τοῖς ψιλοῖς αἱ ῥάχοι. Ὑπὲρ δὲ ἑκάστης ἐμφράττειν τῇ ὕλῃ καὶ τὰ δύσορμα, ἵνα εἰς τὰς ἄρκυς

---

ad apri cubile pervenerit, latrat; ille vero plerumque surgere non solet. Sumant igitur canem, et eam cum aliis omnino procul a cubili religent, ac sagenas in aditus (ad apri cubile tendentes) injiciant, et laqueos in erectos sylvae stipites bifidos imponant. Ipsius autem sagenae sinum longum producentes, intrinsecus sustentacula faciant, suppositis utrinque ramis: quo per laqueos splendor lucis in illum sinum maxime tendat, ut accurrenti apro pars interior quam lucidissima sit. Funiculum circuitorem ab arbore firma religent, non ad spinam. Quippe nudis in locis spinae nonnihil inveniuntur. Supra singulas plagas etiam aditu difficilia loca

ποιῆται τὸν δρόμον καὶ μὴ ἐξαλλάττων. Ἐπειδὰν δὲ στῶσιν, ἐλθόντας πρὸς τὰς κύνας, λῦσαι ἁπάσας, καὶ λαβόντας τὰ ἀκόντια καὶ τὰ προβόλια, προϊέναι. Ἐγκελεύειν δὲ ταῖς κυσὶν ἕνα τὸν ἐμπειρότατον, τοὺς δ' ἄλλους ἕπεσθαι κοσμίως ἀπολείποντας ἀπ' ἀλλήλων πολὺ, ὅπως ἂν ᾖ αὐτῷ ἱκανὴ διαδρομή· ἐὰν γὰρ ὑποχωρῶν ἐμπέσῃ εἰς πυκνοὺς, κίνδυνος πληγῆναι· ᾧ γὰρ ἂν προσπέσῃ, εἰς τοῦτον τὴν ὀργὴν κατέθετο. Ἐπειδὰν δὲ αἱ κύνες ἐγγὺς ὦσι τῆς εὐνῆς, ἐπεισίασι· θορυβούμενος δ' ἐξαναστήσεται, καὶ ἥ τις ἂν τῶν κυνῶν προσφέρηται αὐτῷ πρὸς τὸ πρόσωπον, ἀναρρίψει· θέων δ' ἐμπεσεῖται· ἐὰν δὲ μὴ, μεταθεῖν ἀνάγκη. Καὶ ἐὰν μὲν ᾖ τὸ χωρίον

---

ramis arborum obstruant, ut in ipsa retia cursu feratur, nec usquam deflectat. Quum retia tetenderint, ad canes redeant, omnesque solvant, et jaculis venabulisque sumtis procedant. Canes unus aliquis incitet, qui ejus rei peritissimus sit. Reliqui ordine sequantur, magnis intervallis alius ab alio distantes, ut transitus ferae satis late pateat. Nam si retrocedens in confertos inciderit, periculum est ut saucientur. Etenim iram suam in eum effunderet, quem adoriretur. Canes autem, quum jam a cubili propius aberunt, impetum facient: ille perturbatus exsurget, et quaecunque canis ad os ejus cum impetu feretur, eam in altum jactabit: simul currens, in plagas incidet. Sin minus, omnino cursu persequendus erit.

καταφερὲς, ἐν ᾧ ἂν ἔχῃ αὐτὸν ἡ ἄρκυς, ταχὺ ἐξαναστήσεται· ἐὰν δὲ ἄπεδον, εὐθὺς ἑστήξεται περὶ αὐτὸν ἔχων. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ καιρῷ αἱ μὲν κύνες προσκείσονται· αὐτοὺς δὲ χρὴ φυλαττομένους αὐτῷ ἀκοντίζειν, καὶ λίθοις βάλλειν, περιϊσταμένους ὄπισθεν, καὶ πολὺ ἄποθεν, ἕως ἂν κατατείνῃ, προωθῶν αὐτὸν, τῆς ἄρκυος τὸν περίδρομον. Εἶτα, ὅστις ἂν ᾖ τῶν παρόντων ἐμπειρότατος καὶ ἐγκρατέστατος, προσελθόντα ἐκ τοῦ πρόσθεν, τῷ προβολίῳ παίειν. Ἐὰν δὲ μὴ βούληται ἀκοντιζόμενος καὶ βαλλόμενος κατατεῖναι τὸν περίδρομον, ἀλλ' ἐπανιεὶς ἔχῃ πρὸς τὸν προσιόντα περιδρομὴν ποιούμενος, ἀνάγκη, ὅταν οὕτως ἔχῃ, λαβόντα τὸ προβόλιον προσιέ-

Quod si declivis fuerit locus, in quo reti captus detinetur, statim exsurget: si planus, mox intentus in seipsum stabit. Tum vero incumbent canes, et ipsi venatores ab eo sibi caventes tela conjicient, et lapides in eum torquebunt, a tergo circumstantes, et longo quidem ex intervallo, donec seipsum propellens, circumcurrentem plagae funiculum intenderit. Tunc aliquis eorum qui adsunt, peritissimus, et imprimis apro capiendo idoneus, in eum progressus, a fronte venabulo feriat. Quod si petitus ictusque telis ac lapidibus, funiculum illum circuitorem intendere noluerit, sed in accedentem conversus tendat, seipsum circumagens; tum

ναι, ἔχεσθαι δ' αὐτοῦ τῇ μὲν χειρὶ τῇ ἀριστερᾷ πρόσθεν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ ὄπισθεν· κατορθοῖ γὰρ ἡ μὲν ἀριστερὰ αὐτοῦ, ἡ δὲ δεξιὰ ἐπεμβάλλει· ἔμπροσθεν δὲ ὁ πούς ὁ μὲν ἀριστερὸς ἑπέσθω τῇ χειρὶ τῇ ὁμωνύμῳ· ὁ δὲ δεξιὸς, τῇ ἑτέρᾳ. Προσιόντα δὲ προβάλλεσθαι τὸ προβόλιον, μὴ πολλῷ μείζω διαβάντα ἢ ἐν πάλῃ, ἐπιστρέφοντα τὰς πλευρὰς τὰς εὐωνύμους ἐπὶ τὴν χεῖρα τὴν εὐώνυμον· εἶτα εἰσβλέποντα εἰς τὸ ὄμμα τοῦ θηρίου, ἐνθυμούμενον τὴν κίνησιν τὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς ἐκείνου. Προσφέρειν δὲ τὸ προβόλιον, φυλαττόμενον, μὴ ἐκκρούσῃ ἐκ τῶν χειρῶν τῇ κεφαλῇ ἐκνεύσας· ἡ γὰρ ῥύμη τῆς ἐκκρούσεως ἕπεται. Παθόντα δὲ τοῦτο πίπτειν δεῖ

---

scilicet, ita re comparata, necesse est venatorem sumto venabulo accedere, tenentem id anterius manu sinistra, posterius altera. Nam telum sinistra dirigit, dextra impellit et urget. Anterius autem pes sinister manui cognomini jungatur, dexter dextrae. Accedens vero, venabulum objiciat, cruribus non multo plus divaricatis, quam in lucta fieri solet, ac toto latere laevo ad manum laevam converso. Deinde ferae frontem et oculos inspiciat, capitis in ea motum observans. Venabulum infligens caveat ne ictu declinatione capitis evitato, venabulum ei de manibus excutiat. Quippe sequi solet aper excussionis impetum. Id autem si cui

ἐπὶ στόμα, καὶ ἔχεσθαι τῆς ὕλης κάτωθεν· τὸ γὰρ θηρίον, ἐὰν μὲν οὕτως ἔχοντι προσπέσῃ, διὰ τὴν σιμότητα τῶν ὀδόντων, τὸ σῶμα οὐ δύναται ὑπολαβεῖν· ἐὰν δὲ μετεώρῳ, ἀνάγκη πληγῆναι. Πειρᾶται μὲν οὖν μετεωρίζειν· ἐὰν δὲ μὴ δύνηται, ἀμφιβὰς πατεῖ. Ἀπαλλαγὴ δὲ τούτων μία ἐστὶ μόνη, ὅταν ἐν τῇ ἀνάγκῃ ταύτῃ ἔχηται, προσελθόντα ἐγγὺς τῶν συγκυνηγετῶν ἕνα, ἔχοντα προβόλιον, ἐρεθίζειν ὡς ἀφήσοντα· ἀφιέναι δὲ οὐ χρή, μὴ τύχῃ τοῦ πεπτωκότος. Ὅταν δὲ ἴδῃ τοῦτο, καταλιπὼν ὃν ἂν ἔχῃ ὑπ' αὑτῷ, ἐπὶ τὸν ἐρεθίζοντα ὑπ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ ἐπιστρέψει. Τὸν δὲ ταχὺ ἀναπηδᾷν, τὸ δὲ προβόλιον μεμνῆσθαι ἔχοντα ἀνίστασθαι· οὐ γὰρ

---

contigerit, pronus in os cadat oportet, et subjectae sibi materiei adhaereat. Nam si fera in aliquem ita comparatum irruerit, subjicere corpori dentes simos, ejus prehendendi causa, nequit: sin erectus sit, necesse est eum sauciari. Sublevare quidem altius eum nititur; verum id si nequeat, hinc inde inscensum proculcat. In hoc vero discrimine constitutus unam duntaxat hanc viam liberationis habet, ut venationis sociorum quispiam cum venabulo accedens, velut hoc immissurus, aprum irritet. Non emittendum id tamen, ne lapsum feriat. Hoc aper ubi conspexerit, omisso illo, quem sub se premit, in provocantem prae ira et furore convertetur. Tunc ille celeriter exsiliat, memor interim ut cum venabulo

καλὴ ἡ σωτηρία ἄλλως, ἢ κρατήσαντι. Προσφέρειν δὲ πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ προτεῖναι ἐντὸς τῆς ὠμοπλάτης, ἧ ἡ σφαγὴ, καὶ ἀντερείσαντα ἔχειν ἐρρωμένως· ὅδε ὑπὸ τοῦ μένους πρόεισι, καὶ εἰ μὴ κωλύοιεν οἱ κνώδοντες τῆς λόγχης, ἀφίκοιτ' ἂν, διὰ τῆς ῥάβδου προωθῶν αὐτὸν, πρὸς τὸν τὸ προβόλιον ἔχοντα. Οὕτω δὲ πολλὴ ἡ δύναμίς ἐστιν αὐτοῦ, ὥστε καὶ, ἃ οὐκ ἂν οἴοιτό τις, πρόσεστιν αὐτῷ· τεθνεῶτος γὰρ εὐθὺς, ἐάν τις ἐπὶ τὸν ὀδόντα ἐπιθῇ τρίχας, συντρέχουσιν· οὕτως εἰσὶ θερμοί· ζῶντι δὲ διάπυροι, ὅταν ἐρεθίζηται· οὐ γὰρ ἂν τῶν κυνῶν, ἁμαρτάνων τῇ πληγῇ τοῦ σώματος, ἄκρα τὰ τριχώματα περιεπίμπρα. Ὁ μὲν οὖν ἄρρην,

---

surgat. Nam alia ratione saluti honeste non consulet, nisi fera superata. Rursus ergo venabulum eodem modo, quo prius, infligat; ac ferrum intra scapulas, ubi jugulum est, admoveat; et obnixus acriter venabulo incumbat. Ille prae animi ardore progreditur, et nisi aures spiculi prohiberent, per hastile se propellens ad eum penetraret, qui venabulum tenet. Adeo autem magna vis ejus est, ut ipsi etiam insint ea quae nemo putaret: quippe recenter occisi dentes adeo fervent, ut eis impositi pili, in se contrahantur. Viventi vero, si quando provocatus irritetur, ignescunt. Nam alioquin aberrans in ictu a canum corpore, summos eorum pilos hinc inde non adureret. Ac mas quidem tot ne-

τοσαῦτα καὶ ἔτι πλείω πράγματα παρασχὼν, ἁλίσκεται. Ἐὰν δὲ θήλεια ᾖ ἡ ἐμπεσοῦσα, ἐπιθέοντα παίειν, φυλαττόμενον, μὴ ὠσθεὶς πέσῃ· παθόντα δὲ τοῦτο πατεῖσθαι ἀνάγκη καὶ δάκνεσθαι. Ἑκόντα οὖν οὐ χρὴ ὑποπίπτειν· ἐὰν δὲ ἄκων ἔλθῃ εἰς τοῦτο, διαναστάσεις γίγνονται αἱ αὐταὶ, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ἄῤῥενος· ἐξαναστάντα δὲ δεῖ παίειν τῷ προβολίῳ, ἕως ἂν ἀποκτείνῃ. Ἁλίσκονται δὲ καὶ ὧδε· ἵστανται μὲν αὐτοῖς αἱ ἄρκυς ἐπὶ τὰς διαβάσεις τῶν ναπῶν, εἰς τοὺς δρυμοὺς, τὰ ἄγκη, τὰ τραχέα· εἰσβολαὶ δὲ εἰς τὰς ὀργάδας, καὶ τὰ ἕλη, καὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ τεταγμένος, ἔχων τὸ προβόλιον, φυλάττει τὰς ἄρκυς. Οἱ δὲ τὰς κύνας ἐπά-

---

gotiis, atque etiam pluribus exhibitis, capitur. At foeminam, si ea inciderit in retia, venator accurrens feriat; non sine cautione tamen, ne impulsus cadat: quod si contigerit, proteratur necesse est, ac mordeatur. Non est igitur sponte cadendum, At si quis huc pervenerit invitus, ei non aliter surgendum est, quam qui sub masculo ceciderit. Exsurgens vero, venabulo percutiat oportet, donec eam occiderit. Solent autem hoc etiam modo capi. Tenduntur eis plagae ad exitus convallium in loca nemorosa, et edita montium aspera, ubi patent aditus ad lucos et paludes, et aquas alias. Is, cui datum est hoc negotii, retia venabulo in-

ϑοῦσι, τοὺς τόπους ζητοῦντες τοὺς καλλίστους· ἐπειδὰν δὲ εὑρεθῇ, διώκεται. Ἐὰν οὖν εἰς τὴν ἄρκυν ἐμπίπτῃ, τὸν ἀρκυωρὸν, ἀναλαβόντα τὸ προβόλιον, προσιέναι καὶ χρῆσθαι ὡς εἴρηκα· ἐὰν δὲ μὴ ἐμπέσῃ, μεταθεῖν. Ἁλίσκεται δὲ καὶ, ὅταν ᾖ πνίγη, διωκόμενος ὑπὸ τῶν κυνῶν· τὸ γὰρ θηρίον, καίπερ ὑπερβάλλον δυνάμει, ἀπαγορεύει ὑπέρασθμον γιγνόμενον. Ἀποθνήσκουσι δὲ κύνες πολλαὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ θήρᾳ, καὶ αὐτοὶ οἱ κυνηγέται κινδυνεύουσιν. Ὅταν δ' ἐν ταῖς μεταδρομαῖς ἀπειρηκότι ἀναγκάζωνται προσιέναι τὰ προβόλια, ἢ ἐν ὕδατι ὄντι, ἢ ἀφεστῶτι πρὸς ἀποκρήμνῳ, ἢ ἐκ δασέως μὴ θέλοντι ἐξιέναι· (οὐ γὰρ κωλύει αὐτὸν οὔτε ἄρκυς,

structus servat: alii canes adducunt, et aptissima quaeque loca perquirunt. Ubi fera inventa fuerit, insequendo petitur. Quod si in casses inciderit, retium custos accedat, sumto venabulo; et cum fera sic agat, quemadmodum diximus: sin minus, cursu intercipiendus est. Capitur etiam, dum aestu medio premitur a canibus. Nam licet haec fera viribus supra modum praestet, prae nimio tamen anhelitu exanimatur. Pereunt vero multae in ejusmodi venatione canes, atque etiam venatores ipsi periclitantur. Quum autem persequendo exanimatae admovere venabula coguntur, sive in aqua, seu in rupis secessu praeruptae fuerit, seu de loco sylvis denso prodire noluerit, (quandoquidem nec a reti,

οὔτε ἄλλο οὐδὲν φέρεσθαι ὁμόσε τῷ πλησιάζοντι) ὅμως μέντοι προσιτέον, ὅταν ἔχῃ οὕτως, καὶ ἐπιδεικτέον τὴν εὐψυχίαν, δι' ἣν εἵλοντο ἐκπονεῖν τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην. Χρηστέον δὲ τῷ προβολίῳ καὶ ταῖς προβολαῖς τοῦ σώματος, ὡς εἴρηται· εἰ γάρ τι καὶ πάσχοι, οὐκ ἂν διά γε ὀρθῶς ποιεῖν πάσχοι. Ἵστανται δὲ αἱ ποδοστράβαι αὐτοῖς, ὥσπερ τοῖς ἐλάφοις, ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις, καὶ ἐπισκέψεις αἱ αὐταὶ, καὶ μεταδρομαὶ, καὶ αἱ πρόσοδοι, καὶ αἱ χρεῖαι τοῦ προβολίου. Τὰ δὲ νεογενῆ αὐτῶν ὅταν ἁλίσκηται, χαλεπῶς τοῦτο πάσχει· οὔτε γὰρ μονοῦται, ἕως ἂν μακρὰ ᾖ· ὅταν τε αἱ κύνες εὕρωσιν, ἢ προΐδῃ τι, ταχὺ εἰς τὴν ὕλην ἀφανίζεται· ἕπονταί τε ἐπὶ τὸ

nec alia re quavis impediri se patitur, quominus in adpropinquantem irruat:) ubi redacta huc fuerit, eundum in eam, et animi magnitudo, cujus causa cupiditati suae cum labore satisfaciendum statuerunt, declaranda. Utendum est autem venabulo, et gestu objectuque corporis, ut dictum est. Nam hoc modo siquid etiam adversi contingat, non id propterea, quod recte agat venator, contigerit. Ponuntur vero ipsis tendiculae in iisdem locis sicut et cervis: et speculationes eaedem sunt, et insequutiones, et aditus, et usus venabuli. Quum foetus eorum recens editi capiuntur, hoc ipsum graviter ferunt. Quippe non solent eos relinquere solos, donec adulti sunt: et quum canes eos invenerint, vel aliquid ipsi

πολὺ, ὧν ἂν ὦσιν ἄμφω χαλεποὶ ὄντες τότε, καὶ μᾶλλον μαχόμενοι ὑπὲρ ἐκείνων ἢ ὑπὲρ αὐτῶν.

ιά. Λέοντες δὲ, παρδάλεις, λύγκες, πάνθηρες, ἄρκτοι, καὶ τἆλλα, ὅσα ἐστὶ τοιαῦτα θηρία, ἁλίσκεται ἐν ξέναις χώραις, περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος, καὶ τὸν Κιττὸν τὸν ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας, τὰ δ' ἐν τῷ Ὀλύμπῳ τῷ Μυσίῳ, καὶ ἐν Πίνδῳ, τὰ δ' ἐν τῇ Νύσῃ τῇ ὑπὲρ τῆς Συρίας, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὄρεσιν, ὅσα οἷά τ' ἐστι τρέφειν τοιαῦτα. Ἁλίσκεται δὲ τὰ μὲν ἐν τοῖς ὄρεσι φαρμάκῳ διὰ δυσχωρίαν ἀκονιτικῷ. Παραβάλλουσι δὲ τοῦτο οἱ θηρώμενοι, συμμιγνύντες εἰς τὸ αὐτὸ, ὅτῳ ἂν ἕκαστον χαίρῃ, περὶ τὰ ὕδατα, καὶ πρὸς ὅ,

---

praesenserint, statim se abdunt in sylvas, et ambo sequuntur eos ut plurimum, quorum sunt; id temporis saeviores, et pro illis acrius quam pro seipsis pugnantes.

11. At leones, pardi, lynces, pantherae, ursi, et aliae, quaecumque sunt ejusmodi ferae, partim peregrinis in locis capiuntur, circa Pangaeum montem, et Cittum qui supra Macedoniam est; partim in Olympo Mysio, et Pindo: aliae in Nysa supra Syriam, et juxta montes alios, quotquot idonei sunt alendis hujus generis belluis. Capiuntur vero partim in montibus aconitico veneno, propter asperitatem regionum. Hoc autem venatores rebus iis miscentes, quibus quaeque delectatur fera, secus aquas illis objiciunt, et si quid

τι ἂν ἄλλο προσίῃ. Τὰ δὲ αὐτῶν καταβαίνοντα εἰς τὸ πεδίον τῆς νυκτὸς, ἀποκλεισθέντα, μετὰ ἵππων καὶ ὅπλων ἁλίσκεται, εἰς κίνδυνον καθιστάντα τοὺς αἱροῦντας. Ἔστι δὲ οἷς αὐτῶν καὶ ὀρύγματα ποιοῦσι περιφερῆ, μεγάλα, βαθεῖαν ἐν μέσῳ λείποντες κίονα τῆς γῆς. Ἐπὶ δὲ τοῦτον εἰς νύκτα ἐπέθεσαν δήσαντες αἶγα, καὶ ἔφραξαν κύκλῳ τὸ ὄρυγμα ὕλῃ, ὥστε μὴ περιορᾷν, εἴσοδον οὐ λείποντες. Τάδε, ἀκούοντα τῆς φωνῆς ἐν τῇ νυκτὶ, κύκλῳ τὸν φραγμὸν περιθέουσι, καὶ ἐπειδὰν μὴ εὑρίσκῃ δίοδον, ὑπερπηδᾷ καὶ ἁλίσκεται.

ιϐ. Περὶ μὲν αὐτῶν τῶν πράξεων, τῶν ἐν τοῖς κυνηγεσίοις, εἴρηται. Ὠφελήσονται δὲ οἱ ἐπιθυμήσαντες τούτου τοῦ ἔργου πολλά·

---

aliud adire consueverint. Partim etiam illae, quae noctu in plana descendunt, equis et armis interclusae et circumventae, nec sine ventorum discrimine, capiuntur. Sunt quibus et foveas amplas orbiculari forma conficiunt, profundam in medio relinquentes terrae columnam, cui sub noctem, capram religatam imponunt, et undique foveam materiae sylvestri circumsepiunt et obstruunt, ne circumspiciendi facultas sit, aditu ad ingrediendum nullo relicto. Illae vocem noctu audientes, sepem circumcursitant; et quum nusquam inveniunt aditum, transiliunt, et capiuntur.

12. Hactenus de iis quae in venatione faciunda sunt, dictum. Huic autem labori ac studio dediti, magnam inde u-

ὑγιεινά τε γὰρ τοῖς σώμασι παρασκευάσουσι, καὶ ὁρᾷν καὶ ἀκούειν μᾶλλον, γηράσκειν δὲ ἧττον· τάδε πρὸς τὸν πόλεμον μάλιστα παιδεύει. Πρῶτον μὲν τὰ ὅπλα ὅταν ἔχοντες πορεύωνται ὁδοὺς χαλεπὰς, οὐκ ἀπεροῦσιν· ἀνέξονται γὰρ τοὺς πόνους, διὰ τὸ εἰθίσθαι μετὰ τούτων αἱρεῖν τὰ θηρία. Ἔπειτα εὐνάζεσθαί τε σκληρῶς δυνατοὶ ἔσονται, καὶ φύλακες εἶναι ἀγαθοὶ τοῦ ἐπιταττομένου. Ἐν δὲ ταῖς προσόδοις ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους, ἅμα οἷοί τε ἔσονται ἐπιέναι, καὶ τὰ παραγγελλόμενα ποιεῖν, διὰ τὸ οὕτω καὶ αὐτοὶ αἱρεῖν τὰς ἄγρας. Τεταγμένοι δ' ἐν τῷ πρόσθεν, οὐ λείψουσι τὰς τάξεις, διὰ τὸ

---

tilitatem capient. Nam et corporibus valetudinem bonam conciliabunt, et visu audituque meliori fruentur, et serius senescent. Ad disciplinam vero militarem potissimum eos venatio instituit. Primum, ubi gestantibus arma per difficiles vias eundum erit, animos haud despondebunt. Quippe labores sustinere propterea poterunt, quod iis ad feras capiendas adsuefacti fuerint. Deinde poterunt etiam cubare duriter, et egregios se declarare custodes in eo quod fuerit imperatum. In hostibus adeundis simul et progredi adversus eos, et facere poterunt, quae imperantur; idque propterea, quod eadem ratione feras etiam capere consueverint. In fronte collocati, quum labores tolerare norint, acies haud dese-

καρτερεῖν δύνασθαι. Ἐν φυγῇ δὲ τῶν πολεμίων ὀρθῶς καὶ ἀσφαλῶς διώξονται τοὺς ἐναντίους ἐν παντὶ χωρίῳ, διὰ συνήθειαν. Δυστυχήσαντος δὲ οἰκείου στρατοπέδου, ἐν χωρίοις ὑλώδεσι, καὶ ἀποκρήμνοις, ἢ ἄλλοις χαλεποῖς οἷοί τ' ἔσονται καὶ αὐτοὶ σώζεσθαι μὴ αἰσχρῶς, καὶ ἑτέρους σώζειν· ἡ γὰρ συνήθεια τοῦ ἔργου παρέξει αὐτοῖς πλέον τι εἰδέναι. Καὶ ἤδη τινὲς τῶν τοιούτων, πολλοῦ ὄχλου συμμάχων τρεφθέντος, τῇ αὐτῶν εὐεξίᾳ καὶ θράσει διὰ δυσχωρίαν ἁμαρτόντας τοὺς πολεμίους νενικηκότας ἀναμαχόμενοι ἐτρέψαντο· ἀεὶ γάρ ἐστι τοῖς τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς εὖ ἔχουσιν ἐγγὺς εἶναι τοῦ εὐτυχῆσαι.

---

rent. In hostium fuga propter consuetudinem et usum quibusvis in locis adversarios recte pariter ac tuto prosequentur. Si quid infeliciter exercitui suo cesserit, in sylvosis, praeruptis, aliisque difficilibus locis tam seipsos quam alios absque macula turpitudinis conservare poterunt. Nam praebebit hoc iis ipse rei usus, ut plus aliis norint. Nonnulli quidem tales aliquando, magna sociorum turba in fugam conjecta, jam victores hostes, ob difficultates locorum in errorem abreptos, suo ipsi robore atque audacia proelium instaurando terga dare coëgerunt. Semper enim illi, qui tum a corporibus tum animis egregie comparati sunt, haud procul absunt ab eo ut rem prospere gerant. Quum au-

Εἰδότες δὲ καὶ οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ὅτι ἐντεῦθεν εὐτύχουν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἐπιμέλειαν τῶν νέων ἐποιήσαντο· σπανίζοντες γὰρ καρπῶν τὸ ἐξαρχῆς, ἐνόμισαν ὅμως τοὺς κυνηγέτας μὴ κωλύειν, διὰ τὸ μηδὲν τῶν ἐπὶ τῇ γῇ φυομένων ἀγρεύειν. Πρὸς δὲ τούτῳ, μὴ νυκτερεύειν ἐντὸς πολλῶν σταδίων, ἵνα μὴ ἀφαιροῖντο τὰς θήρας αὐτῶν οἱ ἔχοντες ταύτην τὴν τέχνην· ἑώρων γὰρ, ὅτι τῶν νεωτέρων ἡ ἡδονὴ μόνη αὕτη πλεῖστα ἀγαθὰ παρασκευάζει· σώφρονάς τε γὰρ ποιεῖ καὶ δικαίους, διὰ τὸ ἐν τῇ ἀληθείᾳ παιδεύεσθαι. Τά τε τοῦ πολέμου διὰ τῶν τοιούτων εὐτυχοῦντες ᾐσθάνοντο· τῶν τε ἄλλων εἴ τι βούλονται ἐπιτηδεύειν καλῶν,

---

tem majores quoque nostri cognovissent, hinc prosperos adversus hostes successus suos manare, juventutis curam sibi suscipiendam censuerunt. Nam licet ab initio frugum inopia laborarent non tamen venatoribus interdicendum venatione judicarunt; quum ii nihil eorum quae supra terram nascuntur, venari soleant. Praeterea vetuerunt, intra multa stadia [propter urbem] pernoctari, ne hujus artis periti homines suis ipsos praedis ac venatione fraudarent. Videbant enim hanc unam voluptatem junioribus utilitates adferre plurimas; quum et prudentes eos reddat, et justos, quod in veritate instituantur. Itidem res bellicas per haec sibi cedere feliciter intelligebant. Eadem voluptas a caeteris que-

οὐδενὸς ἀποστερεῖ, ὥσπερ ἕτεραι κακαὶ ἡδοναὶ, ἃς οὐ χρὴ μανθάνειν· ἐκ τῶν τοιούτων οὖν στρατιῶταί τε ἀγαθοὶ, καὶ στρατηγοὶ γίγνονται. Ὧν γὰρ οἱ πόνοι τά μὲν αἰσχρὰ καὶ ὑβριστικὰ ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀφαιροῦνται, ἐπιθυμίαν δ' ἀρετῆς ἐνηύξησαν, οὗτοι ἄριστοι· οὐ γὰρ ἂν περιίδοιεν οὔτε τὴν πόλιν τὴν ἑαυτῶν ἀδικουμένην, οὔτε τὴν χώραν πάσχουσαν κακῶς. Λέγουσι δέ τινες, ὡς οὐ χρὴ ἐρᾷν κυνηγεσίων, ἵνα μὴ τῶν οἰκείων ἀμελῶσιν· οὐκ εἰδότες, ὅτι οἱ τὰς πόλεις καὶ τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντες, πάντες τῶν οἰκείων ἐπιμελέστεροί εἰσιν. Εἰ οὖν οἱ φιλοκυνηγέται παρασκευάζουσιν αὐτοὺς τῇ πα-

---

que praeclaris et honestis rebus, quibus se dare velint, minime juvenes arcet; quod aliae voluptates improbae faciunt, quae discendae non sunt. Ex his igitur et boni milites, et imperatores boni evadunt. Quorum enim labores ex animis et corporibus turpitudinem ac insolentiam expellunt, et studium virtutis excitant, ii praestantissimi sunt: quippe qui nec injurias patriae, nec regionis et agri vastationem sint neglecturi. Dicunt vero nonnulli, non esse studio venationis indulgendum, ne res familiaris negligatur: quum non norint, eos omnino patres-familias adtentiores esse, qui de republica et amicis bene merentur. Quod si studiosi venationis ita se comparant, ut patriae maximis in rebus utiles

τρίδι χρησίμους εἶναι εἰς τὰ μέγιστα, οὐδ' ἂν τὰ ἴδια πρόοιντο· σὺν γὰρ τῇ πόλει καὶ σώζεται καὶ ἀπόλλυται τὰ οἰκεῖα ἑκάστου· ὥστε πρὸς τοῖς αὐτῶν καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἰδιωτῶν οἱ τοιοῦτοι σώζουσι. Πολλοὶ δὲ ἀπὸ φθόνου ἀλόγιστοι τῶν ταῦτα λεγόντων, αἱροῦνται διὰ τὴν αὐτῶν κακίαν ἀπολέσθαι μᾶλλον, ἢ ἑτέρων ἀρετῇ σώζεσθαι· αἱ γὰρ ἡδοναὶ αἱ πολλαὶ καὶ κακαὶ, ὧν ἡττώμενοι ἢ λέγειν ἢ πράττειν ἐπαίρονται τὰ χείρω. Εἶτα ἐκ μὲν τῶν ματαίων λόγων ἔχθρας ἀναιροῦνται, ἐκ δὲ τῶν κακῶν ἔργων νόσους, καὶ ζημίας, καὶ θανάτους, καὶ αὐτῶν, καὶ παίδων, καὶ φίλων, ἀναισθήτως μὲν τῶν κακῶν ἔχοντες, τῶν δὲ ἡδονῶν πλέον τῶν ἄλ-

---

sint; nec privata certe negligent. Nam uniuscujusque fortunae sic cum republica conjunctae sunt, ut cum ea pariter et incolumes sint, et evertantur. Itaque viri tales simul et suam et aliorum rem privatam conservant. Multi tamen ex illis, qui haec dictitant, per invidiam imprudentes, sua ipsorum ignavia perire malunt, quam aliorum virtute servari. Nam multae voluptates ac pravae sunt, quibus servientes, ut pejora dicant aut faciant, inducuntur. Hinc vana et inconsiderata oratione sibi odia pariunt, improbis vero factis morbos, damna, neces, non sibi solum, sed etiam liberis, et amicis arcessunt; omni vitiorum sensu destituti, sed eodem ad voluptates caeteris acriore praediti; quorum

λων αἰσθανόμενοι, οἷς τίς ἂν χρήσαιτο εἰς πόλεως σωτηρίαν; Τούτων μέντοι τῶν κακῶν οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἀφέξεται, ἐρασθεὶς ὧν ἐγὼ παραινῶ· παίδευσις γὰρ καλὴ διδάσκει χρῆσθαι νόμοις, καὶ λέγειν περὶ τῶν δικαίων, καὶ ἀκούειν. Οἱ μὲν οὖν παρασχόντες αὑτοὺς ἐπὶ τὸ ἀεί τι μοχθεῖν τε καὶ διδάσκεσθαι, αὑτοῖς μὲν μαθήσεις καὶ μελέτας ἐπιπόνους ἔχουσι, σωτηρίαν δὲ ταῖς αὑτῶν πόλεσιν· οἱ δὲ μὴ θέλοντες, διὰ τὸ ἐπίπονον, διδάσκεσθαι, ἀλλὰ ἐν ἡδοναῖς ἀκαίροις διάγειν, φύσει οὗτοι κάκιστοι. Οὔτε γὰρ νόμοις, οὔτε λόγοις ἀγαθοῖς πείθονται· οὐ γὰρ εὑρίσκουσι, διὰ τὸ μὴ πονεῖν, οἷον χρὴ τὸν ἀγαθὸν εἶναι·

---

opera quis uti ad reipublicae salutem velit? At his a vitiis nemo non abstinebit, qui excitatus illorum studio fuerit, quae ipse praecipio. Nam honesta institutio docet parere legibus, deque iis et loqui, et audire quae justa sunt. Quapropter ii qui sic se gerunt, ut semper aliquem obire laborem, et doceri velint, studia quidem illi et exercitationes sibi laboriosas sectantur, sed civitatibus suis salutares: qui vere laboris vitandi causa doceri nolunt, sed vitam potius in voluptatibus immodicis exigendam statuunt, ingeniis praediti sunt improbissimis. Quippe nec legibus, nec admonitionibus rectis obtemperant. Dum enim laborem fugiunt, qualis esse vir fortis et egregius debeat, non inveniunt.

ὥστε οὔτε θεοσεβεῖς δύνανται εἶναι, οὔτε σοφοί· τῷ δὲ ἀπαιδεύτῳ χρώμενοι, πολλὰ ἐπιτιμῶσι τοῖς πεπαιδευμένοις. Διὰ μὲν οὖν τούτων οὐδὲν ἂν καλῶς ἔχοι· διὰ δὲ τῶν ἀμεινόνων ἅπασαι αἱ ὠφέλειαι τοῖς ἀνθρώποις εὕρηνται· ἀμείνους οὖν οἱ θέλοντες πονεῖν. Καὶ τοῦτο ἐπιδέδεικται μεγάλῳ παραδείγματι· τῶν γὰρ παλαιοτέρων οἱ παρὰ Χείρωνι, ὧν ἐπεμνήσθην, νέοι ὄντες, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν κυνηγεσίων, πολλὰ καὶ καλὰ ἔμαθον· ἐξ ὧν ἐγένετο αὐτοῖς μεγάλη ἀρετὴ, δι' ἣν καὶ νῦν θαυμάζονται· ἧς ὅτι μὲν ἐρῶσι πάντες, εὔδηλον· ὅτι δὲ διὰ πόνων ἐστὶ τυχεῖν αὐτῆς, οἱ πολλοὶ ἀφίστανται. Τὸ μὲν γὰρ κατεργά-

---

Itaque nec religiosi esse possunt, nec sapientes: quumque se gerant, ut rectae institutionis expertes, bene institutos plerumque reprehendunt. Nequit ergo quidquam in statu per hos esse prospero, quum his meliorum opera mortalibus omnia commoda concilientur. Ideoque sequitur, eos esse meliores, qui labores suscipere non recusant. Exemplo id demonstratum insigni. Nam veteres illi apud Chironem, quorum mentionem feci, facto a venationibus aetate prima initio, multas et egregias artes didicerunt: ex quibus magnum virtutis fructum consequuti sunt, propter quam nunc quoque sunt in admiratione. Atque hanc quidem ab omnibus amari, manifestum est; sed quia labore comparatur,

σασθαι αὐτὴν ἄδηλον, οἱ δὲ πόνοι οἱ ἐν αὐτῇ ἐνόντες φανεροί. Ἴσως μὲν οὖν, εἰ ἦν τὸ σῶμα αὐτῆς δῆλον, ἧττον ἂν ἠμέλουν οἱ ἄνθρωποι ἀρετῆς· εἰδότες, ὅτι, ὥσπερ αὐτοῖς ἐκείνη ἐμφανής ἐστιν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ὑπ' ἐκείνης ὁρῶνται. Ὅταν μὲν γάρ τις ὁρᾶται ὑπὸ τοῦ ἐρωμένου, ἅπας ἑαυτοῦ ἐστι βελτίων, καὶ οὔτε λέγει οὔτε ποιεῖ αἰσχρὰ, οὐδὲ κακὰ, ἵνα μὴ ὀφθῇ ὑπ' ἐκείνου. Ὑπὸ δὲ τῆς ἀρετῆς οὐκ οἰόμενοι ἐπισκοπεῖσθαι, πολλὰ κακὰ καὶ αἰσχρὰ ἐναντίον ποιοῦσιν, ὅτι αὐτὴν ἐκεῖνοι οὐχ ὁρῶσιν· ἡ δὲ πανταχοῦ πάρεστι, διὰ τὸ εἶναι ἀθάνατος, καὶ τιμᾷ τοὺς περὶ αὐτὴν ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ κακοὺς ἀτιμάζει. Εἰ οὖν εἴδοιεν τοῦτο, ὅτι θεᾶται αὐτοὺς, ἵεντο ἂν

---

multi quasi resiliunt. Etenim adipiscendi eam spes dubia est, in adipiscendo labores manifesti sunt. Quod si virtutis quasi corpus quoddam conspici posset, minus eam mortales fortasse negligerent: quando perinde scirent ab ea se cerni, atque ipsa eorum oculis esset exposita. Quilibet enim, quum ab amato conspicitur, seipso melior existit: et a dictis ac factis turpibus et improbis abstinet, ne ab illo talia conspiciantur. Quum autem a virtute se non putent adspici, multa palam et improba et foeda perpetrant; idque propterea, quod ne ipsi quidem eam cernant. Illa vero quum immortalis sit, ubique adest: et recte se in eam gerentes, honore adficit; improbos infamia notat. Itaque si conspici se ab ea scirent,

ἐπὶ τοὺς πόνους καὶ τὰς παιδεύσεις, αἷς ἁλίσκεται μόλις, καὶ κατεργάζοιντο ἂν αὐτήν.

ιγ'. Θαυμάζω δὲ τῶν σοφιστῶν καλουμένων, ὅτι φασὶ μὲν ἐπ' ἀρετὴν ἄγειν οἱ πολλοὶ τοὺς νέους, ἄγουσι δ' ἐπὶ τοὐναντίον· οὔτε γὰρ ἂν ἄνδρα που ἑωράκαμεν ὅντιν' οἱ νῦν σοφισταὶ ἀγαθὸν ἐποίησαν, οὔτε γράμματα παρέχονται, ἐξ ὧν χρὴ ἀγαθοὺς γίγνεσθαι. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ματαίων πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται, ἀφ' ὧν τοῖς νέοις αἱ μὲν ἡδοναὶ κεναὶ, ἀρετὴ δ' οὐκ ἔνι· διατριβὴν δ' ἄλλως παρέχει τοῖς ἐλπίσασί τι ἐξ αὐτῶν μαθήσεσθαι μάτην, καὶ ἑτέρων κωλύει χρησίμων, καὶ διδάσκει κακά. Μέμφομαι οὖν αὐτοῖς τὰ

---

ad labores et disciplinas accederent, quibus capitur, licet aegre; suamque in potestatem illam redigerent.

13. Mirum hoc vero mihi de illis hominibus videtur, qui sapientiae professores appellantur, quod eorum plerique se juvenibus ad virtutem duces esse dicant, quum potius eis ad contraria se duces praebeant. Quippe neminem adhuc vidimus, quem illi modo sapientiae professores egregium virum effecerint; neque scripta proferunt, quibus homines effici meliores possint. Sed multa de rebus vanis ab eis praescripta sunt, ex quibus voluptates quidem inanes juventus, at fructum virtutis nullum percipit. Eadem et remorantur ac

μὲν μεγάλα μειζόνως· περὶ δὲ ὧν γράφουσιν, ὅτι τὰ μὲν ῥήματα αὐτοῖς ἐζήτηται, γνῶμαι δὲ ὀρθῶς ἔχουσαι, αἷς ἂν παιδεύοιντο οἱ νεώτεροι ἐπ' ἀρετὴν, οὐδαμοῦ. Ἐγὼ δὲ ἰδιώτης μὲν εἰμι, οἶδα δὲ, ὅτι κράτιστον μέν ἐστι παρὰ τῆς αὐτῆς φύσεως τὸ ἀγαθὸν διδάσκεσθαι· δεύτερον δὲ, παρὰ τῶν ἀληθῶς ἀγαθόν τι ἐπισταμένων, μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ἐξαπατᾷν τέχνην ἐχόντων. Ἴσως οὖν τοῖς μὲν ὀνόμασιν οὐ σεσοφισμένως λέγω· (οὐδὲ γὰρ ζητῶ τοῦτο) ὧν δὲ δέονται εἰς ἀρετὴν οἱ καλῶς πεπαιδευμένοι, ὀρθῶς ἐγνωσμένα ζητῶ λέγειν· ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειαν, γνῶμαι δὲ, εἰ καλῶς ἔχοιεν. Ψέγουσι δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοὺς νῦν σοφιστὰς, καὶ οὐ τοὺς φιλοσό-

---

detinent illos qui frustra doctrinam ex eis aliquam sibi pollicentur; et ab aliis utilibus avocant, illorumque loco vitiosa tradunt. Quamobrem eos ob illa quae graviora sunt, gravius reprehendo: in scriptis vero, quod verba quidem exquisita sint, rectae vero sententiae, quibus juniores ad virtutem instituerentur, nusquam adpareant. Equidem licet rerum imperitus, scio tamen optimum esse, ab ipsa natura id quod bonum est, doceri: proximum, ab iis potius qui vere boni alicujus scientiam nacti sunt, quam ab aliis qui fallendi artificium tenent. Itaque verbis forsitan non eleganter utor, quod haec non adfecto; sed ea, quibus ad virtutem

φους, ὅτι ἐν τοῖς ὀνόμασι σοφίζονται, καὶ οὐκ ἐν τοῖς νοήμασιν. Οὐ λανθάνει δέ με, ὅτι καλὸν καὶ ἑξῆς γεγράφθαι· ῥᾴδιον γὰρ ἔσται αὐτοῖς ταχὺ, μὴ ὀρθῶς, μέμψασθαι. Καίτοι γέγραπταί γε οὕτως, ἵνα ὀρθῶς ἔχῃ, καὶ μὴ σοφιστικοὺς ποιῇ, ἀλλὰ σοφοὺς, καὶ ἀγαθούς· οὐ γὰρ δοκεῖν αὐτὰ βούλομαι μᾶλλον, ἢ εἶναι χρήσιμα, ἵνα ἀνεξέλεγκτα ᾖ εἰς ἀεί. Οἱ σοφισταὶ δ' ἐπὶ τὸ ἐξαπατᾷν λέγουσι καὶ γράφουσιν, ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει, καὶ οὐδένα οὐδὲν ὠφελοῦσιν· οὐδὲ γὰρ σοφὸς αὐτῶν ἐγένετο οὐδεὶς, οὐδ' ἔστιν, ἀλλὰ καὶ ἀρκεῖ ἑκάστῳ σοφιστὴν κληθῆναι, ὅ ἐστιν ὄνειδος παρά γε τοῖς εὖ φρονοῦσι. Τὰ μὲν οὖν τῶν σοφιστῶν παραγγέλματα παραινῶ φυλάττεσθαι,

---

praeclare institutis opus est, a me recte cognita proferre cupio. Nam verba quidem ut parum ad institutionem conferunt; ita sententiae sunt utiles, si doctrinam egregiam contineant. Vituperant autem et alii plerique professores istos sapientiae saeculi nostri, non sapientiae studiosos; quod in verbis, non animorum sensibus, sapientiae suae acumen ostentent. Nec me latet, quod praestaret haec a me scripta non esse. Nam facile ipsis erit, aliquid cito, licet non recte, reprehendere. Scripta tamen ita sunt, ut recte se habeant; nec ostentatores sapientiae, sed reapse sapientes ac bonos efficiant. Neque enim haec videri malo, quam esse

τὰ δὲ τῶν φιλοσόφων ἐνθυμήματα, μὴ ἀτιμάζειν· οἱ μὲν γὰρ σοφισταὶ πλουσίους καὶ νέους θηρῶνται, οἱ δὲ φιλόσοφοι πᾶσι κοινοὶ καὶ φίλοι· τύχας δὲ ἀνδρῶν οὔτε τιμῶσιν, οὔτε ἀτιμάζουσι. Μὴ ζηλοῦν δὲ μηδὲ τοὺς ἐπὶ τὰς πλεονεξίας εἰκῇ ἰόντας, μήδ' ἐπὶ τὰς ἰδίας, μήτ' ἐπὶ τὰς δημοσίας· ἐνθυμηθέντα, ὅτι οἱ μὲν ἄριστοι αὐτῶν γιγνώσκονται μὲν ἐπὶ τὰ βελτίω, ἐπίπονοί τ' εἰσὶν, οἱ δὲ κακοὶ πάσχουσί τε κακῶς, καὶ γιγνώσκονται ἐπὶ τὰ χείρω. Τάς τε γὰρ τῶν ἰδιωτῶν οὐσίας ἀφαιρούμενοι, καὶ τὰ τῆς πόλεως, εἰς τὰς κοινὰς σωτηρίας ἀνωφελέστεροί εἰσι τῶν ἰδιωτῶν· τά τε σώματα πρὸς τὸν πόλεμον κάκιστα καὶ

---

utilia; ut nunquam refutari possint. At illi sapientiae professores ad fallendum et proferunt et scribunt sua, lucri sui causa, nec quidquam ulli hominum prosunt. Quippe nullus eorum nec fuit, nec est sapiens: sed unicuique sufficit habere nomen professoris sapientiae, quod apud recte sentientes ignominiosum est. Quapropter horum sapientiae professorum praecepta cavenda moneo, sapientiae vero studiosorum inventa cogitataque nequaquam rejicienda. Nam ut illi sapientiae professores aucupantur eos qui divites sunt, et juvenes: ita communes sunt et amici omnibus, hi sapientiae studiosi. Fortunas hominum iidem ut in pretio non habent, ita nec ignominiosas ducunt. Non illos item moneo tibi ae-

αἴσχιστα ἔχουσι, πονεῖν οὐ δυνάμενοι. Οἱ δὲ κυνηγέται εἰς τὸ κοινὸν τοῖς πολίταις καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ κτήματα καλῶς ἔχοντα παρέχουσιν. Ἔρχονται δὲ οἱ μὲν ἐπὶ τὰ θηρία, οἱ δ᾽ ἐπὶ τοὺς φίλους. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς φίλους ἰόντες, δύσκλειαν ἔχουσι παρὰ πᾶσιν· οἱ δὲ κυνηγέται ἐπὶ τὰ θηρία ἰόντες, εὔκλειαν· ἑλόντες μὲν γὰρ, πολέμια νικῶσι· μὴ ἑλόντες δὲ, πρῶτον μὲν, ὅτι πάσης τῆς πόλεως ἐχθροῖς ἐπιχειροῦσιν, ἔπαινον ἔσχον· ἔπειτα, ὅτι οὔτ᾽ ἐπ᾽ ἀνδρὸς βλάβῃ οὔτε φιλοκερδείᾳ ἔρχονται. Ἔπειτα ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐπιχειρήματος βελτίους γίγνονται πρὸς πολλὰ καὶ σοφώτεροι· δι᾽ οὗ, διδάξομεν. Ἐὰν

mulandos, qui ad captandas conditiones meliores temere feruntur, sive privatis in rebus, seu publicis: et hac quidem in consideratione, quod optimi ex illis ob res bene gestas noti sint tanquam laboriosi; quum improbi turpiter in aerumnas incidant, et flagitiosis e rebus clari sint. Quippe quum et privatis auferant bona sua, et rempublicam expilent, minus ad salutem communem utilitatis adferunt, quam homines imperiti; et habent corpora bello ineptissima, foedeque constituta, quum laboribus ferendis impares sint. At venatores et corpora et bona sua civibus bene comparata in medium exhibent. Et hi quidem feras invadunt, illi amicos. Qui amicos adgrediuntur, apud omnes infames sunt: venatores, dum feras adoriuntur, laudem inveniunt. Nam si feras

γὰρ μὴ πόνοις καὶ ἐνθυμήμασι καὶ ἐπιμελείαις πολλαῖς ὑπερβάλλωνται, οὐκ ἂν ἕλοιεν ἄγρας. Τὰ γὰρ ἀντίπαλα αὐτῶν, ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἀγωνιζόμενα, καὶ ἐν τῇ αὑτῶν οἰκήσει, ἐν ἰσχύϊ πολλῇ ἐστιν· ὥστε τῷ κυνηγέτῃ μάτην οἱ πόνοι γίγνονται, ἐὰν μὴ μείζονι φιλοπονίᾳ καὶ πολλῇ συνέσει κρατήσῃ αὐτῶν. Οἱ μὲν οὖν κατὰ πόλιν βουλόμενοι πλεονεκτεῖν, μελετῶσι νικᾶν φίλους· οἱ δὲ κυνηγέται, κοινοὺς ἐχθρούς· καὶ τοὺς μὲν ἡ μελέτη αὕτη ποιεῖ πρὸς τοὺς ἄλλους πολεμίους ἀμείνους, τοὺς δὲ πολὺ χείρους· καὶ τοῖς μὲν ἡ ἄγρα μετὰ σωφροσύνης, τοῖς δὲ μετὰ αἰσχροῦ θράσους. Κακοηθείας δὲ καὶ αἰσχροκερδείας οἱ

ceperint, belluas hostiles vincunt; sin minus, laudantur tamen: primum, quia civitatis totius inimicos adgrediuntur: deinde, quod nec ullius hominis damno, nec lucri cupiditate id faciant. Ex hoc ipso denique conatu ad pleraque meliores et peritiores evadunt ex ratione quam ostendemus. Quippe nisi laboribus, et cogitationum inventis, et magna diligentia longe praestarent, praedas nullas caperent. Nam hostes eorum pro vita dimicantes, et in suo ipsorum domicilio, magnum robur habeant. Itaque venator frustra laboraret, nisi feras industria majori, ac prudentia copiosa superaret. Ergo quotquot in civitate meliori esse supra caeteros conditione volunt, amicos vincere contendunt: venatores autem, communes inimicos. Et hos quidem haec exercitatio prae-

μὲν δύνανται καταφρονεῖν, οἱ δ' οὐ δύνανται· φωνὴν δὲ οἱ μὲν εὐεπῆ ἱᾶσιν, οἱ δ' αἰσχράν· πρὸς δὲ τὰ θεῖα τοῖς μὲν οὐδὲν ἐμποδὼν ἀσεβεῖν, οἱ δ' εὐσεβέστατοι. Λόγοι γὰρ παλαιοὶ κατέχουσιν, ὡς καὶ θεοὶ τούτῳ τῷ ἔργῳ χαίρουσι καὶ πράττοντες καὶ ὁρῶντες· ὥστε ὑπάρχειν ἐνθυμουμένους τούτων, θεοφιλεῖς τ' εἶναι καὶ εὐσεβεῖς τοὺς νέους, τοὺς ποιοῦντας ἃ ἐγὼ παραινῶ, οἰομένους ὑπὸ θεῶν του ὁρᾶσθαι ταῦτα. Οὗτοι δ' ἂν εἶεν καὶ τοκεῦσιν ἀγαθοὶ, καὶ πάσῃ τῇ ἑαυτῶν πόλει, καὶ ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν πολιτῶν καὶ φίλων. Οὐ μόνον δὲ, ὅσοι ἄνδρες κυνηγεσίων ἠράσθησαν, ἐγένοντο ἀγαθοὶ, ἀλλὰ καὶ

---

stantiores facit adversus alios hostes, illos multo deteriores: et sua utrisque venatio, his cum prudentia, illis cum turpi audacia conjuncta. Malitiam et quaestum hi contemnere possunt, illi non possunt: vocem hi bona proferentem emittunt, illi turpem. Adversus ipsum numen nihil illos ab impietate deterret, at hi religiosissimi sunt. Perhibetur enim antiquo mortalium sermone, Deos etiam hoc opere tum faciundo tum spectando voluptatem percipere. Quo fit, ut juvenes haec ad animos revocantes, quae ipse moneo, si ea faciant, religiosi sunt et pii, quum haec ab aliquo numine spectari arbitrentur: iidemque in parentes, in patriam universam, in unumquemque civium, in amicos egregie

αἱ γυναῖκες, αἷς ἔδωκεν ἡ θεὸς ταῦτα Ἄρτεμις, Ἀταλάντη, καὶ Πρόκρις, καὶ εἴ τις ἄλλη.

se gerent. Neque viri duntaxat, quotquot venationum fuere studiosi, laudem praeclaram adepti sunt; sed etiam foeminae, quibus haec Diana largita est, ut Atalanta, Procris, et si qua praeter has alia fuit.

ΕΚ ΤΗΣ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΠΡΟΣ

ΑΙΣΧΙΝΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Συντυχων μοι Ἑρμογένης τά τε ἄλλα διεξ-ῄει, καὶ περὶ σοῦ δὲ πυθομένου, ἥν τινα ἔχοις φιλοσοφίας ἐπιμέλειαν, ἀπεκρίνατο, τὴν αὐτὴν Σωκράτει. ἐγὼ δὲ καὶ ἡνίκα Αθήνησι διέτριβες, τῆς γνώμης σε ἠγάσθην. Ὥσπερ

EX EPISTOLA

XENOPHONTIS

AD

AESCHINEM.

Postraquam me convenisset Hermogenes, cum alia quaedam narravit, tum me de te interrogante, quodnam philosophiae studium sequereris: idem, respondit, quod Socrates. Ego vero etiam quum Athenis ageres, propter hunc

οὖν ἠρξάμην σε θαυμάζων, οὕτω καὶ νῦν, παρ' ὁντινοῦν τῶν σοφίαν ἀσπασαμένων, τεθαύμακα τὸ ἀμετάκλαστόν σου τῆς γνώμης. μέγιστον γὰρ, ὡς ἐγῷμαι, τεκμήριον ἀρετῆς, ἁλόντος ὑπὸ τἀνδρὸς ἐκείνου, εἴπερ θνητὸν καλεῖν τὸν Σωκράτους ἡγοῦντο βίον. Ὅτι μὲν γὰρ τὰ θεῖα ὑπὲρ ἡμᾶς, παντὶ δῆλον. ἀπόχρη δὲ τῷ κρείττονι τῆς δυνάμεως αὐτοὺς σέβειν. οἷοι δέ εἰσιν, οὔ τε εὑρεῖν ῥᾴδιον, οὔ τε ζητεῖν θεμιτόν. οὐδὲ γὰρ δεσποτῶν φύσιν ἢ πρᾶξιν δούλους δεῖ εἰδέναι, οἷς οὐδὲν πλέον ὑπηρεσίας προσήκει. Καὶ τὸ μέγιστον, ὅσῳ χρὴ ἄγασθαι τἀνθρώπινα διαποιούμενον, τοσῷδε τῆς δόξης ἐκ πολλῶν ἀκαίρων καὶ κενῶν

---

animum te admiratus sum. Quemadmodum igitur admirari te coepi, sic nunc quoque prae quovis alio philosophiae studioso animi tui constantiam demiror. Maximum enim, ut mihi videtur, argumentum est virtutis tuae; quod is vir te ceperit, si modo vitam Socratis mortalem aliquis dicendam putat. Caeterum numina supra nos esse, cuivis constat. Satis quidem est ea majorem ob potestatem venerari. Quales autem et qui sint Dii, nec inveniri facile potest, nec inquiri fas est. Quippe servorum etiam non interest scire naturam aut facta dominorum suorum; ut quibus nihil praeterea conveniat, quam inservire. Quodque maximum est, quanto majorem admirationem merentur, qui res humanas tractant; tanto plus hoc illi adfert oneris ac molestiae, qui

γλιχομένοις ἄχθος φέρει. Πότε γὰρ, ὦ Αἰσχίνη, Σωκράτους ἀκήκοέ τις οὐρανίων πέρι λέγοντος, ἢ γραμμὰς εἰς ἐπανόρθωσιν παραινοῦντος μανθάνειν; μουσικὴν μὲν γὰρ ἴσμεν αὐτὸν μέχρι ὤτων συνιέντα. διετέλει δὲ ἑκάστοτε αὐτοῖς λέγων τί καλὸν, καὶ τί ἀνδρία τε, καὶ δικαιοσύνη, καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. Ἀνθρώπινα γὰρ αὐτὰ ἀγαθὰ ἐκάλει, τὰ δ' ἄλλα ἢ ἀδύνατα ἀνθρώποις ἁλῶναι ἔφασκεν, ἢ μύθων εἶναι συγγενῆ, μετ' ὀφρύος σοφιστῶν παίγνια διεξιόντων. καὶ οὐκ ἔλεγε μὲν ταῦτα, οὐχὶ δὲ ἔπραττε. γράφειν δὲ τὰ πραχθέντα εἰδότι σοὶ, καίπερ οὐκ ἀηδὲς ἐσόμενον, χρόνον ἔχει, ἀνέγραψά τε ἄλλοθι. Παυσάσθωσαν

---

gloriam de multis intempestivis ac vanis rebus adfectant. Nam quando audivit quisquam, o Aeschines, Socratem de rebus coelestibus disserentem, vel ad lineas ac figuras emendandae vitae gratia discendas hortantem? Musicum enim scimus ipsum intellexisse non ultra judicium aurium. Quin semper aliquid egregii suis dicere non desinebat, quid esset fortitudo, quid justitia, quid virtutes caeterae. Vocabat autem haec bona humana, caetera vero vel homines adsequi non posse, vel fabulis esse cognata dicebat, qualia superciliosi sapientiae professores ridicula commemorarent. Neque vero verbis haec ita tradebat, ut factis eadem non praestaret. Verum ad te illa non ignorantem praescribi, quae a Socrate gesta sunt, quamquam ingratum futurum non sit; tamen et pro-

οὖν ἐλεγχόμενοι, ἢ πρὸς τὸ εἰκὸς ἴτωσαν, οἷς ὁ Σωκράτης οὐκ ἤρεσκεν, ᾧ ζῶντι μὲν ὁ θεὸς σοφίαν ἐμαρτύρησεν, οἱ δὲ κτείναντες τῆς μετανοίας ἀποκάθαρσιν οὐχ εὗρον. Τὸ δὲ καλὸν ἄρα, Αἰγύπτου ἠράσθησαν, καὶ τῆς Πυθαγόρα τερατώδους σοφίας, ὧν τὸ περιττὸν καὶ μὴ μόνιμον ἐπὶ Σωκράτην ἤλεγξεν ἔρως τυραννίδος, καὶ ἀντὶ διαίτης λιτῆς, Σικελιῶτις γαστρὸς ἀμέτρου τράπεζα.

---

lixum fuerit, et alibi a nobis est praestitum. Desinant igitur convicti, vel ad id accedant, quod probabile est, quibus Socrates non placuit; quum ei vivo sapientiae testimonium Deus exhibuerit, interfectores vero ejus poenitentiae suae purgationem non invenerint.

Illi vero egregii viri, Aegypti et prodigiosae Pythagorae sapientiae amore capti sunt, quorum supervacaneum et inconstans erga Socratem studium tyrannidis amor redarguit, et Sicula ventris immoderati mensa frugalitati victus anteposita.

ΕΚ ΤΗΣ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΠΡΟΣ

ΚΡΙΤΩΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ἔτι γὰρ ἴσθι Σωκράτην πρὸς ἡμᾶς πολλάκις εἰπόντα, ὅτι οἱ τῶν υἱέων ἵνα πολλὴν μὲν ἔχωσιν οὐσίαν φροντίζοντες, ἵνα δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ γένωνται ἀμελοῦντες, ἴσον πεπόνθασι τοῖς ἱπποτροφοῦσι, καὶ τὰ μὲν πολεμικὰ οὐ δι-

EX EPISTOLA

XENOPHONTIS

AD

CRITONEM.

Scias frequenter ad nos dixisse Socratem, quod illi, qui liberis suis de multis facultatibus prospiciunt, ut autem boni ac egregii evadant, negligunt; simile quid agant equos alentibus, qui bellicos ad usus eos non instituunt, et multum pa-

δάσκουσι, τροφὴν δὲ παμπόλλην παρεχομένοις. Οὕτω γὰρ πιοτέροις μὲν τοῖς ἵπποις χρήσονται, ἀπείροις δὲ ὧν χρή. εἶναι γὰρ ἵππου ἀρετὴν, οὐ τὴν εὐσαρκίαν, τὴν δὲ κατὰ πόλεμον εὐτολμίαν καὶ ἐμπειρίαν. Τὰ αὐτὰ δ' οὖν ἐξαμαρτάνειν καὶ τοὺς γῆν πολλὴν κτωμένους τοῖς υἱέσιν, αὐτῶν δὲ μὴ ἐπιμελομένους. ἃ γὰρ κεκτήσονται, πολλοῦ ἄξια νομισθήσονται, αὐτοὶ δὲ ὀλίγου· προσήκει δὲ τὸ φυλάττον τοῦ κτηθέντος ἀξιοτιμότερον εἶναι. Καὶ τοίνυν ὁ τὸν ἑαυτοῦ παῖδα πολλοῦ ἄξιον ἀποδείξας, κἂν ὀλίγα καταλίπῃ, πολλὰ ἔδωκε. γνώμη γὰρ ἢ πλείω ἢ ἐλάττω γιγνόνται, ἀγαθῇ μὲν ἔμμετρα, ἐκμελεῖ δὲ καὶ

buli exhibent. Sic enim equos habituri sunt pinguiores, sed eorum, quae praestare oportebat, imperitos. Nam equi virtutem ac laudem non in corpulentia, sed audacia peritiaque bellici usus, sitam esse. Eodem modo et illos peccare, qui filiis multos agros comparant, ipsosmet vero negligunt. Nam praedia magni pretii aestimationem habebunt, ipsi viles erunt: quum oporteat e contrario custodientem re possessa longe majoris esse dignitatis ac pretii. Quamobrem siquis filium suum magni pretii hominem effecerit, quamvis paucas opes ei relinquat, multa tamen largitus est. Animus enim facit, ut res vel multae vel paucae appareant, quippe animo bono, quidquid possidet, moderatum est: rudi autem et

ἀπαιδεύτῳ, ὀλίγα. Σὺ δὲ οὐδὲν πλείω τῶν ἀναγκαίων παρέχεις, ἃ τοῖς μὲν διὰ παιδεύσεως ἰοῦσιν ἀναγκαῖά τε καὶ πλούσια νομίζεται· τοῖς δ' ἀμαθέσι τὸ μὲν ἀλγεινὸν τῆς σαρκὸς ἐκλύει, τὴν δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος δυσελπιστίαν οὐ μειοῖ.

---

recte non instituto, exiguum. Tu vero non plura, quam necessitas postulat, das filiis tuis; quae sane recta institutione utentes, ut necessaria, sic satis esse sibi copiosa existimant; imperitis vero praesentem quidem corporis molestiam remittunt, at futuri temporis exspectationem metu plenam non imminuunt.

ΕΚ ΤΗΣ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΠΡΟΣ

ΣΩΤΕΙΡΑΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὦ Σώτειρα, οὔτε ὁ θάνατος αἰσχρὸν, οὔτε τι καλὸν εἶναι· ὅρος δὲ ζωῆς, οὐχ εἷς πάντων, ἀνισάριθμον ἐτῶν φέρων τὸ μὴ ὅμοιον τῆς γενέσεως, τῇ ἰσχύϊ ἢ ἀῤῥωστίᾳ· τὴν δὲ πρόφασιν ποτὲ μὲν αἰσχρὰν οὖσαν,

EX EPISTOLA

XENOPHONTIS

AD

SOTIRAM.

Mihi vero mors ipsa nec turpe quiddam, nec honestum esse videtur: sed tantum esse vitae terminus, non idem omnium, inaequalitatem annorum ferens ex dissimilitudine ipsius ortus, et pro ratione roboris aut infirmitatis: occasionem vero

ἐφέλκεσθαι θάνατον, ὅπου δὲ καλὴν καὶ πρεπώδη.

Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Ἀλλ' οὔτε ἐπὶ θανάτῳ προσήκει τοσοῦτον πένθος εὑρέσθαι· ἐπισταμένην, ὅτι ὁδοῦ ἀνθρωπίνης χρὴ νομίζειν ἀρχὴν μὲν γένεσιν, τέλος δὲ θάνατον. ἀπέθανε δὲ, ὅπερ ἂν καὶ ὁ μὴ θέλων ἔπαθε· τὸ δὲ καλῶς, ἑκόντος τε ἔργον, καὶ ἃ χρὴ παιδευθέντος. μακάριος οὖν δὴ Γρύλλος, καὶ ὅστις οὐ τὸ μήκιστον ἑλόμενος τοῦ βίου, τὸ δὲ μετὰ ἀρετῆς, καὶ εἰ βραχὺν οἱ ἔδωκεν αἰῶνα ὁ Θεός.

---

nonnunquam turpem, interdum pulchram ac decoram, homini mortem adtrahere.

Ex eadem Epistola.

Ne quidem mortis causa tantum luctum excogitare convenit, quum scias, initium viae mortalium existimari debere nativitatem; finem vero, mortem. Est autem mortuus, quod cuivis etiam invito contingit: praeclare vero mortuum esse hominis voluntarii, et ut convenit instituti, opus est. Beatus est igitur Gryllus, et quicumque non longissimam, sed cum virtute conjunctam vitam eligit: etsi breve tempus aetatis Deus ei concesserit.

ΕΚ ΤΗΣ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΠΡΟΣ

ΛΑΜΠΡΟΚΛΕΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ,

ΗΝΠΕΡ ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΤΩι ΞΕΝΟΦΑΝΕΙ ΑΝΑΤΙΘΕΑΣΙ.

ΠΡΩΤΟΝ γὰρ ἂν δέξαιο Σωκράτους ὑπερφυὲς δίδαγμα, πλοῦτον μετρεῖν χρήσει. οὐ γὰρ ἔφη Σωκράτης εἶναι τὴν ὑπέρμετρον κτῆσιν, πλοῦτον· τὸ δὲ, ὅσοις προσήκει χρῆσθαι· ἐπει-

---

EX EPISTOLA

XENOPHONTIS

AD

LAMPROCLEM,

QUAM ALII XENOPHANI ADSCRIBUNT.

PRIMUM Socratis admirabilem doctrinam approbare debes, qui divitias ex usu metiri jubebat. Non enim immensas possessiones, divitias vocabat; sed tantum quantum requiritur ad

τα δὲ τούτων μὴ διαμαρτάνειν. τῷ γὰρ ὄντι τούτους κεκλῆσθαι εὐπόρους, τοὺς δὲ ἄλλους πένητας ἀπεκάλει, καὶ ἀνίατον αὐτοὺς ἔφασκε πενίαν πένεσθαι. ψυχῆς γὰρ εἶναι τὸ ἀῤῥώστημα, οὐ κτήσεως.

usum decentem. Monebat autem, ne in his judicio falleremur. Illos enim vocari revera divites: reliquos autem, pauperes adpellabat: et incurabili paupertate laborare dicebat: quod animi esset imbecillitas, non possessionis.

FINIS.

INDEX

EORUM QUAE APUD XENOPHONTEM SUNT MEMORABILIA.

In hoc Indice, sequentia observanda sunt. Primus numerus ad tomum, secundus ad librum, et tertius ad caput refertur:—Inst. Cyri Institutio seu Cyropaedia *notat : Ag.* Agesilai Encomium : *Exp.* Cyri Expeditio seu Anabasis : *Hi.* Hiero : *H. G.* Historia Graeca : *Mem.* Socratis Memorabilia : *Ap.* Socratis Apologia : *Oec.* Oeconomicus : *Lac.* Lacedaemoniorum Respublica : *Ath.* Atheniensium Respublica : *C.* Convivium : *Vec.* De Vectigalibus : *E.* De Re Equestri : *Ma.* De Magistri Equitum Officio : *Ven.* De Venatione : *Ep.* Epistolae.

B

D.

E

H

L

N

O

P

Polynicus legatus Thimbronis, t. v. *Exp.* VII, 2, 6.

R

T

Z

Excudebat C. STEWART,
Academiae Edinensis Typographus.

